EL TEMPS

15/21 gener 1990

Any VII - No. 291 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.



ESPECULACIÓ

El sòl, pels núvols

La Barcelona de Maragall





GARY KASPÀROV

"Gorbatxov és un fracàs"



© STEVEN LISS

PRODUCTES PER A LA JUBILACIÓ



Per afrontar el futur amb confiança, actuï avui.

Per afrontar el futur amb tranquil·litat i seguretat plena, pensi i actuï avui. Ara ho té molt fàcil: Caixa de Catalunya li ofereix tres solucions per planificar el seu futur:

- Pla de Pensions.
- Pla de Jubilació Garantit.
- Llibreta Previsió.

Com avanç, li recordem alguns consells bàsics per a una bona elecció:

— Informi-se'n bé. Actuï amb coneixement i convenciment; el millor pla, a la seva mida, només és un.

— No es deixi portar per previsions massa optimistes.

— Consideri el seu Pla de Pensions com un complement de la seva pensió de jubilació de la Seguretat Social.

— Determini vostè mateix com i quant vol estalviar sense deixar-se influir exclusivament pels avantatges fiscals.

Pensi-s'ho bé. La seva jubilació és important. Li oferim els 560 punts d'informació de Caixa de Catalunya.

Amb tota confiança

CAIXA DE CATALUNYA

EL 291 TEMPS

15/21 gener 1990

Any VII - No. 291 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

sumari

PAÍS

7. La Barcelona de Pasqual Maragall. Els Jocs Olímpics, detonant de la transformació d'una ciutat que poc té a veure amb la de fa deu anys. E. Company.
12. Comiat a Barcelona a mig camí. L'altra cara de la Barcelona olímpica. Impressions d'A. Bruhns.
16. Buits a l'Expo 92. Jordi Sebastià.
19. Eugeni Burriel, nou conseller d'Obres Públiques. Del govern d'Espanya al govern Valencià. Josep Ramon Lluch.

ESTAT

24. Autodeterminació: González crispa l'ambient basc. José Miguel García Mateatxe.

INTERNACIONAL



28. Gary Kaspàrov, campió mundial d'escacs: «Gorbatxov és un fracàs». Donal Trelford.
31. El Nadal del Vaticà. La crisi panamenya posa d'actualitat l'entramat de l'estat Vaticà. Josep Morell.
33. Romania, la temptació sandinista. Opinió. Llibert Ferri.
34. Ara, l'Azerbaidjan. Vicent Partal.
Tragèdia ecològica a l'Atlàntic. A. Castel.

TEMPS OBERT

36. Nuclis antics. Els barris antics de les ciutats afronten el repte de la rehabilitació, malgrat l'especulació. Jordi Sebastià.
40. Una mirada rebel. Exposició fotogràfica del mític actor nord-americà Dennis Hopper. Nel·lo Pellicer.
43. L'art digital. El Mercat de les Flors de Barcelona acull la primera edició d'Art Futura 1990. Glòria Feischman.
44. Mostra gràfica del Taller 6-A a la Llotja de Palma. Miquel Payeras.
45. La Iguana, teatre estable. J. Reus.
47. L'any que caurà el rei. La vident Maria Josep Esplugues vaticina els esdeveniments del 90, on destaquen un gran terratrèmol a San Francisco i un any agitat per la política catalana. E. Cortés.

CRÍTICA

51. Cinema: *Great Ball of Fire*, lluny de l'autobiografia. José Luis Guarner.
Discos: *3 Feet High and Rising*. De la Soul. Fantasia en negre. Juan M. Játiva. **Arqueologia: L'home del Neanderthal trobat prop de Burgos.** Enric Llobregat. **52.**
Art, exposició al Centre Cultural de la Caixa. Puig i Cadafalch i Domènech i Muntaner, dissenyadors d'una societat. Daniel Giralt Miracle. **53.**
Les televisions privades, en marxa. Adolf Beltran. **55.**

CULTURA



Carola Fabra, filla de Pompeu Fabra, recorda aspectes de l'exili del seu pare que mai havien estat explicats. A. Punsola. **56.**
«Una guerra no és mai una moda», parla Llorenç Capellà, que ha publicat *Diccionari Vermell*, inventari de les víctimes del feixisme a Mallorca durant la guerra civil. Maria Pau Janer. **61.**
La darrera dècada està servida. Repàs als esdeveniments polítics, culturals i científics dels anys vuitanta. S. Cucurella. **62.**
La insostenible lleugeresa de la cultura, metàfores d'una dècada. Article d'opinió d'Angel Castiñeira. **65.**

LLIBRES

***La mort de Virgili*, de Herman Broch, crítica de** Josep Iborra. **68.**
Seduccions: Mercè Rodoreda i la *Catalan Review*. Anna Maria Saludes. **70.**
Lectures. 71.
Prestatgeria i Quadern de Treball. 74.

CIÈNCIA I MEDI AMBIENT

La fúria del Sol. Clima i comunicacions, afectats per l'augment de la seua activitat. Xavier Duran. **75.**

ECONOMIA

El sòl, pels núvols. L'especulació immobiliària hipoteca els compradors de vivendes. Sílvia Monfort, Albert Vicent i G. Ventayol. **80.**
La legislació internacional és insuficient. Una mar plena de problemes. Cinta Bellmunt. **84.**
Taüts biològics per a Europa. Cinta S. Bellmunt. **86.**

Edicions del País Valencià, S.A. Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. Telefax: 352 09 83. Redacció de Barcelona: Carrer de Casanova, 46, 4-2, 08011-Barcelona. Tel. (93) 323 00 71. President del Consell d'Administració: Rafael Mansanet. Editor: Eliseu Climent. Director: Josep Ramon Lluch. Subdirector: Josep Ma. Pasqual. Cap de redacció: Antoni Robles. Redacció València: Miquel Alberola, Xulio Ricardo Trigo, Jordi Sebastià, Nel.lo Pellicer, Albert Vicent, Ismael L. Belda. Col.laboradors: Enric Sòria, Víctor Mansanet, Remei Blasco, Esther Roig, Carles Gàmez, Ronan Killeen. Redacció Barcelona: Redacció: Eduard Company, Sílvia Montfort, Blanca Lucas. Col.laboradors: Lluís Bonada, Oriol Castanys, Carles Singla, Òscar Monferrer, Xavier Duran, Andreu Sotorra, Joan Vila, Vicent Partal, Albert Punsola i David Pallejà. Secretària de redacció: Mercè Montoliu. Corresponsalia Alacant: Francesc Manel Anton. Corresponsalia Castelló: Antoni Albalat, Teresa Violeta. Corresponsalia Mallorca: Miquel Payeras. Corresponsalia Andorra: M. Carme Grau Ribot. Corresponsalia Madrid: J. M. Sanmartí, Julio Tirujillo. Fotògrafs: Rafa Gil (València), Domènec Umbert (Barcelona), Xesc Amengual (Mallorca), Carlos Serrano (Madrid). Documentació: Ma. J. Castellote. Arxiu fotogràfic: Jesús Prats. Disseny: Enric Satué. Maquetació: L. Casanovas. Cartografia: Alonso. Correcció lingüística: Francesc Sellés, Dolors Sanchis. Promoció i publicitat: Jordi Enguix. Subscripcions: Begonya Pardo. Edició: Eloy Casanovas. Impressió, composició i enquadernació: Tip. Artística Puertes, S. L. Palleter, 47. Telèfon (96) 325 06 77. 46008-València. Col.laboradors: Joan Fuster, Vicent Ventura, Ricard Blasco, Ramon Barnils, A. Solé, Joan F. Mira, Manuel Vázquez Montalban, Joan de Sagarra, Vicent Pitarch, Sergi Pàmies, Oriol Domingo, Josep V. Marqués, Quim Monzó, Ignasi Riera, Antoni Serra, Julio Mánez, Valentí Puig, Max Cahner, Ferran Torrent, J. J. Pérez Benlloch, Toni Mollà, Ricard Calvo, Equip d'Estudis Urbanístics, Manuel Munoz, Heike van Lawick, Francesc Signes, Manuel de Pedrolo, Vicent Partal, Rafael Alemany, Jaume Lorés, Vicenç Villatoro, Baltasar Porcel, Biel Mesquida, Ferranda Martí. Direcció, redacció, administració, publicitat i subscripcions: Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13. 46001-València. Telèfon (96) 352 48 69. Depòsit legal: V. 853-1984.



Autodeterminació

Vul felicitar la direcció d' EL TEMPS per tractar a fons un tema tan *malaït*. Realment ja està bé amb la conya de l'autodeterminació. ¿Es possible que encara hajam d'estar donant voltes a un tema tan evident? Doncs sí, resulta que encara un dret tan evident hem de reinvindicar-lo. Resulta que encara és un tema de portada i resulta que damunt el Rei, teòricament per damunt de tota la política opina, i opina en veu alta, explicant-nos allò tan sabut de la "unidad de las tierras de España". Quin cansament, senyor. I damunt vosaltres foteu en portada el *Gonsáles Byass*.!

Teresa Campo
Ciutat de Mallorca

Josep Piera, felicitat

Encara que ja no s'estila, voldria felicitar el senyor Josep Piera -director literari de la col.lecció Narratives 3i4- per haver-hi publicat els llibres de la Francesca duranti "Efectti personali" i "la casa del laga sulla luna".

Molt especilment el primer és d'aquella mena de llibres que t'enganxen des de l'inici -que, per cert és magistral: l'home furgant amb un tornavís tot traent el seu nom de la porta de l'antiga llar matrimonial. I trobo que el llibre és molt bo perquè no renuncia a a expressar literàriament l'emoció, les emocions, sense haver de baixar l'escala de l'idiotisme i la figor.

Sospito, com diu un antic amic meu, que el sentiment o l'emoció són valors en franca i notable decadència i corrupció. En la cotització social les emocions són fets antiquíssims a esquivar, llast vell i gens productiu.

Això prou que es nota en la literatura. L'emoció és cosa de dones. Tothom viu acuirassat, emmurallat i a còpia de no practicar-les, ja no s'adona quan aleteja al seu voltant.

Les emocions moren asfixiades en els pits emmurallats. Ara, resulta curiós que retraure la història dels "Efectes personals" entre amigues i/o conegudes engegui converses íntimes sobre les parelles l'amor i el contacte passional del matrimoni.

Sense voler allargar-me massa més voldria encoratjar Josep Piera perquè publique llibres de la qualitat i de la urgència emocional que emanen aquests de l a Francesca Duranti que he llegit a cremadent.

Andreu Lorcà
Lleida (el Segrià)

Amants de la música a Reus

"Els Espais de Música en Català" de Reus estem formant un club de seguidors de grups i cantautors que canten en català. Qualsevol que hi estigui interessat pot escriure a Espai de Música en Català, apartat de correus 1125. 43200 Reus (Baix Camp).

Jordi Sugranyes Agrès
Reus (Baix Camp)

La cultura eròtica de les dones

En el vostre número 288 he pogut llegir les opinions i experiències dels vostres col.laboradors sobre el tema: "la cultura eròtica de les dones". Crec que és cosa bona tractar-ho. Els tabús repressius i ignorants han estat causa de sòrdides injustícies, de les quals han estat víctima les dones. Tanmateix, del que he llegit a la vostra revista n'he tret la conclusió de bastant lleugeresa i manca de rigor, ja que l'enfocament és purament "genitalo-hedonista" i algun "tant per cent" un xic fantasma. Del llegit en dedueixo que el cos propi i el de l'altre són un simple objecte de plaer (com una bona paella, que es cruspeix i es caga, sense més conseqüències). Home, ¡això no és just!. No és possible explicar en una carta el que és la sexualitat humana en tota la seva dimensió, ni la seva integració com a dinàmica de relació intersubjectiva, ni la relació erotisme-sexualitat madura, ni l'ordenació de la conducta sexual o castedat, valorada diferentment per moltes cultures i encara vàlida, etc, etc. Però sí que es podria oferir als vostres lector, amb el rigor i la seriositat que empreu en el nacionalisme i que tant ens ajuda. Faríeu un servei al país i no caurieu en la "paxangueria" de l'àmbit estatal.

¡Ah! puc oferir-vos estadístiques dels desequilibris emotius, psíquics i vitals que produeixen les conductes eròtico-hedonistes sense projecció personalitzadora.

Francesc Gambin
Barcelona (el Barcelonés)

Sí a Racionero

És cert que personatges com Ferrer i Guàrdia esperen encara tenir un monument que recuperi la seva memòria, però discrepo totalment de la valoració que en el número 290 d'EL TEMPS féieu del treball de Lluís Racionero en el polèmic parc de la Seu d' Urgell, concretament del capitell on hi ha les figures dels dictadors d'aquest segle. Jo crec que la idea és ben bona, crec que l'art ha de representar tots els aspecters de la societat -tant els bons com els dolents- i no

aspecters de la societat -tant els bons com els dolents- i no amagar-nos darrere d'una falsa moralitat i prejudicis tendents a amagar allò amb què no estem d'acord.

Àngel Roda
Girona (el Gironès)

Moralitat de la vida pública

Llegim al diari *Levante:* "Joan Lerma justifica la salida de Blasco en la necesaria moralización de la vida pública".

La moralitat pública, la credibilitat de les institucions, la transparència, l'honestedat de l'Administració són conceptes bàsics d'un estat de Dret. Hi ha indicis de corrupció que poden implicar un Conseller, per més que els tribunals encara no s'hi han pronunciat. I així, les mesures del President són, només, per si de cas. Davant d'aquesta possibilitat, però, actua i promou la desqualificació política d'un conseller que no és de la seua corda.

Bé està, cal filar prim. És un criteri que respectem. I que lamentem que no emprara el President fa uns anys quan recolzà la permanència al front de la ciutat de Burjassot d'un alcalde socialista de la seua corda sobre el qual no només queien sospites d'actuació antijurídica, sinó que estava processat primerament i condemnat després per l'Audiència com a autor d'un delicte contra un funcionari que, certament, no pertanyia al PSOE.

Si aleshores el President esperà la sentència del Suprem contra l'alcalde de Burjassot per a llevar-li el seu suport polític, ¿per quina raó no fa ara la mateixa cosa?

¿Transparència? ¿moralitat? ¿credibilitat?...Les mateixes causes, perquè siguen de llei, cal que produesquen els mateixos efectes.

Vicent Badia Marí
València (l'Horta)

Solidaritat amb Rafael Blasco

Senyor ex-conseller Rafael Blasco, vull mostrar-li la meua solidaritat en el tràngol que està passant des que el van cessar del seu càrrec. La política, ja em faig càrrec, és absolutament ingrata i els seus millors gestors estan abocats a caure en funció dels criteris, necessitats i exigències de qui té la paella pel mànec. En el cas valencià, ja hem vist que el president Lerma ha muntat una campanya de desprestigi sense fonaments suficients el final de la qual han de decidir-lo els tribunals.

Fóra curiós que d'ací a alguns dies el fiscal decidira arxivar les diligències per no haver trobat elements de possible culpabilitat en l'actuació que vostè ha dut a terme al front del seu (ex) departament. ¿Què passarà amb la seua dignitat qüestionada? Espere que quan tot haja acabat tinga valor per a estirar de la corda i traure a la llum pública i totes les implicacions i interessos.

Bernabè Tàpia
Benidorm (la Marina Baixa)

Nota de la redacció

L'article pubicat en el nº 290, "Autodeterminació, cent raons a favor" fou coordinat per Xavier Ferré amb les informacions d'Albert Punsola, Xavier Roca, Miquel Payeras i Jesús Prats.

L'autor de l'article "El Triangle, perfecte", també publicat en el nº 290, és Eduard Company.

Solució al passatemps del nº 290

"Al telèfon, Maiga estava alterada, confosa, arrossegadava plorosament les frases. Encara que a Emiliano li semblava que el seu to amagava una eufòria subterrània".
(El *divorci de Berta Barca.* Edicions Proa, 1989.)

PAS DE RATLLA

Ramon Barnils

La francesa via

Franklin Delano Roosvelt va agafar la poliomelitis i es va quedar paralític de cintura en avall. En aquestes circumstàncies:

"Quan Dorothy Schiff, que als anys trenta freqüentà Roosvelt però que mai no hi va tenir relacions íntimes, el va anar a veure a Warm Springs, va preguntar al metge que tenia cura del pacient, el doctor Leroy W. Hubbard:



—Pot fer l'amor?

—Oh, i tant —va respondre el metge.

—Però, com? —va preguntar la senyora Schiff.

—A l'estil francès (the french way) —va contestar el metge, i ella ho va interpretar com si volgués dir que ell es posava en l'unica posició possible per a un home que no pot bellugar les cames: panxa enlaire".

D'això i només d'això volia tractar l'altre dia, de sexe i política a l'època del New Deal: de com Franklin Delano Roosvelt, un de la mitja dotzena encara no de presidents dels Estats Units que mereixen el títol d'estadistes; l'home que ha configurat el món actual tant occidental com oriental, tant del nord com del sud; així com el sistema econòmic —l'Estat com a un concorrent més al mercat—, el sistema social —l'Estat com a Caritas Diocesana—; el sistema com a empresari de l'intel.lecte —el *brain trust*—; el model del kennedysme i del psoeisme (què més voldrien, aquesta colla de polls ressuscitats), i única esperança perquè l'imminent capitalisme mitteleuropeu tingui una mínima aparença de decència; volia tractar d'això: de com, en cas de paràlisi, no hi ha només la possibilitat de fer-ho de panxa enlaire. Aplicant-hi una mica de senderi, mirant d'adquirir una certa cultura, coneixent els clàssics, les possibilitats en cas de paràlisi, són més d'una: el francès, per example.

Així que aquell home que ens ha fet a tots, i que ens ha organitzada la vida de seixanta anys ençà, i que ens la continuarà organitzant un parell de lustres més si els països del centre i de l'est d'Europa recuperen (juntament amb la llibertat democràtica, el parlamentarisme burges i el dret de comprar i vendre) una mica de senderi, una certa cultura, un reconeiximent dels clàssics i un pensament d'imaginació; resulta que aquest home es va passar tres legislatures i quatre reeleccions, dels 39 anys a la mort als 63, fent-s'ho *the french way.*

Va néixer el trenta de gener de 1882; va quedar paralitzat l'onze d"agost de 1921; va pendre possessió com a president el quatre de març de 1933; va morir president el dotze d'abril de 1945; i, ja és dit, si ha seny entre el nou capitalisme del centre i l'est d'Europa, continuarà manant un parell de lustres més.

La senyora Schiff l'admirava perquè, tot i paralític, s'ho feia panxa enlaire, *a la francesa.* Tremolem només de pensar què hauria fet la senyora Schiff si arriba a saber que li'l feien, el francès.

Forasters vindran

Durant molts anys, amb Franco i abans de Franco, durant generacions i segles del segle XVIII ençà, havia arribat a ser *natural* una cosa que no era natural en absolut: que al País Valencià tots els càrrecs i persones amb poder no foren valencians, ni a Catalunya catalans. Capitans generals, governadors, jutges, caps i comissaris de policia, oficials i suboficials de la Guàrdia Civil, delegats de qualsevol ministeri, tota persona investida d'autoritat real era, quasi per definició, forastera. Enviada ací, des de *fora* del país, a exercir tota l'autoritat disponible *sobre* el país.

Els darrers anys, la idea d'autonomia entesa com una forma mínima d'autogovern, sembla que havia d'iniciar un canvi radical en aquesta importació forçada d'autoritats. Només ha estat així en una part molt relativa: l'autoritat judicial, militar, policial i financera del nostre país encara és exercida habitualment per enviats del poder central, forasters quasi per principi. Queda l'autoritat política i administrativa: l'autonòmica, pròpia per definició, i la delegada del govern de Madrid. El govern de Madrid, fins ara i amb criteri assenyat, ha buscat, com a delegats seus a les comunitats autònomes de més pes o més *caràcter diferenciat,* persones de la seua confiança (això és lògic) però alhora naturals del país.

El delegat del govern a Catalunya era i és un català (i tres dels quatre governadors civils també), el de les Balears és balear, el del País Basc és un basc, i el de Galícia és un gallec. Francesc Martí i Jusmet, Gerard Garcia, J. Manuel Enguiagaray o Domingo Garcia Sabell, representen el govern —no l'estat— en les seues demarcacions respectives, però són homes del país: la sensació de *poder extern* és molt menor, i la comprensió dels problemes interns és molt més directa.



Pedro Valdecantos.

Fins ara, els valencians érem dignes també d'aquesta mínima consideració: el delegat del govern, Eugeni Burriel, era valencià, bon coneixedor del seu país, parlava valencià, era de nosaltres. Ara ja no.

Ara, el govern ens ha enviat un delegat foraster, un senyor de Ciudad Real contra el qual, contra les seues qualitats personals i polítiques, no tenim res a dir. Simplement, que el govern ha fet amb el País Valencià una cosa que probablement no faria amb Catalunya, amb Euskadi ni amb Galícia: no confiar la delegació en una persona del país, enviar un foraster. Ara, al País Valencià, les dues autoritats governatives més importants, el delegat del govern i governador de València, i el governador d'Alacant, són forasters. Castellans de La Manxa, concretament. El primer, Francisco Granados, del cercle directe del president Bono de Castella-La Manxa; l'altre, Pedro Valdecantos, va ser abans, precisament, delegat del govern en la mateixa comunitat. Tot un símptoma, tanta coincidència.

I d'entrada, una mostra de la consideració en què el govern central ens té als valencians: amb nosaltres es pot fer el que no es por fer amb uns altres. Després, una mostra de l'escàs pes polític de les nostres institucions i del partit que les controla: la Generalitat valenciana, i el PSOE valencià, o no han estat consultats, o han consentit. I finalment, un resultat probable de tanta decapitació de personalitats socialistes valencianes: si han nomenat un delegat foraster, ¿no deu ser perquè al País valencià ja no quedava ningú amb prou categaria per al càrrec?, ¿o que si n'hi havia, no era ja digne d'una certa confiança?

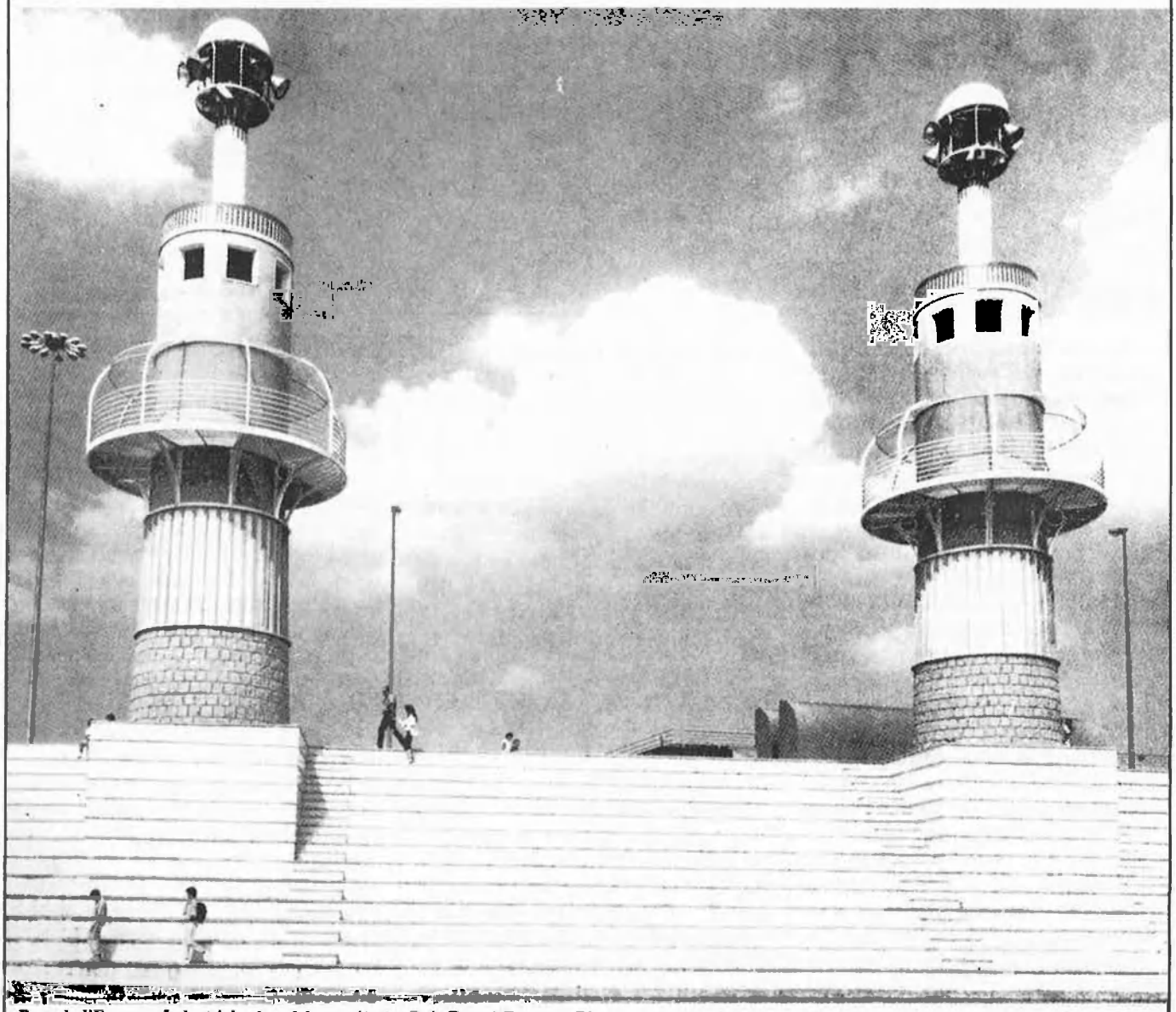
PAIS

La ciutat, més enllà dels Jocs Olímpics

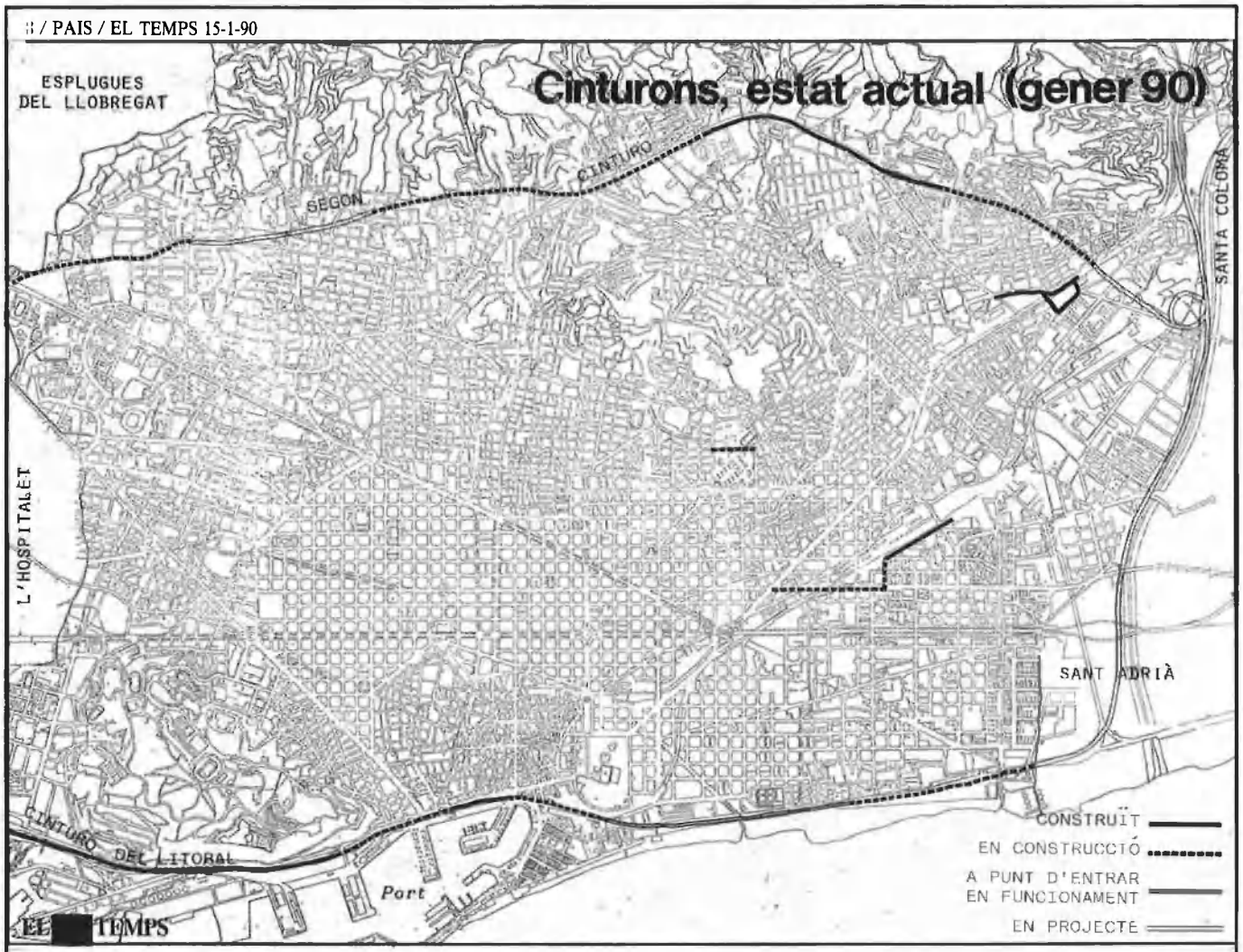
La Barcelona de Pasqual Maragall

Durant l'última dècada, Barcelona s'ha anat transformant de tal manera que la ciutat actual poc té a veure amb la de fa deu anys. Un canvi en el qual els Jocs Olímpics n'han estat només l'excusa, el detonant.

L'actual Barcelona, en canvi constant, sembla tenir com a fita última el 1992 i els Jocs Olímpics. Això no obstant, la configuració urbanística de la ciutat, lluny de limitar-se a aquesta data com a argument de les actuacions destinades a fer-la més agradable i còmoda, segueix una línia uniforme des de fa més d'una dècada, línia que es projecta enllà del fet puntual dels Jocs Olímpics. El canvi constant al·ludit, malgrat les polèmiques suscitades d'ordre concret (els conflictes, per exemple, de les places dures-places toves), continua desenvolupant-se amb celeritat, de tal manera que una nova Barcelona, la Barcelona de Pasqual Maragall, la Barcelona dels 90, per a bé o per a mal, va configurant-se d'una forma com més va més evident.



Parc de l'Espanya Industrial, obra dels arquitectes Luis Pena i Francesc Rius.



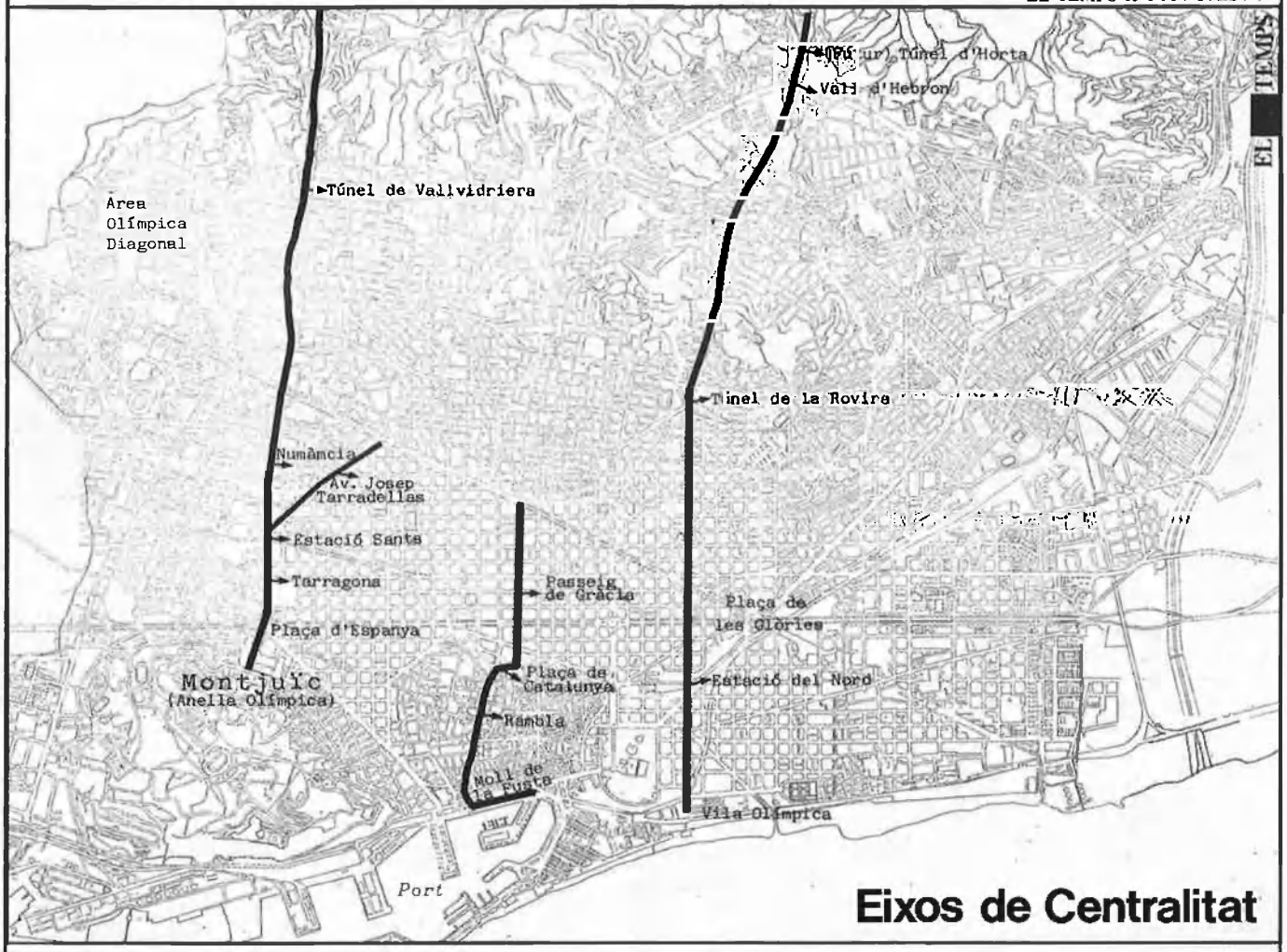
Aquesta Barcelona va iniciar els passos el 1979, amb el primer ajuntament democràtic de la ciutat. El 1976 s'havia aprovat el Pla General Metropolità (PGM) i l'òrgan gestor, la Corporació Metropolitana de Barcelona, que fou una de les opcions que la nova alcaldia democràtica havia de tenir en compte de cara a la línia urbanística a seguir en el futur.

El PGM va ser estudiat amb profunditat i al final es determinà mantenirlo en vigència, decisió que va ser molt criticada en el seu moment, possiblement per les reminiscències franquistes que es podien sospitar del citat projecte. Al marge de les valoracions pretèrites o actuals, els criteris urbanístics del PGM són els que han regit fins ara per a assolir el model de ciutat projectat i, d'acord o no, el que no se li pot negar és la coherència i uniformitat de plantejaments i execució. Coherència que, d'altra banda, ha resultat un marc legal i establert per a cenyir amb prou solidesa el conjunt d'obres olímpiques que es duen a terme a la ciutat des que se'n va conèixer la designació com a seu dels Jocs del 92, l'octubre de 1986. El Pla General Metropolità va ser reconvertit per Oriol Bohigas, vertader dissenyador de la política urbanística de Barcelona i artífex des de la seva arribada a principis de la dècada anterior a la delegació d'Urbanisme de l'ajuntament, d'una ciutat que, en poc de temps i gràcies a la seva gestió i la dels seus col·laboradors, encara el final de segle amb una nova fesomia.

Malgrat els ràpids avanços urbanístics de Barcelona, s'ha de ponderar com a factor negatiu l'escreix de dificultats que ha portat la crisi econòmica dels anys 70-80 que ara, segons s'apunta, es comença a remuntar i que ha condicionat l'execució de les propostes dissenyades per l'ajuntament de la ciutat. D'altra banda, l'herència rebuda dels ajuntaments pre-democràtics tampoc havia estat la més satisfactòria, ja que Barcelona havia crescut d'esquena al mar, de forma caòtica quan la immigració dels anys 50-60 i sense una planificació urbanística digna de ser ressaltada.

Amb l'esmentada represa dels trets bàsics del PGM, s'iniciaren un conjunt de reformes encaminades, en essència, a planificar la ciutat des de la cèl·lula bàsica del barri, en contraposició a la consideració de la ciutat com a un bloc total i coherent. Partint d'aquesta premissa, la nova Barcelona es va retrobar amb els barris; de fet, amb els seus habitants, que en termes genèrics significà la possibilitat de millora de les condicions de vida més immediates. El retorn al carrer, entès com a cohesionador de la vida urbana, s'ha posat de manifest últimament en la proliferació de les festes majors dels barris i de la ciutat, cosa que ha demostrat que l'atomització de Barcelona en barriades no implica la pèrdua del sentiment de pertinença a la ciutat, sinó tot el contrari: reforma la integració individual, aglutinada en una instància municipal definida.

En aquest marc, el que primer va incidir-se foren obres petites en mag-



nitud, però amb ànim d'incidir en l'entorn. Un exemple d'això va ser la remodelació de les places del barri de Gràcia, com la plaça del Sol, la plaça de la Virreina, o la plaça de Trilla. En la mateixa línia es reformà, entre altres, la plaça Reial i es creà la plaça de la Mercè. La mesura de l'impacte de les primeres realitzacions i controvèrsies posteriors, encaminaren l'ajuntament de Pasqual Maragall a afrontar obres de més envergadura, com el Parc de l'Ecorxador, la plaça dels Països Catalans, el Parc de l'Espanya Industrial, etc., que d'una manera més incisiva van començar a modificar la façana de punts estratègics de la ciutat i van donar la pauta d'allò que esdevindria la nova Barcelona en un futur pròxim.

En aquests últims projectes, no hi era absent un cert esperit de provocació, en el sentit de dotar cada actuació d'una personalitat pròpia i distinta, de tractar que el ciutadà no respongués amb indiferència. Els monuments-escultures de Tàpies al passeig de Picasso i de Joan Miró al Parc de l'Escorxador, en foren una bona mostra. En concret, la darrera, *Dona i ocell,* que tanta polseguera va aixecar en el seu moment a causa de la forma fàl·lica amb què la dissenyà el cèlebre pintor català —i que segons diu l'anècdota, encara la volia de majors dimensions— s'ha convertit en l'actualitat en un dels símbols de la Ciutat Comtal, en la mateixa línia emblemàtica de la Sagrada Família, la Pedrera, Montjuïc o Colom.

Un pas paral·lel a les anteriors realitzacions fou l'obertura de la ciutat al mar, projecte per al qual va decidir-se situar la Vila Olímpica en l'emplaçament actual. Per un altre costat, també va estimar-se recuperar el centre tradicional de Barcelona. El centre —l'Eixample i la Ciutat Vella— havia sofert últimament una degradació progressiva que va arribar a un punt en què perillava. L'envelliment de la població i l'emigració dels habitants l'havien fet caure en el greu problema de la terciarització, és a dir, que el veïnat havia deixat pas a les oficines.

Per a la zona de l'Eixample va resultar molt eficaç la campanya de «Barcelona, posa't guapa», adreçada a restaurar les façanes dels edificis, que es recuperés la personalitat i la bellesa degradada. Per a la Ciutat Vella la renovació del Born, de la Casa de la Caritat, Porta de l'Àngel i Portaferrissa, a més dels enderrocs duts a terme en el barri *xino,* ha significat la conversió d'una àrea urbanísticament agònica en una zona de forta activitat comercial. Amb aquest procés de recuperació, la Rambla ha recobrat el caràcter tradicional de centre, continuat, plaça de Catalunya cap amunt, per un bullicios passeig de Gràcia i per una irrecognoscible Rambla de Catalunya, en la qual la prostitució nocturna de fa pocs anys ha deixat pas a les actuals terrasses, bars i discoteques adjacents. Rambla avall, la restauració del monument a Colom i la creació del nou Moll de la fusta —*Gamba* de Mariscal inclosa—, ha tancat, de cara al mar, la reforma d'un centre recuperat per a la població.

La *perifèria* d'aquest centre tradicio-

nal va patir, en el citat creixement dels anys 50-60, una evolució caòtica, absent de planificació. Per posar-hi remei, al mateix temps que l'eix de La Rambla anava cobrant activitat, va creure's oportú de crear dos nous eixos de centralitat. L'un, que va de Montjuïc a Vallvidrera i, l'altre, el comprès entre la Vila Olímpica i Horta.

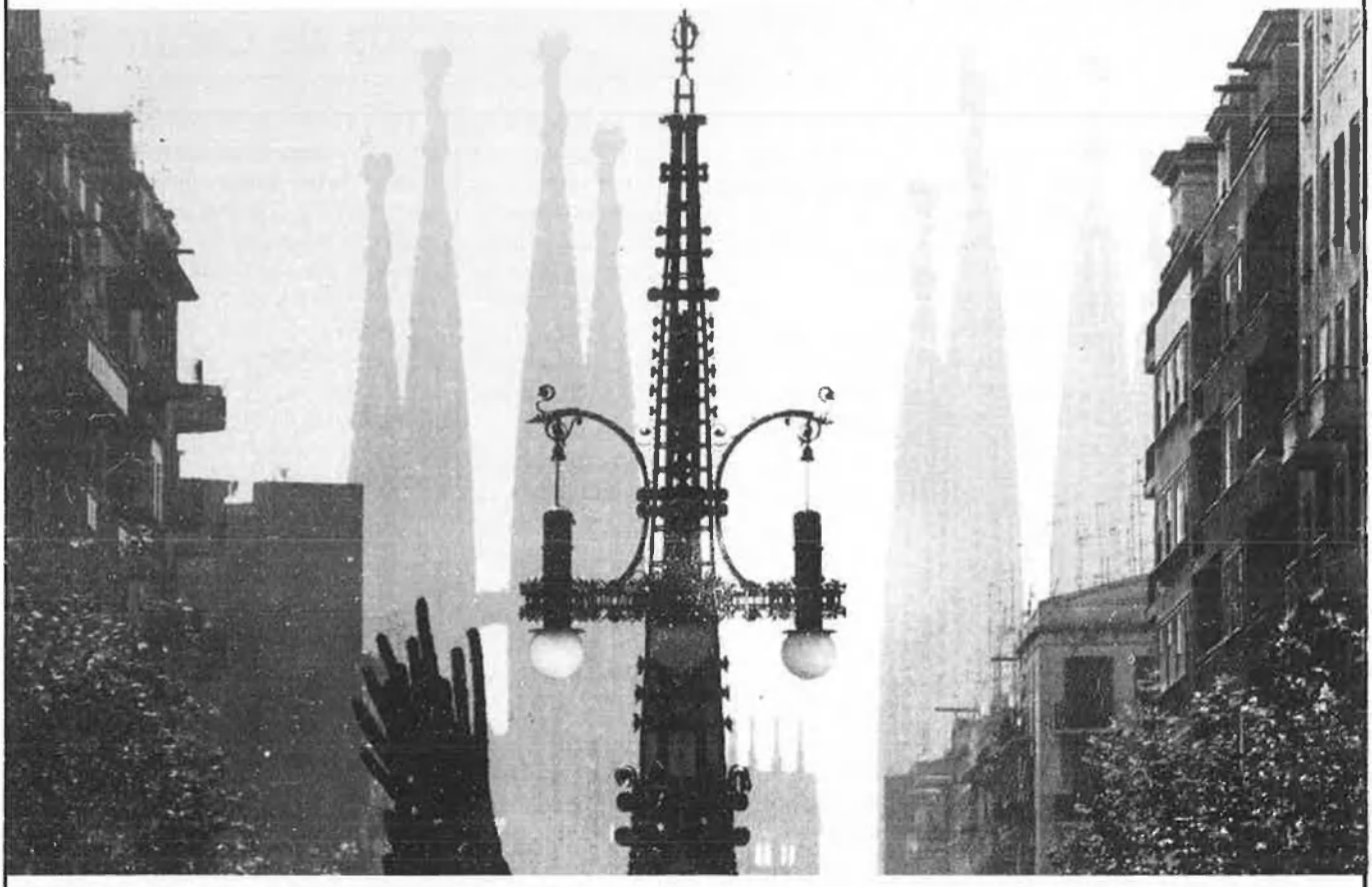
El primer d'ells parteix de la muntanya de Montjuïc, amb l'Anella Olímpica i l'Estadi, i implica l'acabament de Montjuïc programat l'any 1929, durant l'Exposició Universal. La plaça d'Espanya —amb la polèmica plaça de toros de Les Arenes—, el projectat nou carrer de Tarragona i l'Estació de Sants, en formen el primer tram. L'eix continua amb l'obertura del carrer de Numància a l'altura de la plaça dels Països Catalans, que, amunt, connecta amb l'àrea Olímpica de la Diagonal i, encara més cap a la muntanya, amb el Túnel de Vallvidrera. Entremig, hi queden el Parc de l'Escorxador, el Parc de l'Espanya Industrial, i la projectada avinguda de Josep Tarradellas, que es tancarà pròximament al trànsit rodat amb la intenció que es converteixi en un passeig de similars característiques a l'avinguda de Gaudí.

El segon nou eix comença a la Vila Olímpica, lloc per on Barcelona veurà, a la fi, el mar. La Vila s'enllaça amb l'Estació del Nord, on hi ha prevista la ubicació de l'Auditori i el Teatre Nacional de Catalunya i l'Estació Central d'Autobusos de Barcelona. Complementàriament, la reforma de la plaça de Les Glòries representarà la prolongació de la Diagonal cap al mar, amb tot el significat urbanístic que aquest fet representa. Eix amunt, el ja realitzat Túnel de la Rovira enllaça amb la zona de la Vall d'Hebron, en ple procés d'urbanització, on se situa el Velòdrom Municipal. La finalització de l'eix, anys a venir, té previst assolir el vell somni, mitjançant el Túnel d'Horta, d'unir Barcelona amb la comarca del Vallès i, amb ella, la Universitat Autònoma i el Parc Tecnològic.

El projecte dels tres eixos de centralitat no té sentit si no és flanquejat per la xarxa viària dels cinturons, a fi que es descongestioni el trànsit d'una de les ciutats més denses, automovilísticament parlant, del planeta. La negociació entre les diverses institucions per a agilitar-ne la construcció, encén la llum verda a una de les actuacions urbanístiques més importants, i pendents, de Barcelona. Amb retard respecte a ciutats d'Europa, però amb l'avantatge que significa haver-ne après de la seva experiència, és notable el conjunt de trams de cinturons que estan en construcció o a punt d'entrar en funcionament. Els Jocs del 92 n'apressen la realització, ja que són imprescindibles per a enllaçar les quatre àrees olímpiques de Barcelona.

Com podem veure, el canvi que pateix actualment Barcelona no respon a uns criteris gens gratuïts, sinó que la transformació de la ciutat es du a terme basant-se en uns criteris acuradament definits. Criteris que ultrapassen, de molt, els Jocs Olímpics de 1992, fins al punt que els Jocs semblen només el detonant que fa esclatar la inversió econòmica a la ciutat i que finança, consegüentment, la creació d'una infrastructura urbanística de la qual el ciutadà, ara com ara, només pot copsar determinades, per bé que nombroses, puntes d'iceberg.

Eduard Company



Avinguda de Gaudí. Disseny de les columnes-fanal de Pere Folquès.



«Pasqual Maragall sap que l'Europa que s'està gestant és la de les grans ciutats». ANNA NAVARRO

José Antonio Acebillo, director del Servei de Projectes Urbans de l'Ajuntament de Barcelona

Podria definir a grans trets quin és el model urbanístic de Barcelona?

—Bé, tot parteix de les primeres eleccions municipals, de 1979, que, fent-ne una certa caricatura, l'ajuntament va dur a terme una actuació urbanística *defensiva;* això en una primera fase. D'alguna manera calia recuperar la legalitat amb el Pla General Metropolità i fer una gestió de sòl, és a dir, adquirir grans paquets de sòl de cara a fer urbanitzacions, parcs, etc., en el futur. Parlem de *defensiva* perquè no hi va haver inicialment gaires propostes. Ja en una segona fase, l'urbanisme va passar a ser més ofensiu i optimista, amb una gran capacitat d'aportació d'idees. Aquest període, que degué iniciar-se cap a l'any 1980, es va caracteritzar per l'urbanisme transformacional, que és aquell que es basa en actuacions que fan canviar l'estructura i el paisatge urbà, tot posant un especial èmfasi en l'espai públic. Respecte a això s'ha de remarcar que Barcelona, des de l'Exposició de 1929 i l'aplicació del Pla Cerdà, no havia tingut mai un procés d'urbanització com aquest. Des d'aleshores fins ara, l'urbanisme s'havia reduït a fer Bellvitges o Nou Barris.

—¿Hi ha una tercera fase?

—Sí. Quan acabem la segona, pels volts de 1986, ens adonem que hi ha projectes massa importants per a ser gestionats només per l'ajuntament de la ciutat i que alhora no només modifiquen la vida del barri sinó que afecten les grans línies urbanístiques de Barcelona. Ens cal, per tant, la col·laboració institucional. En aquest sentit, els Jocs del 92 són els catalitzadors d'aquests projectes, que bàsicament és la xarxa viària.

—¿El trànsit és l'assignatura pendent de Barcelona?

—El trànsit és l'assignatura pendent de l'urbanisme mundial. Encara que sembli dur de dir, Barcelona és de les ciutats que millor han resolt el tema del trànsit. Això és perquè tenim la sort de poder treballar en paral·lel l'urbanisme i la circulació; aquest paral·lelisme el devem a la sensibilitat de Pasqual Maragall i donarà grans resultats quan estiguin fets els cinturons, el 1992. De moment, encara no es pot veure.

—¿Pot parlar-se d'una Barcelona de Pasqual Maragall?

—Bé, Pasqual Maragall té una cultura urbanística molt àmplia. És molt conscient que l'Europa que s'està gestant, l'Europa dels 90, no serà dels estats ni de les nacions, sinó de les grans ciutats. Per aquesta causa calia inventar uns Jocs Olímpics per poder dur a terme tota la planificació urbanística projectada i posar al dia Barcelona. Així com el 1929 es va inventar una Exposició Universal per poder construir Montjuïc, el 92 ha calgut inventar-se uns Jocs Olímpics per aconseguir els cinturons, etc. El que passa és que tot el que estem duent a terme a la nostra ciutat no es veu des de dins, s'ha de sortir a l'estranger per a comprovar com, des de fora, l'evolució de Barcelona es va seguint amb molt d'interès i admiració.

—¿Els Jocs Olímpics han estat, doncs, només un reclam?

—Exactament. S'han aprofitat per a dur a terme tota la infrastructura de sanejament i de trànsit. El que voldria ressaltar és que tot el gruix de l'operació econòmica de cara al 92 és encara enterrada, no és a la vista.

E. Company

Comiat a Barcelona a mig camí

La nova Barcelona no és del gust de tothom. Qualsevol canvi implica una pèrdua, un acomiadament. És l'altra cara de la Barcelona de Maragall.

Al meu costat, Colom observa el mar des de l'altura. He deixat enrere el xivarri dels turistes que passegen per les Rambles, el cor de la ciutat. Vull acomiadar-me de la *meva* Barcelona; Barcelona el 1989, tres anys abans dels Jocs Olímpics i tres anys després de la nominació. Fa dos anys, ja vaig dir adéu a Barcelona quan es va acabar una visita turística de tres dies que feia de la ciutat. Durant aquests tres dies, el romanticisme del gòtic i el romànic de la ciutat vella, com també el desenfrenament modernista de Gaudí em van captivar totalment. Vaig quedar tan enamorada d'aquesta metròpoli mediterrània que li vaig prometre que hi tornaria.

Aquesta vegada, el comiat és ben diferent: vull passar comptes amb una ciutat que promet tant i en realitat ofereix tan poc. «Aquesta ciutat es ven bé», es vanagloriava l'alcalde el 1987 en unes declaracions al diari econòmic parisenc *Les Echos*. Els esforços per mantenir la seva paraula no s'han traduït, però, ni en més espais verds ni en més instal·lacions d'esbarjo. Ben al contrari, la manca d'aquest tipus de prestacions és una de les més deplorades pels habitants de la superpoblada Barcelona. Durant l'any que ha durat la meva estada, he trobat a faltar molt aquest tipus d'instal·lacions, sobretot a causa de la meva condició de dona. Les dones que passegen soles pels parcs de la ciutat (fins i tot aquelles que ho fan pel famós parc Güell de Gaudí) estan exposades, sovint, a patir abusos sexuals. Envejo Colom perquè des de la plaça on em trobo els edificis del port no em deixen veure el mar i no puc calmar la meva ànsia de nous horitzons.

El port encara conserva la varietat característica. Els edificis són més bonics o més lletjos, alguns són alts i d'altres són baixos. Un grapat de vaixells rovellats i els pals dels velers formen escletxes a través de les quals encara es pot endevinar el mar, com si dels talls d'un vestit refinat es tractés. Fins ara, ja que si els propietaris tant del port vell com del nou aconsegueixen fer valer els seus interessos comercials sobre dels drets dels propietaris reals del port vell i els ciutadans, els edificis seran més grans, postmoderns i cridaners i les eròtiques escletxes perdran l'encant.

Al costat de la blanca Capitania, que controla el port de sota del braç estirat de Colom, hi ha un edifici que sembla un cargol posat a l'inrevés i que podria ser una de les obres d'embalatge de Christo. Suposo que és *postmodern*. ¿És simptomàtic el fet que l'exposició que acull tingui dret a apropiar-se la vora del mar? Al cap i a la fi, aquest monument futurista guarda la maqueta del que serà el port el 1992. Arquitectes amb noms com Iehon Min Pei o Eberhard Zeidler hi exposen les reproduccions en plàstic blanc dels seus projectes. En uns cartells adjunts asseguren que s'han esforçat per no perjudicar «l'entorn del port i per subordinar-se als interessos dels ciutadans». M'acosto i apropo lleugerament els ulls; efectivament, l'immillorable Pei, que ja va sorprendre amb la piràmide de vidre del pati interior del Louvre, vol construir un vaixell gegantí al bell mig del Port Vell. *Només* tindrà quaranta metres d'alçada. En canvi, ocuparà una gran superfície: 80.000 metres quadrats. Aquest xinès nord-americà l'anomena World Trade Center. Per un moment m'imagino arribant a Barcelona el 1992 amb un veler, rodejada pels iots en què s'allotjaran els VIPs dels Jocs. No em puc estar de somriure quan penso en aquest nou símbol de la ciutat, ciutat que tanta cura té de la imatge. Ara que la tècnica del Port Vell ha quedat antiquada per a la navegació comercial, el visitant es trobarà un vaixell a l'estil Disney que li recordarà quines eren les funcions del port antigament.

La resta del projecte desperta més desconfiança. Ha d'estar acabat el 1992 per poder convertir-se en una de les *centralitats* que han de *revitalitzar* la ciutat. Fins a tal punt posarà fi al *caos* actual, que ja no quedaran racons per descobrir i regirar en les històriques instal·lacions del port. En lloc



El passeig de Colom i el moll de Bosch i Alsina, obra d'Ignasi Solà-Morales.

d'això, els amants del port s'hauran de gratar contínuament la butxaca a fi de poder embarcar en els somnis artificials d'un altre.

Els socialistes intenten reconstruir la ruïnosa Ciutat Vella en un 60% des de la presa de possessió al Parlament el 1983. És un projecte difícil i car, especialment perquè els estrats més baixos de la societat hi viuen concentrats en espais mínims. El remei més segur per el sanejanemt seria una revaloració de la zona mitjançant botigues exclusives i d'objectes culturals, combinat amb una millora de la renda mitjana del barri la majoria dels projectes amb suport de l'ajuntament pretenen renovar edificis històrics del Barri Vell i construir-hi aparcaments. Aquest tipus d'iniciativa té molta importància per al turisme, com ho demostra l'exemple de la magnífica església romànica de Sant Pau del Camp de segle X. És només perquè està situat extramurs i en l'actual barri baix, que el Monestir dels Benedictins està condemnat a dormir el son de la Bella Dorment darrere un pàrquing.

Veïns crítics del Barri Vell pensen que els socialistes, que «de socialistes només tenen el nom», reaccionen amb el mateix menyspreu quan es tracta de tolerar inversions privades en oficines i botigues. Ja n'hi ha indicis: els atractius pisos situats damunt els Porxos de Fonstseré, reservats en principi per als veïns del barri les cases dels quals havien de ser enderrocades per alleugerir el dens nucli urbà, han estat venuts mentrestant a una empresa privada. La solució que s'ha proposat, buscar un habitatge al barri Vell per cada un dels pisos perduts dels Porxos de Fontseré, no satisfà els decebuts, sobretot si es considera que la constructora va rebre una substanciosa subvenció per aquest projecte. Els que coneixen el sector creuen que aquesta subvenció no estava justificada donat el mercat immobiliari esperat.

Hi ha la sospita que els bars de la platja són víctimes de manipulacions que volen desviar la clientela als paradisos gastronòmics projectats en el port. Un indici més que sospitós és el pla de construcció del Moll Espanyol —amb una majoria de restaurants i *snacks*— projectat pel mateix arquitecte que els *plànols especials* per a la costa de Barcelona.

Aquí deu estar ficada de nou la *màfia de la ciutat,* la qual tancà, l'any passat, les més estimades discoteques de la ciutat per a omplir els locals del Poble Espanyol. Des d'aleshores, només aquests bars de l'*Espanya en miniatura* tenen dret a admetre clients després de les tres de la matinada. Malgrat els ocells de matinada capturats, el projecte del Poble Espanyol no funciona com s'esperava. Les botigues del Poble Espanyol, subvencionades per l'ens públic, no són capaces de traure prou diners als turistes. Els mateixos socis capitalistes públics ja s'han associat al World Trade Center. ¿Quan s'adonaran que nosaltres, els turistes, no posseïm els diners de les nostres multinacionals que dominen l'economia de Catalunya?



És de domini públic que Barcelona no ha estat mai consultada pel que fa als Jocs Olímpics. Els jocs seran un pretext perquè tant capital estatal com privat pugui dur a terme projectes urbanístics. Segons l'arquitecte Millet, un dels fundadors del Despatx olímpic, la ciutat necessita amb urgència que es facin aquestes obres. Potser a alguns els agrada la paradoxa que uns Jocs Olímpics moderns fomenten els projectes financers. La paradoxa, però, la trobo en els mateixos Jocs. Imagino un sèrie de robots esforçant-se per rendir, lluitant pels premis en metàl·lic de les multinacionals que financen els jocs i les inútils construccions monumentals firmades per arquitectes de renom internacional.

A reveure, Barcelona meva. Barcelona meva que voldria reconèixer d'aquí a tres anys, perquè hi he viscut a gust, aquí. Critico el teu *mal de pedra,* no d'una forma perversa, sinó perquè estic preocupada. *Mal de pedra* és com anomena un arquitecte català la febre olímpica. Potser se t'hauria de plantar una olivera al mig del desert urbà per commemorar els llegendaris fundadors. Als teus habitants els fa falta una força de tipus llegendari, perquè ja estem a mig camí i el joc encara està indecís.

Annette Bruhns

Espanya, estat de dret

LA SETMANA

Un total de 10 presos independentistes catalans continuen en presons madrilenyes amb garanties jurídiques més que dubtoses i fins i tot amb maltractaments físics. Per aquest motiu els Comitès de Solidaritat amb els Patriotes Catalans han decidit continuar una campanya d'adhesions a fi que els catalans empresonats a Carabanchel i a Alcalá-Meco, puguin ser traslladats el més aviat possible a presons catalanes. A més, cal recordar que des del passat mes de desembre, cada diumenge es reuneixen en manifestació pacífica a la plaça de Sant Jaume les mares dels joves empresonats per protestar per la situació dels seus fills.

L'argument principal que esgrimeixen els comitès de solidaritat és que la distància en què es té els presos representa un agreujant per a la seva indefensió quant a integritat física i estatut jurídic. Segons els parents dels empresonats, la trucada telefònica mensual de 5 minuts, a la qual tenen dret, és prohibit fer-la en català, també se'ls obliga a seguir els estudis a distància en espanyol i pateixen vexacions i agressions continuades. Fins i tot s'ha denunciat la negligència en l'atenció mèdica.

Entre aquests presos, Núria Cadenas, Guillem Godó, Jaume Palou, Jordi Petit, Marcel·lí Canet i Sebastià Datzina van ser detinguts l'any 1988 i tots esperen sentències i nous judicis.

De moment, la Generalitat, que té competències plenes en afers penitenciaris, no ha demanat el trasllat dels presos catalans a Catalunya. Quan es va plantejar fa un temps la possibilitat que s'enviessin presos bascos a les presons catalanes, el govern català s'hi va negar adduint que tenien preferència els catalans.



A l'aguait

Quan ja ha passat prou temps per a permetre que el rebombori informatiu que va despertar la fulminant destitució del conseller Blasco desaparega i la informació i l'opinió es facen més fredes i reflexives, el tema continua sense aclarir-se.

Cada vegada sembla més fosc un assumpte que es va escampant perillosament i que esguita els uns i els altres. Ara són els regidors del Partit Popular de Calp els que han decidit fugir de la comissió de govern de l'Ajuntament per denunciar la falta d'informació a què han estat sotmesos per part de l'alcaldessa, la socialista Violeta Rivera. L'alcaldessa havia amagat al ple de l'Ajuntament que el Pla General d'Ordenació Urbana havia estat subrogat feia mesos per la Conselleria d'Obres Públiques a petició de la directora general, Blanca Blanquer, que després presentaria la denúncia que implicaria, suposadament, Rafael Blasco.

De moment, els portaveus del Partit Popular han manifestat que pensen continuar les investigacions i arribar al fons de l'assumpte. En qualsevol cas, totes les implicacions que es puguen descobrir i totes les polèmiques que vagen sorgint no fan oblidar Blasco, ara exconseller, que manté un silenci que més que atorgar inquieta. Sobretot quan tot sembla indicar que el fiscal que porta el sumari el tancarà sense cap acusació.

Ara per ara, l'actuació de Lerma, que va fer una de les intervencions més poc convincents en el ple de les Corts on tractà d'explicar les raons de «claredat administrativa» que l'obligaven a destituir Blasco, està encara en el punt de mira de l'opinió pública que es pregunta què passarà si Blasco no resulta implicat i quines raons adduirà ara l'honorable.

Continua la crisi del CDS a Palma

La crisi del CDS continua sent l'única notícia ressenyable de la política de tot el període festiu de Nadal. Els primers dies de l'any el sector crític, encapçalat pel regidor de l'Ajuntament de Palma, Bartomeu Cerdà, ha aconseguit que se'ls uneixi Josep Melià. Això ha provocat que molts s'alineïn amb el corrent crític que sembla estar en avantatge davant els oficialistes, almenys a Mallorca.

La proximitat del Congrés Nacional del CDS, previst per al mes de febrer, i la prèvia elecció de compromissaris que hi assisteixin, ha fet desenterrar totes les diferències i la guerra, que en aquests moments és total.

Com que cada assemblea insular elegirà els propis compromissaris —i no, per tant, a totes les Illes— la posició del president Francesc Quetgles és, com a mínim, delicada. Ell mateix ha reconegut que «sabem que a l'assemblea de Mallorca tenim una postura adversa». Segons algunes fonts del partit, els crítics obtindrien ara el suport d'un 80% de tots els militants de Mallorca.

A més, l'altre regidor de l'Ajuntament de Palma que també està en contra de Quetgles, Antoni Roig, també s'ha decantant clarament en favor de les postures mantingudes pels crítics i està en «guerra oberta» contra l'oficialitat. «La solució de la crisi del CDS està sotmesa al canvi de les persones que ens dirigeixen a Balears, perquè ja han demostrat plenament que no serveixen. És necessari convocar un congrés. El que passa ara no produeix més que desastres, i em sembla malament que s'estiguin utilitzant les institucions per a resoldre rivalitats internes», ha declarat al *Diari de Mallorca*.

Sembla que la solució només pot venir per dos camins, o per l'apuntat per Roig o, per contra, per la via de la ruptura pràctica del partit.



Adéu, 'Trenet'

Més de cent treballadors dels Ferrocarrils de la Generalitat valenciana podrien ser despatxats si la direcció decideix suprimir la línia de l'estació d'Ademús a Burjassot, al Grau de València. Segons les fonts de l'empresa, la creació de les noves línies del metro, juntament amb les protestes dels veïns dels barris que envolten les vies de l'altra línia, són les raons que han fet pensar en la supressió.

La situació, però, es complica des del moment que aquesta línia, malgrat totes les crítiques que ha patit, continua sent una de les més utilitzades pel públic, ja que és l'única que permet un accés al centre de València des dels pobles de l'Horta Nord. La substitució per un nou servei de tramvia cobriria únicament una part del trajecte i, a més, els diferents projectes que s'han contemplat encara no tenen cap orientació concreta.

De moment, els treballadors dels Ferrocarrils Autonòmics han decidit prendre diverses mesures de protesta, com ara la negativa a fer hores extres (es calcula que en fan unes 45.000 al llarg de l'any). Això ha provocat que moltes de les estacions queden desateses durant hores i que l'argument de la direcció sobre l'excés de personal perda tota credibilitat.

La situació, doncs, no és massa brillant per a un servei que, després de la inauguració del metro, havia aconseguit una immillorable opinió per part dels usuaris. Ara per ara, amb la línia subterrània inundada, tal com informà EL TEMPS la setmana passada, i la resta pendent d'un fil, el servei dels ferrocarrils de la Generalitat valenciana es troba sota mínims.

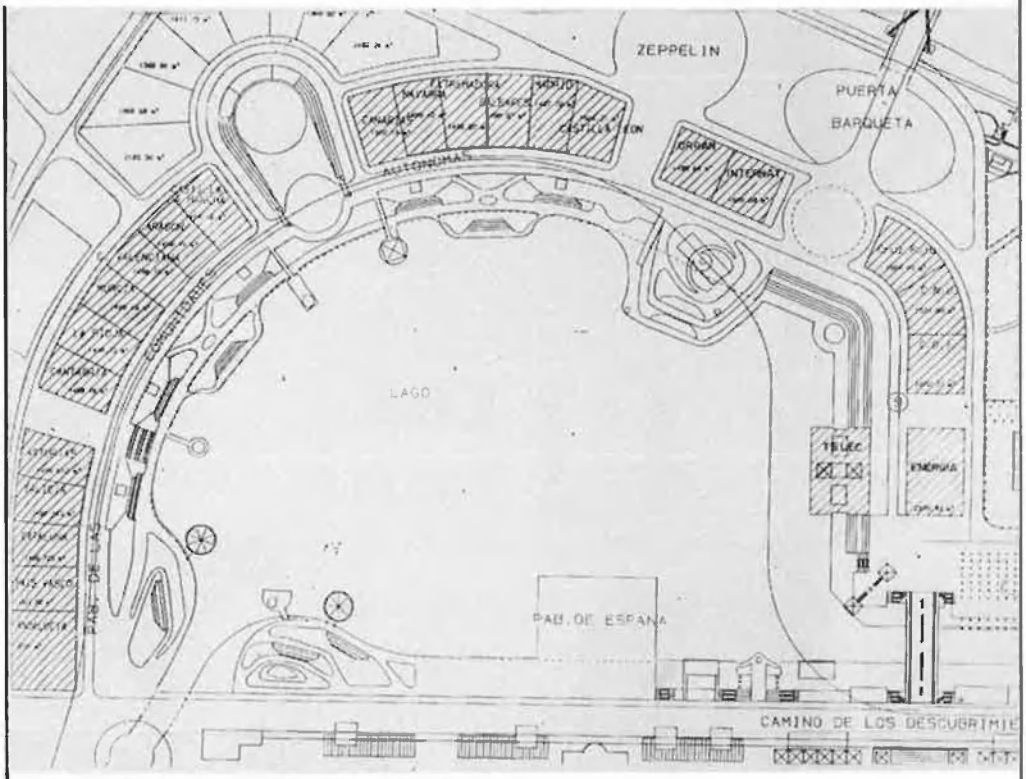
Buits a l'Expo 92

El govern balear ha decidit no anar a l'Exposició Internacional de Sevilla el 1992 si el govern central no dóna alguna subvenció. Ja són cinc les comunitats autònomes que posen en qüestió la rendibilitat de l'assistència.

La setmana passada José Bono, president de Castella-La Manxa,manifestava que la seua comunitat no estaria present en l'Expo 92 de Sevilla llevat que el govern central destinara alguna subvenció. La seua postura no feia més que recollir les declaracions que dies abans havia fet Gabriel Canellas, president del govern autònom balear.

Juntament amb Castella-La Manxa i les Illes, Extremadura, La Rioja i Cantàbria han manifestat també les seues reserves a l'hora de realitzar fortes inversions en un projecte que no els sembla massa rendible. Jesús Huguet, president en funcions del govern balear, indicà que "no ens podem permetre gastar entre 700 i 900 milions de pessetes assistint a la Fira" i va afegir que "faríem molt poc favor a la col.lectivitat de les Illes si es gastàs aquests diners que podrien servir per a crear residències de tercera edat a la majoria dels pobles de les Illes. Aquesta quantitat que ens demanen és superior a la que gasta la Comunitat Autònoma en promoció exterior del turisme i amb ella podríem finançar projectes com la xarxa de carreteres o el sanejament de tota la costa".

Malgrat això, Angel Luis Gonzalo, comissari general de la secció espanyola per a l'Exposició Universal de Sevilla, assegura que al final totes les comunitats hi aniran. Per a la seua presència, s'han preparat 17 estands, situats al voltant del llac que es pensa crear i amb una superfície mitjana de 1.500 m2,a excepció del pavelló andalús, que en tindrà 1.700. L'ordre per a situar-los, darrere del pavelló de la comunitat organitzadora, s'ha fet segons la data de promulgació del corresponent estatut d'autonomia.



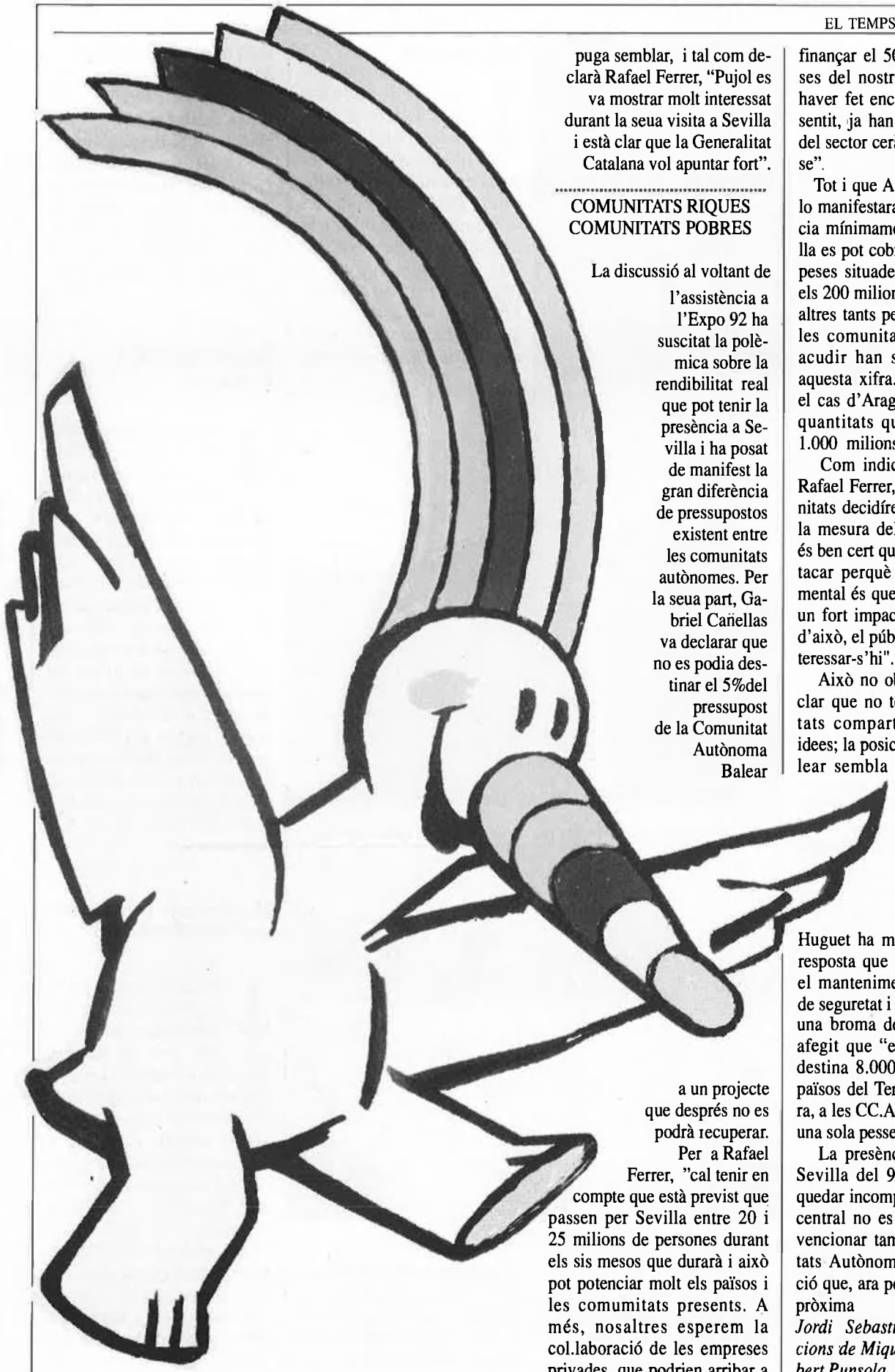
Cinc pavellons podrien quedar buits en el recinte de les autonomies

Tant el País Valencià com Catalunya estan totalment decidits a tenir un pavelló. Rafael Ferrer, president de la Comissió per a l'Expo 92 de la Generalitat valenciana, declarà a EL TEMPS que "des del primer moment el govern valencià ha volgut participar en l'Exposició Universal de Sevilla i en cap moment se'ns digué que podria haver-hi finançament de l'estat; però si ve serà benvingut".

La presència valenciana, amb unes despeses que se situen entre els 500 i els 700 milions, ocuparà un pavelló desmuntable que ha estat encarregat a l'arquitecte Emilio Giménez, que té entre les seues obres l'edifici de l'IVAM .Segons indica Rafael Ferrer, "a més del muntatge del pavelló, que és fonamental, participarem també en les activitats que s'organitzen i tractarem de potenciar la imatge del País Valencià. Volem fugir dels tòpics, però també els aprofitarem; per exemple, en el pavelló hi haurà un restaurant i, encara que a València hi ha més que paelles, cal reconèixer que la paella té molt d'èxit entre els estrangers..."

La presència de la Generalitat de Catalunya també es dóna per segura encara que el govern català no ha creat cap comissió especial i l'organització del seu pavelló depèn d'una fosca direcció d'actuacions interdepartamentals. El seu director, Joan Vallbé, va ser nomenat el passat dia 20 de desembre conseller d'Agricultura i el subdirector, Albert Vila, ha negat a EL TEMPS qualsevol informació.

Segons declarà, "la voluntat de la Generalitat de participar en l'Expo es manté, el que passa és que encara està per concretar en els seus aspectes econòmics i de realitzacions materials". Va afegir, a més, que la plaça del més alt responsable per al tema de l'Expo estava vacant "i podria ser que ho estigués durant mesos" i que només el nou director ens podria informar dels projectes de la Generalitat. En qualsevol cas, la presència de Catalunya en l'Expo és esperada amb expectació per la resta de participants perquè, malgrat el que



puga semblar, i tal com declarà Rafael Ferrer, "Pujol es va mostrar molt interessat durant la seua visita a Sevilla i està clar que la Generalitat Catalana vol apuntar fort".

COMUNITATS RIQUES COMUNITATS POBRES

La discussió al voltant de l'assistència a l'Expo 92 ha suscitat la polèmica sobre la rendibilitat real que pot tenir la presència a Sevilla i ha posat de manifest la gran diferència de pressupostos existent entre les comunitats autònomes. Per la seua part, Gabriel Cañellas va declarar que no es podia destinar el 5%del pressupost de la Comunitat Autònoma Balear a un projecte que després no es podrà recuperar. Per a Rafael Ferrer, "cal tenir en compte que està previst que passen per Sevilla entre 20 i 25 milions de persones durant els sis mesos que durarà i això pot potenciar molt els països i les comumitats presents. A més, nosaltres esperem la col.laboració de les empreses privades, que podrien arribar a finançar el 50% de les despeses del nostre pavelló. Sense haver fet encara res en aquest sentit, ja han vingut empreses del sector ceràmic a interessar-se".

Tot i que Angel Luis Gonzalo manifestara que una presència mínimament digna a Sevilla es pot cobrir amb unes despeses situades entre els 100 i els 200 milions per al pavelló i altres tants per a les activitats, les comunitats que hi volen acudir han superat en molt aquesta xifra. És simptomàtic el cas d'Aragó que contempla quantitats que s'acosten als 1.000 milions.

Com indicà a EL TEMPS Rafael Ferrer, "totes les comunitats decidírem col.laborar en la mesura dels possibles però és ben cert que tots volem destacar perquè l'objectiu fonamental és que el pavelló cause un fort impacte i que, a partir d'això, el públic comence a interessar-s'hi".

Això no obstant, ha quedat clar que no totes les comunitats comparteixen aquestes idees; la posició del govern balear sembla ben clara. Joan Huguet ha manifestat que "la resposta que el govern pagarà el manteniment, les despeses de seguretat i les hostesses és una broma de mal gust" i ha afegit que "el govern central destina 8.000 milions per als països del Tercer Món i, alhora, a les CC.AA. no els dóna ni una sola pesseta".

La presència catalana a la Sevilla del 92 podrà, doncs, quedar incompleta si el govern central no es decideix a subvencionar també les Comunitats Autònomes, una subvenció que, ara per ara, no sembla pròxima

Jordi Sebastià amb informacions de Miquel Payeras i Albert Punsola.

EL TERMÒMETRE

Consens institucional

Cel ras i net per un d'aquells estranys casos de consens entre institucions governades per partits de diferent signe. El conseller de Governació de la Generalitat, Josep Gomis i el vice-president del Grup Socialista al Parlament de Catalunya, Lluís Armet, mantenen diverses reunions per donar impuls a l'elaboració de la Carta Municipal de Barcelona, que ha de servir per a resoldre problemes endèmics de finançament que pateix la ciutat. Si tot va bé, el pròxim mes de febrer es constituiria una comissió mixta Ajuntament de Barcelona-Generalitat que elaboraria el projecte de llei de la Carta Municipal.

Emilio Gastón

↑ Cel clar i diàfan per a Emilio Gastón, Justicia Mayor d'Aragó, una espècie de defensor del poble, que va presentar la memòria anual de la institució en les tres llengües que es parlen a la comunitat veïna: el castellà, la fabla aragonesa i el català. Un detall molt d'agrair, sobretot si tenim en compte que només el castellà és llengua oficial d'Aragó i que podria servir per a inspirar molts lletrats catalans que continuen sense fer cas de la realitat lingüística i legal del nostre país.

Gabriel i Sebastià Barceló

↑ Bon temps i agradable calor per als germans Gabriel i Sebastià Barceló, del grup hoteler que du el seu nom, per haver creat una fundació cultural, artística i turística amb un capital inicial de 500 milions de pessetes destinada a l'estudi i la reflexió sobre els temes de la realitat de les Illes Balears.







Dalt, Lluís Armet. Baix, Josep Gomis.

Antena 3-TV

↓ Molt, molt negre tindrà l'horitzó la «primera tele privada d'Espanya» per a superar en audiència les emissores públiques com les emissions regulars tinguin la tònica del que hem vist fins ara. Ja sabem que tot és començar, però això no justifica una allau de rostres que ja hem vist a TVE, unes caretes de presentació dels programes pròpies dels anys 70 i unes cançonetes de sintonia que podien molt bé haver estat compostes pel mateix Perales (sempre quedarà el dubte). D'altra banda, caldrà preguntar als responsables d'Antena 3-TV si han sentit parlar de l'existència d'una llengua que es diu català. És probable que encara desconeguin que, si més no aquests dies de prova, el 30 per cent de la seva audiència potencial s'expressa en aquesta llengua.

Maria Luisa del Romero

↓ Boira realment espessa per a la responsable del programa *Enquadres* de Canal 9, **Maria Luisa del Romero,** que s'obstinà a mantenir aquest estrany títol malgrat que els responsables de la correcció lingüística l'assabentaren de la incorrecció. Mal començament per a un programa que hauria de cobrir (se suposa que dignament) la parcel·la d'informació cultural i, per ser la producció pròpia, estar realitzat en el valencià al qual no es doblen moltes produccions estrangeres «per falta de temps i dobladors».

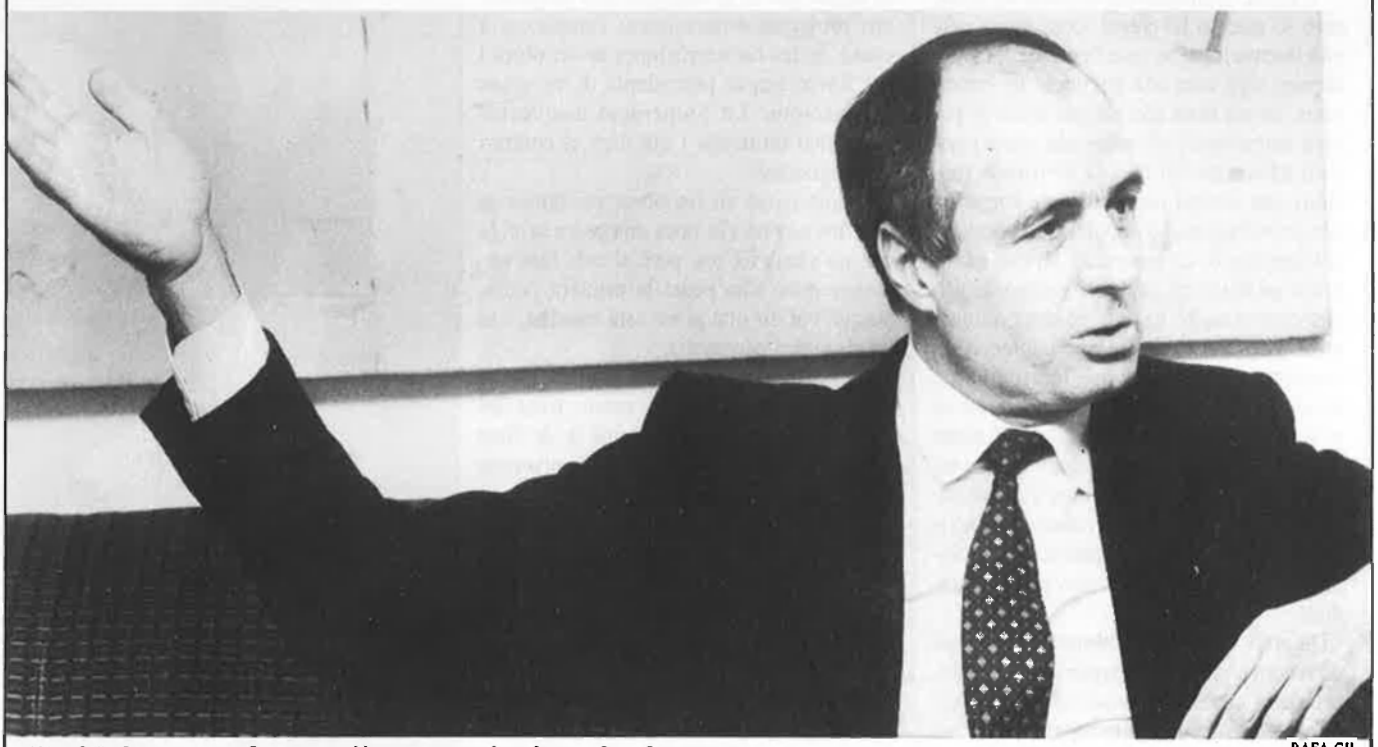
Els obscurs interessos de Cala Mondragó

↓ Molt de fred i tones de neu per als obscurs interessos i les persones que, de manera anònima i mafiosa, amenacen un dels més significats defensors de Cala Mondragó, el regidor del PSM a l'Ajuntament de Santanyí, Joan Toni Sales. En l'últim mes ha rebut a casa seva un xoriç i un falcó morts (dues espècies protegides) com a clara advertència del que li pot passar. Tot un estil de coacció a la manera més clàssica de la Màfia siciliana.

Eugeni Burriel, nou conseller d'Obres Públiques de la Generalitat valenciana

Lluny de la política-ficció

Prudent, es nega a entrar en les circumstàncies que han voltat el seu nomenament com a nou conseller d'Obres Públiques de la Generalitat valenciana en substitució de Rafael Blasco i fa un repàs a set anys en què ha estat el representant del govern central entre els valencians.



«Hauré de fer ona mena de reconversió en preocupacions i en moltes altres coses». RAFA GIL

Governador civil de València des de 1982, delegat del govern al País Valencià des de 1984, Eugeni Burriel (València, 1945) és el nou conseller d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports de la Generalitat valenciana, càrrec en què substitueix Rafael Blasco Castany, cessat pel president Joan Lerma en una operació política poc clara i on la justícia té l'última paraula.

Catedràtic de Geografia des de fa disset anys ha passat per Canàries i per les universitats autònomes de Madrid i de Barcelona -on va ser degà de la facultat de Lletres i on aprengué a parlar la llengua d'aquest país "amb accent barceloní" segons confessa- i per la universitat de València. Home dialogant, se sent sobretot orgullós d'haver col.laborat en el millorament de la convivència entre els valencians -tan crispada i violenta durant els primers anys de la transició- així com de l'assentament de la figura i funcions del delegat del govern i de la coordinació del seu paper amb el d'altres instàncies autonòmiques i locals.

Les aigües de la política estan tèrboles i mogudes. ¿Com se sent per les circumstàncies en què s'ha produit el seu nomenament com a conseller d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports?

Jo sóc un home que em dedique a treballar, a desenvolupar la responsabilitat pública que el meu partit considera en un moment determinat que puc fer i no tinc perquè preocupar-me d'altres coses de moment. El secretari general del PSPV-PSOE i president de la Generalitat, Joan Lerma, em va demanar que em fera càrrec de la conselleria, li vaig dir que sí -sempre que els responsables del càrrec que jo tenia en aquells moments ho acceptaren- i no vull pensar en "abans de" la data del 29 de desembre, sinó "a partir de" la data aquesta. El que importa realment als ciutadans és la faena que anem a fer.

No obstant això, ¿afronta aquesta nova responsabilitat amb les mans una miqueta lligades o amb tota la il.lusió d'una estrena?

No, no, jo sempre faig la meua faena amb molta il.lusió. Potser peque inclús de tenir massa il.lusió, i és que pense que si no és així no paga la pena. És evident, però, que haguera estat més agradable arribar a la conselleria diguem-ne en una "transició normal" i no enmig de les actuals circumstàncies. Ara qualsevol decisió, nomenament, contracte, etc, serà vist amb un altre sentit, però jo intentaré que això siga secundari.

Vostè ha estat governador civil de València des de desembre de 1982 i delegat del govern central...

Del govern d'Espanya...

Bé, del govern d'Espanya al País Valencià...

A la Comunitat Autònoma Valenciana, legalment. No és que m'importe el nom, però legalment és aquest...

Bé, doncs del govern d'Espanya a la Comunitat Autònoma Valenciana...¿Com haurà de canviar ara el seu plantejament, el seu punt de vista, ja que ara forma part d'un govern autonòmic?

Canvia, evidentment, el punt de vista, però jo mai no he cregut -com molta gent està intentant veure- que l'estat de les autonomies siga com una pel.lícula de bons i roïns, on els bons són els que estan al govern autonòmic i els roïns són els del govern d'Espanya. Hi ha una divisió de funcions -per moltes raons- dins de l'organisme de representació popular que consagra la Constitució: un govern local, que administra un municipi, amb unes responsabilitats concretes; hi ha uns governs autonòmics amb uns territoris que engloben un conjunt de municipis i que tenen un altre nivell de competències, i després hi ha un govern del conjunt de l'estat que té altres competències, però que afecta tot un territori on estan les autonomies i els municipis. Jo crec que hi ha d'haver un principi de repartiment de competències funcionals en raó d'un millor servei als ciutadans.

Dit això, crec que hauré de fer una mena de reconversió en preocupacions i en moltes altres coses que estarà afavorida perquè el govern autonòmic a què m'he incorporat té el mateix projecte polític que el govern d'Espanya i per tant, les idees, les perspectives, el projecte, són similars. Evidentment, hauré de defensar els plantejaments d'aquest govern en allò que tinga d'encontre o enfrontament amb el govern d'Espanya.

Vista la seua llarga trajectòria com a delegat del govern, ¿ara serà més comprensiu amb els requeriments dels ciutadans que representa o entendrà més les raons que en cada moment done el govern central?

Jo, com a delegat del govern, havia d'acceptar totes les decisions d'aquest govern, però això no vol dir que estiguera d'acord en tot. És evident que ara que forme part del govern autonòmic he de defensar l'aspecte del problema que posa de relleu el meu govern.

Hi ha alguns grans temes d'infrastructures públiques, com ara les obres de la presa de Tous i per a regular el Xúquer i el Segura que sí que són competència del govern central i de les quals, set anys després de la pantanà, *encara no s'ha posat ni una pedra.*

Aquests temes s'han de tractar amb seriositat i hem de defugir de demagògies, perquè hi ha una sèrie de limitacions tècniques inevitables. En el cas de la presa de Tous calia afrontar un pla conjunt de defenses del Xúquer que no existia, un estudi global de la Ribera que és impossible fer en menys de dos anys. És el mateix cas de les obres previstes en el riu Segura. El segon pas és la redacció dels projectes, uns projectes especialment complexos a causa de les característiques de les obres i per haver tingut precedents de diverses inundacions. La preparació d'aquestes obres duu un temps i qui diga el contrari és un ignorant.

El que passa en les obres públiques és que fins que no s'hi posa una pedra sembla que no s'haja fet res, però el més fàcil comença quan s'ha posat la primera pedra, perquè vol dir que ja tot està estudiat, i hi ha els diners necessaris.

La prova és que el 87 vam dir que el pla estava fet i en el 89 estan totes les obres en marxa, i per exemple la de Tous està adjudicada i es posaran les primeres pedres d'ací a alguns dies.

El que no es pot negar és que set anys són molts anys per a posar en marx a unes obres tan necessàries i és lògic que els valencians tinguem la sensació que s'hauria d'haver anat més de pressa.

Jo crec, però, que el govern d'Espanya hi ha tingut una gran sensibilitat i malgrat les dificultats pressupostàries del període 82-85, el cert és que les obres de defensa del Xúquer i del Segura han estat prioritàries des del primer moment.

En la passada cimera empresarial d'Oriola es va posar de manifest la insuficiència de les inversions del govern central en relació a les necessitats del país i al grau de desenvolupament econòmic valencià...

Les inversions en infrastructures mai no són suficients, però jo crec que les inversions que s'han fet són les adequades, encara que tots els governs -els autonòmics, els locals i el de l'estat- arribem amb una miqueta de retard a respondre a la dinàmica i necessitats socials i econòmiques.

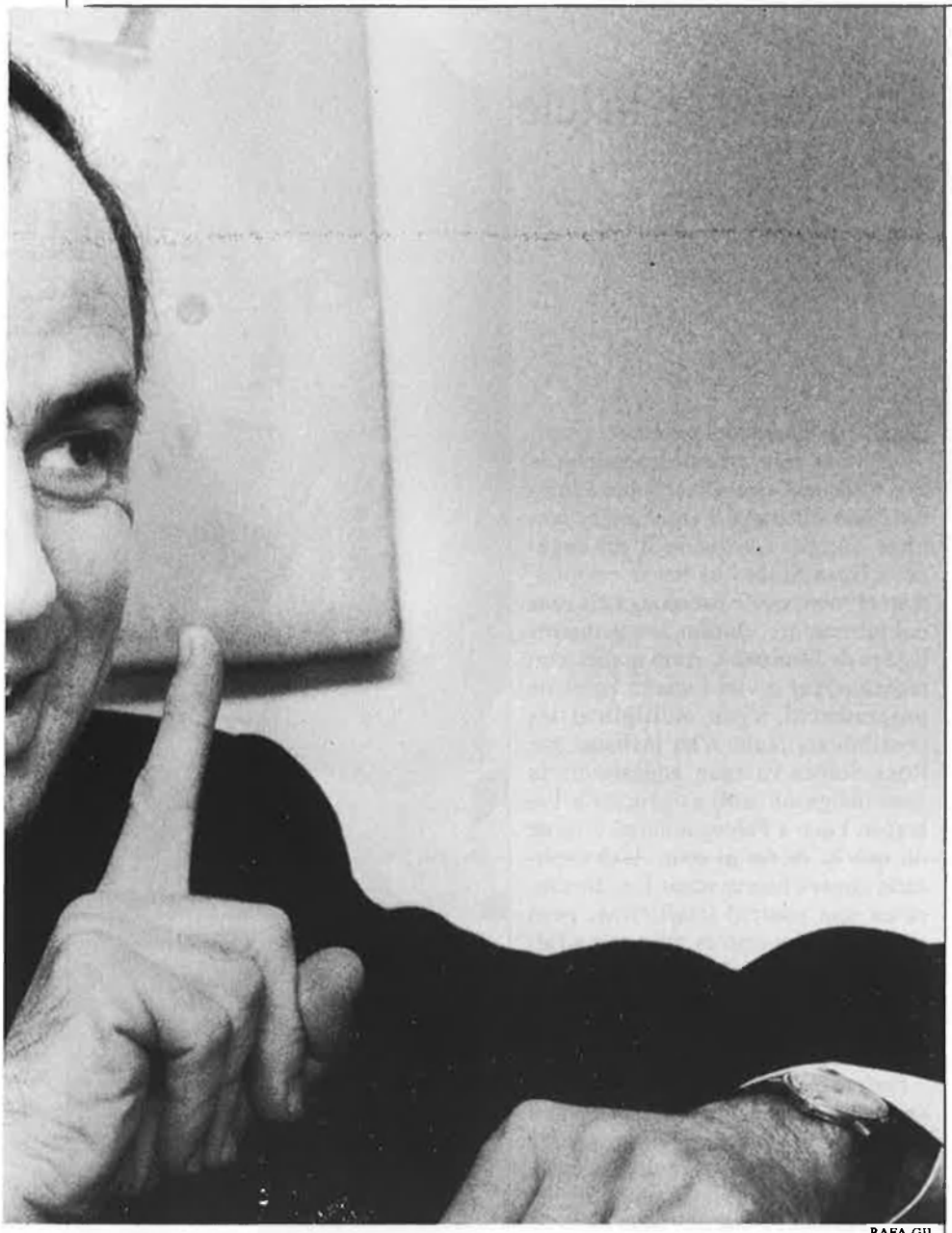
Vostè, com a responsable de les forces d'ordre públic, ha estat especialment criticat per l'actuació de la policia durant les mobilitzacions contra la reconversió de Sagunt i, darrerament, amb motiu de les manifestacions dels Serrans contra el magatzem radioactiu. ¿No hi ha diferència entre l'actuació de la policia quan el responsable és un socialista com vostè i, per exemple, durant el règim anterior?



«En infrastructures, crec que les inversions que

Això és absolutament diferent i ha de quedar molt clar que la utilització de la força en defensa de la legalitat democràtica -de les lleis democràtiques vigents- no té res a veure amb la utilització de la força durant la dictadura.

Per exemple, si hi ha un grup de gent asseguts i tallant una carretera per on han de circular milers de persones i s'intenta de moltes maneres convèncer-los que això no pot ser, que estan fent un dany a moltes persones i que incorren en un delicte, al final, l'únic remei -que no l'ha decidit el de-



RAFA GIL

s'han fet són les adequades».

legat del govern, sinó la societat- és que intervinguen aquells que tenen la capacitat per la força de normalitzar la situació. Això costa d'entendre, pero és prou veure com actua la policia en els països més democràtics per a comprovar que no tenen comparació amb la suavitat amb què actuen ací les forces d'ordre públic.

Vull destacar que durant aquests set anys, poquíssimes, poquíssimes vegades es va donar l'ordre de càrrega de la policia i ja que anomena el cas de Sagunt li diré que tinguérem situacions de violència molt menys greus que les que es produïren a altres llocs d'Espanya, com ara Galícia, Cadis o Bilbao.

És cert també que tocant a la qüestió de l'ordre públic o a la seguretat ciutadana és impossible quedar bé: sempre hi ha delictes i és impossible respondre per l'actuació individual de cada membre de les forces d'ordre públic.

En el conflicte de la recepció de TV3 al País Valencià vostè ha tingut un paper destacat, ja que després de més de tres anys de permissivitat va enviar les forces de la Guàrdia Civil a tancar els emissors del Bartolo i Perentxisa...

En aquest tema hi ha una equivocació molt gran: l'ordre de tancar-los no la va donar mai la delegació del govern ni s'hi va enviar la Guàrdia Civil. Les competències per a tancar les televisions sense concessió administrativa són del director general de Telecomunicacions i la Guàrdia Civil hi va anar com a força que acompanyava el funcionari de Telecomunicacions que executà l'ordre de precintar les instal.lacions.

Aquest és un tema que mai no m'ha resultat agradable. Jo sempre he dit que jo no tinc cap inconvenient que es vegen totes les televisions del món, però és cert que totes les forces polítiques -incloses les més nacionalistes- van aprovar en el Parlament espanyol la Llei de Tercers Canals en la qual es diu que el territori d'emissió de les televisions autonòmiques és exclusivament el territori de la comunitat autònoma respectiva. Podem tenir actituds permissives en moments determinats, però l'única solució passa per trobar-ne una cobertura legal.

Però és una qüestió de llibertat de comunicació...

Jo no crec que siga un problema de llibertat de comunicació. Crec que bàsicament és un problema de legalitat i que hi ha una distribució de l'espai radioelèctric que s'ajusta a unes concessions administratives Jo sempre m'ho he plantejat com una qüestió de legalitat i he tingut disgustos amb molts amics, valencians i de més al nord també, que pensaven que jo era una mena de repressor de la TV3. Jo crec que s'han convençut que no era així, que feia la faena que em tocava i que hi he estat prou, prou comprensiu.

El debat que s'ha encetat arran del posicionament del Parlament de Catalunya sobre el dret a l'autodeterminació ¿és, potser, una de les últimes assignatures pendents o tabús del procés democràtic?

Jo sí que pense que potser és un tabú, el que no sé és per a qui és un tabú...si ho és només per al govern d'Espanya o també per a altres. Jo mai no he cregut en els nominalismes. Crec que ens preocupem molt i no estic disposat a ficar en batalles nominalistes els ciutadans, per tant no entre en aquest tema.

Després de l'allunyament polític de Ciprià Ciscar i de Rafael Blasco ¿el seu nou protagonisme pot ser considerat com el primer pas del seu partit per a configurar un possible recanvi o alternativa al secretari general Joan Lerma?

Això és política-ficció i no té cap sentit. Durant set anys he fet una tasca concreta i ara n'encete una altra, precisament a requeriment de Joan Lerma. Va ser ell, i no cap altre, qui em va demanar que assumira aquesta tasca, de manera que qui veja altres fantasmes s'equivoca.

Josep Ramon Lluch

Dalt, Rosa Solbes; baix, Amadeu Fabregat.





Miquel Alberola

CAFE DEL TEMPS

La seua voluntat, així en la tele com en la ràdio

No s'havien celebrat encara els cent dies de presència de Canal 9 Ràdio en el dial de la freqüència modulada --per cert, aquells que, per pura prudència, esperaven tants dies com aquests per a formar-se una opinió sobre l'activitat de la parenta rica, la TVV, ja poden buscar-se una altra excusa-- i el Consell d'Administració de RTVV, a instàncies d'**Amadeu Fabregat**, ja havia destituït la seua directora, **Rosa Solbes**. Tal i com ho conten, una sorpresa inevitable. L'emissora, a efectes oficials, s'indisciplinava.

Per bé que els resultats en la realització eren satisfactoris, i ací, sense haver d'esperar als cent dies preceptius, la coincidència és unànime, el canal radiofònic de l'autonomia patia les de *Sant Amaro* quant a dotacions humanes i tècniques: la televisió té, i això és fàcil d'entendre, sobretot si la distribució s'aplica amb raciocini, preponderància sobre el pressupost. Però tot fa pensar que no era precisament a base de lògica que es feia el repartiment. Les deficiències de l'estructura, d'una estructura més pròpia per a la d'una ràdio pirata que no a la que requeria la ràdio pública més important del País Valencià, van significar el detonant perquè **Francesc Bayarri**, el cap dels informatius, pretextara la necessitat de vacances, que és com modernament es manifesta la discrepància, i presentara la dimissió. A l'actitud de Bayarri va continuar una carta de la redacció, on se sol.licitaven una sèrie de reivindicacions raonables i inequívoques per a la consolidació d'un projecte que no pot tardar a fer aigua si se sustenta exclusivament en el voluntarisme. I ara, quan el grau d'insatisfacció en la casa toca un nivell acceptable, el director general de l'ens destitueix, fulminant, la responsable de l'emissora, la qual, amb tota probabilitat, hauran d'acompanyar uns quants col.laboradors pròxims.

Allò que més curiositat ocasiona és que justament s'ha actuat sobre l'única cosa que funciona. Perquè objectivament, l'única cosa que se li pot imputar a Rosa Solbes és haver encertat, amb el mèrit que corresponga als seus col.laboradors, durant les primeres passes de l'emissora. Amb només vuit redactors per a vint-i-quatre hores de programació, s'han multiplicat les possibilitats reals. S'ha insinuat que Rosa Solbes va anar, aquesta era la seua obligació, amb exigències a Fabregat, i que a Fabregat ningú li ha de dir què ha de fer ni com. Això explicaria coses i hauria situat l'ex-directora en una posició *conflictiva*, gens adient, es mire com es mire, per a l'atmosfera tan dòcil dels estudis de Burjassot. D'acord amb això, poca eixida que no fóra la destitució quedava per a la directora.

Però passa que una decisió de tal envergadura, per molt de poder que se li supose a Fabregat, no s'ha pres sense el consentiment de l'omnipresidència de la Generalitat. Hi ha qui assegura que el president **Lerma** tenia especial interès perquè el substitut de Rosa Solbes, **Salvador Soria**, ocupara la direcció de Canal 9 Ràdio. Si això té el valor que alguns militants del PSPV-PSOE auguren, la primera crisi de l'emissora resultaria una miqueta més greu del que ja de per si resulta. El que és evident és que Soria no és com Solbes, si no no tindria sentit el canvi. Hem de pensar que és el contrari. En els dies que vindran el problema ja no serà de l'ex-directora ni de Bayarri, que s'emporten unes línies atractives en el currículum, sinó del nou director. A Soria no li serà suficient mantenir els nivells del llistó: l'haurà de superar i justificar que aquesta crisi tenia algun sentit més enllà de la intervenció en la sintonia,





Dalt, Lluís Prenafeta. Baix, Miquel Roca.



no ja d'un director general, que seria normal, sinó d'un president. I no per res, sinó perquè la gent que fins ara figurava en l'emissora no acabava de ser de la corda del partit, contràriament a la tendència. Un mal *te quiero*.

Moviment en el dial

El Consell de la Corporació Catalana de RTV va fer públic a finals d'any la creació d'un nou canal radiofònic destinat monogràficament a la informació, amb "Catalunya Informació" per nom. A tal efecte, la CCRTV ha llogat les instal.lacions d'allò que fins ara hem conegut com a Cadena 13, un bloc de set emissores que al llarg de la seua existència n'ha passat de tots els colors descrivibles.

Quan Cadena 13 va decidir *llogar-se* va tenir unes quantes ofertes privades que van quedar eclipsades per la de la CCRTV. La Cadena Rato, posem per cas, tenia tant d'interès que va arribar a posar a disposició de la Generalitat la seua emissora d'ona mitjana, a canvi que la Corporació no optara al concurs. Tic constància que l'oferta, per dir-ho d'alguna manera, va arribar a dividir l'opinió en les forces de CiU: els partidaris d'obtenir un lloc en l'ona mitjana, representats en certa mesura per **Miquel Roca**, i els partidaris de l'opció que, en última instància, ha triomfat, al cap dels quals hi havia **Lluís Prenafeta**.

Ja sóc conscient que una de les lectures possibles és estrictament política, però en qualsevol dels casos la decisió final era complicada. D'una banda, disposar d'un espai en l'ona mitjana, tal com està la normativa, era una ganga. I de l'altra, deixar que set emissores en català anaren a parar a les mans de la Cadena Rato, era una inconsciència.

La CCRTV ha pagat 550 milions de pessetes per aquest lloguer, que d'entrada sembla un volum desorbitat, però si considerem que són set emissores i set anys per a traure'n rendiment, des del punt de vista de l'economia radiofònica, no és una operació desencertada. Encara que la Cadena 13 havia arribat a autofinançar-se, llevat del cas de l'emissora de Barcelona, travessava una sèrie de dificultats que es poden quantificar en 500 milions de deute acumulat. Una elemental deducció i els guarismes poden aclarir algun punt.

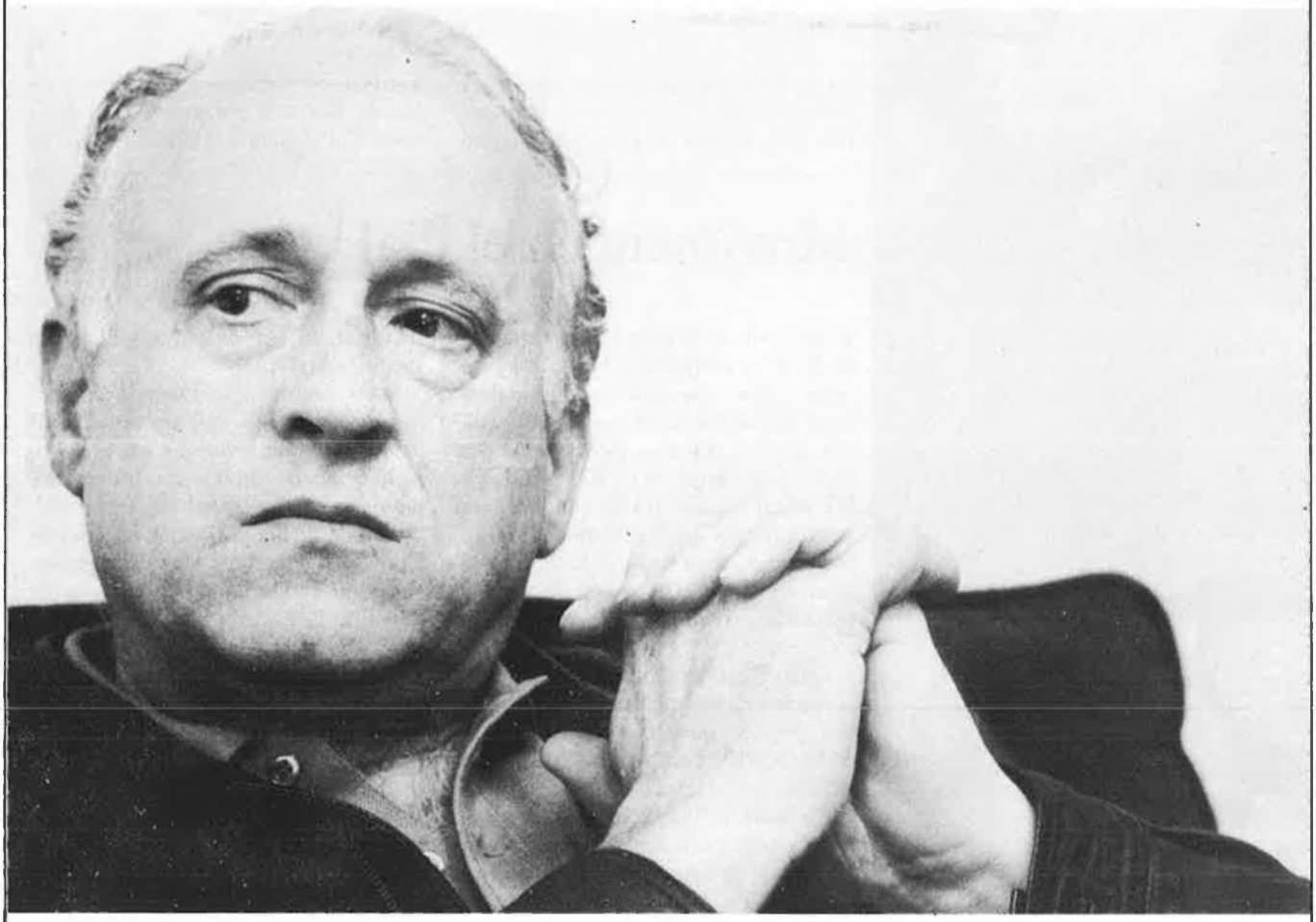
La mona de la Pasqua militar

Durant la Pasqua Militar els seus devots han esgrimit el sabre contra la indissolubilitat d'Espanya. Que és com ha de ser. Ho sap el més ignorant. Ara: hi ha una cosa que el gremi del galó s'obstina a pesar dels anys a no voler veure. I és preocupant. Han d'operar d'acord amb el poder democràtic, perquè l'exèrcit, per si sol, ja no és ningú. Si el poder legítim, autonòmic o estatal, un dia va i s'inclina per l'autodeterminació, haurem constatat que la indissoluble/insoluble Espanya no ha avançat ni un pam en aquest sentit.

PAÍS

Autodeterminació: Euskadi crispat

El tema de l'autodeterminació pot esdevenir una de les assignatures que el govern central haurà de resoldre d'una vegada. A Euskadi, el posicionament de Felipe Gonzàlez ha obert la caixa dels trons.



Per al PNB les declaracions contra l'autodeterminació posen en perill la mateixa democràcia.

La polèmica encetada pel Parlament de Catalunya pel que fa al dret d´autodeterminació i la seua continuïtat en les iniciatives de tipus parlamentari dels partits abertzales bascos ha assolit unes cotes de crispació —sobretot a Madrid— desconegudes fins ara.

Les, qualificades com agressives, manifestacions del president del govern espanyol, Felipe Gonzàlez, en què amenaçava, amb poc de subterfugi, de paralitzar el procés de transferències autonòmiques i aplicar "mecanismes excepcionals" de la Constitució en cas que continuara el tema endavant, han fet reaccionar els partits nacionalistes d´Euskadi, Si hi afegim les declaracions d´alts comandaments militars, com és el cas del general Casinello, en les quals quedava clara la intenció de l´exèrcit per defensar la unitat d´Espanya "amb totes les seues conseqüències", tindrem un panorama polític crispat i enfrontat.

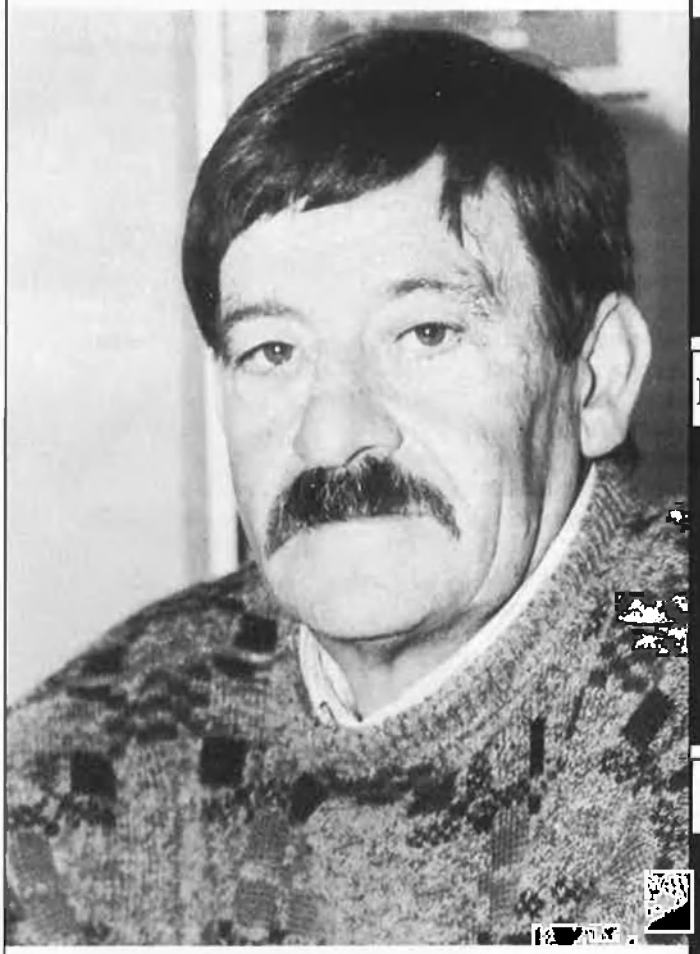
El passat dia 8, les executives d´Euskadiko Ezkerra, Eusko Alkartasuna i Eusko Alder Jeltzalea (PNB), mantingueren unes reunions per tal d´analitzar les postures adoptades pel poder central. Conseqüència d´això han estat els posicionaments durs i molt crítics davant la reacció de Gonzalez, la qual EE ha qualificat de "greument preocupant"; EA de "xantatge inadmissible i de manifesta il.legalitat"; el PNV de "greu i demesurada, ja que posa en qüestió la pròpia democràcia en impedir que es parle de certs temes" i HB de "clara amenaça del Rei, de Felipe Gonzalez i del General Casinello". Tant EE com EA han demanat la compareixença del president Gonzàlez en el Congrès de Diputats perquè explique les seues paraules.

Per la seua banda, els partits "estatalistes" han mantingut posicions, en alguns casos erràtiques. És el cas del PSE/PSOE que d´amenaçar amb el trencament del Pacte de Govern amb el PNB, ha passat, per boca de Ramón Jáuregui, a dir que "seria una malaptesa trencar el pacte amb el PNV per la seua postura davant l´autodetermina-

ció". Pablo Mosquera, president del Partit Popular d´Àlaba, després de negar en els últims dies el dret d´autodeterminació per a Esukadi, demanà l´exercici d´aquest dret per al territori històric d´Àlaba respecte de la Comunitat Autònoma Basca, encara que aquest plantejament ha estat qualificat com de "broma" per destacats dirigents populars. Un company de partit a Navarra, Jaime Ignacio del Burgo, saltava per la seua banda a la palestra pública per a dir que les Corts Generals manquen de legitimitat per a reformar la Constitució i que "la nació espanyola és l'única que té dret a determinar-se lliurement". La reacció de Del Burgo vingué a compte del fet que EA, EE i PNB s´han mostrat disposats a dur el tema de l´autodeterminació al Parlament Foral de Navarra.

Així les coses, el dia 9, la Mesa del Parlament Basc inicià el tràmit corresponent perquè les proposicions no de llei d´EE/PNB per una banda, i EA per l'altra, arriben al Ple que, amb tota probabilitat, se celebrarà el mes de febrer. Una sessió que es preveu moguda i en la qual la tensió entre les forces polítiques abertzales i estatals pot créixer de forma incontrolable. Els crits a la serenitat que s´escolten tímidament en alguns fòrums no acaben de calar en una classe política —la nacionalista—, dolguda i preocupada per la reacció dels poders de l´estat que, com s´ha significat en mitjans abertzales "sempre s´histeritza quan es parla d´aquests temes".

José Miguel García Mateache (Bilbao)



HB jutja les declaracions del rei i Felipe González de clara amenaça.

Hivern

NOVETATS en LLIBRES

edicions 62 s/a

SITUACIÓ ANALÍTICA
Manuel de Pedrolo
El Cangur, 121. 288 pàgines.
Una novel·la de la sèrie «Temps Obert». Aquí, Daniel Bastida passa revista a la seva vida al divan del psicoanalista abans d'especialitzar-se en una branca de la medicina particularment delicada.

EDITORIAL TRES I QUATRE

L'HORA DELS ECLIPSIS
Mari Pau Janer
Narratives 3i4, núm. 15
Una història d'amor guanyadora del premi de narrativa «Andròmina» dels XVIII Premis Octubre.

Edicions BROMERA

GEN(T)S DIFERENTS
S. Bataller-J. A. Marín-J. A. Martínez
Col. Bromera/Teatre
88 pàgs. 490 ptes.
Una història d'històries de gents ac·luals, que ens faran riure per no plorar.

EDITORIAL EMPÚRIES

EL CONVIDAT DEL DIA D'ACCIO DE GRÀCIES
Truman Capote
Col·lecció Clàssics de la literatura juvenil
Traducció de Quim Monzó
Tres contes descaradament autobiogràfics, plens de malícia i d'intel·ligència.

La Galera

HISTÒRIES HORRIBLES... PERÒ NO TANT!
Christian Poslaniec
Els grumets de mar enllà, 62
Humor negre per a nois i noies de 12 a 13 anys.

curial

TEATRE CATALÀ DEL ROSSELLÓ SEGLES XVII-XIX (Vol. I)
A Cura de Pep Vila
«Biblioteca Torres Amat», 7

Edicions Proa

EL JARDÍ DELS SET CREPUSCLES
Miquel de Palol
Il·lustració de Raimon Sunyer
A tot Vent 272-274-275

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

SOCIOLINGÜÍSTICA
F. Gimeno i B. Montoya
Biblioteca Lingüística Catalana

Manuel Muñoz

DE DIA EN DIA

Pasqua Militar

M'agradaria enormement no parlar aquesta setmana d'un assumpte tan complicat i relliscós com és la polèmica al voltant de l'autodeterminació dels pobles. Em sembla, però, que no hi ha més remei que parlar-ne, especialment perquè ja tothom, inclosos alguns capitans generals, ha dit la seua. La qüestió de fons és la sobirania dels pobles —basc o català, per exemple— que la Constitució espanyola no reconeix, encara que preveu explícitament les vies que poden utilitzar les «nacionalitats i regions» per tal d'accedir a quotes d'autogovern relatiu. La Constitució reconeix la sobirania del poble espanyol com a conjunt, no de cadascuna de les «nacionalitats i regions». Tot i això, també és cert que ni la Constitució ni els estatuts d'autonomia són normes fixes i invariables. Per contra, hi ha uns mecanismes clars de canvi previstos segons hipotètics canvis d'opinió dels votants reflectits en el Parlament espanyol.

A partir d'aquesta complexa realitat legal que no preveu el dret d'autodeterminació però no l'exclou definitivament s'ha muntat des de fa ja algunes setmanes una picabaralla important on cada partit intenta defensar, amb models diferents per a expressar l'autodeterminació, els seus interessos electorals. Així, Jordi Pujol ha acabat dient que autodeterminació sí, però no per a gastar-la; Euskadiko Ezkerra i el PNB de Xabier Arzalluz, diuen que autodeterminació però amb estatut d'autonomia; Eusko Alkartasuna, el partit de Carlos Garaikoetxea, parlà de dret d'autodeterminació que els ciutadans han de poder exercir «sobiranament sense cap limitació externa», i Herri Batasuna diu que la negació del dret d'autodeterminació «per part de l'estat és una imposició violenta que engendra enfrontament i, en canvi, el seu reconeixement és el camí per a trobar una solució negociada el contenciós Euskadi-Estat».

L'autodeterminació, doncs, és a la carta. La postura contrària és uniforme i es pot resumir així: no a l'autodeterminació. Aquest és el sentit de les paraules del rei en el missatge de Nadal, de les paraules de Felipe González, amb motiu de la Pasqua Militar, i de les afirmacions de tres capitans generals: José Luis Carrasco Lanzos, Andrés Cassinello i Francisco Martínez Pariente. Felipe González, coherent amb la tradició del seu partit, inisití en el fet que mentre el PSOE puga evitar-ho, la Constitució espanyola no es canviarà per a reconèixer l'autodeterminació dels pobles de l'estat. Pel que fa als capitans generals, feren variacions sobre el tema de la indissoluble unitat d'Espanya, tocat pel rei la nit de Nadal. Carrasco Lanzos recordà que la Constitució obliga l'exèrcit a defensar per les armes la unitat d'Espanya. I no cal dir que té raó.



Felipe González.

Pena de mort

Imentre els militars invoquen una mena de guerra santa per a defensar l'indissoluble unitat d'Espanya, el Centre Democràtic i Social de l'ex-president Adolfo Suárez presenta una proposició de llei al Senat per a fer desaparèixer la pena de mort de la legislació espanyola, fins i tot «en temps de guerra», que és l'únic cas en què està autoritzada per la Constitució, però no imposa-



da per aquesta norma. El CDS pretén una reforma del Codi Penal Militar, de la Llei Processal Militar i de la Llei de Jurisdicció Militar. Està bé desterrar la pena de mort, no cal dir-ho, però també és cert que les intencions del CDS en aquest cas semblen ser sols d'oportunisme, en la línia del radicalisme buit de les darreres campanyes electorals. Caldria preguntar per què la desapareguda UCE d'Adolfo Suárez i Agustín Rodríguez Sahagún volgué aquesta referència ara de la legislació militar.

Però si el CDS és oportunista en proposar la supressió de la pena de mort, el govern del PSOE també ho és. Condemna dignament, davant la postura vergonyosa de la resta de membres de la Comunitat Europea, la invasió militar de Panamà pels Estats Units. Però al mateix temps concedeix un crèdit de 30 milions de dòlars a la Xina, malgrat l'acord contrari als projectes de cooperació amb Xina acordat pels països de la CE. I també ha suspès el govern espanyol la reducció de compres de carbó al govern racista de Sud-àfrica promesa el passat mes de juny.

La lluita pel poder

Les econòmiques, com sempre, estan per damunt de les ideològiques. Ja ho digué Marx, pobret oblidat a hores d'ara. A Espanya, és a dir, a Madrid, no sols es parla d'autodeterminació, sinó també de diners. Els sindicats parlen amb el govern d'una banda i amb la patronal, de l'altra. I sembla que hi ha camí per a l'acord. Més difícil serà que el PSOE i al UGT tornen al matrimoni feliç que formaven abans. Els conflictes no ixen d'ací. El conflictes, la guerra —no se sap si amb pena de mort o sense— es desenvolupa dins dels òrgans de direcció del Banco Bilbao Vizcaya, després de la fulminant malaltia que posà fi a la vida del copresident Pedro Toledo, futur president del banc resultant de la fusió dels antics Bilbao i Vizcaya. José Ángel Sánchez Asiaín, expresident del Bilbao i copresident del BBV en el moment de la mort de Toledo, assumeix la presidència única de la societat per tal de permetre un acord sobre la direcció definitiva del banc. Sánchez Asiaín ha insistit que quan arribe l'acord, que sembla bastant difícil d'assolir, presentarà la dimissió del càrrec.

Apassionant, sens dubte, però amb menys color que les històries dels Albertos i les Koplowitz o de Miguel Boyer i Isabel Preysler. No hi ha amor en la batalla del BBV, sembla que tot siga odi i dura lluita pel poder entre homes, sense tan sols uns faldilla que alegre una mica el panorama.

La Meseta verda

Al País Basc es parla d'autodeterminació, a Madrid d'indisssoluble unitat d'Espanya. Però a Madrid plou i a Bilbao no gaire. El fenomen meteorològic d'enguany, que ha canviat les pluges de lloc dins de la península és no sols curiós, sinó també preocupant. Des del dia 2 de gener les restriccions d'aigua a Bilbao i a Vitòria són de 12 hores al dia. Potser mai no s'ha patit al País Valencià una situació tan preocupant, malgrat les importants *guerres de l'aigua* a la Marina. A Bilbao no tenen aigua per a beure i a Madrid fa quasi tres mesos que plou un dia sí i un altre també. Els camps de La Manxa semblen praderes angleses i les muntanyes basques han perdut el seu característic color verd. Tothom lamenta la situació —pel que fa al Paías Basc, és clar— i ningú gosa parlar del fons de la qüestió: la responsabilitat humana en els canvis meteorològics.

Entrevista a Gary Kaspàrov

"Gorbatxov és un fracàs"

El campió mundial d'escacs, Gary Kaspàrov considera que l'Oest hauria de posar en marxa un nou *pla Marshall* per als països de l'Est i qualifica el líder soviètic, Mikhaïl Gorbatxov de "fracàs".

Gary Kaspàrov ha aconseguit aquest estiu superar la puntuació ELO rècord de Bobby Fisher i ha continuat treballant per a consolidar l'Associació de Grans Mestres de la qual ell és el president i Anatoli Karpov vice-president. Després dels prolongats enfrontaments entre tots dos, que es van decidir amb l'ajustada victòria de Gary Kaspàrov, a desgrat de la nomenklatura i del president de la FIDE, dues idees cabdals han presidit els moviments del campió del món d'escacs: la democratització de les estructures dirigents i la popularització arreu del món dels escacs, sobretot als Estats Units. En aquest sentit, hem de tenir en compte que a l'URSS hi ha més de 50 milions de practicants d'aquest art/esport, el 10% dels quals el practiquen amb llicència federativa i en competicions oficials.

En l'autobiografia, *Child of Change*, Kaspàrov compara les seues batalles amb els soviètics i les autoritats mundials dels escacs quan lluitava pel campionat el 1985 amb les de Gorbatxov contra els residus de l'era Brejnev. Sempre s'ha preocupat perquè els recents esdeveniments polítics es comprenguen adequadament.

Kaspàrov coincideix amb Kissinger en el pensament que estem desaprofitant l'oportunitat històrica que ens ofereixen els esdeveniments de l'Europa de l'Est.

—Cada vegada que engegue la televisió, veig el president Bush o qualsevol altre líder occidental dient com està de sorprès per les coses que passen. "¿Qui podia haver-ho imaginat?", diuen. Bo, ell havia d'haver-ho imaginat, per començar. No pagueu als presidents del EUA perquè se sorpenguen d'unes situacions que han tractat de dur a terme al llarg de 40 anys. Els pagueu perquè estiguen preparats, per això són els líders polítics. Si jo em sorprenguera cada vegada que el meu oponent fa un moviment en el tauler d'escacs, perdria. Jo analitze abans que ell tots els moviments possibles que hi puga fer i, llavors, tinc les meves respostes preparades.



La política de Gorbatxov, segons Kaspàrov, és un fracàs.

—¿Com hauríem de respondre? ¿Amb reducció d'armaments?

—L'Oest té raó de ser prudent pel que fa a la reducció d'armament. Allà, encara hi ha gent amb la mateixa mentalitat de guerra freda. L'amenaça soviètica és molt menor, no pels bons desitjos dels soviètics, sinó a causa de les errades del sistema econòmic.

Malgrat tot això, és un moment històric com el de 1945, i l'Oest hauria de tenir preparat un nou pla Marshall, una visió de futur, i donar tota l'ajuda econòmica possible a la gent de l'Europa Oriental. En lloc d'això, però, els líders occidentals segueixen simplement l'opinió pública, no la guien, es preocupen poc d'Alemanya i reaccionen als esdeveniments com si realment no entengueren el que ocorre i, en alguns casos, no ho entenen.

—¿En quins aspectes?

—Vostès no entenen Gorbatxov. El veuen com una espècie d'heroi que està donant la llibertat a l'Europa de l'Est.

—¿I bé?

—Ell no és un heroi a la Unió Soviètica. És un fracàs. Es una paròdia que la seua popularitat cresca a l'Oest en proporció a les dimensions de la catàstrofe econòmica de l'Est. Aquesta popularitat en els mitjans de comunicació occidentals és el que el manté en el poder i el protegeix de les conseqüències polítiques del seu fracàs.

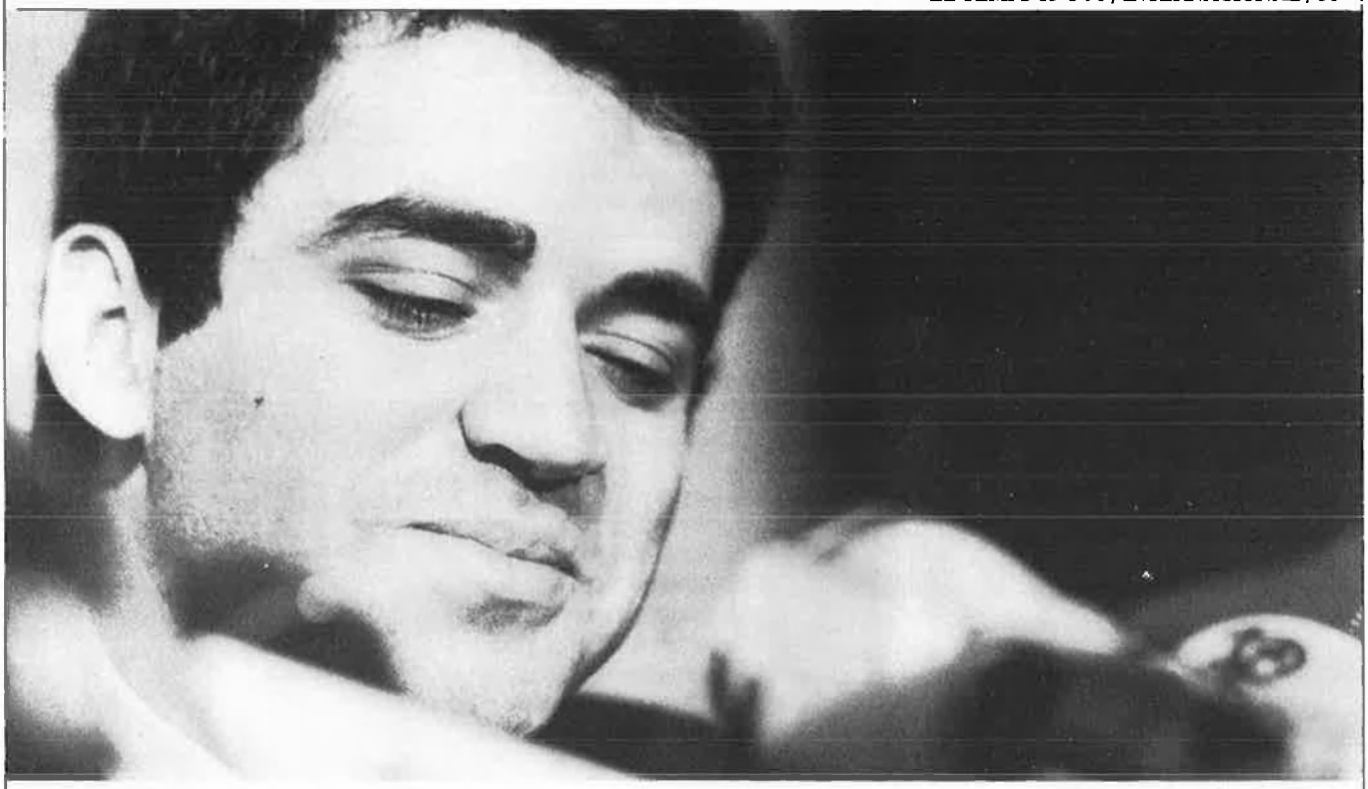
S'han d'adonar que Gorbatxov és l'última esperança del partit comunista soviètic per a continuar en el poder. Ell és la darrera oportunitat. Però amb la perestroika no ha passat res, no hi veig cap canvi, tret que el país està sobre el foc, amb les nacionalitats en flames i els treballadors en vaga. Té crèdit per a tornar la democràcia a l'Europa de l'Est, però no se'l mereix. És un insult per a la gent de Polònia, Txecoslovàquia i Alemanya Oriental, molts dels quals han estat empresonats i han estat colpejats per la policia per suggerir que Gorbatxov els ha alliberat... És veritat que ell va esborrar l'ombra dels tancs i les tropes soviètiques, però no ho va fer per ajudar els europeus, sinó a ell mateix. Quan ta casa crema, no et preocupes pels veïns. O com diem en els escacs, si el teu rei està amenaçat no et preocupes per la pèrdua d'un peó del costat de la reina.

—¿No s'estendrà l'efecte dominó de l'Europa Oriental a l'URSS?.

—No necessàriament. O no encara. La ideologia marxista era una planta estranya a l'Europa Oriental, un subproducte accidental de la segona guerra mundial. No hi va arrelar mai, llevat d'uns pocs. Va haver de ser reforçada amb els tancs i les tropes soviètiques. La gent d'allà encara podia recordar quan els seus països eren verdaderes democràcies. I podien veure democràcies verdaderes ben a prop, a l'altre costat de les seues fronteres.

A la Unió Soviètica és diferent. No hem conegut mai cap altra cosa que no fóra el comunisme. La ideologia marxista s'inserí en l'estructura de l'est i té unes arrels més





«Gorbatxov és molt més vulnerable des de l'esquerra».

Escola d'escacs a les Illes

La presència de Gary Kaspàrov a Mallorca amb motiu del Congrés de Grans Mestres ha estat aprofitada pel Consell Balear per a encetar unes converses amb ell a fi de crear una escola d'escacs que dirigiria el mateix Kaspàrov. Les bones idees de vegades són les més senzilles i el Consell Balear pot vantar-se ara de la seua gestió. Com ha declarat Kaspàrov, l'esperit de l'escola internacional rau en la transmissió de la saviesa dels vells campions: "Quan vaig entrar a l'escola de l'ex-campió del món, Mikhaïl Botwinik, continuant una tradició molt bonica que tenim al meu país, era molt jove i havia après a jugar a escacs veient com ho feien els meus pares. A l'escola vaig aprendre que els vells campions són els que transmeten la saviesa als joves. I és per això que pense que exportar els escacs com a eina pedagògica és una idea bonica".

El Consell Balear proveirà les tres hectàrees de terreny que necessita l'escola i la construcció de l'edifici anirà a càrrec d'una societat anònima. Tant Kaspàrov com el Consell Balear estan interessats a atraure inversions publicitàries per a establir una base sòlida de finançament quan els escacs revelen la seua força i un abast social creixent gràcies a l'atenció permanent de la televisió i dels mitjans de comunicació.

A pesar que Kaspàrov té en projecte la creació d'una altra escola internacional a Los Angeles, l'escola de Mallorca serà la primera que donarà a conèixer els mètodes d'entrenament i aprenentatge que es practiquen a l'URSS. La *perestroika* política marxa aparellada amb la descentralització esportiva, i la revolució dels països de l'Est comença a mostrar totes lestrelacions productives que es poden encetar.

A l'octubre, se'l va considerar representant de tota la humanitat quan va vèncer *Deep Thought*, el més poderós computador d'escacs del món, fabricat per científics de la Universitat de Carnegie Mellon, amb capacitat per a analitzar 760.000 posicions per segon, cosa que suggereix que el cervell de Kaspàrov treballa encara més ràpid. Però no es tracta d'això: Kaspàrov va enganyar el computador plantejant-li un repte posicional en compte d'entrar en la línia quantitativa més coneguda del programa...*Deep Thought* va quedar com un jugador mediocre.

Pau Esteve

---

fortes. A més, també estem més aïllats, a pesar de la *glasnost*, i encara no tenim una informació exacta del que s'esdevé a l'Europa de l'Est. La gent no hi està massa interessada.

—Aleshores, ¿és impensable un estat multipartidista per a la pròxima dèdaca?

—Molts soviètics no creuen que el partit comunista siga capaç de salvar el país. Senten parlar de llibertat i de reforma, però no veuen menjar a les botigues. La pregunta clau per a mi és aquesta: ¿està Gorbatoxv tractant de reformar la *societat* o només tracta de reformar el *sistema*? Pense que és el sistema, i això no serà suficient perquè el problema és el sistema en si mateix.

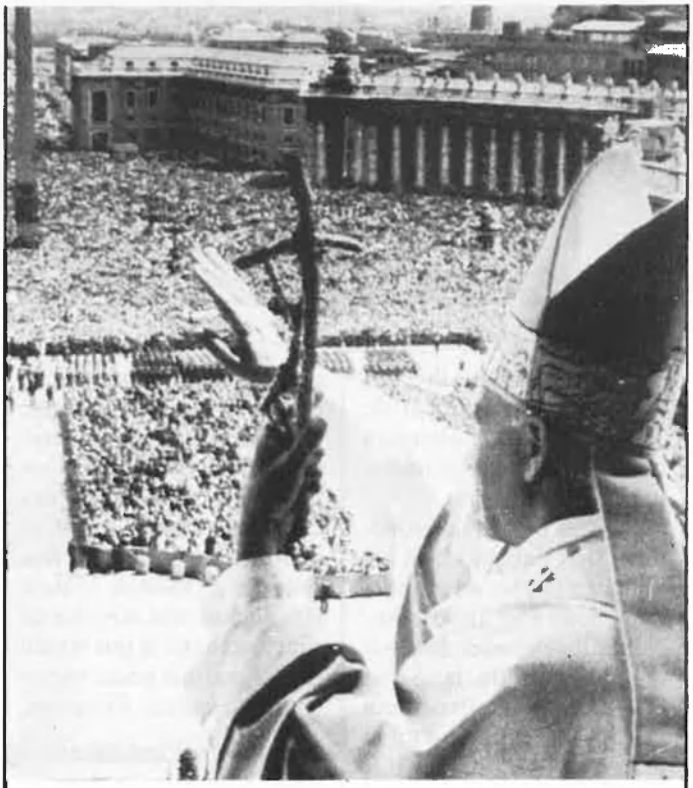
Amb el temps, pense que la Unió Soviètica tindrà més d'un partit i també arribarà a ser una confederació de molts estats nacionals. ¿Quant de temps falta?, això no ho sé, com tampoc sé què serà de Gorbatxov en aquesta situació. De moment, les seues possibilitats de supervivència no semblen bones, però és un home intel.ligent i de recursos i podria adaptar-se. El partit comunista també podria arribar a dividir-se en una ala liberal i una ala conservadora. Els seus diaris occidentals sempre estan dient que Gorbatxov es troba amenaçat per la dreta. Al meu parer, això és incorrecte: és més vulnerable des de l'esquerra, des d'algú com ara Ieltsin, que proposa reformes més àmplies.

Donald Trelford
(Editor The Observer)

El Nadal del Vaticà

El refugi de què fins fa uns dies disposava Manuel Antonio Noriega a Panamà ha fet saltar al primer pla de l'actualitat el funcionament d'un gran desconegut: l'estat del Vaticà.

Poc podia imaginar-se quant havia de treballar la diplomàcia vaticana durant el passat Nadal. La culpa d'aquesta activitat febril la va tenir, fins dijous passat, l'ex-dirigent panameny Manuel Antonio Noriega qui, poques hores després de la invasió nord-americana a Panamà, va buscar refugi a la nunciatura del Vaticà a la capital panamenya. A partir d'aquell moment, la mirada de bona part del món va posar-se sobre la seu de la nunciatura i del seu representant, monsenyor Juan Sebastián Laboa, qui durant uns dies ha hagut de ballar amb la més lletja. D'una banda, frenar les pressions *in situ* de les autoritats nord-americanes; de l'altra, convèncer el general Noriega que no quedava més solució que entregar-se a la justícia nord-americana. Tots aquests esdeveniments han fet saltar al primer pla de l'actualitat el funcionament i l'organització d'un gran desconegut: l'estat del Vaticà.



Joan Pau II impartint la benedicció *Urbi et Orbi* en la plaça de Sant Pere.

L'estat del Vaticà, un territori de 0,44 Km2 amb forma de trapezi i edificat en més d'un 70%, és sens dubte el que podríem qualificar una mena de microcosmos inserit enmig del cor de Roma, però amb característiques pròpies. El Vaticà és un estat on el miler i mig de ciutadans, entre seglars i eclesiàstics, que hi viuen o hi treballen, es regeixen per un cos de lleis que generalment és desconegut fins i tot pels mateixos juristes. El fet que el cos jurídic del Vaticà sigui un conjunt de més de quatre-centes lleis disperses, promulgades per determinats papes i derogades per altres, ha provocat més d'una vegada alguna confusió. Va ser l'alemany Winfried Schulz qui fa uns anys va fer l'esforç de sintetitzar i sistematitzar en dos volums els aspectes més importants de la legislació vaticana.

Però, en contra del que es podria pensar, amb aquest caos aparent el Vaticà ho té tot lligat i ben lligat, des de qui ha de fer-se càrrec de la distribució de la correspondència fins a quina alçada han de tenir els guàrdies suïssos, o la velocitat a què han de circular els vehicles per dins de la Ciutat del Vaticà. El poder està centralitzat en la figura del Papa, però aquest estat pateix paral·lelament un procés d'atomització, on tots els organismes tenen comptabilitat pròpia i sovint funcionen amb total autonomia. Per als profans es fa difícil de vegades distingir entre la Secretaria d'estat, que és l'organisme encarregat d'executar les decisions del Papa, la Cúria Romana formada per totes les congregacions i secretaris i l'estat del Vaticà.

L'actual legislació del Vaticà té, però, aspectes força curiosos i que podrien sorprendre a més d'un. Per exemple, un guàrdia suís o un seglar amb responsabilitat no poden ser membres de cap partit polític. Aquestes normes encara són més severes per als casats: si algú decideix separar-se, perd immediatament la nacionalitat vaticana. Fins que Pau VI no va modificar l'any 1969 la vella legislació penal del Vaticà, en aquest microestat continuava sent vigent la pena de mort en cas d'atemptat. El que sí que està rigorosament controlat és l'accés a les habitacions de les persones que viuen al Vaticà. Sense un permís especial ningú pot rebre una persona si no és un familiar directe. Els càstigs contra els que incompleixen alguna de les normes també estan contemplats dins de la legislació vaticana i aquests poden anar des de la presó o la censura pública o privada, fins a les multes econòmiques. Per als que només són empleats la multa mai pot superar la meitat del sou. Està castigat traure gasolina, ja que al Vaticà està a meitat de preu que al territori italià i les medecines són gratuïtes si es compren a la farmàcia del Vaticà.

Un cas a part el constitueixen sens dubte els 90 soldats que integren la guàrdia suïssa del Papa, l'últim vestigi històric dels antics cossos militars que havia tingut el Vaticà. El nomenament del capità de la guàrdia, que té el càrrec de comandant és un privilegi que correspon només al Papa. Tots els integrants de la guàrdia suïssa han de ser de família catòlica, no afiliats a cap partit polític, solters, no més grans de trenta anys i tenir una al-



El dèficit econòmic del Vaticà voreja els 10.000 milions de pessetes.

çada mínima d'1,74 m. Per a casar-se necessiten un permís del Sant Pare.

ELS DEUTES DEL VATICÀ

El dèficit econòmic de la Santa Seu va ser l'any passat d'uns 5.600 milions de pessetes, aproximadament uns 2.000 milions de pessetes menys en relació a l'any anterior. Aquest dèficit acumulat voreja els 10.000 milions de pessetes. Aquestes dades es van fer públiques el passat més d'octubre en acabar la reunió de la comissió de quinze cardenals encarregats de les finances del Vaticà. Segons els experts, les dues principals fonts de despeses del Vaticà són el rotatiu *L'Osservatore Romano* i la ràdio vaticana. Els pressupostos d'aquesta última estan sobre els 20 milions de dòlars, xifra que pot semblar exagerada, però que és modesta tenint en consideració que aquesta emissora emet en 34 idiomes durant més de 300 hores a la setmana. Una altra de les despeses importants de la Santa Seu és el manteniment de representacions diplomàtiques a 120 països, que representen una despesa anual de més de 10.000 milions de lires. A més, sota el pontificat de Joan Pau II, la diplomàcia pontifícia ha experimentat una forta expansió.

Però els problemes econòmics del Vaticà vénen de lluny. Fa uns set anys que el papa Joan Pau II vol solucionar les enormes despeses econòmiques de la Santa Seu. Com que la tresoreria dels bisbats catòlics a tot el món funciona amb una mena de règim de compartiments estancs, Joan Pau II no podia exigir diners de les diòcesis més riques, com és el cas de la de Colònia, que té un pressupost cinc vegades més gran que el de la Santa Seu. Per això, des de fa anys hi ha una captació anual a les esglésies catòliques de tot el món per ajudar a sanejar l'economia del Vaticà. És l'anomenat òbol de Sant Pere, les almoines recollides per tot el món i que l'any 1988 van arribar als 69.000 milions de lires.

Quan l'any 1870 els exèrcits piemontesos van conquerir Roma, el Papa, representant de Déu a la terra, va deixar de percebre les rendes que li generaven els Estats Pontificis. L'anomenat *fons secret* del Papa va veure's desposseït de possibilitats d'inversió fins l'any 1929, quan va firmar-se el concordat entre la Santa Seu i l'estat italià de Mussolini. L'any 1942 aquest *fons secret* va convertir-se en l'IOR, Institut per a Obres de la Religió, alguna cosa més que un canvi semàntic ja que aquest nou organisme podia operar com una entitat financera.

Davant la por que els comunistes conquerissin el poder a Itàlia, Pau VI va donar ordres de vendre propietats.

L'encarregat de dur a terme aquesta operació va ser Michele Sindona, un banquer italià vinculat no només a Marcinkus sinó també a la Màfia, a la lògia maçònica P-2 i a algunes dictadures bananeres. Es calcula que amb la fallida econòmica de Sindona l'any 1974 el Vaticà va perdre uns 400 milions de dòlars, però en termes generals la relació econòmica entre les dues parts oferia un balanç positiu. A Sindona va seguir-li Roberto Calvi: la mateixa escola, el mateix estil. El desenllaç final, però, va ser diferent. Després de la fallida econòmica, Calvi era assassinat. Des que l'any 1969 va accedir al capdavant de les finances del vaticà, l'arquebisbe Paul Marcinkus va intentar imposar la següent idea entre els seus superiors: «Vostès vigilin la salvació espiritual del món, jo m'ocuparé de la salvació econòmica de l'Església». El Papa se'l va creure de cap a peus, les conseqüències s'han vist més tard. Durant aquest període l'IOR va contribuir al finançament del sindicat polonès Solidaritat i del president nicaragüenc Anastasio Somoza a través de societats fantasmes dirigides per la Cisalpine Overseas Bank de Nassau, propietat de l'entitat bancària d'Itàlia. En els últims temps i concretament després de l'escàndol de què s'ha vist envoltat el cardenal Paul Marcinkus, s'ha anat consolidant un *lobby* assessor espanyol al voltant de les finances del Vaticà: Augusto Sánchez Asiaín, president del Banco Bilbao-Vizcaya; el cardenal Martínez Somalo, membre de la Comissió Cardenalícia i Joaquim Muns, ex-dirigent del Fons Monetari Internacional i eurodiputat de Convergència i Unió.

Josep Morell

OPINIÓ

Romania: la temptació sandinista



El Front de Salvació Nacional de Romania no va haver de dubtar gaire a l'hora de decretar les primeres mesures polítiques i econòmiques. Fins i tot no seria exagerat afirmar que les noves autoritats democràtiques romaneses ho han tingut relativament *fàcil*. No ha estat gens complicat substituir una crueltat cossificada durant vint-i-cinc anys per les més mínimes garanties per a la dignitat humana: omplir botigues i magatzems d'aliments que abans Ceausescu exportava per complaure l'obsessió de pagar el deute extern: poder consumir electricitat amb bombetes de més de 25 watts; derogar l'anomenada *sistematització* que amenaçava amb la destrucció de milers de pobles; despenalitzar l'avortament i eliminar les humiliants revisions ginecològiques per a les dones.

L'infern que ha viscut Romania ha estat tan sagnant que qualsevol poder polític, al marge del seu signe ideològic o institucional, hauria guanyat la màxima popularitat després de decretar aquestes mesures d'alleujament per a la vida quotidiana. Fins i tot, per acabar-ho d'adobar, el Front de Salvació Nacional s'ha pogut permetre refermar el seu programa humanista amb la supressió de la pena de mort: les de Nicolae i Elena Ceausescu hauran estat oficialment les últimes execucions a Romania.

No és gens arriscat, doncs, afirmar que la popularitat envers el nou poder polític romanès comença a generar una dinàmica de populisme en el si d'aquest poder polític: el Front de Salvació Nacional comença a estructurar-se com a partit o moviment sòcio-polític i es disposa a capitalitzar a les urnes tot el prestigi.

EL NOU PLURALISME

I és que tot i que es va formar com a plataforma unitària, com a gran coalició nacional per encapçalar i canalitzar la revolució, el Front de Salvació Nacional va ser creat, animat i impulsat per gent de partit. Per homes del Partit Comunista que, com Ion Iliescu, Dumitru Mazilu o Petre Roman, feia mesos que intentaven —simplement *intentaven*— conspirar contra la dictadura dels Ceausescu. Uns intents que tenien el ple suport de la Unió Soviètica però que, ni de lluny, van culminar en un pla preconcebut. Només la matança de Timisoara i l'esclat popular a Bucarest i a les principals ciutats que van engegar una revolució espontània, imprevista i sagnant, va impulsar els comunistes reformistes a organitzar el front.

Bons coneixedors de l'aparell de l'estat i de l'exèrcit, els comunistes dissidents van constituir un òrgan de poder revolucionari que controlaren des del primer moment. La presència en el Consell del Front de Salvació Nacional de personalitats com la professora Doina Cornea o el pastor protestant Laszlo Tökes van ajudar a donar al nou règim una imatge unitària. Van ser, de fet, presències necessàries però simbòliques.

A hores d'ara Tökes ja ha tornat a la parròquia de Timisoara i Doina Cornea ha començat a organitzar el Partit Nacional Cristià Camperol. De la mateixa manera que molts dels intel·lectuals i professionals que fa tres setmanes estaven adherits al Front es dediquen aquests dies a crear i ressuscitar partits: el Liberal, de gran tradició a Romania abans de la guerra; el Socialdemòcrata, hereu del fundat el 1893; l'Ecologista, que intenta aplegar la joventut.

EL PARTIT COMUNISTA, LIQUIDAT

Davant d'aquest esclat del pluralisme, Ion Iliescu i Petre Roman, els homes de Gorbatxov a Bucarest, han hagut de pensar formes organitzatives i només han trobat aquesta: acabar d'apropiar-se el Front, les sigles i el seu prestigi i, amb un programa a mig camí del populisme tercermundista i de la socialdemocràcia europea, intentar guanyar les eleccions d'abril. Compten, a més, amb el suport de l'exèrcit.

A Romania comença a dibuixar-se, doncs, una escena política que té certes similituds amb la Nicaragua de després de la revolució: un Front que, de coalició unitària passa a ser partit hegemònic amb el suport de l'aparell militar.

Així com als altres països del bloc de l'Est els partits comunistes han tingut temps a reconvertir-se, a canviar les sigles, a socialdemocratitzar-se enmig de transicions més o menys complicades, a Romania hi ha hagut una revolució. Una revolució que ha liquidat el Partit Comunista fins al punt d'executar-ne el secretari general i empresonar-ne el politburó. La legitimitat del comunisme a Romania és irrecuperable. Estava lligada a Nicolae i Elena Ceausescu i ells dos se l'han endut.

Llibert Ferri

Tragèdia ecològica a l'Atlàntic

L'accident del petrolier iranià *Khark-5,* ocorregut el 19 de desembre però conegut fa pocs dies, ha demostrat, una vegada més, la manca absoluta de mesures per a prevenir o combatre els desastres ecològics. El *Khark-5,* que navegava davant les costes de Marroc en ruta cap a Rotterdam, sofrí una explosió de tres cisternes, fet que provocà la fuita de 70.000 tones de petroli a l'Atlàntic. No ha estat Txernòbil, però sí que ha recordat altres tragèdies amb petroliers, com l'*Amoco Cadiz,* l'any 1976, quan moriren milers d'espècies marines i aquàtiques per la marea negra.

El transport de petroli, sobretot per les grans rutes que uneixen els països productors del golf Pèrsic amb els clients occidentals, representa uns riscos, agreujats per l'absència d'escrúpols de les companyies consignatàries, que aprofiten les banderes de conveniència i per la manca d'una legislació internacional quan l'accident es produeix fora de les aigües jurisdiccionals d'algun país. En aquest cas, el petrolier seguia buidant el cru a la mar mentre les autoritats marroquines i espanyoles discutien amb l'empresa holandesa Smik-Tak, encarregada pels iranians de remolcar la nau a aigües sense temporal, on s'haurien pogut bombar les 200.000 tones que encara quedaven als depòsits.



Marea negra al Mar del Nord.

La marea negra del *Khark-5* ha arribat a pocs quilòmetres d'Oualidya, al sud de Marroc, que ha alarmat la comunitat internacional sobre les greus deficiències en el transport petrolier.

Antoni Castel

Ara, l'Azerbaidjan

A la crisi oberta fa deu dies a Lituània amb la decisió del PC lituà de buscar un sender independent al del PCUS, s'uní la setmana passada una altra crisi nacionalista més: la de l'Azerbaidjan.

Fins ara la república musulmana caucàsica de l'Azerbaidjan havia estat notícia per l'enfrontament amb Armènia. Aquest enfrontament era motivat pels conflictes territorials del Nagorno-Karabakh (poblat per armenis i sota jurisdicció àzeri) i, en menor mesura, del Nakhitxevan (poblat per àzeris, però separat de l'Azerbaidjan per tot el territori armeni). Aquestes dues zones autònomes pertanyen administrativament a l'Azerbaidjan però són reclamades, totes dues, pels armenis.

Ara, però, el conflicte adquireix un altra dimensió ja que el nou motiu de conflicte —iniciat al Nakhitxevan, però continuat per tota la república— és la reunificació entre les dues parts del país. És a dir, la unitat entre l'Azerbaidjan soviètic i les províncies iranianes de Tabriz i Rezaiyeh, l'Azerbaidjan iranià.

Aquest tema és molt més preocupant per a la Unió Soviètica, la qual sempre ha temut que despertés el ventre tou —els milions de musulmans que poblen l'Azerbaidjan, el Tadjidistan, el Kazakhstan i altres zones de l'Àsia actualment dominada per Moscou. El primer ministre d'Azerbaidjan ho digué clarament a Ankara, on era de visita quan començaren els incidents en la frontera irano-soviètica. Segons Aza Mutalibov, «aquesta frontera no és només la frontera entre els dos Azerbaidjans sinó que sobretot és la frontera entre la Unió Soviètica i l'Iran». I ací rau el punt principal de la qüestió.

La solució és difícil però hi ha qui ha apuntat la possibilitat de repetir l'experiment iniciat amb els esquimals soviètics (que poden viatjar sense visat a Alaska). Però falta que amb això els àzeris en tinguen prou.

Vicent Partal

EL TEMPS

15/21 gener 1990

Any VI - No. 291 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.



REPORTATGE

El càncer de les ciutats

FOTOGRAFIA

La mirada de Dennis Hopper

IMATGES

Art Futura 90

Nuclis antics: La mort interior

Han perdut més del 40% de la població en els últims deu anys i han vist abandonar i caure molts edificis. Els nuclis antics de les nostres ciutats pateixen una malaltia de difícil solució.

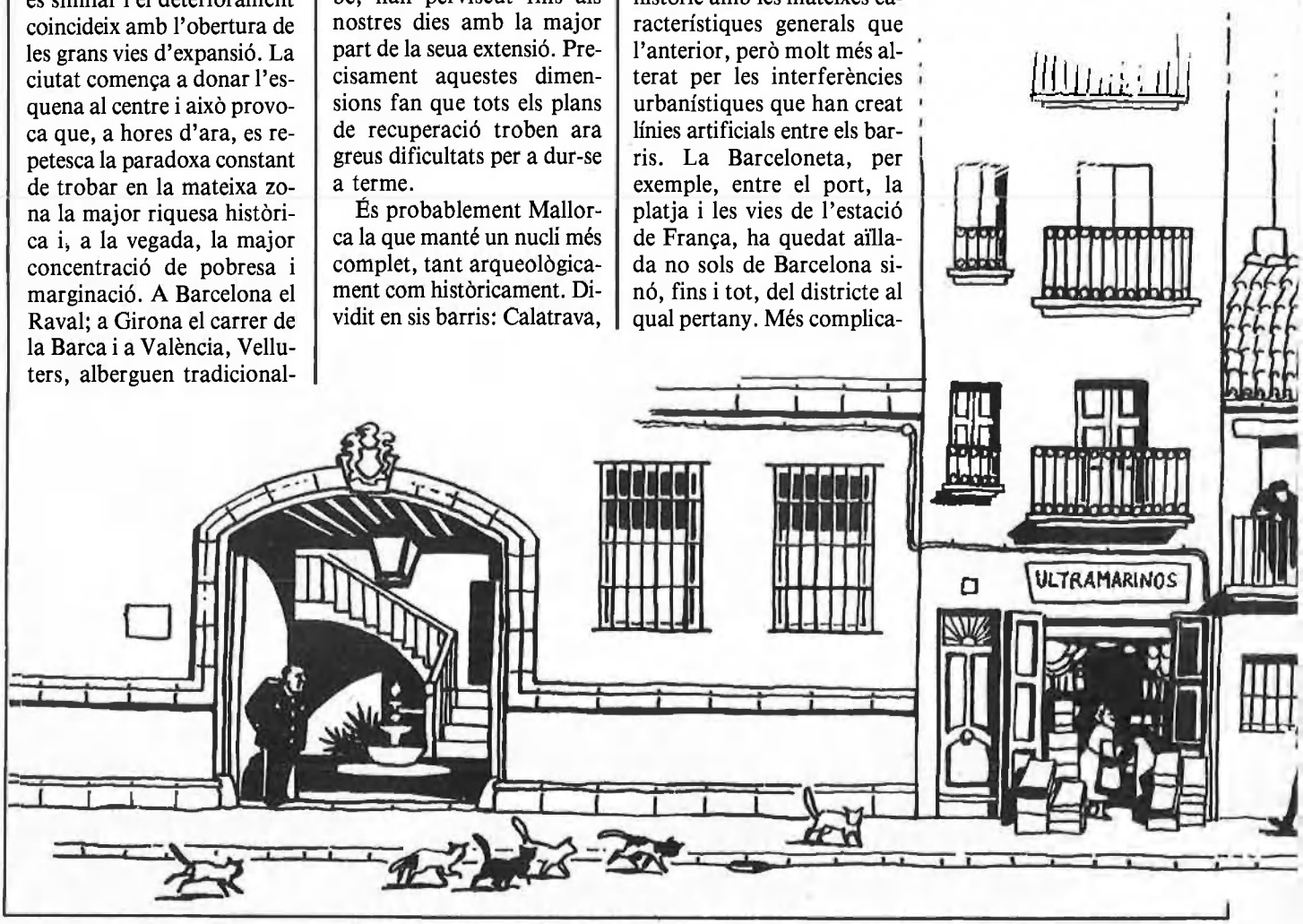
Oblidats pel desenvolupament expansiu del XIX, foren abandonats després per una burgesia que buscava habitatges en les noves avingudes que el moviment comercial havia obert. Els nuclis antics de les nostres ciutats pateixen ara una decadència evident i restauradors per una banda i especuladors per l'altra, hi giren els ulls amb interessos diversos.

Malgrat les diferències existents, l'evolució dels barris històrics de les principals ciutats dels Països Catalans és similar i el deteriorament coincideix amb l'obertura de les grans vies d'expansió. La ciutat comença a donar l'esquena al centre i això provoca que, a hores d'ara, es repetesca la paradoxa constant de trobar en la mateixa zona la major riquesa històrica i, a la vegada, la major concentració de pobresa i marginació. A Barcelona el Raval; a Girona el carrer de la Barca i a València, Velluters, alberguen tradicionalment l'exercici de la prostitució *de carrer* i es converteixen en els barris *xinos* per excel·lència, arribant fins i tot, com en el cas de Mallorca, a perdre qualsevol altra denominació. Com manifesten les mateixes prostitutes: «Les que treballem ací ja no eixirem, perquè cobrem poc i els bons clients prefereixen altres zones».

La gran expansió de les ciutats mediterrànies catalanes als segles XIV i XV va contribuir a la formació de nuclis històrics que, mal que bé, han perviscut fins als nostres dies amb la major part de la seua extensió. Precisament aquestes dimensions fan que tots els plans de recuperació troben ara greus dificultats per a dur-se a terme.

És probablement Mallorca la que manté un nucli més complet, tant arqueològicament com històricament. Dividit en sis barris: Calatrava, Sant Pere, Jonquet, Es Call (el barri jueu), el gòtic i el *Xino,* manté estructures que en alguns casos es remunten a la Medina-Muyurqa àrab. Hi trobem diferències ben evidents: des del barri gòtic, que conserva tot el relleu dels palaus nobles, fins a la decadència del *Xino,* passant per l'activitat comercial d'Es Call on encara viuen moltes famílies descendents dels xuetes.

A Barcelona, el Raval, el gòtic, la Ribera i la Barceloneta constitueixen un centre històric amb les mateixes característiques generals que l'anterior, però molt més alterat per les interferències urbanístiques que han creat línies artificials entre els barris. La Barceloneta, per exemple, entre el port, la platja i les vies de l'estació de França, ha quedat aïllada no sols de Barcelona sinó, fins i tot, del districte al qual pertany. Més complicada és encara la situació de València, que té el nucli antic més gran de tota la península dividit en els barris de: Velluters, la Seu-Xerea, Sant Francesc-Universitat, el Carme i el Mercat. Les diferents operacions urbanístiques han desvirtuat completament moltes zones i alguna iniciativa com l'obertura de l'avinguda de l'Oest amenacen encara el futur de la part que ha quedat conservada. A Alacant, amb un nucli poc monumental i desmarcat del creixement turístic, la situa-



ció del *barri,* com és conegut, és molt més greu.

CASES VELLES PER A HABITANTS VELLS

La decadència de l'entorn físic ha vingut acompanyada d'un envelliment progressiu de la població, que no pot prendre cura de l'habitatge. El barri vell de Girona, amb, una població que supera els 65 anys en el 10% dels casos i la Ciutat Vella a València, amb més d'un 20%, poden donar una idea de la situació. A l'edat s'uneixen els factors decisius que les cases solen ser de lloguer i els llogaters no tenen ni poder adquisitiu ni preocupació per unes cases que no són seues. El buidatge constant i les rendes baixes provoquen l'arribada de gent de tota mena que, a Barcelona, per exemple, converteixen algunes zones en autèntiques *colònies es-*

(Continua en la pàgina 38)

I ara, Alcoi

La dificultat per a dur endavant els projectes de rehabilitació dels barris antics, ve moltes vegades provocada per la difícil situació financera dels ajuntaments de les grans ciutats.

Per la peculiar situació de ciutat molt desenvolupada econòmicament però amb un índex de població mitjà de 65.000 habitants, Alcoi ha pogut mamprendre una iniciativa integral que escapa al centre i arriba també als barris perifèrics.

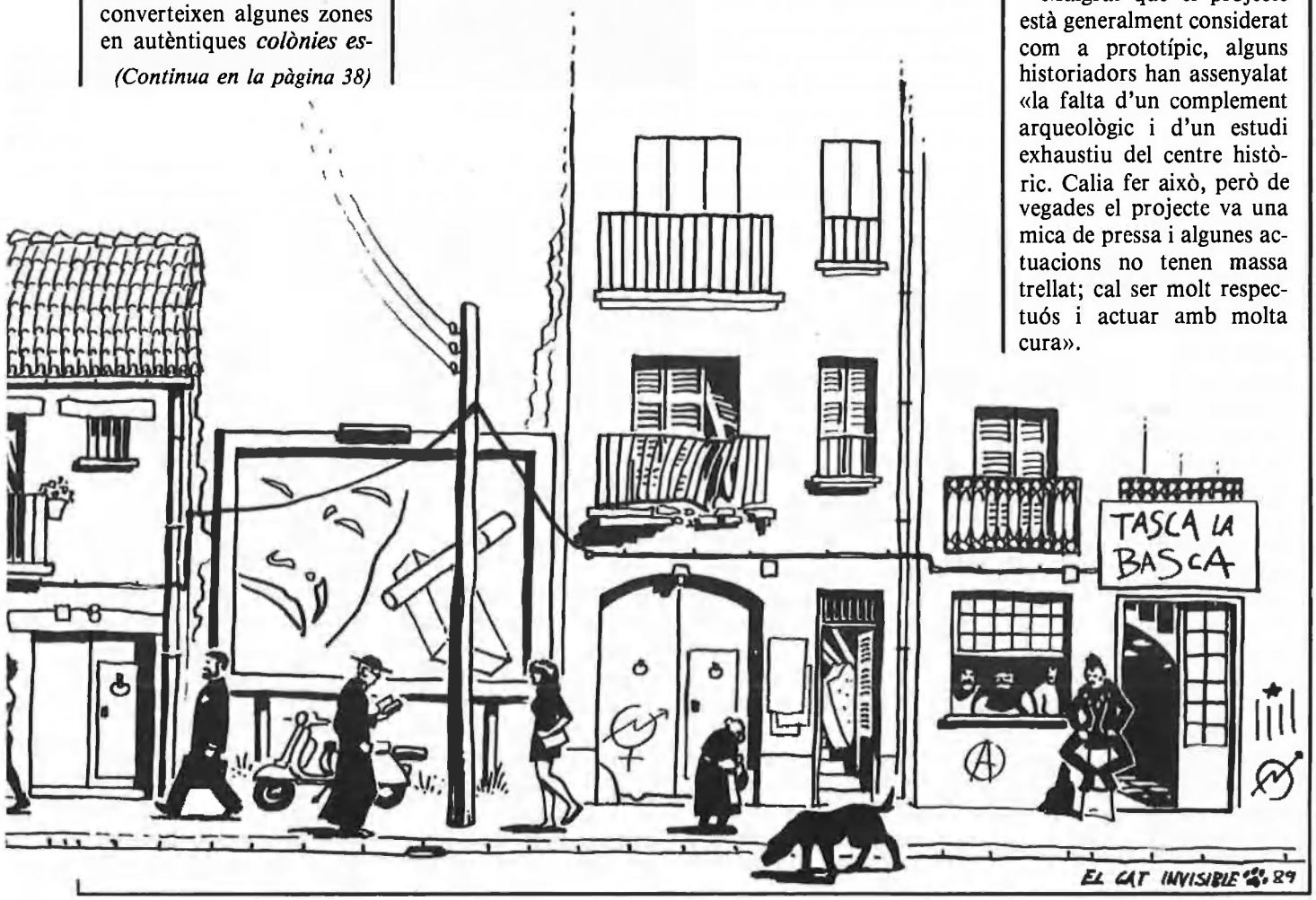
L'interès urbanístic d'Alcoi deriva principalment de les vivendes industrials del XIX, ja que de l'època medieval poca cosa en queda. La construcció d'habitatges per als obrers conforma peculiarment la població, atès que és el més genuí exemple de ciutat industrial al País Valencià.

Dos són els projectes que tracten de donar una nova imatge a la ciutat: d'una banda el d'actuacions urbanístiques en el centre i la perifèria i de l'altra el d'Arquitectura i Rehabilitació d'Alcoi (ARA). El fet específic que va permetre a l'ajuntament obtenir un conveni amb la Conselleria d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports va ser l'adquisició sistemàtica per part del govern municipal de sòl urbà; de manera que actualment l'ajuntament és el principal propietari de terreny urbanitzable a la ciutat.

Amb un pressupost global d'11.000 milions de pessetes, dels quals 1.240 seran aportats per la iniciativa privada, els dos projectes tenen la intenció de rehabilitar respectuosament els barris, però donant-los un aire modern i actiu.

De l'ARA s'encarreguen urbanistes internacionals de talla reconeguda, mentre que les actuacions urbanes són desenvolupades per arquitectes valencians. Un dels punts més destacats d'aquests projectes, que hauran d'estar acabats el 1993, és la destinació de 220.000 metres quadrats com a zona verda, que faran d'Alcoi una de les ciutats més verdes d'Europa.

Malgrat que el projecte està generalment considerat com a prototípic, alguns historiadors han assenyalat «la falta d'un complement arqueològic i d'un estudi exhaustiu del centre històric. Calia fer això, però de vegades el projecte va una mica de pressa i algunes actuacions no tenen massa trellat; cal ser molt respectuós i actuar amb molta cura».



(Ve de la pàgina 36)

trangeres ocupades fornamentalment per sud-americans i nord-africans. És sistemàtic que els barris més vells i que millor conserven la trama original de la ciutat (Velluters a València, el Raval a Barcelona) siguen també més deteriorats.

Cap a finals dels seixanta, noctàmbuls i contertulians comencen a trobar refugi en els locals que van obrint-se als barris històrics. A poc a poc aquests cobren una vida nocturna que es fon amb la marginalitat existent i amb els antics veïns, que no acaben d'acostumar-s'hi. *El abuelo,* a Barcelona; el *Pagés,* a Alacant; el *Lisboa,* a València i el *Cap del llop,* a Girona, constitueixen un paisatge que viu la nit i que, amb la competència dels nous locals de *disseny,* queden amb un cert regust de *decadència.*

Els carrers humits i estrets donen aixopluc a les més diverses activitats alternatives. Amb tota classe de grups pul·lulant, apareixen els incidents que són aprofitats pels sectors partidaris de realitzar una *bona neteja.* Així, diversos enfrontaments contra la policia municipal al carrer de Dalt de València amb joves *punkies* com a protagonistes i l'incident produït a la plaça de l'Oli de Girona l'any passat, quan un grup va incendiar un cotxe dels Mossos, han provocat respostes municipals que han contribuït a tranquil·litzar la zona obligant a desaparèixer bars com *El Transfer* o la *Bodegueta,* que comptaven amb un públic ben fidel i animat. Alguns dels implicats en el tancament del Transfer comenten que «la policia venia constantment per nosaltres demanant carnets i coses així, era qüestió de manies i al capdavall esclatà».

PLANS I MÉS PLANS

La situació dels barris històrics apareix, amb l'arribada dels ajuntaments democràtics, com una taca al mig de la ciutat que cal regenerar. Comencen a sorgir plans especials de protecció que s'enfronten una i altra vegada amb la iniciativa privada que, després de veure limitada l'expansió per la rodalia, contempla el centre com un immens solar.

De propostes per a convertir els centres històrics degradats en zones vives i habitables, n'hi ha hagut moltes, entre les quals no podem descartar la dels partidaris de fer taula rasa i començar des del principi. La psicosi produïda pels recents ensorraments de finques velles a la ciutat de València ha vingut a corroborar aquestes teories. Com assenyala Adolf Herrero, autor d'un dels plans per a rehabilitar el Carme, a València: «Tenim el temps en contra, perquè la degradació és progressiva; molts dels edificis que apareixen com a protegits en el pla i que sols necessitaven reformes es troben ara en ruïna total».

La polèmica central se situa al voltant del grau de conservació que els plans contemplen. La tendència a imitar el desenvolupament de les avingudes i voler crear espais oberts trenca amb la trama urbana característica i a més, com indica David Hammenstein, de l'associació Salvem el Carme, «l'últim pla s'ha fet sense estudis sociològics i això és molt negatiu perquè cal tenir en compte que la manera de viure s'ha de respectar i la relació home-entorn és molt forta en aquests barris».

Les actuacions municipals són variades, però, com manifesten molts urbanistes, continuen fent-se amb una certa desconfiança i considerant encara la rehabilitació del nucli antic com un problema enfadós que reporta pocs beneficis electorals, perquè hi ha pocs electors, i un gran sacrifici econòmic. El cas de València és paradigmàtic. Després que el 1984 s'aprovaren cinc plans especials per al rescat de la Ciutat Vella, el posterior canvi del regidor d'Urbanisme, amb l'entrada del socialista Puente, va donar un gir a la política municipal i s'imposà la voluntat de «ser realistes i deixar possibilitats a la iniciativa privada». Ara que ja se n'ha anat Puente, tornaran a eixir a exposició els avanços dels nous plans especials sense que s'haja fet cap reforma significativa. Els veïns manifesten, cada vegada més escèptics, que «no ens consulten i hem d'endevinar per la premsa que tal o tal casa desapareix en el nou pla i que ací o allà va un jardí, però la veritat és que no canvia res i això està cada volta pitjor».



RAFA GIL

Barri del Carme de València.

Les reformes a Girona han estat molt més significatives. Des que es va posar en marxa el Pla Especial del nucli antic, el barri vell ha cobrat un nou aire. L'obertura del passeig de la Muralla, la urbanització del carrer de la Força i la iniciativa de pintar les cases de l'Onyar han estat les més importants. També a la ciutat de Mallorca els diversos Plans de Reforma Interior han rehabilitat molt acuradament els barris del Jonquet, Sa Calatrava i Sant Pere. En els pocs casos que ha calgut esbucar algun edifici, les noves construccions són còpies fidedignes de les originals. El pla de reforma al *Xino,* pe-



A l'esquerra, Porta de Sant Antoni a Palma. Dalt a la dreta, vista del nucli antic de Girona. Baix, barri del Raval, de barcelona.

DOMÈNEC UMBERT

rò, sí que altera la trama tradicional dels carrers i ha trobat l'oposició de l'Associació per a la Reforma del Nucli Antic (ARCA), que com manifesta Mercè Truyols, un dels membres, «vol que es mantinguen els edificis i els habitants i no que es faça una neteja que fomente l'especulació».

Per la seua part, tant Alacant com Barcelona tenen el futur dels respectius centres històrics pendent de dates significatives. Si al sud la celebració del V Centenari de la ciutat ha permès que el govern autònom destine 1.600 milions a la rehabilitació del *barri*, al nord els veïns veuen amb preocupació la gran remodelació que les olimpíades causaran al port vell amb l'efecte sobre els preus del sòl del front marítim i el barri antic.

Mentre la iniciativa pública s'ho pensa, alguns grups han començat a treballar per salvar els barris i, a banda d'oposar-se a les maniobres especulatives, han reformat cases i han pressionat els diversos ajuntaments. A València, un grup d'*okupas* s'ha instal·lat en un palau del barri del Carme i ha començat a reformar-lo, «perquè està qualificat de ruïna però sols necessita unes reformes bàsiques; l'amo vol tirar-lo i vendre després el solar». Les polèmiques continuen, i mentrestant els veïns de les zones més deteriorades són ben eloqüents: «fotografie ara que demà haurà caigut».

J. Sebastià en col·laboració amb D. Pallejà, M. Payeras, I. M. Gonzàlez i J. Serrat

Tito Llopis, urbanista i investigador de la història de la ciutat de València

Per a rehabilitar, ¿iniciativa pública o privada?

—La rehabilitació ha de ser promoguda pels poders públics perquè a la gran iniciativa privada no li interessa rehabilitar. Per a obtenir beneficis necessita grans intervencions que impliquen destruir la trama característica dels barris vells. Allò ideal és començar des de la iniciativa pública i crear la infrastructura que puga fer interessant la intervenció dels petits promotors: urbanitzar, pavimentar, etc., més o menys com es va fer en moltes ciutats d'Itàlia.

—¿Hi ha un veritable interès pels centres històrics?

—Malauradament els nuclis antics continuen tenint mala premsa i un sector ampli de l'opinió pública pensa que no val la pena conservar-los.

—Això influeix a l'hora d'invertir en la seua reforma.

—Sí, clar, perquè per a rehabilitar cal tenir un vertader interès i una clara voluntat política. Rehabilitar implica conservar i recuperar zones que tradicionalment no han rebut inversions. Caldria modificar la visió que en tenim. Els barris històrics són un delicat equilibri social i arquitectònic. Cal tenir visió de conjunt i comprendre que en la mateixa trama està el valor; hem de trencar la idea dels grans monuments aïllats.

Una mirada rebel

Procedent del Musée de l'Elysée de Lausana, a la Sala Parpalló de la ciutat de València es pot veure, des del dia 9 d'aquest mes, una exposició fotogràfica del mític actor nord-americà Dennis Hopper.

Les imatges d'aquesta mostra pertanyen als anys 1961-1967, quan l'actor tenia entre 25 i 31 anys. Fins que va començar a treballar en *Easy Rider,* el 1969, que abandonà definitivament la fotografia. Com ha dit algú, la mostra és un diari íntim de totes les experiències d'aquests anys, d'un art exuberant, de la reivindicació dels drets cívics i d'una nova forma de viure. És a la vegada l'aprenentatge de la llibertat i una constatació d'allò real. És també la manifestació d'un domini molt gran de la fotografia per a fixar un moment d'història i d'històries. El mateix Dennis Hopper ho ha explicat en aquestes paraules: «durant l'època que feia fotografies, aquesta era l'única escapatòria creativa. Com a actor estava en la llista negra per ser difícil. Estava molt lluny de poder dirigir alguna vegada una pel·lícula i com que no tenia cap evasió creativa, únicament podia usar la càmera».

En aquesta galeria de retrats, que fins al 10 de febrer es pot veure a la sala del carrer de Landerer, no falta cap gran artista: de Rosenquist a Ruscha, de Rauschenberg a Lichtenstein, de Johns a Hockney o Warhol. Fins i tot, Ike i Tina Turner. La dificultat política de l'època està simbolitzada en una imatge: la bandera americana que oneja en l'arena de la platja de Malibú, el 4 de juliol de 1962; natura morta de l'Independance Day, on un fusell ja sembla amenaçar el president Kennedy. «Si et fixes —diu Hopper— la majoria són d'artistes. Només unes quantes són d'actors; una de Paul Newman, Dean Stockwell, una espècie d'estranya fotografia de Tuesday Weld. (...) No fotografiava actors, perquè a mi em fotografiaven a tota hora i pensava que això era una intromissió a la intimitat. Els artistes estaven més disposats a posar perquè ningú els fotografiava».

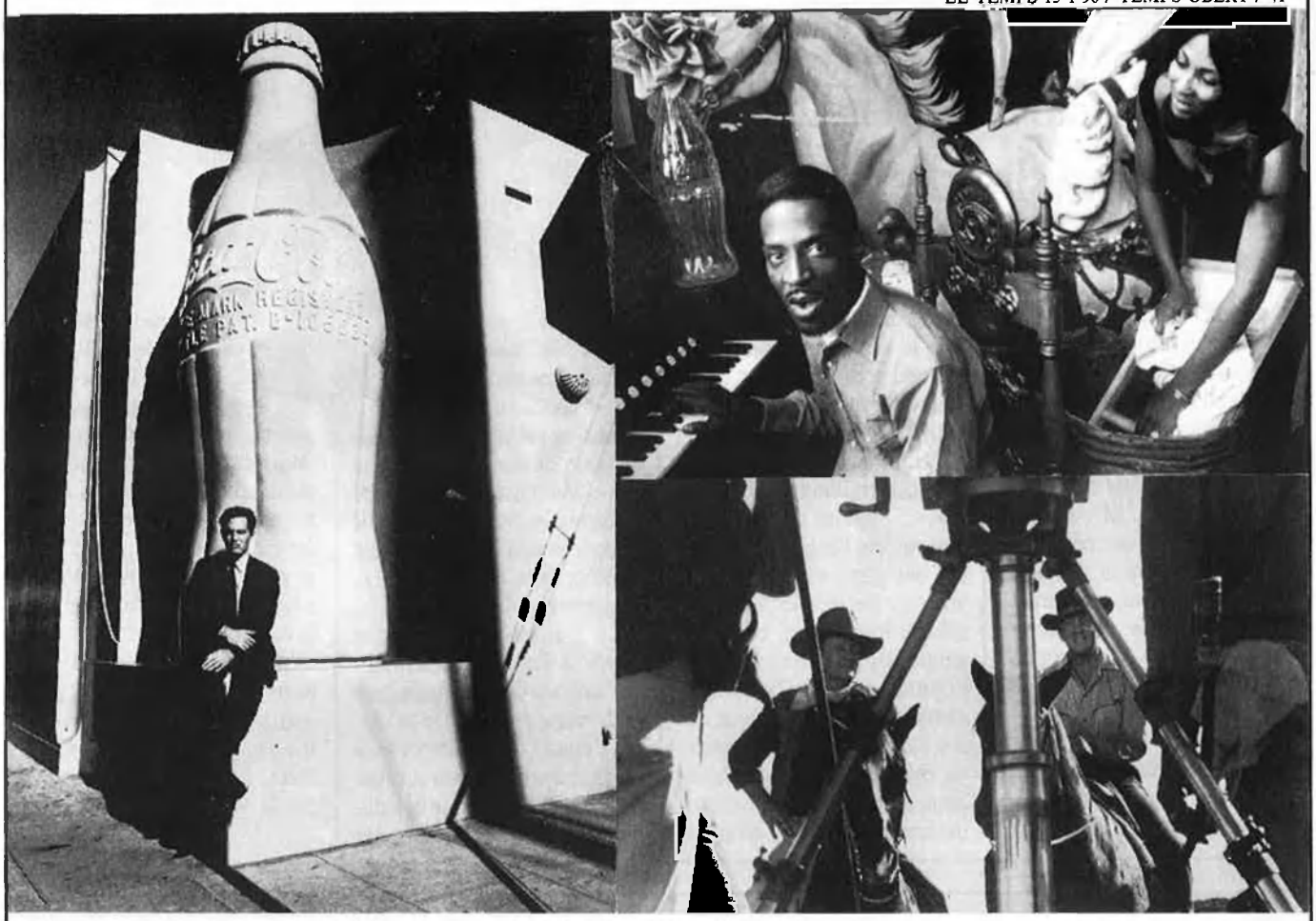


Paul Newman retratat per Dennis Hopper.

UNA HISTÒRIA PER ESCRIURE

«Vaig nàixer a Dodge City, Kansas, en una granja, el 1936. He seguit la llum canviant sobre l'horitzó. He mirat la platja forta sobre els bassals». Amb aquestes paraules comença Dennis Hopper la introducció del seu llibre de fotografies *Out of the Sixties,* un conte curt on relata la seua infantesa amb imatges poètiques. La seua vida ha estat sempre marcada per la tragèdia i de manera molt profunda per la mort del seu amic i company de rodatge a *Giant,* James Dean. Dennis Hopper va sobreviure al mite i va arribar a posar en perill la seua vida, assolada per l'alcohol i la cocaïna. Però l'entusiasme per viure va ser més fort, com ell mateix ha dit, sorprès d'haver aconseguit dominar-se i, actualment, feliç d'envellir amb serenitat.

La vida de Dennis Hopper s'ha d'entendre com una història. Encara per escriure, però. La seua activitat, tant en la vida privada com en la professional, sembrada pels impulsos romàntics i la desesperació, s'ha adreçat cap a la recerca de la veritat.



A l'esquerra, Donald Factor. Dalt, Ike i Tina Turner. Baix, John Wayne i Dean Martin. Fotografies.

Una profunda curiositat ha guiat des del principi Hopper i així s'expliquen les seues incursions pel terreny de la fotografia, de la pintura i de tot allò relacionat amb la producció artística.

Durant molt de temps Dennis Hopper va pensar de no mostrar les seues fotografies. Finalment, les ha tret del calaix per a mostrar-nos a tots un punt del seu itinerari. Ell, que ha tingut una vida turmentada, diu ara:

«He crescut amb la idea que l'artista havia de patir per a crear. Calia ser Rimbaud o Van Gogh, exiliar-se, caure en la bogeria, sofrir la mutilació, tallar-se l'orella. No és completament cert això. No cal ser maleït per a imaginar».

Nel·lo Pellicer

L'amic americà

Malgrat els seus físics antagònics, Dennis Hopper i Orson Welles confluei-xen en dos aspectes: tots dos s'iniciaren en l'art de la interpretació amb Shakespeare i els dos foren inclosos a les llistes negres dels principals estudis de Hollywood. Igualment, els dos trobaren a Europa el seu *reborn* particular, el punt d'arrancada d'una segona carrera artística per a dos rebels amb massa causes per a difuminar-se entre la mediocritat imperant de l'època.

Una trentena de títols com a actor i quatre films dirigits és una trajectòria més que notable per a un Hopper que va gaudir de la fama internacional als 18 anys després d'haver interpretat el paper de fill de Rock Hudson i Elizabeth Taylor en *Gigante (Giant),* de George Steven, després d'haver participat en *Rebelde sin causa* on inicià una estretíssima relació amb un altre nom mític dels anys 50, James Dean.

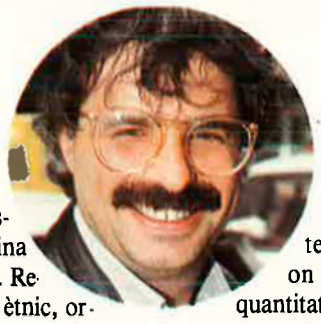
Premonitòriament, va ser *Buscando mi destino (Easy Rider,* 1969) la seua primera aportació fílmica com a realitzador, un títol que va ser considerat el seu dia com la primera cinta americana d'art i assaig. El film va costar 400.000 dòlars i va ingressar-ne més de 25, a més de passar a la història del cinema com la pel·lícula que va incorporar el hippisme a la pantalla. I és que Hopper ha estat mestre en el tractament del desarrelament i la rebel·lió generacional dels seus personatges. Així, aparegué *The last movie* (1970), una revisió del cinema dins del cinema impregnada en alcohol, i *Caido del cielo (Out of the blue,* 1978), on el hippisme era substituït pel moviment *punk* i els personatges apareixien exhibint febleses i virtuts en un univers de droga i alcohol.

La retina dels espectadors, però, han conservat les llegendàries interpretacions a *Apocalypse Now, El americano* o *Terciopelo Azul.* Poques vegades la càmera ha estat tan pendent dels matisos com en el moment de recollir la seua mirada. La visió dels rebels.

Albert Vicent

DOPING

Bucarest i la doctora Asland



No diré sinó que estem al cap del carrer si dic que Ceausescu era un mal nascut, però a mi m'apena la perspectiva que Bucarest s'occidentalitze perquè els records que jo tinc d'aquesta ciutat es remonten a l'any 1975. M'explique: aleshores el lloc on més lluny havia arribat fou la població turística de Salou, on durant un temps vaig fer de cambrer en un restaurant on encara no em deuen haver oblidat i no precisament per la meua diligència en el treball. Això, doncs, amb el desig juvenil de vore món vaig reunir vint-i-quatre mil pessetes de l'època i a Bucarest que vaig anar a parar. Jo sabia tant del socialisme real com un militar ugandès sobre la guerra de les galàxies.

De nit Bucarest estava gairebé desert; lluny d'acovardirme, vaig agafar un taxi i, servint-me del llenguatge universal del gest, vaig indicar al xofer quines eren les meues urgències històriques. El taxista em traslladà a l'únic cabaret de la ciutat, un *garito* ben subministrat de donzelles en estat òptim i amb una clientela indígena més aviat escurada. L'encarregat em va rebre extraordinàriament, posant un èmfasi especial a esbrinar de quina nacionalitat era. Resolt el conflicte ètnic, ordenà a la petita orquestra que en feren els honors, reverència que el violinista dugué a terme engegant les notes musicals de «donde estará mi carro...» del popularíssim collidor d'oliva Manolo Escobar.

La majoria de turistes que anaven a Romania eren persones amb visita concertada amb la doctora Asland. De la ciutat, l'única cosa que recorde és l'avinguda on hi havia el cabaret; confie, doncs, que la temible Securitate haja respectat aquest venerable temple de Venus, on per la modesta quantitat de quatre-centes pessetes un treballador occidental podia passar la nit amb una camarada. Jo en pagava mil i me n'emportava dues. Vaig estar catorze dies a Bucarest. De tornada a casa, ma mare em va preguntar si els medicaments de la doctora Asland eren miraculosos. «Sí», li vaig dir; «podies haver-ne comprat per a tu, perquè, pel que es veu el canvi de menjars t'ha afectat», féu ma mare, lògicament preocupada per la salut del fill.

Ferran Torrent

2 DE DESEMBRE - 28 DE GENER
ORGANITZA: IVAM MUSEU D'ART DE SAN DIEGO

Horaris
Centre Julio Gonzalez
Guillem de Castro, 118
46003 València
De Dimarts a Diumenge:
de 11 a 20 hores.
Diumenge: entrada lliure.
Dilluns tancat.

J. Sorolla

SOROLLA
A L'IVAM
PINTURES

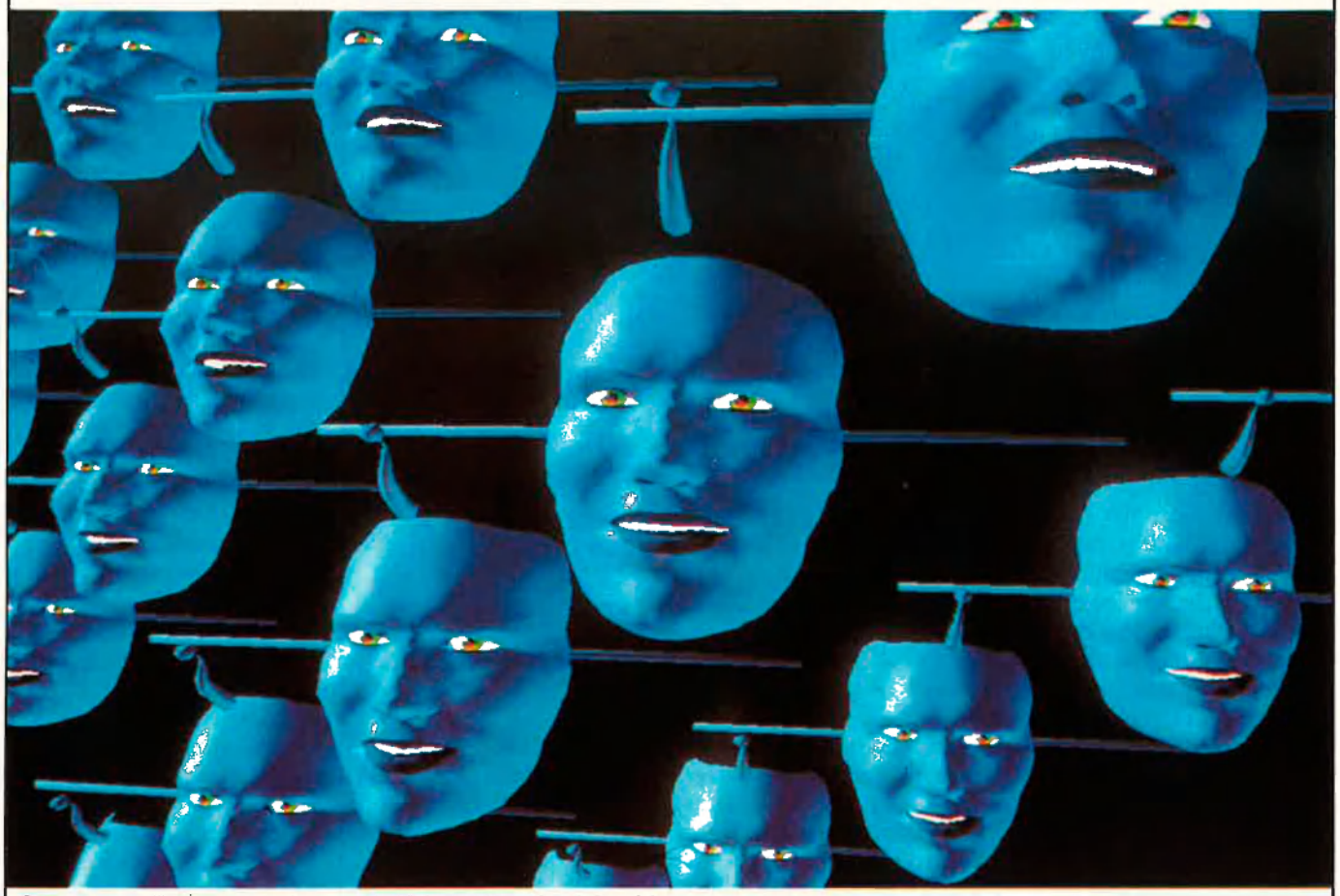
97 OBRES DE MUSEUS
I COL·LECCIONS PRIVADES
D'ESPANYA, FRANÇA,
ELS ESTATS UNITS, SUÏSSA,
SUÈCIA, ITÀLIA I EL JAPÓ.

© VORAMAR

PATROCINAT PER:
IBERIA
COMITE CONJUNTO HISPANO-NORTEAMERICANO
PARA LA COOPERACION CULTURAL Y EDUCATIVA. MADRID
IBM
IVAM CENTRE JULIO GONZALEZ
GENERALITAT VALENCIANA

L'art digital

El Mercat de les Flors de Barcelona acull des del dia 11 fins al 14 d'aquest mes la primera edició d'Art Futura 1990, una mostra internacional dedicada a l'art electrònic d'avantguarda.



La mostra recull una important representació de creadors d'art informàtic.

Organitzat per l'Ajuntament de Barcelona, amb la col·laboració de l'Institut d'Estudis Nord-americans, en Art Futura 1990 es presenta, aquests dies, un cicle de conferències sobre el tema de la «realitat virtual» i l'art electrònic, des de la perspectiva de la literatura i de la pràctica informàtica, a més d'una mostra de treballs realitzats amb tècniques d'animació per computador, vídeos d'alta definició o imatges estere-oscòpiques.

Com ha dit Lluís Racionero, que participa en aquest cicle de conferències juntament amb Xavier Berenguer i Antoni Mercader, «la funció de l'art no és reflectir l'estat del món, sinó treure el món d'aquest estat. Inventar les noves realitats, les visions, fer servir la imaginació per proposar al món noves formes de viure. Això no ho farà la política, ni la ciència, ni el racionalisme, perquè no tenen imaginació ni volen usar-la. I la facultat per excel·lència de l'art és la imaginació».

La mostra, dirigida per l'artista Montxo Algora, i amb un pressupost de 20 milions, té un accentuat caràcter internacional. Durant aquest dies s'apleguen a Barcelona una important representació de creadors de reconegut prestigi en l'àmbit de l'art informàtic com són Rebecca Alien, William Gibson, Susan Amkraut, Zush, Max Almy o Shelley Lake, entre altres. Segons Montxo Algora, «el denominador comú de tots aquest artistes és la preocupació per la *realitat virtual* que és el nom que es dóna a un camí d'investigació dirigit a crear espais sintètics interactius».

NOVES ANIMACIONS

«Mugra» és un visió multi-media en la qual l'actuació dels actors té el suport de les imatges digitals, que es projecten en 40 monitors penjats del sostre i la instal.lació damunt l'escenari d'objectes com la màquina de mamar o les bragues doll.

A més d'aquest treball especial de la Fura dels Baus destaca la presència del grup català de música Zush-Tres, els darrers treballs de Zbig Rybczynski: *Capricci,* i *Cowbell,* i la presentació en exclusiva de *Eurhytmhy,* la pel·lícula revelació de l'últim Siggraph. La producció catalana està representada per Animàtica, que presenta *Time,* un treball dirigit pel dissenyador gràfic Peret.

Glòria Fleischmann

La recuperació de l'art

El Taller 6 A presenta aquest mes de gener a la Llotja de Palma, amb el patrocini de la Conselleria de Cultura i de la Caixa de Balears, una mostra de tota l'obra gràfica editada durant set anys per Edicions 6 A.

L'any 1982 dos pintors, Maria Carbonero i Ramon Canet, i dos estampadors, Josep Sitjar i Lluís Roca, crearen el Taller 6 A amb la intenció de recuperar les velles tècniques d'impressió artística que s'havien donat a Mallorca, com el gravat, així com adaptar a la creació artística altres antigues tècniques que,com la litografia, pràcticament s'havien reduït a Mallorca a l'ús industrial. I d'això, a més, ja fa bastants d'anys, perquè les noves tècniques havien fet oblidar la litografia des de fa prop de cinquanta anys. Precisament el caràcter més aviat artesanal de tot el material que fa servir el Taller ha fet que hagin tingut moltes dificultats per a aconseguir-lo.

MÉS JOIES QUE MÀQUINES

Veure els aparells amb els quals treballen al Taller no pot fer pensar a ningú que es tracta de màquines. Tots són gairebé únics. Recuperats a través de molts esforços, de perseguir la pista a través d'antigues impremtes avui desaparegudes, conformen un vertader museu de la impressió. En paraules de Josep Sitjar, «qualsevol d'elles és un aparell insubstituïble i si es trenca, encara que sigui una sola peça, l'has de fer tu mateix, ja que és del tot impossible trobar recanvis».

Com a mostra, la premsa de braç, que s'utilitza per a les xilografies, és una peça original d'una antiga impremta que probablement fou fabricada a finals del segle XVIII.



Un membre del Taller 6 A en plena feina.

Especialment difícil d'aconseguir també són les pedres emprades a la litografia, «que només rastrejant moltíssim, a vegades per València o per Barcelona, altres per Bilbao o, inclús, per Alemanya (d'on són originàries la majoria), n'hem pogut aconseguir algunes». ¿I el preu? «Simplement no en tenen, valen el que te'n demanen i si la vols, només et queda pagar».

Precisament la qüestió dels doblers és un dels misteris del Taller, ja que reconeixen que «és pràcticament impossible quantificar els doblers que ha costat tot el material que tenim; en realitat és que no ho sé, mai hem pensat en això».

LA MOSTRA

L'exposició aplega una mínima part de tota l'obra feta pel Taller 6 A. En aquests set anys han fet 398 obres signades per multitud d'artistes entre els quals cal destacar Maria Carbonero, John Ulbricht, Miquel Brunet, J. Manuel Menéndez, Ramón Canet, Pere (*Xam*) Quetgles, Aligi Sassu, Rafa Forteza, Patxi Echevarria, Enrique Broglia, Lluís Juncosa, Juli Ramis o Miquel Barceló.

Totes les obres han estat treballades amb les antigues tècniques d'impressió com és ara la xilografia (estampada manualment o mecànicament amb la premsa de braç), el gravat calcogràfic o en buit (l'estampat es fa amb l'anomenada premsa de tòrcul), o altres tècniques calcogràfiques com la talla dolça (o gravat al burí) que és la més antiga d'aquestes tècniques, la punta seca, la manera negra (també conegut pels noms de ***mezzotinta*** o gravat al fum), l'aiguafort, l'aiguatinta, i el vernís tou; a més de la litografia, la serigrafia i el monotip.

Tot el treball que es presenta i tot el que es fa al Taller 6 A prové de la necessitat de donar a conèixer el treball d'uns artistes que, altrament, seria difícil que el poguessin fer. «Nosaltres tenim el taller com una cosa altruista, no per a guanyar doblers. Es tracta de donar a conèixer art, no de tenir una indústria».

Com escriu Josep Melià al catàleg, «de 1982 ençà, com aquesta exposició demostra amb escreix, la feina de tots els artistes nucleats a la vora del taller, no ha deixat de progressar en ambició i domini de les tècniques d'expressió. N'hi hauria prou de celebrar que en aquest aspecte també Mallorca s'hagi posat al davant de l'art espanyol, molt per damunt de qualsevol altra experiència similar. Però encara té més importància la constatació dels resultats, l'alegria i la sensualitat que es percep quan es veu que els mateixos pintors es mostren commoguts davant les noves possibilitats d'expressió que representa treballar directament sobre la pedra o fer monotips. Aquest fet, que eixampla la dimensió comunicativa, és el millor resum de la situació. Perquè no és una activitat consagrada a la major glòria del mercat, ans al contrari «ad majorem gloriam artis».

Miquel Payeras

La Iguana: teatre estable

Estudi Zero i La Iguana són els dos grups que a Mallorca funcionen com a cooperatives professionals dedicades al teatre. Carles Molinet, membre de La Iguana, analitza el panorama cultural illenc i el treball d'aquest grup.

Vosaltres us vau constituir en una cooperativa professional l'any 1987 i en l'actualitat viviu i prepareu els vostres muntatges a una mateixa casa situada als afores de Palma. ¿Per quines raons heu adoptat aquest mètode de treballar?

—Nosaltres com a grup independent ens vam establir el 1985, després t'adones de la necessitat fiscal i econòmica que implica la nostra feina, veient que la nostra aspiració era dedicar-nos professionalment al teatre i ens vam veure obligats a fer una cooperativa. El fet de viure a *El Corto,* entre altres raons és per la necessitat de tenir un espai estable per a assajar les obres, sobretot *Nit de Foc* o el *Myotragus.*

—Fins ara heu estrenat cinc obres amb unes temàtiques bastant diferents. Dues són de creació pròpia, Nit de Foc *i* Myotragus, *mentre que* Polypus Malygnus, Casament per Força *i* Oh! Vaudeville, *són textos de Molière, Labiche... ¿Quins criteris seguiu a l'hora d'escollir-les?*

—La nostra idea és seguir la línia d'interès cultural i pretén que el llenguatge dramàtic, la dramatúrgia, es consolidi. Creim necessària la dramatúrgia balear, cosa que s'ha aconseguit a Catalunya. També que una de les línies sigui d'investigació i l'altra un treball amb textos que consideram interessants.

—Xarrem de la darrera obra, Myotragus, *estrenada a la Muestra de Teatro Joven de Oviedo. ¿Quins són els propòsits de l'obra?*

—A partir del material i les idees de *Nit de Foc* ens vam plantejar un nou muntatge. El tema dels instints i de les primeres reaccions dels prehistòrics ens van interessar...

—Un món sensitiu...

—Sí... i senzill al mateix temps. Començàrem una recerca dins de la prehistòria balear, els foners, la cabra *Myotragus Balearicus,* que fou una espècie extingida per l'home.. El muntatge s'inicia amb la resurrecció de tres foners guerrers per part de les seves viudes, que són situats per uns personatges, elements neutres, en un espai on s'aniran desenvolupant altres ritus, com ara lluites, caça... fins arribar a la mort.

¿Què penses de la política d'ajudes de les institucions?

—El que pensam com molts altres grups és que el teatre no va ser inventat per a entrar dins una economia de mercat, com qualsevol fet



Els components del grup La Iguana.



JUAN CELIA

Carles Molinet: «S'ha d'estabilitzar la professió amb els centres de producció i l'ensenyament».

artístic, malgrat que hi siguin perquè no els ha quedat més remei. Hi ha una solució que ja l'han plantejada la majoria de grups teatrals d'Europa més reconeguts i és la teoria d'allò semipúblic o semiprivat, que consisteix a oferir productes d'interès cultural públic amb la cobertura institucional del dèficit que provoca.

—¿Com veus l'actual situació teatral com a professional a les Illes?

—Ha canviat bastant respecte fa cinc anys. A poc a poc, la gent va tenint més coneixements del fet teatral. Encara viurem molts canvis i crec que es consolidarà una professió, cosa que mai s'ha cregut. S'ha d'estabilitzar la professió amb els centres de producció i l'ensenyament. La feina de Pitus Fernández a Menorca és fonamental per al manteniment del teatre d'allà, i la gent ha demostrat un alt índex d'apreciació d'aquest fet. A Eivissa, les institucions s'han carregat el teatre i crec que per molts anys.

—¿I a la resta de l'estat espanyol?

—El fet autonòmic ha produït que es creassin circuits teatrals tancats, malgrat la situació d'abans. Quan tot es feia a Madrid i s'anava *de provincias,* era pitjor. Ara pareix que s'intenten interconnectar els circuits de tot l'estat, el català, el valencià, etc., i per dur-ho a terme es necessiten persones que segur que apareixeran... costarà, costarà que un grup valencià vagi a Catalunya o un de les Illes, però la tendència és aquesta.

—¿Quins espectacles teniu en projecte per després del Myotragus?

—El que feim ara és un plantejament del futur dins tot el que representa una visió seriosa del que hem de fer. El pròxim espectacle de carrer el durà, creim, el fet d'haver representat moltes més vegades el *Myotragus.* Per teatre de sala tenim quatre projectes que encara analitzam i que ens duen bastant de temps. Dins de les possibles hi ha *Les cadires,* de Ionesco i *Les nits blanques* de Dostoievski.

Jaume Reus

L'any que caurà el Rei

La vident Maria Josep Esplugues ha vaticinat que el rei Joan Carles té el risc de patir un accident de moto important. Jordi Pujol, Joan Lerma i Felipe González tenen per davant un any ben dolent.



DOMÈNEC UMBERT

Tant Jordi Pujol com el rei Joan Carles tenen per davant un any no massa falaguer. Per a Pasqual Maragall no sera un any significatiu.

En els propers dotze mesos», vaticina sense dubtar un sol moment, «hem d'esperar el gran terratrèmol de San Francisco. Aquest cop la falla de Sant Andreu donarà un disgust seriós, en un any de sismes generalitzats». Aquest va ser el primer vaticini que ens va fer Maria Josep Esplugues, una vident amb quaranta anys de professió, alta, esvelta, amb unes mans plenes de sensibilitat i una extraordinària simpatia. El rostre dels propers dotze mesos el va anar configurant així: «El 1990 es tracta d'un any que podríem anomenar de 'farsa', en el que semblarà que canvien moltes coses, però que en realitat es faran molts contactes i entrevistes a tots els nivells, però perquè no canviï res».

«Podríem dir que serà un any de pau transitòria. Veig dos polítics masculins que estaran molt engrescats mantenint aquesta comèdia», segueix dient i ens confirma que podrien ser Bush i Gorbatxov. «Però en aquest cas l'home d'Occident crec que és molt meny honest que el de l'Orient». Maria Josep s'afanya a dir que de política no hi entén i que no té una ideologia concreta al respecte.

Maria Josep barreja les cartes espanyoles amb gran agilitat. La tirada per cada pregunta es ràpida, nerviosa, però profundament concentrada. Els ulls volen sobre les figures que salten sobre la taula.

«Tirar les cartes —ens diu— en realitat serveix per a netejar el cervell que ens permet tenir un hàlit, una visió de la resposta que s'ha de relacionar a la vegada amb el que ens indiquen les cartes

(Passa a la pàgina 49)

El nou any es presenta amb moltes novetats per als famosos

No vam poder resistir la temptació de conèixer el que el 1990 pot deparar a personatges importants de la vida del país. Aquestes són les prediccions:

Joan Carles. El rei té el risc de tenir un accident de moto important.

Sofia. Molt probablement haurà de prendre una decisió important aquest any i més aviat cap al final.

Príncep Felip. Serà un any tranquil per a ell. Podrà continuar conreant la seva afició a l'astronomia i l'astrologia.

Infantes. Una d'elles, probablement la gran, tindrà promès oficial abans d'acabar 1990.

Joan Lerma. Es veurà en serioses dificultats polítiques en un termini màxim d'un mes. Superarà la situació però quedarà molt mal parat políticament.

Clementina Ródenas. Haurà de dimitir per motius relacionats amb l'economia a pesar que la dimissió es justificarà per motius personals. És una dona de gran fortalesa.

Jordi Pujol. Serà un any dolent per al president.

Felipe González. Tindrà problemes familiars importants. Probablement trencarà amb la seva dona. També el deixarà l'actual vice-president, Alfonso Guerra, que d'altra banda tindrà un any perillós.

Carlos Solchaga. Dimitirà però no li acceptaran la dimissió. Això vindrà donat per problemes econòmics dins del govern. Aquets fets es produiran d'aquí a uns tres mesos.

Manuel Fraga. Tornarà a tenir problemes amb el seu partit a nivell estatal.

Pasqual Maragall. No serà un any significatiu per a l'alcalde de Barcelona.

Isabel Preysler. Aquest serà l'any d'una nova separació, i incrementarà la seva relació personal amb la Carmen Rossi. Puc assegurar que la seva germana no té càncer. Aquesta filipina anirà a passar la depressió de la separació a Estats Units. L'home que substituirà el seu actual marit ja està triat i sortirà a la llum pública abans de l'estiu.

Chabeli Iglesias. Aquesta noia ha de cuidar molt la línia, perquè és molt propensa a l'obesitat. Evidentment, no es casarà amb el seu acompanyant àrab.

Miguel Boyer. Tindrà un any molt negatiu en tots els aspectes. Travessarà una gran crisi, perquè també quedarà molt mal parat econòmicament. Corre el risc de tenir un accident greu.

Els Albertos. Sortiran beneficiats econòmicament. Les seves dones pagaran.

Koplowitz. Esther, la gran, tindrà parella oficial en el transcurs de l'any. Pels negocis X els caldrà patir a pesar de pagar als seus ex-marits.

Isabel Pantoja. Pot ser que es casi al final de l'any 90. El que veig mot clar en les cartes és que ja té un home en la seva vida.

Rocío Jurado. Haurà de rescindir contractes per problemes de salut. Concretament per una intervenció quirúrgica..., no és la seva principal característica física, sinó de tipus intestinal o digestiu.

La Trinca. Se separaran el 1990, després de l'estiu i en el transcurs d'un viatge. Serà Miquel Àngel Pàscual, el de la barba, el que trencarà el grup.

Tricicle. Seguirà actuant Ramon Tetas, mentre el Paco Mir passarà a realitzar les tasques de direcció.

Montserrat Caballé. Tindrà un any normal, sense fets destacables.

Plácido Domingo. Pot tenir una fractura de consideració.

Camilo José Cela. Pot ser pare d'un nen al llarg de l'any.

Joan Pau II. Pot tenir una malaltia molt greu cap a final d'any.

Teresa de Calcuta. Rebrà un altre premi a la seva tasca i probablement s'agreujarà la seva salut immediatament després i morirà.

François Miterrand. Tindrà greus problemes polítics cap a l'octubre i molt probablement dimitirà.

Margaret Thatcher. Seguirà en el lloc perquè donarà un colp d'efecte que li farà recuperar part de la perduda popularitat. Possible mort d'un familiar proper, que no serà el seu marit.

Balduí. Abdicarà. Probable noviatge d'una de les Infantes d'Espanya amb el nebot del monarca belga.

Rainiero. Muntarà un *show* de faldilles per intentar refer la seva vida. Aquesta circumstància crearà fortes tensions en la família Grimaldi.

Carolina. Seguirà amb les seves *maternitats* i amb la dolça vida que porta actualment.

Fidel Castro. Noves i greus tensions amb Estats Units, probablement a causa de Noriega.



Maria Josep Esplugues.

Nelson Mandela. Li arribarà la possibilitat de quedar en llibertat, que no acceptarà.

Dalai Lama. A l'agost el Dalai Lama tindrà oportunitat de tornar al Tibet, però serà un parany del qual s'adonarà, i no farà el viatge.

Benazhir Butto. Serà derrocada per una altra dona que pujarà al poder.

George Bush. Es mostrarà com l'home violent i agressiu que és. Perdrà prestigi i credibilitat.

Nancy Reagan. Desaparèixerà per una greu malaltia que ja pateix.



Caballé: un any normal. Joan Pau II podria patir una malaltia molt greu. La Trinca es desfarà. I El Tricicle patirà canvis de papers al seu interior.

que han sortit. És ben cert que tens dies millors i pitjors, perquè és una feina en la qual has d'obtenir una concentració i un estat d'ànim impossible de programar. És més, asseguro que qui digui que pot obtenir aquest estat quan vol, menteix i és un frau».

ANY AGITAT EN LA POLÍTICA CATALANA

Van voler conèixer què reservava l'any 90 per a Catalunya. La resposta va ser contundent: «Serà un any molt agitat políticament per a Catalunya. Hi ha un polític de primera fila que haurà de cedir els poders per malaltia. Sí, serà com si sacsegessin el país. Més d'una persona, avui en el poder, plorarà en silenci».

Sorprenentment ens diu que no «veu» l'Olimpíada. «I no la veig per causa d'un cataclisme causat per l'aigua, que no passarà aquí, però que no permetrà la celebració dels Jocs de Barcelona». «De tota manera, ens diu, pocs dels que treballen en l'organització dels Jocs juguen realment net. S'està especulant molt. I això no ho dic jo, ho diuen les cartes...».

LÒGICAMENT, EL BARÇA NO GUANYA

Seguint amb l'esport, assegura que el Barcelona no guanyarà la Lliga, com és de preveure, però anuncia que «el polèmic entrenador d'aquest Club, Johan Cruyff, no acabarà la temporada. El faran fora» i afegeix: «cal esperar un altre brot de pesta equina que complicarà al màxim el tema que d'aquesta competició en l'àmbit pre-olímpic».

Maria Josep admet desconèixer si podria fer el mateix sense l'ajut de les cartes: «de moment no m'he atrevit a fer-ho per prudència personal». La seva gran personalitat li surt en els ulls, d'una gran vivacitat i intensitat.

PAÍS VALENCIÀ, ESCÀNDOLS I TROBALLES

Quan vam voler saber per la fortuna del País Valencià, Maria Josep Esplugues, un cop tirades les cartes va definir l'any com «una barreja d'escàndols i d'importants troballes». «Políticament serà complicat. Hi haurà crisis en el govern autonòmic, molt profunda i que obligarà el president a realitzar una profunda remodelació del gabinet i amb tot, quedarà molt mal parat». Segueix remenant les cartes, que novament estén sobre el tapet. «No crec que cap pagès es sorprengui si dic que els ajuts per inundacions no arribaran el 1990... com a mínim trigaran un any més a ser concedits en la quantia adequada».



La Pantoja (amb Júlia Otero) ja té un home en la seva vida.

Arrufa el nas i diu sense vacil·lar: «Les comarques del País Valencià han de seguir esperant nous aiguats, que poden donar pas a un elevat i greu moviment de malestar social».

Mou els dits a una velocitat de vertigen, remena les cartes, en trau una determinada, la col·loca sobre les altres, que també escampa. De sobte ens diu: «Per a València, serà un any tranquil, normal, amb possibilitat d'un important incendi en una indústria en un termini d'un parell de mesos. A Alacant esclatarà un escàndol de grans dimensions relacionat amb la prostitució on hi haurà implicada gent molt important de nivell social altíssim. Amb referència a Castelló, hi haurà un atracament espectacular del qual es parlarà molt arreu de l'estat.

No serà un banc. Probablement es tracti d'una joieria de renom. Però el més important serà una troballa arqueològica en aquesta zona, d'importància mundial i de l'època prehistòrica, que deixarà totalment disminuïda la importància d'Altamira».

Li van preguntar què oferia el 1990 a la resta de l'estat: «Serà un any de transició en tots els sentits. Cap a final d'any hi haurà un canvi polític molt profund».

El que és segur —continua dient— és que la *jet set* quedarà reduïda en la seva importància en la vida del país i només revifarà quan al govern li interessi per tapar altres problemes, com l'econòmic, ja que, en aquest sentit, serà un any dolent per als de sempre. És a dir, vostè o jo...».

Barreja un altre cop les cartes i ràpidament les estén amb un ordre determinat sobre la taula. S'ho rumia un moment i de sobte deixa anar sense aixecar la vista: «Per l'abril hi haurà un crac econòmic mundial».

.....

NO HI HAURÀ REUNIFICACIÓ ALEMANYA

Lògicament, volíem saber què es desprendria dels ràpids canvis que s'estan produint a l'Europa de l'Est. *La Dama de la Nit Bruixa,* que no és una altra que Maria Josep Esplugues, arruga el front uns instants. Respira profundament i novament estén les cartes sobre el tapet. Sotes, reis, cavalls, oros, bastos, espases, van saltant vertiginosament les figures i els nombres. «No veig bones notícies. El mur de Berlín es pot tornar a aixecar, encara que no físicament. No hi haurà la tan comentada reunificació de les dues Alemanyes i el responsable serà la Unió Soviètica. Veig un número dos de Gorbatxov, un ideòleg que encara no ha sortit a la llum pública i que seguirà en l'ombra fins a l'últim terç de l'any. Ell serà el més aferrissat contrari a la reunificació d'Alemanya».

Fem una pausa, i Maria Josep ens comenta que perquè el món funcioni cal que hi haja *bons* i *dolents* o, si ho preferim, «un pol positiu i un de negatiu». El mal és que estem en un moment de confusió, en què poden barrejar-se els valors i els conceptes».

Pel que fa a Romania assegura que la violència no ha acabat. «Hi haurà una pau fingida que pot donar pas a un altre colp d'estat o guerra civil, en uns tres mesos».

No li agrada massa parlar de la seva persona, però accedeix a explicar que les seves característiques endevinatòries van començar quan tenia vuit anys. «Certament, ho vaig fer per dur la contrària. Jo volia una vida més natural, menys tancada de la que em donaven. Una nit d'estiu, vaig començar a llegir les cartes que tenia a la mà una amiga dels meus pares que estava jugant una partideta. La dona va quedar esparverada... i fins avui».

Molts consideren la vidència com un do. Per a ella es tracta d'alguna cosa que tots absolutament portem a dins i que es dispara en un moment determinat o per unes circumstàncies de la teva pròpia existència.

Reprenent la conversa de les prediccions, va realitzar una tirada per conèixer el futur de l'Orient Mitjà. «En aquesta zona es poden donar canvis positius. Si bé a Israel seguirà la *intifada,* al Líban pot disminuir la tensió».

Pel que fa al terrorisme, després de consultar les cartes, va assegurar que el 1990 «no hi haurà ni negociacions, ni pau. En tres mesos morirà al País Basc una dona d'ETA, un dels actuals cervells de l'organització, i en uns quatre o cinc mesos l'organització terrorista donarà un colp terrible en el qual hi haurà una vintena de morts. Pot estar relacionat amb el ferrocarril. Cap a finals d'any un membre de la cúpula serà detingut cap al sud del país quan intenti fugir».

Pel que fa a les malalties apocalíptiques del nostre temps, el càncer i la sida, assegura que no serà el 1990 l'any en què s'hi trobi remei, i en canvi apareixerà una tercera afecció de tipus pulmonar, mortal i que incidirà especialment en els nens.

Eduard Cortès

CRÍTICA

Lluny de la biografia

CINEMA

Direcció: Jim McBride. Guió: Jack Baran, J. McBride. Fotografia: Alfonso Beato. Intèrprets: Dennis Quaid, Wynona Ryder, John Doe, Stephen Tobolowsky. EE.UU., 1989.





En altres temps, les festes nadalenques eren, cinematogràficament parlant, una festa. Distribuïdors i exhibidors reservaven tradicionalment el millor dels lots per a aquestes dates, cosa que permetia una combinació feliç de bons torrons i de bones pel·lícules. Però d'uns anys ençà, la programació dels cinemes s'ha posat al servei d'una audiència juvenil i infantil, cosa que, en teoria, està molt bé.

Però en la pràctica es va materialitzant en una allau de pel·lículetes d'aventures més aviat ineptes i farses decididament subnormals, generalment no tolerables per a espectadors més enllà dels set anys, que es disseminen com *fast food* per al consum massiu, digestiu. *Sic transit gloria cinema...*

Entre la selva intransitable en què s'han convertit les cartelleres d'aquests dies, caben encara, a pesar de tot, algunes sorpreses. Com *Gran bola de fuego,* una biografia filmada de l'ídol rocker Jerry Lee Lewis, no precisament prometedora sobre el paper. És cert que el director, Jim McBride, un antic cineasta *underground* que entrà en el sistema, és un personatge interessant: com a exemples d'això tenim el memorable però menyspreat *remake* d'*A bout de souffle,* el perenne clàssic de Godard, i *Querido detective,* un atractiu *thriller* la primera meitat del qual és excel·lent. Però cert és també que ja no pot un fiar-se de ningú.

Però el cas és que *Gran bola de fuego* és una pel·lícula inesperadament agradable, més intel·ligent del que sembla a primera vista.

Hi crida l'atenció en primer lloc la seua barra. Perquè aquesta biografia d'un astre del *rock* dels 50, famós perquè botava foc al piano durant les actuacions i perquè desbancà fugaçment Elvis Presley —el qual ací l'observa gelós en una escena, detall malvat— en el *hit parade,* té tant a veure amb el biografiat com la que de Judes, per exemple, va escriure Lanza del Vasto: sols es mostren els tres primers anys de la carrera de Lewis, no es diu una paraula dels dos primers matrimonis ni dels seus fills, etc. L'únic que hi ha d'autèntic aquí és la música i la veu que Lewis presta al més aviat extraordinari *alter ego,* Dennis Quaid.

La més insòlita proposta de McBride, és, doncs, la d'oferir-nos una deliberada paròdia de les biografies filmades de músics *pop* que generalment fabrica el cinema. I hi ha un motiu per a aquesta decisió. Millor dit, dos. Un és que, molt probablement, és impossible presentar de forma sèria, realista, l'escandalós matrimoni de Jerry Lee amb la seva cosina de 13 anys. I l'altre, que fins Billy Graham es burlaria d'una pel·lícula piadosa on qui lluita per rescatar l'ànima condemnada de l'heroi de la *música del diable* que aprengué dels pianistes negres de *blues* és, ni més ni menys, el desemmascarat evangelista —i cosí de l'interfecte— Jimmy Swaggart. Així, doncs, Mc Bride adopta un to burló, el de l'estrident estil visual de les fundes de discos dels 50, en el que acaba sent una celebració irònica, incandescent, quasi irresistible.

José Luis Guarner

Fantasia en negre

DISCOS

3 Feet High and Rising De La Soul. 1989. Grabaciones accidentales.

Ha tardat a arribar, però ja està editat a Espanya l'àlbum debutant de De La Soul, un dels millors exercicis *hip hop* de tots els temps, equiparable al primer disc dels reputats Public Enemy i probablement un dels jocs més excitants realitzats dins d'aquest número inequívocament negre.

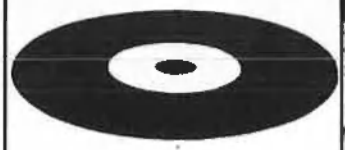
De La Soul són P. A. Pasemaster Mase, Trugoy The Dove i Posdnuos, tres joves d'Amityville, un barri residencial de la rodalia navaiorquesa on *no* es viuen directament les conflictives situacions que han donat peu a la majoria de les narracions musicades pels *rappers*.

El seu *look* no és, per tant, l'habitual en els rapsodes negres i la privilegiada condició d'observadors solidaris el fa volar amb singular llibertat entre la intricada i exuberant jungla del *hip hop*.

El seu radical eclecticisme els porta a jugar a plaer amb restes *soul* de les tres últimes dècades, combinant amb tanta profusió com endiablat bon gust fugaços manlleus d'Otis Redding, Curtis Mayfield o the Turtles (entre multitud de referències saquejades tal qual), en un *collage* on els colors canvien a velocitat vertiginosa. Són més de vint temes densos i bombollejants que componen un calidoscopi del magnetisme del qual és difícil evadir-se, passant d'un conte fantàstic amb animals excèntrics a una orgia en ple clímax, d'una retransmissió oferta de Marte a un gueto negre on les escenes més sagnants són cosa normal. Tot plegat narrat en una eclosió de ritmes que resultarien hipnòtics si no fos per la seua brevetat i perquè contínuament sorgeixen en mig, per dalt i per sota, elements sonors distorsionants, àcids i divertits, entre els quals les veus són sols un més. Entrar en *3 Feet High and Rising* és franquejar la porta d'un món fantàstic on tot és possible.

Una mostra de l'impacte causat per De La Soul en





l'emergent i replicador món del *rap* i el *hip hop* és la consideració que dels nois d'Amityville tenen alguns membres de grups tan consagrats com Rum DMC o Public Enemy, que els assenyalen com la seua banda preferida. Però, independentment de les meravelles que De La Soul pot elaborar en estudi, acoblant mil idees i retalls sonors de la mà d'un bon productor, el seu aspecte més atractiu és la capacitat de comunicació i el sentit de l'humor que despleguen al llarg de més d'un hora de gravació. Apostaria que en directe són arrolladors.

Juan M. Játiva

L'home de Neanderthal, trobat prop de Burgos

ARQUEOLOGIA

L'home de Neanderthal ha aparegut fins i tot en les pel·lícules i és una fita en la història de la humanitat primitiva. No són massa, però, els exemplars coneguts arran d'Europa i l'Orient Mitjà, inclosa l'Àsia central. En la seua època no va conrear l'art, en canvi han estat descoberts llocs d'habitació molt ben estructurats, de vegades al voltant d'una llar. El que sí que el preocupava era la mort. Se'n coneixen enterraments complexos, amb ofrenes i fins i tot a la cova de Shanidar, al Kurdistan, al nord de l'Iraq, dins la cadena muntanyosa dels Zagros, on es van trobar les restes d'un bebè que no arribava a l'any. Aquesta troballa en propicià altres a la mateixa cova, que van ser arreplegades igualment, fins arribar a un total, a la fi de l'excavació, de nou individus. La cosa més sorprenent fou que, quan es van analitzar les terres que envoltaven un dels morts, es van trobar grans de pol·len de vuit flors diferents, entre les quals jacints i malves. Dins de la cova era impensable que hi haguera flors. L'única explicació possible és que el mort havia





estat soterrat amb flors, voluntàriament buscades, arreplegades i ofrenades al difunt, tal com encara es fa avui als cementiris el dia de Tots Sants. S'han publicat reconstruccions hipotètiques de l'enterrament, amb dibuixos ben bonics i s'hi veu el mort jacent sobre una es-

pessa alfombra de flors de colors brillans. Tot això i moltes altres proves més demostren que els neanderthalencs funcionaven ja molt a prop de l'*Homo sapiens,* si no se'ls vol considerar com a *sapiens* sense més problema.

El professor Emiliano Aguirre és el coordinador general de l'excavació d'Atapuerca-Ibeas (el primer nom és el que des de fa molts anys li havia estat donat, ara en canvi es prefereix el nom d'Ibeas, que és el del poble cap del terme municipal on s'ha fet la troballa). En la Cueva Mayor ha aparegut durant les excavacions dutes a terme el setembre passat, una mandíbula d'un home anterior al Neandertal, que es pot datar en un 350.000 anys abans d'ara. El que és més curiós és que aparegué voltada d'ossos de distints animals, com els lleons de les cavernes i d'altres. Abans i al mateix jaciment ja havien estat trobats abundants fragments d'esquelets humans, i es pot afirmar que corresponen a onze individus diferents. És possible que algun lector arribara a veure en TV1 un reportatge impressionant on es mostrava la riquesa antropològica trobada i en curs d'estudi. Aquesta última troballa afegeix una anella més a la cadena de l'evolució humana, i permet, gràcies a la riquesa del jaciment i a la cura amb què es du a cap l'excavació, una reconstrucció paleoetnogràfica d'especial interès, que posa en relleu una gran quantitat de novetats: llocs de cacera, pels quals eren empesos els animals fins a caure per un desnivell; llocs de culte, pintures rupestres, ofrenes d'ullals d'ós de les cavernes... Un autèntic paradís per a l'arqueòleg i l'antropòleg.

E. A. Llobregat

Puig i Cadafach i Domenech i Muntaner, dissenyadors d'una societat

ART

Puig i Cadafalch. Centre Cultural La Caixa. Fins l'11 de febrer.
Domènech i Muntaner. Plaça de Sant Jaume. Fins a finals de gener.

El decurs del temps ens ha ajudat a entendre el Modernisme en la seva globalitat,



ja que la contundència dels seus valors estètics i morfològics i la cohesió del seu conjunt revelen que no es tracta d'un simple corrent artístic, sinó d'un fenomen social, econòmic i polític d'indiscutible importància nacional.

«Domènech i Muntaner, el Director d'Orquestra», presentada per la Fundació Caixa Barcelona a la Sala Plaça de Sant Jaume, i «Josep Puig i Cadafalch. L'arquitectura entre la casa i la ciutat», que la Fundació Caixa de Pensions exposa al Palau Macaya, són dues mostres que en aquests moments podem veure a Barcelona i que, malgrat que han estat treballades independentment, coincideixen en els seus conceptes i conclusions.

Més d'un comentarista ha observat que les trajectòries de Domènech i Muntaner (1849-1923) i de Puig i Cadafalch (1867-1956) constitueixen unes autèntiques «Vides Paral·leles» —tal com les va definir Plutarc— per tractar-se, precisament, de dos arquitectes que van actuar en un mateix context



cultural, amb un ideari estètic semblant i amb una consciència de país similar, malgrat els divuit anys que els separaven.

Tots dos foren entusiastes de l'Edat Mitjana, tractaren de revifar la tradició artesanal —particularment en la ceràmica, el vidre, la fusta i el ferro—, entengueren l'escriptura com a eina de debat i se sentiren intel·lectuals compromesos amb un moment històric, foren professors de l'Escola d'Arquitectura, intervingueren en política a través de la Lliga Regionalista de Cambó —Puig fou president de la Mancomunitat— i foren els típics representants d'una burgesia culta, entusiasta i puixant que volia transformar Barcelona en una ciutat moderna, cosmopolita i avançada.

Els comissaris de les dues exposicions Lluís Domènech i Lourdes Figueras, pel que fa a Domènech i Muntaner, i Judith Rohrer i Ignasi de Solà Morales, pel que fa a Puig i Cadafalch, han utilitzat un mateix mètode de treball. Si fins ara només accedíem a l'obra d'aquests dos arquitectes des de les parts, a través dels grans edificis, ara s'ha volgut donar una visió de conjunt, amb el propòsit d'abastar el tot.

Quan Gaudí comença a estar estudiat en profunditat, quan ja disposem d'interpretacions diverses —conservadores i innovadores, tòpiques i imaginatives—, cal abordar els altres dos genis del Modernisme com mereixen. No n'hi ha prou amb embadalir-se davant del Palau de la Música Catalana, l'Hospital de Sant Pau, l'Institut Pere Mata, la Casa Lleó Morera o l'Hotel Internacional (Museu de Zoologia), per a restar fascinat per la potència estètica de Domènech. Tampoc n'hi ha prou amb reconèixer que la Casa Ametller, la Casa de les Punxes, la Casa Garí (El Cros d'Argentona) o el Palau Macaya (estatge de la mateixa exposició) són obres cimeres de Puig. Cal començar a llegir aquestes obres en el seu conjunt. De l'ornament a la ciutat.

Els seus orígens, la seva educació, el panorama cultural nacional i internacional, els ideals de l'època, la seva intervenció civil i política, la conjunció de llenguatges que foren capaços d'articular, la visió de conjunt que tingueren del privat i el públic, la idea de ciutat i la idea de país que van intuir... tot això s'explica àmpliament en aquestes exposicions i, sobretot, en els magnífics i documentats catàlegs a tot color que han estat publicats en aquesta ocasió.

Davant d'aquests personatges un es pregunta si l'arquitectura contemporània genera «homes universals» d'aquesta magnitud, la influència dels quals encara es posa de manifest avui dia amb la seva obra construïda i amb el seu llegat doctrinal.

Daniel Giralt-Miracle



L'any passat, al nostre país l'economia va créixer un 5 %. I, paral·lelament, el consum d'energia elèctrica va augmentar d'un 4,8 %. Aquestes dades demostren clarament que la llum és progrés. I a FECSA ens sentim molt orgullosos d'haver contribuït al fet que aquest progrés sigui una realitat.

FECSA

La llum és progrés.

MMLB

Les televisions privades en marxa

TELEVISIÓ

Enguany és l'any de les televisions privades. Amb la primavera com a moment límit per a l'inici de les emissions a Madrid i Barcelona, les cadenes concessionàries de la televisió privada enfronten un període de progressiva cobertura de tot el territori de l'estat que haurà de demostrar si són viables econòmicament —fonamentalment a través dels ingressos per publicitat—; si són capaces de captar la fidelitat d'àmplies audiències, en competència amb les televisions públiques; i si —com s'ha dit— constitueixen un engranatge necessari per a la incorporació al nou panorama àudio-visual europeu.





De moment, una de les tres empreses que han rebut concessions d'emissió, Antena 3, ja ha començat les proves. Les altres dues, sembla que van més endarrerides. Canal Plus perquè —ja ho va advertir— presenta un model singular, amb un sistema de multidifusió que permet reproduir els programes que paguen els abonats, i amb una altra part de la programació de lliure recepció. Telecinco, d'altra banda, travessa una greu crisi interna, amb una brega pel control de la companyia entre el grup Anaya, que en té el 25% i l'empresari italià de la comunicació Silvio Berlusconi, que en té un altre 25%, amb l'ONCE, posseïdora d'una altra quarta part, enmig.

Així les coses, Antena 3 serà la primera a irrompre en els receptors —en aquests moments ja ho fa en emissions de proves—, amb una oferta basada en l'entreteniment, els esports i els informatius, des de la resistència a incorporar-se a cap grup àudio-visual internacional. De fet, la composició dels socis d'aquest canal és reveladora: *La Vanguardia* i *Antena 3* de ràdio, amb un 25%; diverses publicacions, entre les quals hi ha diaris regionals com ara *Las Provincias,* amb un 10%; empresaris (entre ells, Lladró) i algunes societats financeres internacionals. Es pot avançar, sense risc d'equivocarnos, que Antena 3, que té com a director general el periodista Manuel Martín-Ferrand, serà l'oferta més populista de les tres cadenes privades.

Canal Plus, que encapçalen l'editora del diari *El País,* PRISA, i la societat Canal Plus de França, per contra, més que una audiència massiva busca un col·lectiu d'espectadors selecte que sustente econòmicament el projecte amb la subscripció per a rebre un conjunt d'hores de programació codificada. «Televisió a la carta», han dit del seu sistema Juan Luis Cebrián i Jesús de Polanco. Basat, com el prestigi del diari que el promou, en uns informatius i una producció pròpia de qualitat, aquest canal, que necessita prop de 400.000 abonats per tirar endavant, mantindrà una relació molt estreta amb televisions germanes de França, Bèlgica i la República Federal Alemanya. La preocupació per l'espai televisiu europeu és, per tant, explícita de bon principi.

Finalment, Telecinco, que posarà en marxa la societat Gestevisión, es veu sotmesa a greus problemes interns precisament per la necessitat de resistir-se a ser xuclats dins la xarxa europea de televisió que condueix l'actiu Berlusconi. Els socis espanyols d'aquest canal volen mantenir un cert grau d'autonomia en el projecte, que de tota manera estarà marcat per l'etiqueta Berlusconi, àmpliament coneguda en les facetes de producció, promoció i distribució.

El ball de les televisions privades, per tant, comença de debò i de la capacitat per a atraure audiències dependrà que es confirme o no el paper revulsiu que, en principi, se'ls ha atribuït dins el món de la comunicació a l'estat espanyol. De moment, cares ja conegudes, com ara Mayra Gómez Kemp o José Luis Balbín, han fitxat per les televisions privades. Aquests canals fabricaran nous rostres famosos. El que cal esperar amb interès, però, és si aportaran alguna cosa qualitativament original a aquella predicció d'Eduardo Haro Tecglen segons la qual «la televisió, als 50 anys, està començant i s'albira un futur molt pròxim en el qual la seua difusió mundial i la seua llibertat d'utilització substituiran els actuals monopolis i les reticències, que són conseqüència de prejudicis antics».

Adolf Beltran

CULTURA

Memòries d'un exili

Carola Fabra, el record sense nostàlgia

Amb gran lucidesa, tot i la seva avançada edat, la filla de Pompeu Fabra, Carola Fabra, ha explicat a EL TEMPS aspectes de l'exili del renovador de la llengua que mai havien estat revelats.

Parlem, per començar, de l'etapa anterior a l'exili. ¿És cert que el seu pare va tenir problemes amb la FAI durant la guerra?

—Nosaltres, quan va esclatar la guerra, érem a Sant Feliu de Codines. Jo no ho sé això que diu, però si l'haguessin perseguit no n'hauríem sabut res. Havíem marxat de Badalona, era on vivíem, perquè cada dues hores bombardejaven i no es podia fer res. El pare era enraonador però per segons quines coses no, hauria preferit no dir res abans que passéssim por. El que sí que deia és que quan anava a Barcelona en cotxe havia vist execucions per part de gent de la FAI. El meu pare els tenia poca consideració, deia que no sabien llegir i explicava que de vegades l'havien parat i, en demanar-li la documentació, la llegien al revés pensant-se que la gent ja es creuria que llegien de debò.

—¿Quina era la relació del seu pare amb la política?

—El meu pare era totalment apolític, ell va ser el fundador de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Prat de la Riba el va cridar quan era a Bilbao perqué es fes càrrec d'aquesta secció filològica.

—Però l'any 34 l'havien detingut.

—Sí, estàvem dinant a casa tranquil·lament i va aparèixer un guàrdia civil dient «haga el favor de acompañarnos». No crec que fos per la seva filiació política sinó perquè va fer el *Diccionari* i això els portava de cap i no ho podien tolerar. Quan el van detenir aquell any també van ser detinguts membres de la Generalitat i del Parlament de Catalunya, però el meu pare és el que van deixar anar primer, al cap de 3 setmanes.

—¿I al començament de la guerra no li van fer res?

—No, només que aquell animalot poca-vergonya que sempre anava borratxo, sí, aquell... ¡Queipo de Llano! parlava per la ràdio i deia «cuando todo esto haya terminado, Pompeyo Fabra y sus obras irán arrastrados por la Rambla». I això, ho deia cada dia. El meu pare es quedava tot parat quan sentia això perquè era completament apolític.

—¿On van passar tot el temps de la guerra?

—A Sant Feliu de Codines mateix, encara que el pare baixava a Barcelona. Fins que un dia que va dir: «hem de marxar», el Franco estava a punt d'entrar a Barcelona. Aleshores va ser quan vam marxar tots amb altres persones, entre elles intel·lectuals.

—¿Estava enfonsat moralment el seu pare en aquell moment?

—Sí que ho devia estar, però no ho va demostrar mai. Se'l veia trist i alguna vegada havia comentat «la meva obra se n'ha anat a passejar». Era molt reservat amb els seus sentiments. El primer lloc on vam arribar a l'exili va ser a El Pertus, un poble molt petit on no hi havia gairebé hotels i recordo que van passar la primera nit asseguts en una cadira d'un cafè amb Rovira i Virgili, Xavier Benguerel, Francesc Trabal i altres persones del món intel·lectual que no em vénen a la memòria.

—¿I l'endemà?

—Vam tenir sort. Pels altaveus van dir que tots els refugiats que tinguessin un ciutadà francès que respongués d'ells, no caldria que anessin al camp de refugiats. Casualment, el meu pare va veure un catedràtic de la Universitat de Montpeller, que era amic seu, i aquest senyor, de qui no recordo el nom, va dir als gendarmes que respo-



nia no sols de la nostra família sinó de tota la col·lectivitat d'intel·lectuals catalans. Era el mes de gener, plovia i portàvem dues nits sencers sense dormir. Va ser molt dur tot plegat.

—¿Al cap d'un temps van anar a Prada, ¿no?

—Sí, però després vam estar a Perpinyà, Montpeller i fins i tot a París, per tornar després, ja definitivament, a Prada.

—A Prada, ¿els va ajudar Pau Casals?

—¡No res! Pau Casals no donava ni cinc, aquell només esperava que li donessin a ell. ¡Vaja un! Era d'allò més avar. Els refugiats que érem a Prada ens reuníem a casa d'ell cada diumenge i mai, mai va ser capaç de dir «què volen prendre cafè o alguna cosa...» mai... Feia pagar 14.000 F. l'hora de la lliçó de música, clar que només hi anaven americans perquè els francesos no ho podien pagar això. Tocava el violoncel molt bé i prou. El meu pare, que hi parlava sovint, deia que només se li podia parlar de música i res més, de les altres coses no tenia instrucció de res.

—¿Amb qui més eren a Prada?

—El pare de Macià Alavedra, Josep Maria de Sagarra i altres poetes i intel·lectuals que ara no recordo. Amb ells fèiem unes tertúlies força divertides. Dins de la desgràcia rèiem molt, ja que la majoria tenien un excel·lent sentit de l'humor.

—¿I el seu pare quina activitat tenia?

—Bé, ell aleshores ja era un home gran, però estava preparant una gramà-





La Llibreria de la Generalitat de Catalunya

ESPAI PER CONÈIXER



Un espai important per a Catalunya.
Al centre de Barcelona.
Obert a tot el món.
Per conèixer totes les publicaciones de la Generalitat —llibres, catàlegs, Diari Oficial (DOGC), cartells, etc— i les publicacions d'organismes internacionals com l'ONU, la UNESCO, etc.
Ofereix tots els serveis relacionats amb el DOGC:



venda d'exemplars, contractació d'anuncis, etc.
Disposa de servei de vídeo i bancs de dades informatitzats tant del DOGC com de publicacions.



I posa al vostre abast més de 800 títols.
El volum editorial de la nostra institució requeria un espai funcional propi.
Ara en té un a mida:
la Llibreria de la Generalitat de Catalunya. Veniu a conèixer-la.

Horari Llibreria:
De dilluns a dissabte, de 9 a 14,30 i de 15,30 a 20 hores

Horari contractació d'anuncis:
De dilluns a divendres de 9 a 13 hores

Adreça:
Rambla dels Estudis, 118 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Tels. 302 68 35 - 302 64 62





Generalitat de Catalunya
Llibreria

R&B Associats



«A Montpeller hi vam estar dos anys i mig, però no ens vam poder quedar a causa de la guerra mundial». DOMENEC UMBERT

tica francesa-catalana i una d'anglesa-catalana. Ara, allà a Prada no ho podia fer perquè no hi havia cap biblioteca per a consultar ni res i ens vam traslladar a Montpeller cap a l'any 40... em penso, noi, ¡aquestes dates!

—No s'hi capfiqui, amb les dates.

—Al meu pare li agradava Montpeller per l'ambient intel·lectual, la universitat, els estudiants, etc. Ens hi vam estar dos anys i mig, però no ens vam poder quedar a causa de la guerra mundial. Quan va esclatar la guerra, van tancar els mercats i vam passar uns dies menjant pa i aigua, un pa que semblava xiclet. Aleshores vam tornar a Prada definitivament.

—¿Tenia el seu pare amics de debò a l'exili?

—Sí, recordo que el Sagarra li va haver de regalar un diccionari perquè no en tenia. Se l'havia deixat a Badalona i allà li van cremar tota la biblioteca. Els veïns m'ho van explicar quan vaig tornar. Aquells animalots de militars no ho van fer discretament, sinó que ho van traure al mig del carrer i allí ho van cremar públicament. Un militarot d'aquests anava cridant «Abajo la inteligencia». Encara sort que el meu pare no ho va arribar a saber mai això, sempre deia que l'Ajuntament de Badalona li guardaria els llibres.

—¿I París?

—Ah sí, durant l'estada a Montpeller vam anar a viure a París perquè el meu pare havia dit: «Vull acabar la meva vida a París». Estava enamorat d'aquella ciutat. Però ens hi vam estar molt poc perquè van entrar els alemanys. Nosaltres no teníem por dels alemanys, sinó que el meu pare no tenia els documents en regla i no sabíem ben bé com se les gastaven.

—¿Com van viure l'ocupació?

—Al meu pare una vegada el van detenir els alemanys. Va ser un dia que havia anat a Perpinyà a veure la meva germana i els néts. Quan tornava en el tren, al vespre, estava assegut i, fixi's bé, llegint un diari alemany, quan se li van acostar uns oficials i el van portar a una caserna. Allà el van interrogar una hora i mitja fins que a un dels oficials se li va acudir de demanar-li quina nacionalitat tenia; quan va dir que era espanyol, el van deixar anar de seguida. Tot i així, mira que arribaven a ser bèsties aquells alemanys; van traure tota la premsa en francès dels quioscos i només n'hi havia d'alemanya.

—¿Quantes llengües parlava el seu pare?

—A part del català i el castellà, també parlava el francès, l'anglès, l'alemany, l'italià, el romanès i el rus l'entenia. Quan el van fer doctor honoris causa per la Universitat de Tolosa, el meu pare va fer un discurs i jo, que hi era, vaig sentir una conversa de dos catedràtics, un d'ells no es creia que no fos francès el meu pare, l'altre li anava dient «mais oui, mais oui...», de la perfecció amb què parlava. Jo de vegades, en broma, li deia: «Ets un monstre, però intel·lectual». Tot ho sabia, era un superdotat.

—En aquests anys difícils, ¿què és el que els va fer tirar endavant?

—Al meu pare, sempre el treball. Tenia els encàrrecs de les gramàtiques i va dir que les acabaria. Ell era molt formal amb això. Ara, ell tenia un gran disgust amb tots aquells esdeveniments

i encara que no ho manifestés, la meva mare, que era molt llesta, ja ho veia que estava molt amoïnat.

—Ell no es va ensorrar, però.

—Això no. Ell continuava ferm endavant fent un diccionari de la llengua catalana que no va poder acabar. Mai va estar malalt i va morir d'un infart un dia de Nadal. Jo crec que la mort de la meva germana sí que el va ensorrar de debò. Va morir onze mesos després d'aquest fet. A casa, que jo recordi, mai ningú havia estat malalt.

—Quan ja es van instal·lar a Prada definitivament, ¿d'on obtenien els ingressos per a viure?

—Primer rebíem diners de Mèxic, després d'un premi que li havia atorgat el govern francès al meu pare junt amb altres persones de tot Europa que ara no recordo de què era. En tot cas era un premi quantiós. A part, un oncle nostre, molt ric, es va portar molt bé.

—¿Es relacionava amb la gent de Prada, el seu pare?

—Sí, ell era molt senzill i igual parlava amb l'escombriaire com amb el més important del poble. A més, allà, la gent eren catalans igual que nosaltres tot i que parlaven un català molt graciós ple de francesades, que de primer no s'entenia però una vegada acostumat era molt fàcil.

—¿No hi havia gent que només parlava francès?

—Sí, els més rics, però aquests fan el bèstia a tot arreu, igual que aquí algunes persones es van passar al castellà «porque hacía más fino». L'únic que fan és el ridícul perquè mai arriben a parlar la llengua com els francesos o castellans que la tenen com a pròpia. El meu pare sempre deia que el francès era una llengua molt bonica.

—¿Quin futur li veia a la llengua catalana amb tot el que estava passant?

—Ho veia molt negre, deia que el català moriria. Tot i així, confiava molt en el seu amic Joan Coromines, que l'havia ajudat en el diccionari.

—Quan sentien parlar de les execucions de Carles Rahola o Lluís Companys, ¿quins comentaris es feien a casa?

—El de Carles Rahola al meu pare li va saber molt de greu i deia que era obra de salvatges i no de persones.

—¿I Companys?

—(silenci) No hi tenia massa... No el va considerar mai de prou categoria per a ser president de la Generalitat, deia que no tenia cultura i quan va saber de l'execució, va dir: «Mai hauria dit que Catalunya anés tan avall i Companys tan amunt».

—¿Sap si el règim de Franco va demanar als francesos que portessin el seu pare a Espanya?

—Que jo sàpiga no. És més, Franco es va anar a entrevistar amb el general Pétain i les autoritats dels pobles on hi havia exiliats els van detenir 48 hores perquè no hi hagués cap atemptat; al meu pare ni això li van fer, clar que ja tenia més de 70 anys.

—¿Es va pensar que no tornaria amb vida a Catalunya?

—Sempre ho havia dit, que moriria a l'exili... Veia que el franquisme anava per a llarg.

—¿No es preocupava per la política aleshores?

—Sempre deia que els polítics eren gent estranya. El meu pare era completament apolític.

—No sé si això és possible. En tot cas, d'alguna manera s'havia de definir.

—Bé, ell era d'esquerres i tenia un sentiment catalanista. Sempre ens deia: «És curiós que jo sigui d'esquerres i que tots els meus amics íntims siguin de dretes». Sagarra era un dels seus millors amics, tot i que era un gran renegaire i això al meu pare no li agradava. Li deia: «Sembla mentida tan noble com ets que parlis d'aquesta manera».

—¿Quina Catalunya volia el seu pare, una Catalunya autònoma, federada, independent?

—Sempre deia que això seria impossible perquè els castellans no ho tolerarien. Sempre deia: «Som uns desgraciats, els catalans». Ell enyorava molt Catalunya, i la mare i jo li dèiem: «Tots els sacrificis que has fet per Catalunya, no te'ls agrairan mai els catalans».

—Va haver-hi més d'un homenatge al renovador de la llengua catalana a l'exili, ¿com s'ho prenia ell?

—No li agradava fer d'estrella, estava tan convençut que ho era que no trobava necessari que li ho diguessin els altres.

Albert Punsola



"Una guerra no és mai una moda"

Llorenç Capellà, escriptor que alterna la novel·la i el periodisme, acaba de publicar el *Diccionari vermell,* un inventari amb els noms de les víctimes del feixisme a Mallorca durant la guerra civil.

Quant de temps va necessitar per a enllestir aquest diccionari?

—Sempre som una mica tímid a l'hora de parlar de la feina que faig, però puc dir que han estat cinc o sis anys de feina intensa. Una tasca de més de sis hores diàries, i això, clar, no em deixava gaire temps ni per a la creació ni per a la premsa. Però aquell treball era realment com fer una novel·la.

—¿Tan apassionant com escriure una novel·la?

—Sí, era llevar cortines de la nostra història, tant col·lectiva com personal. Recórrer un poble, cada carrer, casa per casa, em permetia descobrir la història d'abans però també la d'avui, la dels homes i les dones amb qui vaig parlar. Va ser com escriure un llibre de viatges, i ara pens en una obra com *Juan Rulfo,* per exemple.

—¿Quina era l'actitud de les persones que entrevistava?

—Hem de tenir en compte l'època en què vaig realitzar el treball: des de l'any 1973 fins a 1978. Al principi la gent tenia molta por i per això hi havia una certa reticència; després la situació canvià completament i gairebé m'avassallaven oferint-me informació. Vaig utilitzar molts mètodes distints: acudir als partits d'esquerra, parlar amb els vells republicans i els capellans joves...

—Entre els pobles de Mallorca amb més víctimes hi hagué precisament el seu, Algaida...



«El *Diccionari* és el meu homenatge als que moriren a les carreteres de Mallorca».

—Fer aquest llibre m'ha permès conèixer també la meva història. Algaida tenia formació d'Esquerra Republicana, era una zona agrícola molt pobra, un lloc sense gens de radicalització ideològica. En canvi i sorprenentment, la repressió hi va ser terrible. Això potser s'explica perquè el marquès de Zayas tenia una possessió en el terme.

—¿Com creu que reaccionen avui els joves en parlar de la guerra civil?

—Consideren que és la guerra dels carques, dels padrins. Em sembla cruel perquè una guerra mai és una moda. D'altra banda, i a la vegada, es tracta d'una postura lògica perquè s'ha fet un abús del tema. Actualment, el tema novel·lístic de la guerra civil es considera a priori com a «passat» i aquesta actitud em sembla molt superficial. S'hauria d'analitzar en profunditat perquè té grans possibilitats de creació: quan els enfrontaments humans arriben al grau màxim, el resultat literari és apassionant.

—¿Quina acollida ha tingut el Diccionari vermell?

—Una rebuda important. Ja fa deu anys que el tenc escrit i en aquest temps he rebut telefonades i cartes de gent que s'hi interessava. Crec que atrau dos públics distints: els historiadors i les capes populars, els familiars de les víctimes o els que s'hi apropen per simple curiositat. És un estudi de la repressió i per això mateix ha cridat l'atenció.

—¿Per què aquest llarg període sense publicar?

—En haver-lo acabat, vaig tenir un sentiment de feina acomplerta: era el meu homenatge als que moriren a les carreteres de Mallorca. Però la publicació era una qüestió diferent. Al principi hi hagué oposicions polítiques dels partits que tenien el poder i no eren els de dreta precisament. Llavors, quan s'havia de publicar, hi hagué el colp d'estat i no ens va semblar oportú traure'l. Ara he respost a la gent que se sent recompensada amb el llibre.

—¿Quins són els seus projectes actuals?

—Tenc el projecte d'una novel·la, *Mireia emmarcada a la finestra,* que fa anys que faig i refaig, i d'una obra teatral, *Un bou ha mort a Manolete.* A més, hi ha el meu treball com a periodista, que em permet un profund contacte amb la vida. Molts dels escriptors de la meva generació venim de l'àrea rural, per això a l'hora de fer novel·la urbana ens hi hem d'acostar com a periodistes. A la vida urbana s'hi entra pel coneixement dels mons marginals, i això és el que em permet la pràctica del periodisme.

Maria de la Pau Janer

Balanç dels anys vuitanta

La darrera dècada està servida

L'aplicació de les noves tecnologies ha possibilitat un creixement econòmic important, però desigual. Les revoltes dels països del Tercer Món, empobrits i endeutats progressivament, han evidenciat la manca de solidaritat dels països més rics.

Diuen els entesos que la dècada dels vuitanta ha estat el centre de la postmodernitat. Un decenni en què el món passa de les veritats absolutes, de les certeses pretesament irrefutables i de l'artificiosa seguretat que genera el creixement econòmic al qüestionament dels vells principis, a la crisi dels valors tradicionals i al tast de la por que arriba a conseqüència de la fallida econòmica heretada.

Si fins fa només uns pocs mesos semblava que aquesta anàlisi era aplicable únicament als països occidentals, la celeritat amb què se succeeixen els esdeveniments a l'Est d'Europa demostra que som davant d'un fenomen d'abast universal. Certament, ni els ritmes ni les raons dels canvis en els països dels dos grans blocs no són els mateixos, però en uns i altres, just al final de la dècada. es produeix una sintonia compartida en favor d'un nou ordre mundial caracteritzat pel final de la guerra freda, per l'aprofundiment de les llibertats i per l'increment de la interrelació entre tots els països, tal com possibiliten les noves tecnologies.

Ha estat, precisament, el camp de les noves tecnologies el fil conductor de l'evolució de la dècada dels vuitanta, la dècada dels xips i dels circuits integrats, de la fibra òptica i de la biotecnologia. Sense la revolució informàtica i de les telecomunicacions no hauria estat possible el creixement econòmic d'aquests anys.

Tot i això, la darrera dècada no ha estat tant la dels nous descobriments com la de l'aplicació generalitzada dels de la dècada anterior, que han possibilitat progressos molt significatius en el camp de la medicina o de la cultura.

D'altra banda, el domini de la informàtica ha anat acompanyat de grans progressos en el control de l'energia nuclear (sovint, malauradament, per a desgràcia del planeta) i d'avanços importants en l'exploració de l'espai (*Voyager, Columbia...*). Tot això, però, des de la consciència de trobar-nos en un punt de partida per a seguir avançant cap a nous horitzons.

El creixement econòmic dels anys vuitanta no ha estat, però, exempt d'ensurts. Les crisis borsàries d'octubre de 1987 i del mateix mes de 1989 van ressuscitar per uns dies el fantasma de les velles crisis cícliques i la imatge de la catàstrofe del 1929. Els avisos generats per les contradiccions del sistema serveixen alhora per a recordar-nos la pròpia feblesa i perquè els governs més responsables aprenguin de la política del *New Deal* aplicada en el seu dia per Franklin Delano Roosvelt i es plantegin la intervenció correctora en el camp econòmic.

PROGRÉS I POBRESA

Aquest creixement, però, ha estat força desigual: els països rics s'han enriquit encara més i les nacions pobres no han rebut la necessària solidaritat per a avançar. El Japó ha aconseguit situar-se com a segona potència econòmica mundial, rere els Estats Units. L'Europa comunitària ha progressat de manera significativa i, en determinats àmbits, ha esdevingut econòmicament competitiva. Això no obstant, la majoria de països del Tercer Món han continuat empobrint-se, ofegats pel deute extern que ja supera amb escreix el bilió de dòlars.

Els grans progressos tecnològics a què ens hem referit anteriorment han servit per a millorar la qualitat de vida d'alguns ciutadans dels països més rics. Aquests, més que mai, viuen d'esquena als països pobres. En el Tercer Món, un de cada deu habitants mor de fam actualment i aquesta xifra adquireix encara més relleu si tenim present que en la dècada que ara comencem, tres quartes parts de la població de tot el món viurà en països subdesenvolupats, cosa que posa de manifest la imminent necessitat d'augmentar els recursos, tal com reiteradament denuncia la FAO.

Els grans moviments revolucionaris dels anys vuitanta no serien explicables sense tenir present aquest fenomen de pobresa i marginació. Són els *rebomboris del pa* del segle XX amb l'afegitó, en molts casos, d'un component de reivindicació de llibertats polítiques que fa encara més explosiva la situació. En els darrers anys de la dècada aquestes revoltes —autèntics motins de subsistència— han proliferat encara més: Caracas (novembre de 1987); Santiago de Xile (novembre de 1988); Buenos Aires (juny de 1989) per esmentar només les de contingut més estrictament econòmic.

Però el Tercer Món no es resigna a romandre indefinidament com a proveïdor de mà d'obra barata i de recursos per als països rics del nord. La dècada dels vuitanta ha vist, després de vint anys de dictadura, la fi de Ferdinand Marcos a les Filipines; hem assistit a grans mobilitzacions a Corea del Sud (1988) en demanda de llibertat; el règim racista de Sudàfrica trontolla com mai i la dictadura personal de Pinochet sembla que toca a la seva fi com no fa gaire li succeí al seu veí Stroessner.

Centramèrica continua sent un autèntic polvorí i l'exemplificació de la dialèctica política del Tercer Món: protesta —sovint violenta— dels espoliats i reacció dels espoliadors que han arribat a finançar el terrorisme més reaccionari, com en el cas de Nicaragua, on els Estats Units no han dubtat a utilitzar sistemes tan poc honorables com l'*Irangate,* és a dir, vendre armes al règim integrista iranià (teòricament enemic dels EUA) per tal de poder finançar la *contra* nicaragüenca amb els beneficis obtinguts. De vegades, però, els dictadors-titella es revolten contra

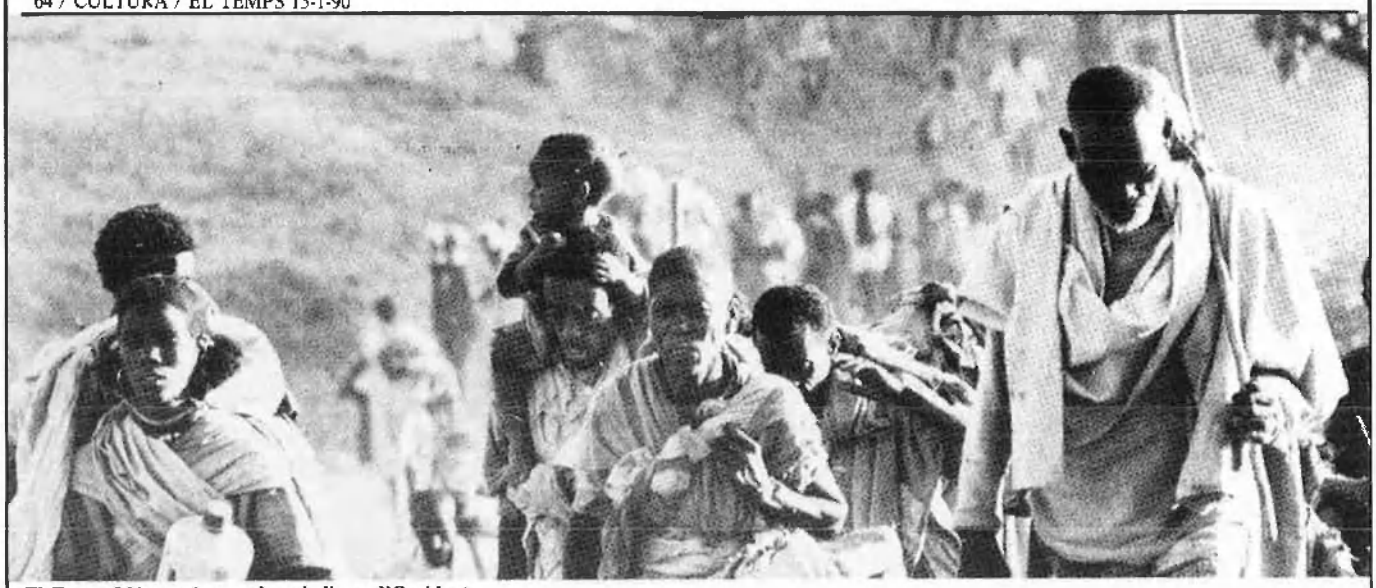






La dècada dels vuitanta. Cronologia

28-7-1980	Mort de Mohamed Reza Palhevi.
1981	Vol del transbordador *Columbia*.
30-1-1981	Atemptat contra Ronald Reagan.
23-2-1981	Colp d'estat frustrat a l'estat espanyol.
13-5-1981	Atemptat contra Joan Pau II.
6-10-1981	Mor en atemptat Annuar el Sadat.
30-5-1982	L'estat espanyol ingressa a l'OTAN.
12-10-1982	Atemptat contra Margaret Thatcher.
27-10-1982	Intent de colp d'estat a l'estat espanyol.
28-10-1982	El PSOE guanya les eleccions generals per majoria absoluta.
11-6-1984	Mor Enrico Berlinguer.
30-10-1984	Mor en atemptat Indira Ganhi.
12-6-1985	Acta d'adhesió d'Espanya a la CEE.
1-10-1985	Atemptat contra Yassir Arafat.
Gener 1986	Gorbatxov fa la primera oferta de desarmament.
19-1-1986	Mor Enrique Tierno Galván.
28-1-1986	Explosió del *Challenger*.
28-2-1986	Mor en atemptat Olof Palme.
Març 1986	Fuita radioactiva de Txernòbil.
16-3-1986	Referèndum a l'estat espanyol. Sí a l'OTAN.
12-7-1987	Primer nadó probeta a la clínica Dexeus de Barcelona.
Novembre 1987.	Cimera a Ginebra. Primera trobada Reagan-Gorbatxov.
8-12-1987	Primer acord real de desarmament.
1988	Inici de la distensió Est-Oest. Nou conveni de defensa Espanya-EUA. Reformes democràtiques a Polònia.
10-6-1988	Mor Josep Tarradellas.
29-10-1988	Prova amb èxit del primer transbordador soviètic.
7-1-89	Mor l'emperador Hiro Hito.
Març de 1989 ..	Primeres eleccions semilliures a l'URSS.
Maig 1989	La sonda *Magallanes* viatja a Venus.
17-8-89	Primer govern no comunista a Polònia.
Agost 1989	La sonda *Voyager II* viatja a Neptú.
Octubre 1989 ..	La sonda *Galileu* viatja a Júpiter.
23-10-1989	Abolició del règim comunista a Hongria.
9-11-1989	Obertura del mur de Berlín.
12-11-1989	Mor Dolores Ibárruri, *La Pasionaria*.
18-11-1989	Cimera de la CE a París. Suport a la democratització dels països de l'Est.
2i3-12-1989	Cimera de Malta Bush-Gorbatxov. Fi de la guerra freda.
10-12-1989	Primer govern de majoria no comunista a Txecoslovàquia.
25-12-1989	Mor executat Nicolae Ceausescu.



El Tercer Món, cada vegada més lluny d'Occident.

l'amo: el panameny Noriega n'és el paradigma.

Per tot això, mentre la política exterior dels països occidentals i especialment dels EUA no tingui una major credibilitat moral i superi l'estadi de la simple repressió contra els discrepants, no avançarà la pau i l'estabilitat en el Tercer Món, per molt que gent com el premi Nobel de la Pau Oscar Arias, president de Costa Rica, impulsor del famós *pla d'Esquipulas* (7-8-87), s'hi esforci.

L'ISLAM I EL COMUNISME, PROTAGONISTES

El món islàmic ha estat un altre focus de conflicte en els darrers anys. Amb l'ocupació el setembre de 1980 per part de l'Irak de Hussein d'una part de territori iranià començà una guerra de vuit anys de durada que, independentment de les conseqüències per als països en conflicte, dugué a la segona crisi del petroli (amb l'enfonsament de l'OPEP), l'exportació de l'integrisme islàmic a països com ara el Líban amb el Partit de Déu i episodis tan lamentables com el de Salman Rushdie. L'interrogant és saber si la mort de Khomeini portarà, a llarg termini, una pacificació de la regió i del món àrab en general.

En el balanç d'una dècada com la passada no podem obviar dos elements clau: el final de la guerra freda i el progressiu deteriorament del medi ambient. Ni la política de reformes en els països de l'Est o la situació a la Xina poden aïllar-se del futur del comunisme com a ideologia, ni sense l'amenaça ecològica que ens sotja podem entendre el nou mil·lenarisme que ha esclatat en determinats països europeus.

Simultàniament, a l'estat espanyol hem assistit a una certa consolidació de la democràcia amb la pervivència de temes tabú (monarquia, exèrcit, unitat), després de l'ensurt del 23-F. Desapareguda la UCD, el PSOE passa a ocupar l'espai polític de centre i s'instaura un nou estil de gestió, possibilitat per la comoditat parlamentària de què ha gaudit aquest partit sense cap oposició amb credibilitat.

La incapacitat per a resoldre el problema basc i l'intent sistemàtic de laminació de competències transferides a Catalunya, han estat una constant de la política autonòmica dels governs del PSOE després del fracàs de la famosa LOAPA i l'estrepitós ridícul fet en el cas Banca Catalana.

Moltes de les noves tecnologies a què abans ens hem referit han arribat tard a l'estat espanyol a causa del retard en la integració política amb la resta d'Europa. Tot i això, la dècada passada ha vist nàixer i consolidar-se en el nostre país diverses emissores de ràdio i tres de TV en català (TV3, TVV i C33), com també el manteniment del segon canal de TVE com a emissora que *també* emet parcialment en la nostra llengua. Amb tot i això, la creació d'un espai comunicacional d'àmbit nacional dels PPCC ha sofert tota mena d'entrebancs per part de l'estat (especialment contra la recepció de TV3 al País Valencià).

AUTODETERMINACIÓ: L'INICI D'UN DEBAT

Políticament l'estabilitat ha estat la tònica dominant. A Espanya el PSOE ha propiciat la integració a l'OTAN, ha fet la seva particular reconversió industrial (Sagunt, Euskalduna, Vigo, Ferrol, Reinosa) i ha afrontat la vaga general del 14-D de 1988 amb un mínim desgast electoral. Als PPCC, trobem una situació quasi homologable a l'espanyola al País Valencià, amb el toc pintoresc del blaverisme del *Cap i Casal* i l'estancament del nacionalisme en cotes francament baixes; el conservadorisme espanyolista s'ha consolidat a les Illes, on es manté el nacionalisme d'esquerres però on fracassen tots els intents de nacionalisme interclassista.

Finalment, a Catalunya podem constatar el manteniment de CiU. Sembla, però, consolidar-se una esquerra nacional —no nacionalista— (Iniciativa per Catalunya) impulsada pels comunistes del vell PSUC i, a darrera hora, amb la clarificació d'ERC després del Congrés de Lleida, el nacionalisme d'esquerres i l'independentisme democràtic poden trobar finalment la llera necessària per a incidir en la societat, més enllà dels cercles dels ja iniciats, tal com ha quedat demostrat amb l'aprovació parlamentària (12-12-1989) d'una proposició segons la qual Catalunya no renuncia al dret a l'autodeterminació.

Adéu, doncs, a una dècada que acomiadà Reza Palhevi (28-7-1980), Enrico Berlinguer (11-6-1984), Indira Gandhi (30-10-1984), Olof Palme (28-2-1986), Josep Tarradellas (10-6-1988), Hiro Hito (7-1-1989), Andrei Gromyko (2-7-1989) o Dolores Ibàrruri (12-11-1989) i que a la seva fi obre unes perspectives de canvi a escala mundial fins ara insospitades.

Santiago Cucurella

OPINIÓ

La insostenible lleugeresa de la cultura: metàfores d'una dècada



Cert pensador francès, per a estalviar-se qualsevol judici arbitrari sobre la cultura actual, proposava plantejar als creadors contemporanis la següent qüestió: «¿es considera vostè, sincerament, en el mateix nivell que Bach, Mozart, Beethoven o Wagner, que Jan Van Eyck, Velázquez, Rembrandt o Picasso, que Brunelleschi, Miquel Àngel o Frank Loyd Wright, que Shakespeare, Rimbaud, Kafka o Rilke?». La previsible resposta ha dut la major part d'analistes de la cultura dels 80 a haver d'emprar metàfores tals com «l'agressivitat de l'estupidesa», la «comercialització irreversible de la cultura», la «desfeta del pensament» o simplement «l'edat del buit». Certament, es fa difícil valorar positivament el balanç cultural de la dècada dels 80 quan aquesta s'inicia amb la mort de grans *maîtres penseurs* (R. Barthes, E. Fromm, J. P. Sartre, M. Mcluhan, J. Piaget, J. Lacan primer, i més tard R. Aron, Joan Miró, K. Rahner, M. Foucault, C. Schmitt, S. Beauvoir, J. Genet, M. Eliade) i amb la manca de recanvis intel·lectuals. Una macança que no respon només a causes d'insuficiència generacional, sinó més aviat al tancament de l'espai tradicionalment atorgat, a la suplència i ocupació d'aquest espai per la indústria cultural. No obstant, això no ha implicat ni de bon tros la crisi de consecucions intel·lectuals, sinó el contrari. Probablement cap altra dècada ha donat més productes artístics, literaris i musicals que la dècada dels 80. Però tot i així no hem pogut evitar que s'escampe una certa banalització o esgotament. Perquè durant aquests anys hem gaudit de molts productes culturals però de molt poques obres de cultura. Ja no hi ha obres durables, singulars i essencialment referides a un autor o creador. Avui hi ha productes efímers, anònims i indefinidament reproduïts. I és que els 80 han accentuat el desacoblament entre modernitat i racionalitat. Val a dir: mentre el procés de modernització industrial ha seguit impertorbablement la seva marxa, la modernitat cultural sembla haver-se consumit. La nostra és, doncs, paradoxalment, una dècada d'hipercivilitzats neoanalfabets.

Potser per simple coincidència, el gran debat d'aquests deu anys va iniciar-se entre 1979 i 1980 arran d'una constatació i, encara, d'una reivindicació; la constatació de J. F. Lyotard en el seu informe sobre el saber, d'haver entrat en una condició postmoderna i la reclamació de Habermas que la Modernitat era encara un projecte inacabat. Aquest llarg debat ens ha permès veure que els 80 han descobert la imatge evanescent d'una certa estètica postmoderna que, de fet, no ha estat res més que una radicalització de les avantguardes modernistes iniciades a començaments de segle amb el pas de la pintura realista a l'abstracta (Kandisky, Mondrian) i de la música tonal a la atonal (Schönberg, Webern, Berg). En arquitectura, per exemple, Charles Jencks o Venturi —fins i tot abans dels 80—, trenquen amb la tradició racionalista del Bauhaus i proposen redescobrir un nou contextualisme, un eclecticisme que renuncia a la simplificació en nom de la pluralitat, la contradicció, l'hibridisme i la complexitat. En altres camps passa una cosa semblant. Les fronteres disciplinàries es difuminen i l'èxit correspon a pastitxos com els llibres d'Umberto Eco, la literatura filosòfica de Milan Kundera o la filosofia literària de Peter Sloterdijk. Potser per això fóra més correcte referir-se als 80 no com els temps de la *crisi de la cultura,* sinó com els temps de la *cultura de la crisi.* En aquest context, es fa impossible de citar grans obres culturals destacables: un llibre, una pintura, una simfonia. El gran esdeveniment cultural no ha estat l'obra d'art, sinó els preus de les obres d'art; no ha estat el contingut sinó el continent artístic. I ben mirat sembla lògic. Si hem substituït la creació pel *remake*, sembla conseqüent que predomini el culte mortuori, la preservació en panteons de les despulles artístiques. En resum, si algú pretén cercar les grans fites culturals de la dècada cal només que s'apropi a les grans subhastes, les grans construccions museístiques, els grans teatres, les *très grands bibliotèques* i els grans auditoris.



Joan Miró.

Àngel Castineira

Images Internationales pour les Droits de l'Homme et du Citoyen ARTIS 89

Exposició 66 cartells DRETS DE L'HOME i del ciutadà

R.D. ALEMANYA
Falke BÜTTNER
Erhard GRÜTTNER
R.F. D'ALEMANYA
Frieder GRINDLER
Günter KIESER
Uwe LDESCH
Holger MATTHIES
Ingolde MONSON-DAUMGART
Günter RAMBOW
Klaus STAECK
Dirk STREITENFELD
AUSTRÀLIA
Julie CHURCH
BRASIL
Rico LINS
ESPANYA
PERET
ESTATS UNITS D'AMÈRICA
Saul BASS
Ivan CHERMAYEFF
Seymour CHWAST
Paul DAVIS
Milton GLASER
April GREIMAN
M A Co
Woody PIRTLE

FRANÇA
Roman CIESLEWICZ
André FRAHÇOIS
GRAPUS
Jan LENICA
Alain LE QUERNEC
Michel QUAREZ
Raymond SAVIGNAC
Roland TOPOR
Tomi UNGERER
BRAN BRETANYA
Alan FLETCHER
HONGRIA
Gyorgy KEMENY
Sándor PINCZEHELYI
ISRAEL
David TARTAKOVER
ITÀLIA
Pierluigi CERRI
Massimo DOLCINI
GRAPHITI
IUGOSLÀVIA
Boris BUCAN
IAPÓ
Masuteru AOBA
Shigeo FUKUDA
Takenobu IGARASHI
Yusaku KAMEKURA
Mitsuo KATSUI
Shin MATSUNAGA
Kazumasa NAGAI
Makoto SAITO
Noichi SAITO
M.G. SAITO
Yoshitake SUDIMOTO
Ikko TANAKA
Tadanori YOKOO
PAÏSOS BAIXOS
Anton BEEKE
Gert DUMBAR
HARD WERKEN
Ian VAN TOORN
POLÒNIA
Jan SIANKIEWICZ
Waldemar SWIERZY
Henryk TOMASZEWSKI

SUÏSSA
Paul BRÜHWILER
Thomas HIRSCHHORN
Werner JEKER
Pierre NEUMANN
Roger PFUND
Rosmarie TISSI
UNIÓ SOVIÈTICA
Juris DIMITERS
XINA
Kanwah CHAN

Palau de la Virreina
La Rambla, 99
del 14 de desembre
al 28 de gener de 1990

Ajuntament de Barcelona

PERET ASSOCIARTS (Pere Canals)

L'OU COM BALLA

Joan de Sagarra

TNC



Entrem al 1989, entrem a la nova dècada i encara no hem posat la primera pedra del Teatre Nacional de Catalunya. El TNC és un "somni" de Flotats que el president Pujol hauria de fer realitat, estava disposat a fer realitat. El 1985 es va nomenar un comissari, el senyor Max Cahner, encarregat d'elaborar un projecte d'aquest teatre.El comissari es va comprometre a tenir enllestit el projecte cap a l'estiu de 1986. Ens trobem al gener de 1990 i el projecte, que probablement ha d'existir, encara no s'ha fet públic.

Quan es va plantejar la possibilitat de crear un Teatre Nacional de Catalunya, -la qual cosa significava la construcció d'un local amb dues sales (1.500 localitats), dotat amb tots els avenços tècnics-, es va dir que això era llançar els diners. El 1985, el comissari va anunciar: "Estem treballant per sobre dels mil milions de pessetes i per sota dels dos mil. Pensar en més de dos mil milions fóra una il.lusió absurda". El desembre de 1989, la revista Escena publica un informe sobre el TNC en el qual s'assegura que el sostre dels dos mil milions de 1985 es podria superar en cinc-cents o mil milions. La mateixa revista diu que aquesta quantitat no inclou "els equipaments tècnics d'un escenari que permeti totes les possibilitats imaginables", la qual cosa fa que el cost definitiu del TNC s'apropi als cinc mil milions.

El gener de 1986, el comissari va dir que el teatre s'inauguraria el 1988. El 1987, el conseller Ferrer va dir que "està previst que comenci a funcionar el 1989". Ens trobem al gener de 1990 i, repeteixo, encara no se n'ha posat la primera pedra.

Segons sembla, tot hi és enllestit. És enllestit el projecte de Max Cahner, el projecte de Bofill (arquitecte nomenat a dit), i el projecte de Flotats sobre la gestió artística del teatre. Es coneix la futura ubicació del teatre, en una zona de Barcelona, la confluència dels carrers de Lepant i d'Ausiàs March, que obligarà, segons l'arquitecte, a un "tractament monumental". El que no se sap és on estan els diners.

Mentrestant, Boadella s'ha tret de la màniga un Teatre Nacional de Catalunya per a adornar la seva pròpia companyia, Els Joglars, i penjar-lo, com si fos una llufa, en les respectives esquenes de Pujol, del comissari i de Flotats. "El Teatre Nacional de Catalunya som tots nosaltres" ve a dir Boadella. "Tots els còmics que portem anys i anys treballant i omplint els teatres". Té més raó que un sant.



'La mort de Virgili', de Hermann Broch

Mort i transfiguració

Una de les obres cabdals de la literatura del segle XX, en una excel·lent traducció al català de Joan Fontcuberta.

Hermann Broch: La mort de Virgili. *Trad. de Joan Fontcuberta i presentació de Lluís Izquierdo. "Les millors obres de la literatura universal. Segle XX". Ed. 62, vol. I, 233 pàgs; vol. II, 249 pàgs.*

Les figures de Robert Musil (1880-1942) i de Hermann Broch (1886-1951) són paradigmàtiques. I paral.leles. Tots dos van tractar de repensar en profunditat la crisi general a què eren tan sensibles. Tots dos, equipats amb uns sòlids coneixements científics i matemàtics, van fer de la literatura —l'assaig i la novel.la— el seu camp d'operacions i d'experimentacions. Per això *L'home sense qualitats,* de R. Musil, i *Els somnàmbuls,* però sobretot *La mort de Virgili,* de Broch, són obres que trenquen amb les pautes de la novel.la —en un sentit molt diferent a com ho havien fet Proust i Joyce— i projecten o construeixen d'una forma molt original, desmesurada per les seues pretensions, que ve a ser una enciclopèdia dels problemes del seu temps, tal com ells els sentien, els pensaven i els patien, perquè tots dos van viure el desarrelament, l'oblit, l'emigració o fins i tot, com en el cas de Broch, la presó nazi, tot esperant la mort...

És a la presó de l'Alemanya feixista on H. Broch començà a escriure *La mort de Virgili,* que acabaria i publicaria deu anys més tard a Amèrica, coincidint amb el final de la segona guerra mundial. Aquesta obra no conservarà ja, com en el cas d'*Els somnàmbuls,* la carcassa de la novel.la tradicional, realista, sinó que, com Joyce, però no amb els mateixos procediments, tractarà de condensar tota l'experiència —personal, històrico-social— del seu personatge —Virgili— en un monòleg interior que es desenvolupa durant les últimes divuit hores de la vida del poeta, des del capvespre, quan arriba al port de Brindisi, fins a migdia, quan s'endinsa definitivament en la mort. Si Joyce havia triat, en el seu *Ulisses,* l'estructura de *L'Odissea* i la peripècia del seu protagonista per traduir les vint-i-quatre hores de la vida de Bloom a la ciutat de Dublín, Broch tria el poeta Virgili i l'època en què va viure —la de l'Imperi d'Octavi August— per traduir l'experiència d'un Virgili morent, instal.lat en una cambra del palau del Cèsar. Per fer-ho, es val del monòleg interior —tot i que en tercera persona— com una forma d'integrar elements personals i històrics, mítics i místics —neoplatònics i pre-cristians—, polítics i ètics, cosmologics i socials del món de l'autor de *L'Eneida.* La personal versió que en dóna Broch utilitzant el monòleg interior com un *comentari líric,* sintetitza la visió del món que ell mateix tenia i que va formular.

Les seues reflexions, com les d'altres intel.lectuals del seu temps, giren entorn de la crisi de valors d'una època que havia perdut la possibilitat de recórrer a mesura absoluta a l'hora de valorar els fenòmens estètics, polítics, econòmics, morals. Si Broch va triar Virgili com a protagonista de la seua obra va ser, precisament, perquè es tractava d'un personatge que va viure la crisi del món clàssic i pagà, però també, perquè es tractava d'un poeta, que havia tingut el propòsit de cremar la seua *Eneida,* per provisional, superficial i supèrflua.

Aquest gest era especialement modern, perquè un dels temes centrals del debat del nostre segle ha estat precisament el de la justificació de l'art i de la literatura, és a dir, la qüestió de la seua funció en una societat moderna. La literatura, ¿era una activitat necessària o més aviat gratuïta o supèrflua per la seua incapacitat per a expressar adequadament la cosmovisió de l'home modern? Aquest problema ocupa un lloc rellevant a *La mort de Virgili,* perquè és com el catalitzador d'una problemàtica més àmplia: les relacions de la literatura amb la societat i amb el poder, els seus límits i les seues possibilitats com a mitjà de redempció i de coneixement, etc. Broch amb una variació o altra el va tractant al llarg de la seua obra i arriba, fins i tot, a fer d'aquesta qüestió el tema d'una de les quatre parts —la tercera, que és la més llarga— barrejat i amplificat amb altres idees més generals que serveixen per a plantejar el problema en totes les seues dimensions, implicacions i complicacions. Aquest llarg fragment és una discussió —una tensa dialèctica— entre Octavi August, segur d'ell mateix, i Virgili, febril i feble, discussió que té el seu origen en la decisió del poeta de destruir la seua obra. Els arguments dels dos interlocutors constitueixen un text dens, ric en idees i en punts de mira, que és al capdavall un text del pensament de Broch projectat en aquesta escena de ficció entre l'emperador i el poeta, entre l'objectiu del poder i l'objectiu —que Virgili diu no haver aconseguit— del coneixement —que en el fons és el coneixement de la mort—, de la veritat, "que engloba tots els objectius". Més enllà, doncs, de l'estètica, de la falsa al.legoria, del deure amb l'estat... I més enllà, dels vells déus, apuntant ja al nou ordre del cristianisme com una bona nova, com una possibilitat —esperada i entrellucada— de redempció.

Ja he apuntat abans que *La mort de*



Virgili s'aparta radicalment de les pautes narratives d'*Els samnàmbuls,* que en gran part encara pertany a la tradició de la novel.la europea. Ara es tracta d'una novel.la en què no passa res —només hi ha el fragment narratiu introductori—. El seu material són les idees i les imatges —els símbols— que Broch tracta líricament, convençut que, com ell mateix ho ha dit, "el lirisme copsa les realitats psíquiques més profundes", realitat que comprèn tant les esferes irracionals del sentiment com les esferes racionals de l'enteniment, que s'alternen a l'obra, en cada instant de la vida —de la mort— del seu heroi. És a més en la realitat psíquica més profunda on Broch intenta unificar aquests aspectes oposats. Perquè és aquest impuls obstinat cap a la unitat el que genera el desenvolupament dinàmic i temàtic, i el que crea les línies de tensió en l'estructura del text. Es tracta, en definitiva, d'un mètode "musical", d'una composició lírica i polifònica, en la qual els temes i motius són objecte de repetides variacions, que es ramifiquen i s'amplifiquen en frases interminables, carregades d'antítesis i d'inversions que apunten sempre a l'absolut, a la unitat dels contraris (Broch practica una mena de teologia negativa en el fons de la densíssima retòrica d'un Virgili febril i delirant).

Amb aquest plantejament, s'entén que l'obra no estiga estructurada en capítols sinó en quatre parts —quatre "moviments", diríem en termes musicals— que es diferencien pel seu diferent *tempo,* marcat, els més ràpids, per l'ús de frases curtes que expressen l'agitació del morent Virgili, i, els més lents i reposats, per l'ús de frases llargues. Pensem en les grans estructures simfòniques de Bruckner o de Mahler, o més concretament, diria jo, en els poemes simfònics de Richard Strauss —pense, sobretot, en *Mort i Transfiguració...*

Aquestes quatre parts no porten, però, com a títol, termes corresponents a alguns dels moviments musicals, sinó els dels quatre principis o elements del món, segon la filosofia de l'Antiguitat, juntament amb noms d'actituds humanes: *Aigua: L'arribada; Foc: La davallada; Terra: L'espera;* i *Èter: El retorn.* En aquesta última, el monòleg interior de Virgili es mou en el llindar de la mort, mort que s'acompleix en una transfiguració, en una fantasmagoria mítico-ideològica, un teixit de figures en què el monòleg interior s'acosta al centre, al punt de simultaneïtat en què, com diu l'autor, s'aconsegueix la unitat de la vida en la seua totalitat, del passat i de l'avenir en un sol punt present. "Mai, afegeix Broch, no s'havia mostrat tot això d'una manera tan clara com en aquest llibre."

Aquest esforç per unir el principi i la fi, per fer entrar el jo de Virgili en el centre de l'Univers i en la història —a l'inrevés— de la creació còsmica, fa que aquesta part siga la més enigmàtica i complexa, i per tant, la més obscura. I això que el lector pot donar gràcies a J. Fontcuberta per la seua excel.lent traducció d'aquest bosc de paraules, en el qual s'està sempre a punt de perdre l'alè, sense a penes un punt on reposar-hi...

Josep Iborra

SEDUCCIONS

Mercè Rodoreda i la 'Catalan Review'



Als sis anys de la desaparició de Mercè Rodoreda, d'una manera discreta, però intermitent, van apareixent estudis i reflexions sobre l'obra i la personalitat de la prodigiosa escriptora. Això no obstant, no és possible fer encara un balanç complet de la producció rodorediana. Sembla (en realitat, és de domini públic) que entre els papers personals que ha heretat l'IEC (Institut d'Estudis Catalans) a més dels drets d'autor, s'hi troba una altra novel·la, inèdita, de la qual *Serra d'Or* ha publicat el setembre passat un fragment.

Però el que aquí ens ocupa és la ressenya d'una notable publicació: la *Catalan Review,* subtitulada *International Journey of Catalan Culture.* Una col·laboració interuniversitària, americana i europea publicada: «Under the auspices of the Nord American Catalan Society (NACS)». No s'explicita el lloc de la impressió, però en la contraportada s'hi descobreix la *griffe* de l'editor dels Quaderns Crema, cosa que ens explica l'elegància austera de l'edició. És el vol. II (n.° 2) del desembre de 1987, tot un número dedicat a l'escriptora barcelonina: *Homage to Mercè Rodoreda,* 278 planes, 16 articles (7 en català i 9 en anglès), un breu pròleg descriptiu on s'informa el lector que part de les col·laboracions han estat contribucions al congrés: «Modern Languages Conference» a San Francisco (1987), en una sessió especial del títol: *New Perspectives on Mercè Rodoreda;* s'hi ha confegit també una bibliografia a més de la traducció d'un conte i vuit imatges fotogràfiques relatives a l'autora que ja eren conegudes, però.

Obren el recull dos retrats biogràfics. El primer, és un sentit record de regust elegíac d'Anna Murià, que fou amiga íntima de Mercè Rodoreda, amb la qual va cartejar-se durant l'exili. Constitueix un veritable testimoni personal, força interessant dels fets d'aquella època. Amb tot, el qualificatiu de «personalitat trasbalsadora» que atorga a l'amiga desaparegueda, sorprèn i confon. Molt diferent, l'altra contribució, *El 'Rosebud' de Mercè Rodoreda,* de caire sensacionalista —l'autora, Montserrat Casals i Couturier, col·laboradora sovint a la premsa— ens descobreix que ha tingut accés a papers i notícies inèdites. Ara bé, en fa un ús que tendeix a l'etzibada gratuïta. Amb *El viatge iniciàtic,* es presenta la participació de l'estudiosa que més ha publicat sobre Mercè Rodoreda: Carme Arnau, que focalitzant la darrera etapa narrativa de l'escriptora, ha començat a establir una nova possibilitat d'interpretació basada en l'anàlisi minuciosa que parteix de les doctrines esotèriques i de l'alquímica; dos corrents del pensament que sens dubte han conformat l'obra. Una obra de la qual Carme Arnau, veritable especialista, n'acaba d 'enllestir un llarg assaig, suggestivament al·lusiu: *Miralls màgics* (premi Josep Vallverdú d'enguany) que ens assegura un profitós apropament a les profunditats més ocultes i enigmàtiques de la misteriosa personalitat de Mercè Rodoreda.

Entre les diverses perspectives d'estudi a l'obra de Mercè Rodoreda que representen un estímul a nous repensaments, hi destaquen les de la psicoanàlisi. Loreto Busquests (que s'havia donat a conèixer amb articles d'aquest vessant) en: *The Unconscious in the Novels of Mercè Rodoreda,* mentre prossegueix amb intensitat una bona part de la narrativa rodoreriana, ens assegura que inclús l'obra sencera pot ser llegida en clau psicoanalítica, és a dir, a través de l'inconscient que, a més, en determina temes i estructura, fins i tot descobrint-hi una profunda relació amb els grans mites clàssics de la cultura occidental. També J. Poch i C. Planas, amb mètodes freudians, però amb conclusions molt diferents presenten, *El fet femení en els textos de Mercè Rodoreda (Una reflexió des de la psicoanàlisi),* que ve a completar recerques que ja havien plantejat en un treball superior, per cert, amb una terminologia de les teories psicoanalítiques, absolutament inaccessible al lector corrent.

Amb metodologia filològica (o si més no, molt interessant en les originàries intencions de Mercè Rodoreda), Giuseppe Grilli en *A partir d''Aloma',* posa en relleu la revisió estilística del text que va fer l'autora l'any 1968 sobre l'original, datat el 1936. Una operació que descobreix dificultats inusitades i complexes que no han estat estudiades a fons. De fet, no existeix a hores d'ara, l'edició crítica de les variants d'*Aloma.* Deixant a part els problemes textuals i de publicació de l'obra rodorediana, que porten cua i sembla que encara en portaran, el que aquí ens acuita és posar en relleu el punt innovador que l'article de l'estudiós italià proposa: com Mercè Rodoreda ha construït la pròpia identitat sobre una frontera entre continuïtat i ruptura. Però aquest tret, aparentment fràgil, no ha perjudicat la producció de la novel·lista, ans al contrari, l'ha perfeccionada. Tot i que Giuseppe Grilli fa un *excursus* interpretatiu —força temptador— la trobada d'un element d'ambientació clau en *Aloma* (i també en *Mirall trencat*): les cortines. Un detall, però, que no ajuda tampoc a descobrir quin és el secret de la qualitat, de la riquesa de continguts i del pensament que basteix una escriptora tan singular com Mercè Rodoreda, que depassa tants altres escriptors catalans d'ahir i d'avui.

Anna Maria Saludes

Tenir o no tenir

Francesca Duranti. Efectes personals. Trad. de Joan F. Mira. Narratives 3 i 4. València, 1989, 288 pàgs.



Francesca Duranti.

Una dona, passada la trentena, és abandonada pel seu marit. Un petit incident —ell s'enduu fins i tot la placa amb el nom que hi havia vora la porta de l'apartament— provoca en ella "una explosió de lucidesa atroç". S'adona que no té res que siga seu i, per tant, que no és res. Descobreix angoixada i desconcertada que ni tan sols la vida que en els deu anys que ha viscut a l'apartament amb el seu marit, no pot dir seua. Ella no ha estat per al seu home altra cosa que una criada, una secretària (l'ha ajudat a fabricar els llibres que tant d'èxit li han proporcionat), una amant ocasional... A partir d'aquesta situació inicial i del balanç que comença a fer la protagonista de la seua vida, de les seues idees i sentiments, el lector s'inclina a pensar que llegirà una novel.la sobre la problemàtica feminista. Tanmateix no és així, almenys explícitament. Es tracta més aviat d'una narració sobre la peripècia d'una dona que vol saber què és, i quan i com pot dir qui i què és. El que descobreix, d'entrada, és que l'Ésser depén del Tenir. "Jo -- diu-- ja no tenia res i per tant ja no era res." El seu *jo* esdevé així problemàtic, boirós i només pot arribar a tenir una certa consistència sobre l'evidència que cal Tenir per a Ésser.

La substància o el teixit de la novel.la de Francesca Duranti, és el viatge que la protagonista fa a un país de l'Europa de l'Est, per tal de fer-li una entrevista a Milos Jarco, un famós novel.lista.

El problema es plantejarà ara, i s'ampliarà, en el context d'un país comunista, i, més concretament, en relació a un poeta —amb el qual lliga una relació amorosa— que és l'antítesi de l'ex-marit de la protagonista. Ell —és la seua lògica— no vol tenir res i creu que la justícia només es pot imposar per la força perquè tothom vol tenir coses, com més millor. Entre l'exagerada austeritat, la voluntat de despullament material —i les seues contradiccions— ella hi oposa un pacte just amb les coses, un intent d'acostar el plaer i el deure tant com es puga... No tot, però, es redueix en la novel.la a aquesta dialèctica, sinó que, a més, de l'aventura que viu la protagonista amb el poeta —la iniciativa ara és d'ella— hi ha el seu ull observador d'una societat miserable i suspicaç, regida per l'espionatge, la censura i el càstig.

Eugeni Xammar: Els registres d'un periodista

Periodisme, per Eugeni Xammar. Selecció i presentació de Josep Badia i Moret. Edicions dels Quaderns Crema. Barcelona, 1989.

Periodisme és un recull antològic d'articles d'Eugeni Xammar dividit en quatre seccions: "Periodisme informatiu", "Periodisme polèmic", "Periodisme polític" i "Periodisme literari". Aquesta és una descripció purament formal, que no diu gran cosa i que té el perill de trair l'essència més pregona del volum.

Des d'una perspectiva cronològica, la mostra comprèn tres moments que es corresponen amb tres etapes de la vida d'Eugeni Xammar i també amb tres tombants ben diferents de la història de Catalunya. L'escapça del llibre pertany a mitjan dels anys vint (els apartats "Periodisme informatiu" i "Periodisme polèmic"), i encaixa amb un moment encara dinàmic de la nostra història, tot i que ja només quedaven unes cendres tebiones del primer somni noucentista.

Xammar viu fora de Catalunya i, el 1925, visita la Unió Soviètica amb Josep Pla. De la experiència en surten unes pàgines engrescadores, La Rússia d'avui, modèliques per un grapat d'observacions esmolades i per un deix d'ironia i escepticisme del tot intel.ligent. Dos anys abans, el 1923, havia polemitzat, també de bracet amb Josep Pla i sobre el tema del periodisme, justament, amb Manuel de Montoliu i Josep Ma. Junoy.

El segon moment és la clatellada de l'exili i la seva perspectiva, "Periodisme literari", ve amarada per una lírica de nostàlgies i records. L'enyorament li fa dibuixar un conjunt de quadros costumistes, algun dels quals és excel.lent, i recorda un exercici paral.lel al de Josep Carner en el poema Fidelitat, dins d'El cor quiet. El conjunt d'aquest apartat és el més irregular. De tota manera recomano un punt d'atenció en la successió d'escenes que configuren l'hivern.

En el tercer moment, que és el més viu i apassionant (Periodisme polític), som a la segona meitat dels anys seixanta. Xammar té vuitanta anys, ha tornat de l'exili, s'ha instal.lat a l'Ametlla del Vallès i col.labora a *Mirador,* la revista editada a París i prohibida a l'interior. Les seves cròniques no tenen preu i esdevenen una radiografia

Obrir els ulls al demà

David Castillo: Ser del segle. Antologia dels nous poetes catalans. Editorial Empúries, 1989, 216 pàgs.

Ser del segle —títol tret d'un poema de J. V. Foix— és una antologia que recull alguns dels poetes més significatius de l'última fornada, la dels vuitanta. D'un temps ençà, cada generació de poetes catalans ha tingut la seva antologia corresponent i els seus crítics més o menys oficials: Castellet i Molas als seixanta —amb voluntat, però, d'abastar tota la poesia del segle XX—, Marco/Pont i Altaió/Sala-Valldaura als setanta, i ara, segons sembla, David Castillo, autor del llibre que ens ocupa, als vuitanta. Castillo és conegut crític que, des de les pàgines del suplement *Quadern* al diari *El País* --i després des d'altres publicacions--, ja havia anat glossant l'obra d'un bon nombre de poetes joves. Ara s'ha decidit a recopilar-los en una tria que, com totes, pot ser considerada discutible, però que també, com totes, té assegurat, com a mínim, un valor testimonial fora de dubtes.



Xavier Lloveras.

Hi ha, però, una diferència entre *Ser del segle* i altres antologies anteriors, i és una clara voluntat de no dogmatitzar. Si tant a Castellet i Molas com Altaió i Sala-Valldaura els agradava classificar i partien de clars apriorismes ideològics o estètics, Castillo fa una tasca més purament informativa, a prop en aquest sentit de la de Marco i Pont. Ara bé: aquesta peculiaritat respon al criteri amb què s'ha fet l'antologia, però ve reforçada pel material antologat, i és, de fet, un signe dels temps que corren; perquè els poetes dels vuitanta s'han format en un context molt més eclèctic que el que envoltava els seus predecessors.

Bandejat el concepte de poeta com a arma de combat i entrats en crisi els avantguardismes i les seves derivacions, els poetes han retornat a un àmbit en certa manera més específic; això fa que recuperin una tradició molt àmplia, que pot anar des dels clàssics grecollatins fins a un bon nombre de poetes catalans moderns.

Així doncs, Ser del segle és una antologia eclèctica, perquè els vuitanta són uns anys eclèctics. Els autors recopilats, divuit en total, presenten per tant diferències notables entre ells: des del to gairebé profètic de Carles Torner fins al llenguatge esqueixat i cru de Rafael Vallbona, passant per l'intimisme de Jaume Subirana o de Margalida Pons, el ventall de registres és prou ampli. Podríem destacar també el culturalisme i la ironia de Xavier Lloveras, la sàtira classicitzant de Jordi Cornudella, el lirisme reflexiu de Vicenç Llorca, la peculiar simbologia de Xulio Ricardo Trigo... Les poètiques es multipliquen, tot i que, parlant en termes molt generals, s'adverteixen una considerable seguretat formal i una certa voluntat de transcendència. Són interessants de remarcar els canvis de registre que alguns autors experimenten en els seus poemes més recents --el cas més frapant és, potser, el de Jordi Cornudella--, símptoma d'una evolució constant que ens mostra una generació encara incipient i capaç, per això mateix, de donar moltes sorpreses.

Josep Maria Ripoll

Dins de P. D. James

P. D. James: Sang innocent. Àrea, Edicions contemporànies. Traducció de Joan Mateu i Besançon. Barcelona, 1989. 311 pàgs.

Phillips Dorothy James va descobrir la seva vocació d'escriptora quan ja portava uns quants anys treballant com a infermera al servei forense del departament de criminologia del Home Office. Però no va ser fins al 1979, quan li arribà la jubilació, que es va poder dedicar de ple a l'activitat literària. Les seves novel.les van arribar al nostre país primer en castellà, fa no gaire anys. L'editorial Àrea s'ha decidit ara a publicar-les en català. A principi d'any, va sortir A gust amb la mort, una obra molt en la línia clàssica de la novel.la criminal britànica. El segon títol que ens ofereix Àrea, *Sang innocent*, s'aparta una mica de la novel.la policíaca tradicional i es decanta per la novel.la psicològica.

Sang innocent ens explica la història de Philippa Palfrey, una noia anglesa que decideix investigar els seus orígens. Adoptada de petita per una família benestant, en arribar a la majoria d'edat Philippa es llança a la recerca dels seus pares naturals. Pel camí descobrirà un pare violador i una mare homicida, i tot un món de violència, baixes passions i misèries humanes.

A *Sang innocent*, P. D. James combina la intriga i una certa violència amb unes dosis d'ironia i sentit de l'humor. El conjunt, però, fa més l'efecte d'una novel.la de fulletó del segle passat que no d'una obra dels nostres dies. Com si l'autora, en el seu afany d'introduïr-se al gènere policíac amb una obra de mires més ambicioses, s'hagués quedat a mig camí del seu intent. El resultat és un híbrid de novel.la psicològica i de thriller efectista. L'estil, excessivament descriptiu, tampoc ajuda a fer més planer el text, i el lector acaba aclaparat per una prosa feixuga i per una trama forçada, on tot encaixa massa bé. Un trencaclosques que, de tan perfecte, resulta inversemblant.

Joan Oriol i Giralt

La IV Fira del Llibre Feminista a Barcelona

La ciutat de Barcelona acollirà entre el 19 i el 23 del pròxim mes de juny la IV Fira Internacional del Llibre Feminista. Aquesta Fira, que s'ha celebrat en anteriors edicions a Londres, Oslo i Montreal, comptarà amb la presència de nombroses escriptores nacionals i estrangeres, com ara Alison Lurie, Angela Carter, Gisela Ecker, Adele Faccio i Nicole Brossard, entre altres, i busca promoure l'intercanvi cultural internacional i potenciar les escriptores autòctones per crear el marc adequat per a la seva traducció i difusió.

A banda de la imprescindible exposició i venda de llibres, en el marc de la IV Fira tindran lloc altres activitats com les Jornades Professionals, que tenen l'objectiu d'afavorir els contactes i intercanvis; les Jornades Temàtiques, taules rodones, conferències i debats amb la participació de destacades autores i on es discutiran temes com ara la «Ginocrítica», la «Investigació sobre les nostres avantpassades culturals» o el paper de la dona com a objecte i subjecte de consum.

X. R. T.

26 obres de Beckett al català

A proposta de l'Institut del Teatre de Barcelona i del tot just estrenat espai teatral, al barri barceloní de Gràcia, la sala Beckett, s'acaba de constituir un grup de traductors que per començar traduirà al català 26 obres dramàtiques del desaparegut Samuel Beckett. Entre les peces seleccionades s'inclouen *Tot esperant Godot, Fi de partida, No jo,* i *Alè.*



La idea s'emmarca en el fet que l'Institut del Teatre ha creat una nova col·lecció de llibres que sota el títol «Clàssics» publicarà obres completes o seleccions d'obres dels grans dramaturgs universals. Cada volum serà una antologia o l'obra completa d'un determinat autor.

Cal assenyalar que és «la primera vegada que un grup de persones es reuneixen per traduir l'obra d'un autor i és, en aquest cas, una feina difícil perquè es tracta d'un escriptor bilingüe, que tant escrivia en anglès com en francès. El traductor treballa les edicions que s'han fet en cada llengua per poder-les acarar i obtenir una traducció més bona al català», segons ha comentat l'escriptor tarragoní i traductor Joan Cavallé.

L'equip de traductors es completa amb Sergi Belbel, autor i traductor; Joaquim Mallafré, que és el traductor de l'*Ulisses,* de Joyce i Víctor Batallé, traductor d'obres de teatre de l'anglès i autor de muntatges radiofònics de Beckett per a la BBC.

Cinta S. Bellmunt

"La vida que m'has dat, aquí et retorno"

Ho va dir Manolo Vázquez quan va publicar el seu *Barcelones:* «Tots els escriptors escriuen per orientar-se, i encara més si la matèria de la seva escriptura és una ciutat». Fa uns dies, al *Diari de Barcelona,* Sergi Pàmies feia conya sobre la convenció de considerar una ciutat com a tema literari: «És tan cert com que són temes literaris els colzes de les noies, la pesca de la medusa o la qualitat de la mantega panamenya. I en canvi —misteri— les ciutats continuen semblant temes literaris, cosa que, de fet, no significa res». ¿Què va a buscar un escriptor, un poeta, quan parla de la seva ciutat? ¿És un exercici de coneixement interior, una mena de psicoanàlisi, una venjança? ¿O és una excusa, un pretext com qualsevol altre?

L'any 1976, Narcís Comadira va publicar un recull de poemes en què parlava de Girona, de les ciutats del nord, de les del sud, i de Barcelona. Es decia, és clar, *Les ciutats,* i anava encapçalat per una cita de Riba («dins la nostra fusta mesquina/ressonen homes i ciutats») i per sis quintets (amb el mateix títol que el llibre que explicaven la història de Morosini, un ambaixador de Venècia que va voler endur-se les estàtues del frontó del Partenó. Quan tot estava a punt, «algun puntal va fallar» i l'operació va fracassar. Per terra, les pedres, la bellesa esmicolada. Morosini va abandonar el seu propòsit perquè les volia senceres i, amb les restes que el venecià havia rebutjat es van construir cases i carrers. «Així s'han fet les ciutats», conclou Comadira, «(...) amb pedres que ahir van ser vides humanes: amors, / sofriments que ningú no recorda».

Ara el poeta gironí tanca el cercle i ho fa amb una paràfrasi d'aquell poema. Al llarg de 117 pàgines, entre el text i les fotos de Carme Masià, Comadira desenvolupa la frase inicial de Bergson que dóna forma al llibre *Girona, matèria i memòria,* editat per Empúries. La matèria deriva de la memòria. Això és: el que ara veiem (i som) és fruit de tot el hem estat (i vist). Comadira retorna la vida que Girona li ha anat donant al llarg de tota la seva obra. I ho fa amb una reflexió sobre Girona que podem llegir, al mateix temps, com una reflexió sobre la seva pròpia persona, sobre la seva condició de creador.

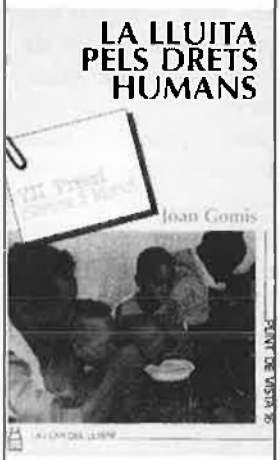
N'hi haurà molts que no trobaran enlloc aquesta ciutat. És cert. Aquesta ciutat, com tots els recursos que s'acaben convertint en univers, lluny de la simple estratègia, només existeix com a literatura. Ciutat que genera impulsos i regles, frustracions i records, ciutat que és pòsit de les experiències, ciutat que es torna —a través de mecanismes tan complexos com els d'una relació matemàtica— carn de poema. Reviure, aquí, vol dir reviure'ns, com va comentar Modest Prats en l'acte de presentació del llibre. Si la pesca d'una medusa o la mantega panamenya tenen els mateixos poders, benvingudes siguin.

Josep Maria Fonalleras

PRESTATGERIA

Josep-Lluís Font, Bona cuina, Barcelona, Empúries, 1989, 189 pàgs

Receptari d´alguns dels millors plats d´En Font, amb un sucós pròleg de Jaume Pastallé. Per als amants i devots de la cuina amb alguna cosa més que bona intenció.



Joan Gomis, La lluita pels drets humans, Barcelona, La Llar del Llibre, 1989, 169 pàgs.

Gomis, un dels fundadors de la revista "El Ciervo", és president de la societat "Justícia i Pau" i ha desenvolupat una important tasca a favor dels drets humans. Aquest llibre tracta especialment del dret a la pau, al desenvolupament i dels drets dels pobles a la seva identitat.

Revista Caràtula, Gandia, I. B. Maria Enríquez, 1989, 40 pàgs.

Amb diverses seccions, com ara Societat, Opinions, Política, Creació Literària, Medi Ambient o Art i Cultura, una bona mostra de com es pot fer una revista digna, fins i tot des de la plataforma d´un Institut.

X. R. T.

Les Set Portes, monument maçó

L´edifici de l´històric restaurant Les Set Portes, construït entre els anys 1836 i 1839, al costat del port per **Josep Xifrè i Casas,** és un monument secret a la maçoneria. La tesi, la defensa **Josep Maria Carandell** en el llibre il.lustrat *Història del restaurant Les Set Portes, 150 anys de vida catalana* que acaba d´editar Edicions 62. Per començar, el número 7. Dos porxos de set arcs a cada una de les dues façanes. La tradició de bastir un edifici propi és un dels principals motius d´orgull del bon maçó. **Josep Xifré** va bastir aquest bloc d´una harmonia perfecta i li va posar el seu nom, les Cases d´En Xifré. La llegenda de la façana exalta Urània, musa de l´astronomia, i, en l´època medieval, també de l´arquitectura, que relaciona l´art de la construcció amb l´arquitectura de l´univers, principi cabdal de la francmaçoneria. L´arc és un símbol per als francmaçons. La suprema cerimònia de la societat s´anomena Arc



Josep Maria Carandell.

Reial. Lògia, paraula que designa les cèl.lules maçòniques, no es altra cosa que una galeria oberta amb porxo. Cap dels baixos relleus no tenen caràcter cristià. Les franges verticals entre els balcons i les finestres són blaves. I al grau de mestre de la maçoneria li correspon el blau. Això demostraria que **Xifré** va assolir el primer grau. Tots aquests detalls, i alguns més, proven que l´edifici de Les Set Portes és maçònic. Els llibres-objecte, els llibres per fer bonic, com aquest, il.lustrat amb fotografies de **Leopold Pomès**, un dels amos actuals del restaurant, i enriquit amb un receptari de cuina de **Josep Lladonosa**, poden fer, a vegades, aportacions tan interessants com aquesta.

Lluís Bonada

QUADERN DE TREBALL

Els de Lleida continuen posant la barrera del dialecte i de l´arcaisme entre els catalans —i valencians, i mallorquins— i la seva obra. Si fa poc era el recull d´articles *Bot de pernes* ara és una novel.la de **Carles Reig**, poeta, dramaturg i novel.lista nascut a Lleida l´any 1947, premi Josep Pla amb *Contraataquen.* Mireu quin títol: *El llibre de les veritats* poixèvoles. Segons **Coromines**, només es coneix un cas que el mot tingui funció adjectiva, en **Ramon Llull**. En aquesta funció, segons Coromines, significa *exigent.* Caldrà llegir l´obra per saber el sentit que li dóna Carles Reig. El llibre apareix aquest gener a la sèrie d´autors lleidatans de Tres i Quatre, sèrie subvencionada per la Diputació de Lleida i que s´anomena —més barreres, encara— "Les Talúries".

Editorial Barcino ha tingut la bona pensada de reeditar un llibre cabdal de la "Biblioteca Verdagueriana", *Mossèn Cinto a la Gleva.* La gestació del drama verdaguerià, escrit per **Joan Torrent i Fàbregas** el 1965. L´edició és la mateixa de la del 1965 —fotografies incloses— però amb un apèndix amb esmenes i addicions, que recull les aportacions fetes després de l´aparició del llibre sobre la qüestió. Les esmenes i addicions han estat possibles perquè **Verdaguer** és un dels pocs autors catalans no medievals sobre els quals s´investiga constantment, i no només per part d´un o dos erudits.

El castellonenc Tomàs Escuder publica un llibre *short-short*, gènere literari actual que consisteix a explicar històries de molt poques línies, bo i jugant amb la subtilesa i la ironia. El llibre es titula *Banc de dades* i el publica El Llamp a la col.lecció "Originals".

John l´infern, de **Didier Decoin**, premi Goncourt del 1977, i *Vocabulari familiar*, de **Natàlia Ginzburg**, ja són a l´abast dels subscriptors de Proa i d´aquí a uns dies ho seran dels lectors restants.

Víctor Ripoll

Celina Alegre és la persona que haurà de gaudir, o de patir, segons es mire, amb la tasca de portar endavant la traducció al castellà d´una de les obres més importants de l´any, El jardí dels set crepuscles, de Miquel de Palol. Ara per ara, els implicats, autor i traductor, s´han reunit ja a Lleida per tal de fer el primer intercanvi de paraules i s´espera que el monumental treball es puga enllestir sense el concurs de Cecil B. de Mille.

La sisena edició de *La magnitud de la tragèdia*, de Quim Monzó, publicat per l´editorial Quaderns Crema, sortirà al carrer amb un rodolí que el certifica com a guanyador del II Premi dels Lectors d'EL TEMPS. El llibre de Monzó ha estat no sols un dels llibres més interessants de l´any passat, sinó també un dels més llegits i un dels que han rebut les crítiques més contradictòries. Tot un grapat de virtuts difícils d´aconseguir.

Joaquim Mallafré, professor universitari a Tarragona de lingüística aplicada, que va publicar el 1981 la traducció de l´*Ulisses* de Joyce al català, té enllestida ja una nova versió d´aquesta traducció, que traurà aviat al mercat l´editorial Edhasa. En aquesta revisió, basada en l´edició de l´*Ulisses* que va fer Hans Glaber, Mallafré no ha modificat res i s´ha limitat a canviar aspectes no essencials de l´obra de l'autor irlandés.

CIÈNCIA I MEDI AMBIENT

Clima i comunicacions, afectats per l'augment d'activitat

La fúria del sol

Des de fa uns mesos, l'activitat del Sol ha augmentat, la qual cosa ha deixat notar ja els seus efectes a la Terra. Els astrofísics tenen una bona oportunitat per a estudiar la nostra estrella.



Foto de l'espectacular aurora boreal que es va produir a Alaska el març passat a causa d'una taca solar.

El passat mes de març, al Quebec, nou milions de persones es van quedar sense llum durant més de nou hores. Això recorda fets semblants que succeïren a Nova York el 1965 i el 1972. Tots tres tenen un mateix origen: el Sol. Les erupcions solars envien cap a la Terra una gran quantitat de partícules que poden crear corrents elèctrics induïts —i deixar una regió a les fosques—, afectar les transmissions de televisió i els aparells elèctrics i fins i tot modificar òrbites de satèl.lits artificials.

Aquest any passat s'han observat diversos fenòmens inusuals. Així, els habitants de zones com Galícia, el nord d'Itàlia o Arizona van poder contemplar aurores boreals, normalment visibles des de llocs situats molt més al nord. Això és una prova de la intensa activitat que s'està produint a la nostra estrella i que encara no ha arribat al seu màxim. El Sol viu uns cicles d'uns onze anys, en els quals la seva activitat va augmentant, per tornar a disminuir progressivament. Aquest augment d'activitat s'ha relacionat amb el nombre i la situació de les taques solars.

Per entendre què està passant en el Sol i com ens afecta això aquí a la Terra, cal descriure breument algunes característiques de la nostra estrella. Té un diàmetre de més d'un milió i quart de quilòmetres, una masa semblant a 330.000 la de la Terra i unes temperatures a la superfície d'uns 5.800^{0}C.

El Sol llança a l'espai grans quantitats d'energia. Una part d'aquesta energia sorgeix en forma de partícules, com protons i electrons, que formen l'anomenat vent solar. Fou descobert el 1951 per l'astrofísic alemany Ludwig Biermann, que investigava la raó per la qual els cometes sempre tenien la cua oposada al Sol. La causa és aquest vent solar, que escapa en totes direccions des de la superfície de la nostra estrella.

De vegades, seguint el període esmentat, aquest simple vent solar és més violent. Es produeixen erupcions, que llancen a l'espai partícules amb una velocitat increïble, que a poc a poc va disminuint fins a uns 400 km/h. En aquests casos s'observa una flamarada, les anomenades protuberàncies solars, que poden arribar a una alçada de centenars de milers de quilòmetres.

En aquestes erupcions, l'estrella ha llançat una gran pluja de partícules. Milers de milions de tones de partícules salten acompanyades de radiacions de tipus divers —X, ultraviolada, etc.—. La Terra està protegida pel seu camp magnètic. Però les línies d'aquest camp magnètic deixen uns espais desprotegits en el pols. A la part alta de l'atmosfera, les partícules i les radiacions provoquen una altra pluja

de partícules ionitzades, és a dir, amb càrrega elèctrica. El cel agafa aleshores unes tonalitats vistoses. Són les aurores boreals —o australs—. Com hem dit que el camp magnètic de la Terra deixa desprotegida la part dels pols, és a les latituds més altes on es pot observar el fenomen.

TELECOMUNICACIONS INTERROMPUDES

Però aquestes no són les úniques conseqüències que es poden notar en el nostre planeta. Hi ha una zona anomenada ionosfera, situada a una altura d'entre 70 i 100 quilòmetres, on, com el seu nom indica, l'aire està fortament ionitzat —carregat elèctricament—. És aquesta zona la utilitzada per a la transmisió de missatges per ràdio.

Però la ionosfera es troba en situació inestable, sensible a les mínimes pertorbacions. Quan l'activitat del Sol és baixa, els seus efectes no es noten gaire. Però en el cas d'un augment de l'activitat i, per tant, de l'arribada de partícules, les comunicacions es poden veure nota-blement afectades. La comunicació entre dos punts allunyats implica que les ones electromagnètiques segueixin la curvatura del nostre planeta, reflectint-se, alternativament en el sol i en la ionosfera. Si aquesta darrera capa es modifica, les comunicacions s'alteren i poden fins i tot quedar tallades. Per això, a gairebé tots els països del món hi ha equips que observen la ionosfera per preveure'n possibles modificacions. A més, les partícules poden induir corrents elèctrics que afectaran aparells diversos. Així, les portes automàtiques d'alguns garatges poden obrir-se i tancar-se per si soles, sense accionar cap mecanisme. No és estrany que es notin efectes tan peculiars, perquè hem de pensar que una gran flamarada solar pot enviar a l'espai prou energia com per a abastar d'electricitat una gran ciutat durant 200 milions d'anys.

Els efectes no es noten només a la superfície. Els satèl.lits que orbiten la Terra també poden tenir problemes. D'una banda, la intensitat de les radiacions produeix oxidants en major proporció. Això fa que els materials de què estan fets els satèl.lits tinguin més desgast en menys temps. A més, els aparells electrònics que porten també poden patir desperfectes i, fins i tot, quedar inutilitzats. Fins i tot poden veure modificada la seva òrbita. La fúria del Sol escalfa les regions més externes de l'atmosfera, que, per tant, es dilaten. Les capes més denses freguen els satèl.lits i els frenen, fent-los baixar en la seva òrbita. En condicions normals, el satèl.lit francès *Spot* baixa uns 50 centímetres per dia. Amb l'augment de l'activitat solar, el satèl.lit baixa uns metres cada dia. Cal reajustar la seva òrbita i això fa consumir energia i escurça la vida útil del satèl.lit. Un altre grup afectat per l'activitat solar és el dels astronautes. Les partícules amb més energia i les radiacions poden provocar diversos tipus de càncer. Amb un major flux de partícules, aquest risc augmenta. Òbviament, no hi ha tants astronautes per a dir que aquest és un problema que afecta gaire gent. Però s'ha vist que els passatgers d'avions supersònics, com el *Concorde*, també poden, en menor grau, veure's afectats per l'activitat solar.

LES TAQUES SOLARS

El Sol ha estat observat des de l'antiguitat. Es pensava que els eclipsis eren avisos de grans esdeveniments i, en general, es tenia aquest astre com perfecte. El grec Anaxàgores es va atrevir a dir que el Sol només era una bola de pedra encesa i va ser arrestat. Més endavant, Galileu va observar les taques solars —ja descobertes segles abans pels xinesos— i molta gent no el va voler creure: el Sol havia de ser perfecte i no podia tenir taques.

Però les taques hi eren i els astrònoms es van posar a estudiar-les. Des del segle XVIII, es van observar permanentment. Les taques estan a una temperatura molt elevada —d'uns 4.500ºC— i per això les hauríem de veure al roig blanc i no fosques. Però els colors que distingim estan influenciats per l'entorn. La resta de la superfície del Sol està a una temperatura molt més alta —uns 5.800ºC— i, en contrast, veiem les taques fosques. Són la manifestació d'un camp magnètic que ha emergit a la superfície.

L'observació de les taques va confirmar una periodicitat aproximada d'onze anys, en els quals anaven apareixent a latituds més properes a l'equador solar. També variava el nombre de taques, que oscil.lava entre 50 i 200. La relació entre nombre de taques i activitat solar no està encara ben establerta, però sembla que es produeixen més erupcions quan hi ha més taques.

Aquesta variació de les taques pot tenir repercussions a la Terra. S'ha vist, per exemple, que els arbres creixen més ràpidament quan el nombre de taques augmenta. Això es pot saber mirant els anells dels arbres i la quantitat de carboni-14 —radioactiu— que contenen. En èpoques de major activitat, es forma més carboni-14.

D'aquesta manera podem establir les èpoques en què hi ha hagut més o menys activitat solar.

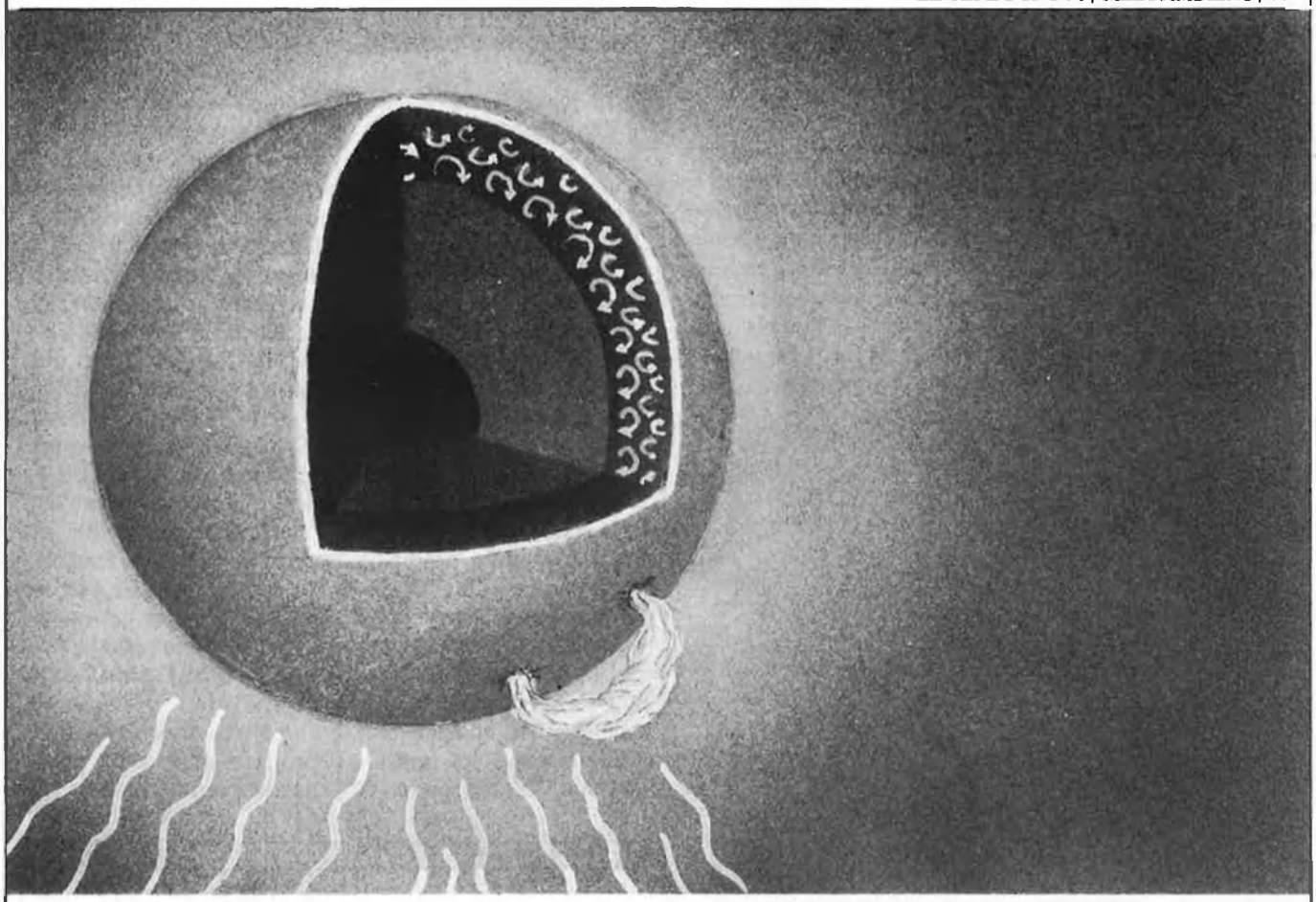
INFLUÈNCIA EN EL CLIMA

Algunes persones han lligat el nombre de taques al preu del blat, cosa que podria ser una conseqüència de l'anterior, si les espigues també creixen més ràpidament quan hi ha més taques. I posats a dir, hi ha qui ha associat màxims i mínims de taques amb les revolucions francesa, russa i americana. Però no sembla gaire difícil establir relacions a posteriori.

El que sí que se sap és que sembla existir una relació entre el nombre de taques i el clima a la Terra. Així, entre 1645 i 1715 es va produir una successió d'estius i hiverns molt freds, com també de males collites. Alguns observadors havien assenyalat, durant aquest període, la pràctica desaparició de les taques solars. Això es coneix com el mínim de Maunder, pel nom de l'astrònom britànic que va recollir aquestes dades i va arribar a la conclusió que hi havia hagut un període de mínima activitat solar.

En els anys 60, el geofísic grec Jean Xanthakis va trobar una relació entre la pluviositat elevada i el cicle solar. Però aquesta correlació era molt menys evident a latituds més baixes, fins que deixava de complir-se. No tothom veu clares aquestes correlacions, però dos científics més, l'alemanya Karin Labitzke i l'americà Harry Van Loon, van lligar directament les temperatures mitjanes en un punt concret i l'activitat solar. Van observar que en períodes de 28 mesos els vents dels tròpics canviaven de direcció. Segons els dos científics, hi podria haver una relació entre el cicle solar, els vents estratosfèrics sobre els tròpics, la temperatura, el nombre de tempestes i altres factors. Això podria ser cert, ja que la direcció d'aquests vents influeix en el temps.

Un altre estudi de Nicholas Newell, del Massachusetts Institute of Technology, ha revelat un cicle de 22 anys, és a dir, dues vegades el cicle d'onze anys que porta el Sol a la seva màxima activitat. En aquest temps, els pols magnètics del Sol s'inverteixen —el nord passa al sud i a l'inrevés— i tornen a la seva posició original i això afectaria les temperatures de la Terra.



Una dinamo al cel

El Sol està format per gasos calents: hidrogen (72%) i heli(27%).

El nucli: És on es produeix l'energia. A 15 milions de graus Kelvin una sèrie de reaccions de fusió nuclear transformen 600 milions de tones d'hidrogen en heli per segon. Paral.lelament, 4 milions de tones de matèria es volatilitzen en energia.

La zona radioactiva: L'energia del centre travessa aquesta regió en pujar cap a la superfície.

La zona convectiva: En la zona exterior del Sol, corrents circulars transporten els gasos calents cap a la superfície.

La fotosfera: És en aquesta regió, de 200 quilòmetres de gruix, on l'atmosfera del sol esdevé transparent i iradia en l'espectre visible. La temperatura s'acosta als 6.000 graus.

La cromosfera: És la que es fa visible durant els eclipsis. Termperatura: alguns milers de graus. La frontera que la separa de la fotosfera és la zona més freda del Sol, a banda de les taques solars.

La corona: És la regió més externa del Sol i ateny temperatures de 2 milions de graus. És una font poderosa de raigs X.

Les taques solars: Més fredes que la fotosfera que les envolta --de 3.000 a 4.ooo graus-- es desplacen en grups. Es formen en la superfície del Sol, on emergeixen les línies dels camps magnètics. El seu nombre i intensitat varia seguint un cicle d'onze anys.

Erupcions solars: Són explosions gegantesques d'energia i de matèria que provenen de les taques solars, poden atènyer temperatures de l'ordre d'alguns milions de graus.

El vent solar: Constituït majorment per protons i electrons, bufa cap a la terra a velocitats que oscil.len entre els 350 i els 700 quilòmetres per hora.

El gran augment de l'activitat solar permet als astrofísics de tot el món estudiar el fenomen. Les agències espacials han preparat diverses missions per a estudiar la nostra estrella. Els Estats Units preparen el satèl.lit UARS —Upper Atmosphera Research Satellite—, que mesurarà els efectes de les radiacions ultraviolades a l'alta atmosfera. El projecte SOHO —Solar Heliospheric Observa-tory— és una col.laboració de la NASA i l'ESA —Agència Espacial Europea—. I NASA, ESA i els soviètics participen en el projecte Cluster, amb quatre satèli.lits que estudiaran els efectes del vent solar sobre el camp magnètic terrestre. En els propers anys, uns vint satèl.lits estudiaran la nostra estrella.

De tots aquest estudis es poden extreure moltes dades d'interès. Hem vist la força del Sol, que és capaç de fer notar el seu vent fins a una distància equivalent gairebé a deu vegades la que hi ha fins a Plutó, el planeta més allunyat. En un segon, el Sol perd un milió de tones d'hidrogen. A aquest ritme, però, el Sol no perdria tota la seva massa fins d'aquí a un bilió d'anys.

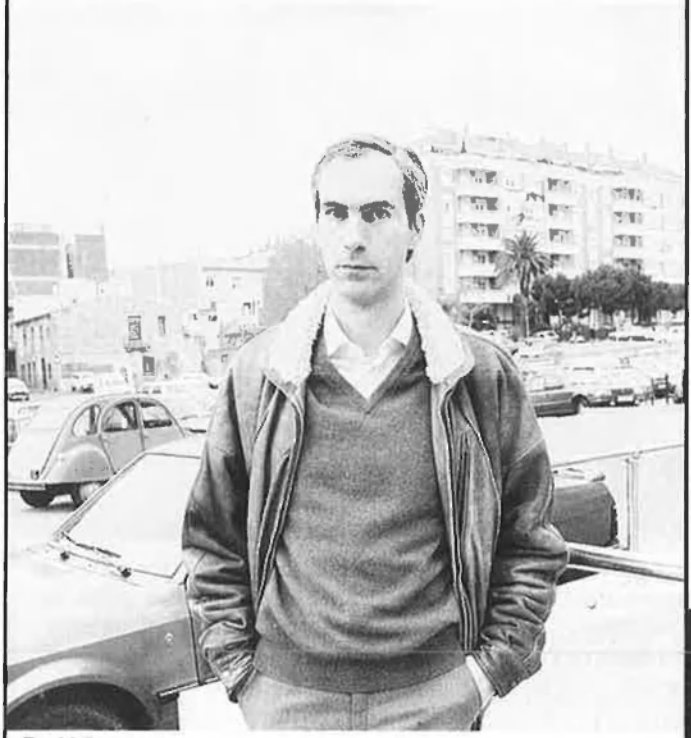
Aquesta activitat ens afecta molt directament. D'una banda, és el Sol el que permet que hi hagi vida damunt la Terra. De l'altra, hem vist com, en aquest mesos i fins d'aquí a un temps —potser encara un parell d'anys— l'augment d'activitat pot pertorbar les transmissions per satèl.lit, el funcionament d'aparells elèctrics i les collites. Conèixer aquests cicles i els seus efectes reals podrien ajudar-nos a prevenir-los.

Xavier Duran

Manual per a físics i biòlegs

PRESTATGE

Els manuals de la UAB —Universitat Autònoma de Barcelona— componen una col·lecció que pretén alleujar la mancança de textos universitaris en català. Fins ara, han aparegut tres títols: *Àlgebra lineal i geometria,* de Manuel Castellet; *Mecànica estadística i biologia molecular,* de David Jou, i *L'empresa: fonaments econòmics,* d'Antonio Serra Ramoneda. Dos títols més sobre electrocardiografia clínica i sobre anàlisi matemàtica, es troben en preparació.



David Jou.

La novetat més recent en el camp de la ciència és el llibre de David Jou sobre *Mecànica estadística i biologia molecular* (Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1989; 141 pàgs.). L'autor, catedràtic del Departament de Física de la Facultat de Ciències de la UAB, és prou conegut per la seva tasca com a investigador, a més dels articles divulgatius i els llibres de poemes. En aquest treball exposa un tema que coneix prou bé i el posa a l'abast de físics i biòlegs que han passat ja els primers cursos de carrera. El llibre permet oferir un pont entre física i biologia per donar als estudiants de cada una d'aquestes carreres algunes nocions, que els seran molt útils per a no quedar-se amb uns coneixements tan especialitzats que deixin de banda temes importants pertanyents a altres camps.

El llibre conté dotze capítols, cada un amb referències bibliogràfiques. Tracten de potencials termodinàmics, teoria cinètica de gasos, electròlits, desnaturalització del DNA i conducció nerviosa, entre altres temes. És una obra concisa i clara, amb la doble utilitat de ser una ajuda per als estudiants de les carreres que hem esmentat abans i d'anar omplint el pobre panorama de textos universitaris en català.

X. D.

Ecologisme d'estació

TUB D'ASSAIG

El passat estiu, els italians estaven preocupats per les algues de l'Adriàtic. Ara, estan preocupats per la contaminació de les grans ciutats. Els problemes alarmen en el moment en què es declaren i després poden quedar immergits en un estat letàrgic fins que tornen a produir-se. És el que un comentarista italià anomenava, fa uns dies, l'«ecologisme d'estació». Cada problema té la seva època i els diaris se'n fan ressò quan és, per dir-ho així, moda. Òbviament, l'ecologisme d'estació no té gaire utilitat. Però molt sovint els problemes són tractats d'aquesta manera. Els accidents de Vandellòs mobilitzen contra les centrals nuclears. El descobriment d'un creixement en el forat d'ozó alarma sobre els CFC. Un comentari sobre la producció de diòxid de carboni promou comentaris sobre l'efecte hivernacle. Un accident en el transport o emmagatzenament de substàncies perilloses omple els diaris de mesures de seguretat que s'han de prendre.

Però una vegada passat l'impacte, el tema pot caure novament en l'oblit. L'èxit dels que no volen canviar una situació és resistir les primeres empentes. Després, les propostes van esmorteint-se a causa del cansament, o, per repetides, deixen de cridar l'atenció de la gent.

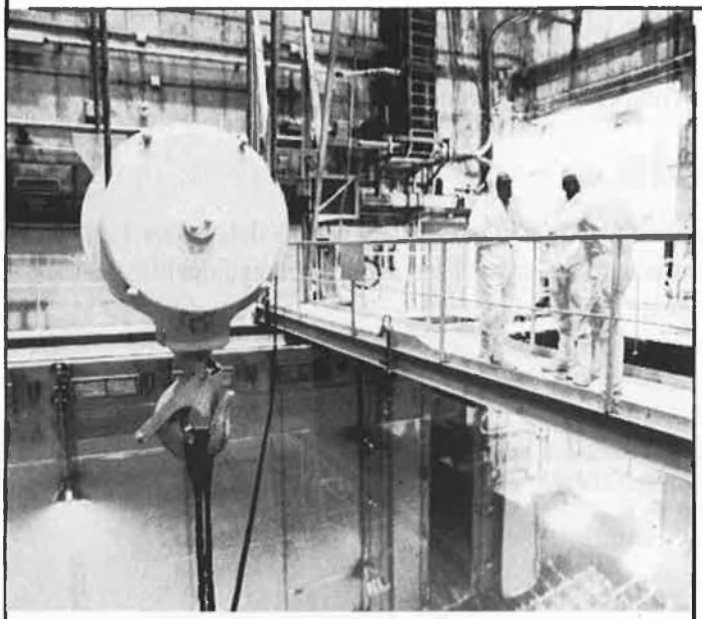
A l'àrea mediterrània, els projectes de solucions solen nàixer quan ja ha succeït la

Embrutar i embrutir

FREC DE PELLS

Els científics que estudien l'ecologia ens van ajudant a poc a poc a entendre com funciona la natura que ens és més pròxima i de la qual formem part. La tasca d'objectivitzar i formalitzar les relacions que hi ha entre els diferents elements que componen l'ecosistema és difícil i la simplificació és necessària per a avançar en el coneixement. Malgrat la complexitat del món, la ciència ecològica ha aconseguit uns fonaments sòlids en la comprensió dels camins que segueix una bona part de l'energia i de la matèria que circula i es transforma en el nostre planeta. Així, units amb criteris senzills però potents, és possible actualment parlar amb coneixement de causa de molts dels perills que correm globalment a causa de l'activitat humana i de les correccions necessàries i factibles, com és també possible combatre la demagògia dels mesquins.

Molts dels anomenats problemes ecològics més corrents, sovint locals, no són més que problemes d'embrutar i netejar, de *pala i escombra,* que apareixen en superar-se les capacitats d'autodepuració dels sistemes. Podríem dir que en general no es tracta de qüestions greus, si no fos que tenim una tendència clara a acostumar-nos-hi i encara diria més, de potenciar-ho. Si trobem un ambient una mica brut, ens costa menys d'embrutar al damunt i en lloc de netejar-ho, ens hi acostumem i fora. El que és greu de tot això és la pèrdua progressiva de sensibilitat, ja que tot embrutant s'embruteixen les persones, que per-



tragèdia i solen desaparèixer quan el record del fet ja és més boirós. De res serveix omplir la boca de promeses si només serveixen per a esquivar la indignació momentània. Cada estació té els seus problemes i, per tant, exigeix unes solucions. Passada l'estació, s'ha acabat el problema. Cal recordar, però, que les estacions tornen. I, per tant, els problemes també.

Xavier Duran



den el respecte per elles mateixes en perdre'l per l'ambient i pels altres. Entre embrutar i embrutir, hi ha un pas de formiga i un pas de gegant, una mutació senzilla com un error tipogràfic, però d'efectes deleteris.

Afortunadament, la raó mateixa de la dificultat dels ecòlegs per a incloure l'home en l'ecosistema, açò és, l'existència de processos simbòlics complexos que condicionen les relacions energètiques i materials, són l'origen de les solucions dels problemes ecològics. Podríem dir-ho d'una altra manera: la natura no té problemes, som nosaltres qui els tenim. La natura no causa problemes, som nosaltres qui els causem. Si embrutar és un fet material, embrutir és un fet simbòlic de conseqüències impredictibles. A tall d'exemple: no fa massa, en un programa de TV1, es jutjava «l'energia nuclear», i en unes quantes ocasions, el *defensor* va precisar que no es jutjaven «les Centrals nuclears», sinó «l'energia nuclear». Aquell home s'embrutia, tot *embrutant* la informació. Des d'aquí li proposo que, continuant en la mateixa línia, la propera vegada jutgin, si us plau, la força de la gravetat.

Jordi Flos

UN DE LLETRES

La finestra



Quan em vaig comprar el primer cotxe una mica presentable, una de les foteses que feia més gràcia als meus fills era la possibilitat d'apujar i abaixar les finestres a través d'uns botons situats a la porta. Una cosa francament automàtica i eficaç que bocabadava la canalla en comparació amb la maneta prehistòrica que fins aquells moments realitzava aquestes mateixes funcions. No servia per a gaire res, però quedava bé.

Però amb el temps i l'experiència, aquesta petita aportació tècnica se m'ha fet ja no només antipàtica, sinó obertament hostil. Primera, els botons només funcionen quan està donada la clau de contacte. És a dir, descobreixes que t'has deixat la finestra dos dits oberta en el precís moment que has amagat la clau a la butxaca més profunda dels pantalons. Abans, amb la maneta, rai. Ara, amb el botó, tot es complica. Segona, quan es fon un fusible concret que es veu que s'encarrega d'això, no hi ha qui aconsegueixi moure la finestra i et quedes condemnat o a la fredor sistemàtica o a la més terrible calidesa. Passa una mica com amb les joguines a piles: Les cases són plenes de joguines difuntes, per no canviar les piles quan s'acaben. Mentre n'hi ha, són unes joguines impressionants, que saben fer de tot. Però després, mentre que un mecano és i serà sempre un mecano, una joguina de piles sense piles és un cadàver d'una inutilitat esfèrica i absoluta.

Vull dir amb això que certes petites tecnologies quotidianes tenen un cert peatge d'incomoditat. Una màquina d'escriure manual escriu amb una espelma al costat. Una elèctrica ho fa tot més bé, però quan se'n va la llum, simplement es mor. La mecànica té avantatges importants damunt l'electrònica. La més important, que és menys vulnerable. Que necessita menys condicions per a funcionar. Cada vegada que descobreixo des del carrer la finestra a mig tancar, pagaria per tenir la maneta.

Vicenç Villatoro



ECONOMIA

L'especulació immobiliària hipoteca els compradors de vivendes

El sòl, pels núvols

El dret constitucional a una vivenda digna és avui una utopia amb el permís dels bancs. Les capitals i els centres turístics han fet els dos darreres anys el seu agost. La baixa qualitat del material i l'excés d'oferta, però, amenacen de saturar el mercat.

Segons un estudi realitzat entre els mesos de març i agost de 1989, els preus de la vivenda a les comarques de Barcelona han augmentat un 25%, encara que hi ha diferències substancials entre els preus de les vivendes a la mateixa ciutat i les localitats del cinturó i la costa. Aquestes dues darreres àrees són les que han experimentat un increment més alt.

Segons aquest mateix estudi, l'augment del preu de les vivendes en capitals com Barcelona i Tarragona, han estat del 25% i el 18%, respectivament.

Poblacions del cinturó de Barcelona com Tarrassa, Sabadell, Granollers o Sant Cugat del Vallès són les zones que han experimentat un augment més gran, entre altres coses pel desplaçament de la població i de les indústries cap aquestes altres zones, desplaçament degut a la manca de disponibilitat de Barcelona, i les expectatives són que els preus continuen augmentant, encara que no en un ritme de creixement tan fort com l'experimentat fins ara.

Les pujades més fortes les han patides Sitges i Castelldefels, on els preus per metre quadrat se situen entre les 188.000 i 150.000 pessetes. Però altres poblacions continuen patint, igualment, un fort increment dels preus. Així, Vilafranca del Penedès ha experimentat un augment que va del 25 al 35%; Vic, entre el 18 i el 22%; Igualada, entre el 20 i el 25% o Manresa entre el 16 i el 20%.

Segons les llicències d'obres aprovades durant el primer semestre de 1989 per la Direcció del Control de l'Edificació de l'Ajuntament de Barcelona, es preveu la construcció de 351.036 metres quadrats en edificis de caràcter residencial i que es distribueixen així: un 42'5% destinats a usos estrictament residencials, un 38'5% per a aparcaments i un 19% a locals comercials. Això reflecteix un increment del 0'27% respecte a la superfície existent el 1986.

D'altra banda, el valor catastral urbà comparat en els anys 1984-88 per comunitats autònomes és el següent: les Illes passen d'un valor catastral, el 1984, de 565.858.455 de pessetes a 1.141.499.142 de pessetes el 198. Catalunya passa de 3.429.384.481 de pessetes a 7.822.893.424, i el País Valencià, entre 1984-88 experimenta un augment que va dels 1.866.390.489 de pessetes als 4.884.682.792 de pessetes del valor catastral dels immobles urbans.

D'altra banda, segons una ponència presentada per Cristina Narbona al seminari organitzat per la UIMP, l'any passat el preu mitjà per metre quadrat per a la construcció de vivendes ha experimentat els següents augments: per a vivendes de primera categoria Barcelona passa de 165.000 pessetes metre quadrat el primer semestre de 1988 a 230.000 pessetes en el mateix període de 1989; València passa de 85.000 pessetes el 1988 a 120.000; Alacant, de 115.000 pessetes metre quadrat a 142.000; i Mallorca, de 135.000 en el primer semestre del 1988 a 160.000 pessetes el metre quadrat en el primer trimestre de 1989.

Pel que fa a vivendes de qualitat corrent, i segons el mateix estudi, Barcelona passa de 120.000 a 140.000 pessetes d'un any per a l'altre; València de 55.000 a 69.000; Alacant de 48.000 a 58.000 pessetes i Mallorca, de 58.000 a 75.000 pessetes el metre quadrat.

Quant a l'urbanisme de les zones turístiques catalanes i més en concret en la Costa Brava, en un debat urbanístic organitzat pel Col.legi d'Arquitectes de Catalunya aquests van posar de manifest que s'han de reivindicar les directrius generals que determinin la qualificació urbanística de la Costa Brava, per tal com no s'han acomplert les línies previstes en els plans urbanístics.

En aquest sentit, membres del col.lectiu van expressar la seva preocupació per l'exhauriment del territori i la



sobrestructuració de construcció en moltes àrees de la Costa Brava, fonamentalment provocat per la construcció massiva de cases adosades que constitueixen "una barrera arquitectònica", segons Esteve Coromines, arquitecte participant en el debat.

PAÍS VALENCIÀ: UNA COSTA IMPOSSIBLE

València ha entrat en els dos darrers anys en la cursa frenètica dels preus prohibitius. El metre quadrat de vivenda costa avui un 75% més que el 1986, si bé la pujada ha estat desigual en funció de l'area metropolitana que s'estudie. Així, la zona més sol.licitada ha vist com la demanda ha fet pujar fins i tot un 180% els preus immobiliaris, mentre que els menys demandats han sofert un increment intermedi del 25%.

La cotització del preu mitjà per metre quadrat ha passat de les 30.000 pessetes el 1987 a les 58.000 l'últim exercici, de manera que el preu mitjà de la vivenda ha ascendit dels 3'5 milions de pessetes als 6'5 milions.Els marges entre els quals es mou el mercat immobiliari a València van des de les 200.000 pessetes per metre quadrat que es paga al centre a les 75.000 a l'àrea suburbana.



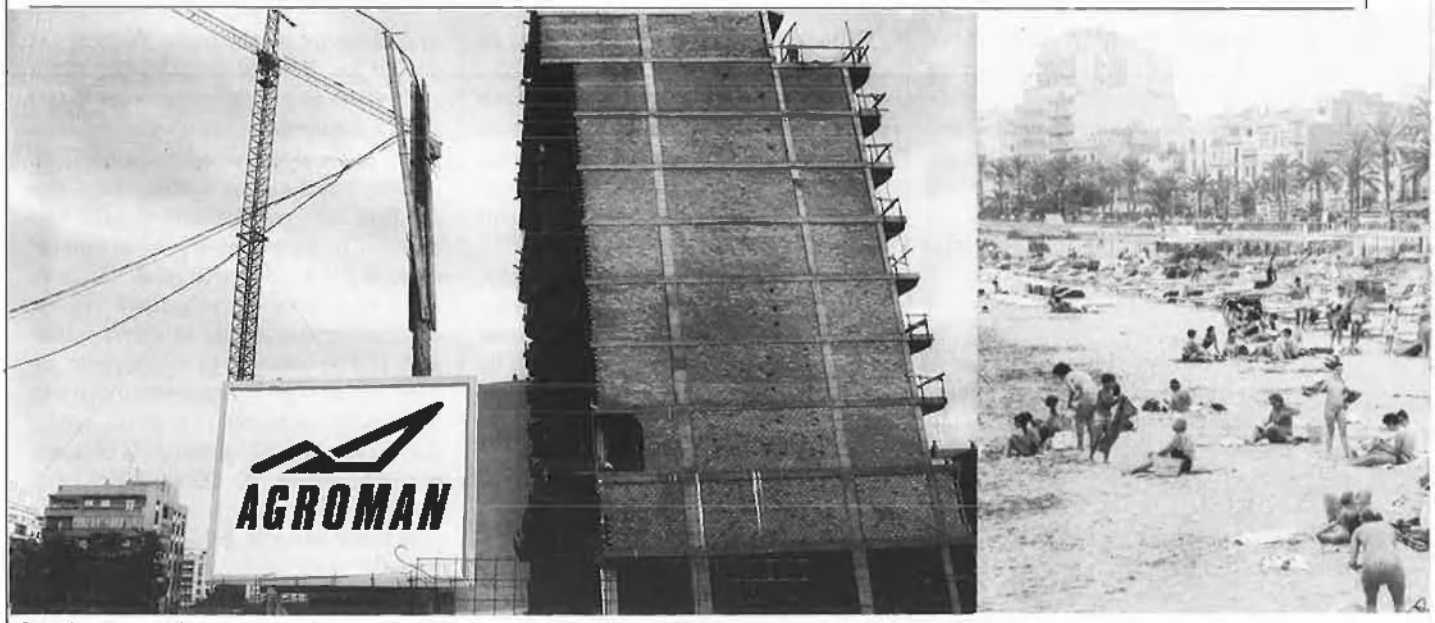
Pel que fa al sector turístic immobiliari, la costa sud d'Alacant apareix com l'àrea del País Valencià que compta amb més possibilitats d'expansió segons un informe elaborat per la societat filial de Caixa de Barcelona, GDS-Tecnogestión. Aquest document apunta que en els darrers quatre anys el País Valencià ha experimentat un creixement de l'oferta immobiliària turística de l'ordre del l'4% anual, mentre que l'expectativa d'augment de la demanda durant la dècada dels 90 se situarà en el 3%.

El litoral valencià, però, es comporta de diferent manera de nord a sud. Així, mentre les comarques castellonenques atrauen turisme interior, la zona central és destinació dels habitants de la capital del Túria i Alacant funciona com a pol d'atracció de turisme estranger.

En aquest context, Alacant concentra el major negoci immobiliari amb un sostre que marcaran en el moment oportú factors tan interrelacionats com la caiguda dels ritmes de construcció, l'excés de l'oferta i les conseqüents degradació del sector i caiguda dels preus. També l'edificació de grans complexos urbanístics i la creació d'instituts de promoció, com el recentment creat a Gandia, pot flexionar les expectatives.

Pel que fa a Castelló, conflueixen dues circunstàncies que poden ajudar a multiplicar per 2'5 el nombre de turistes: abundància de sòl i un reduït estoc de vivendes en construcció (12.000 unitats fins al 1991). Com a factors negatius apareixen una falta de qualificació en molts dels terrenys, la restricció de concessió de llicències d'edificació a les localitats amb més demanda, com ara Benicàssim, la no-participació dels circuits internacionals de tour-operators, la manca d'oferta hotelera i la manca d'infrastructures complementàries (camps de golf, ports esportius).

Així les coses, són els grans complexos d'alta qualitat els que atrauen la major part de les inversions. Als projectes futurs de Nules i Moncòfar (vegeu EL TEMPS, núm. 240), cal afegir les grans promocions d'Alcocebre a l'estil de la urbanització de luxe Las Fuentes, on els preus se situen entre les 220 i les 230 mil pessetes el metre quadrat, i les promocions de Peníscola, on la Generalitat Valenciana invertirà 1.500 milions de pessetes en la modernització del port.



Les vivendes han incrementat a València un 75% el seu cost en dos anys.

Pel que fa a la costa valenciana, els empresaris es plantegen ara en la reconversió d'un tipus de turisme de segona residència i qualitat baixa a un altre de qualitat mitjana-alta completat amb una major presència de visitants estrangers.En la cursa per rentar la seua imatge apareixen en primer lloc dues localitats: Gandia i Oliva.

Gandia té prevista la requalificació de 460 hectàrees de terme municipal en un pla plurianual de promoció turística mamprès pel recentment creat Patronat Municipal de Turisme. Pel que fa a Oliva, aquesta localitat de la Safor disposa encara de 290 hectàrees de sòl urbanitzable i serà l'escenari on s'ubicarà el complex Oliva-Nova, promogut per una societat hispano-germana que preveu la finalització de les obres l'any 2005, amb una ocupació de 166 hectàrees i una variada oferta complementaria.

Finalment, Alacant continua pareixent com una realitat plena de particularitats. La inversió immobiliària s'ha desplaçat cap al sud una vegada han quedat saturats els municipis del nord. A més, hi ha un estoc de 35.000 vivendes que eixiran a la venda el 1991 i que apareixen com a segones residències.

El contrast apareix en la franja ubicada entre el Pilar de la Foradada i Torrevella, on concorren un alt ritme de creixement, amb un excés d'oferta que ja comença a detectar-se, i una baixa qualitat de les obres realitzades. Malgrat tot, la saturació del mercat i l'alentiment de les vendes no va acompanyada d'un descens dels preus, que continuan sent inassequibles. El col.lapse del negoci immobiliari pot estar prop.

Benidorm, localitat senyera del turisme alacantí, ha sabut acompanyar una afluència de 4 milions de turistes anuals amb preus que arriben a les 300.000 pessetes el metre quadrat. No és aquest el cas de localitats on es conserven un preus assequibles amb un equilibri amb l'entorn, com el Campello, per exemple, amb una platja de 23 quilòmetres i 200 hectàrees urbanitzables.

UN PGOU SENSE PREVISIONS

Pel novembre de 1989 es vau complir els primers quatre anys de l'entrada en vigor del Pla General d'Ordenació Urbana de Palma (PGOU), un document urbanístic que encara provoca crítiques --algunes, bastant serioses-- donada l'experiència de la seva aplicació. L'escassesa de sòl per a construir, conseqüència d'uns càlculs de creixement demogràfic erronis i d'una especulació fortíssima --fomentada pels bons resultats econòmics del sector turístic--, dóna com a resultat un encariment dels preus dels pisos --tant per comprar com per llogar--, la qual cosa ha obligat l'Ajuntament a realitzar advertències sobre un eventual intervencionisme en el mercat immobiliari de la ciutat mitjançant l'exprociació forçosa de solars.

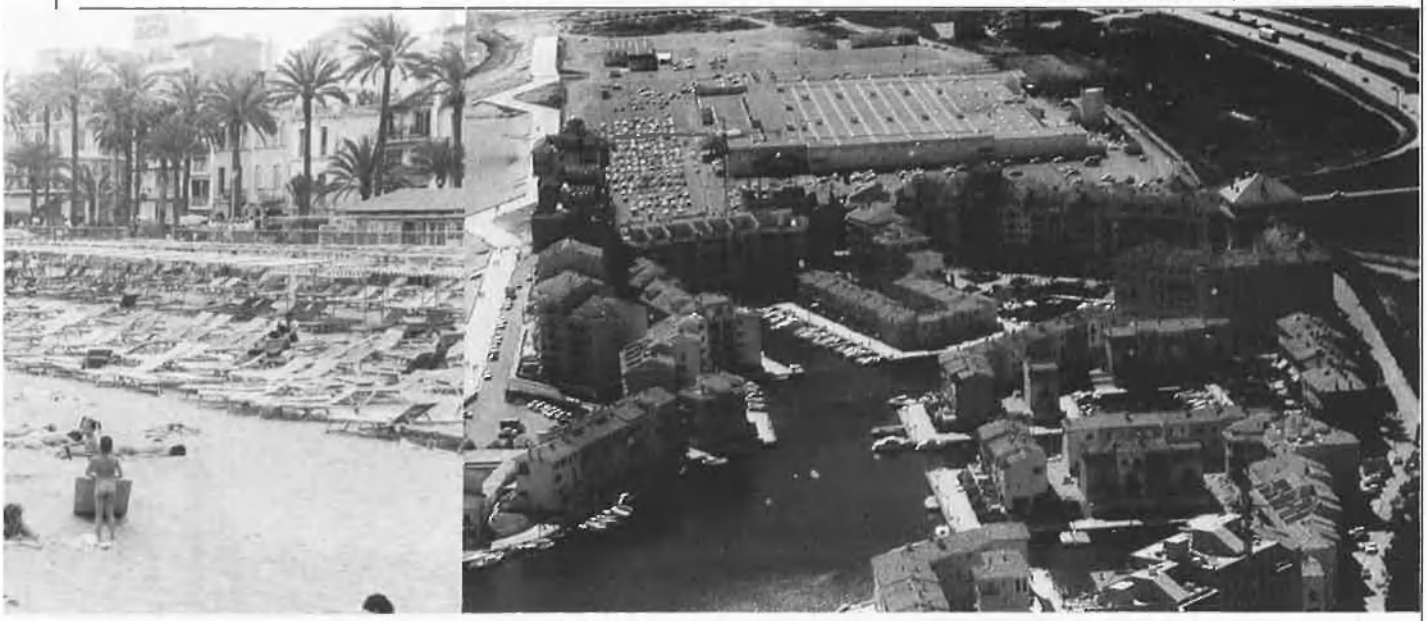
El problema que planteja l'oferta immobiliària a Palma és greu. Una vivenda de segona a l'eixample, en bon estat de conservació i poc més de cent metres quadrats de superfície, val aproximadament deu milions de pessetes. Si és nou, el preu no baixa dels quinze milions de pessetes.

Aquestes xifres són prou explícites per a adonar-se de la situació en què es troba Palma, una ciutat en la qual durant 1988 l'índex de vivendes de protecció oficial (VPO) era del 3'66%, més d'un punt menys que en el 1987.

Si es fa cas de l'Associació de Constructors i Promotors, la pujada dels preus s'explica en el mateix Pla General d'Ordenació Urbana (PGOU), el qual no va fer prou previsions de sòl urbà, i allí on ho va fer els preus dels terrenys s'han disparat. Restriccions en les alçades, normativa complexa, increments salarials i de materials..., són altres factors que incideixen, però n'hi ha un que és fonamental.

L'especulació, sense cap mena de dubte, és un procés que s'expressa com a imparable i que --paradoxalment-- fa que els esquitxos també arribin als mateixos promotors immobiliaris. El propietari d'un solar espera que el mercat continuï la seva tendència a l'alça, però és que si ja l'ha comprat un constructor, sovint també espera per tornar-lo a vendre. Joc entre especuladors.

En l'informe econòmic i financer realitzat per la Conselleria d'Economia i Hisenda per als pressupostos de la Comunitat Autònoma de 1990 es diu: "En aquest sentit, Palma també acusa considerablement l'alt nivell especulatiu del sector, perquè, no obstant la disminució de llicències ja comentada --es refereix al 1988--, la quantia econòmica



Sitges i Castelldefels han estat, a Catalunya, les poblacions de major especulació. Apartaments i urbanitzacions dibuixen la costa.



Palma, un PGOU amb disfuncions.

d'allò pressupostat en obra nova ha crescut en un 21'3% en termes nominals (aproximadament un 15% en termes constants). Això situa Palma com un dels municipis amb major especulació constructora de les Balears, ja que, com hem comentat en la introducció d'aquest informe, el creixement mitjà real de la construcció balear està entorn del 6%. Per això, i cas de confirmar-se definitivament la dada, Palma se situaria en un 70% per damunt del nivell mitjà de la regió."

Resulta evident que amb uns preus tan elevats la construcció de vivendes de protecció oficial (VPO) assoleixin taxes tan baixes --els mòduls autoritzats no són suficients per a cobrir les despeses-- i en el cas que se'n facin, pagar un sobrepreu ja es considera normal.

Davant aquesta situació els constructors s'han decantat --majoritàriament-- per la construcció de vivendes de règim lliure --en el 88 foren el 68'24%--, de major qualitat --sempre discutible-- i molt més cares.

Des del gener fins al setembre de 1989 l'Ajuntament de Palma lliurà 255 permisos d'obra nova per un import de 16.013 milions de pessetes. En el mateix període del 88 foren 176 llicències i un import de 10.641 milions de pessetes. En conseqüència més vivendes, però també més cares. Cal fer l'advertència de la desviació que aquesta oferta pot tenir cap al sector turístic en forma d'apartament sense legalitzar.

El panorama actual ha donat peu al desenvolupament d'una alternativa que els constructors consideren cojuntural: la rehabilitació de vivendes. Aquestes iniciatives compten amb ajudes oficials de l'Ajuntament de Palma, la Conselleria de Cultura i de l'Administració central. Es una sortida per al sector, però no per a l'usuari.

La major entitat de les iniciatives immobiliàries posa en perill la continuïtat de les empreses més petites del sector, que no tenen el suficient grau d'especialització i mitjans tècnics. Això pot provocar una greu crisi si es confirma l'alentiment del creixement turístic a Balears, ja que una de les sortides previstes és el turisme de segona residència.

A nivell institucional l'Ajuntament de Palma ha reconegut certes disfuncions del Pla General d'Ordenació Urbana, com és ara la manca de sòl industrial que fa que el preu arribi a les 70.000 pessetes el metre quadrat, mentre que en sòl urbà es mostra decidit a dur a terme un programa d'expropiacions forçoses per tal de fomentar-ne la urbanització en règim de promoció pública o de cooperativisme.

Mentrestant, arriben les solucios. Una ullada a les pàgines d'anuncis classificats dels diaris dóna una dimensió aproximada del que per al ciutadà de Palma té fer-se amb una casa. Aquest és, potser, un dels reptes socials més importants de Palma, ciutat capdavantera en el nombre de vehicles, telèfons i renta per càpita; una imatge anacrònica quan de comprar-se una vivenda es tracta. La pregunta és gairebé inevitable: ¿fins quan? Es l'altra cara de la realitat illenca.

Silvia Monfort, Albert Vicent, Germà Ventayol

Una mar plena de problemes

La legislació internacional és insuficient

La seguretat i higíene a bord d'un vaixell mercant, la inspecció dels bucs que pertanyen o no a la CE llevat dels d'USA, l'eliminació de les banderes de conveniència i la problemàtica dels polissons, són alguns dels temes tractas en l'últim Congrés Internacional sobre els Drets del Mariner celebrat recentment a Barcelona.

La legislació internacional regula els drets del polissó i estableix que quan un capità de vaixell captura un polissó l'ha de desembarcar en el primer port on atraqui el buc. El fet és que els estats sobirans poden escollir entre acollir aquella persona o no, i en la majoria dels casos no se'ls deixa desembarcar i el capità ha d'enrolar-lo una altra vegada fins arribar a un nou port.

El Centre dels Drets del Mariner de Barcelona és una institució que treballa en col.laboració amb el sindicat de la marina mercant de Nova York ITF. Des d'aquest centre, segons ens explica Emili Blanch, advocat i president d'aquesta institució, "estem treballant per arribar a un acord amb totes les parts pel qual, quan un polissó desembarca i és apresat, se li prengui declaració. Si no hi ha motiu d'asil polític "se l'ha de deixar escollir entre tornar a embarcar al mateix vaixell fins arribar al proper port o bé repatriar-lo al port d'origen o al seu país", explica Emili Blanch.

Pel fet que la legislació en aquests casos és insuficient, "el que s'ha de fer és anar més enllà del conveni internacional, desglossar-lo en reglaments i fer-ne una llei", segueix dient Emili Blanch. Una vegada redactat el projecte de llei, el Centre vol proposar a algun partit parlamentari que el proposi la seva tramitació com a llei.



Vista del port de València.

Es tracta d'evitar casos com l'ocorregut fa uns mesos quan un capità de vaixell pressumptament llançà per la borda dos polissons. Quan va arribar al port de Ceuta la tripulació li posà una denúncia, però no es va fer res perquè "no es pot determinar exactament on el capità ha tirat als dos polissons, i com que el vaixell està fora d'aigües jurisdiccionals no es tenen competències per intervenir en aquest afer", expliquen els adocats del Centre.

En aquest cas es va detenir el capità durant unes hores, però al dia següent va poder salpar de nou, "i és que no està clar com s'ha d'actuar en aquests casos, legislativament parlant", afegeix Emili Blanch.

Quan es comet una irregularitat o agressió dalt d'un vaixell mercant, com que el buc es va desplaçant de país en país per aigües internacionals, a l'hora d'emprendre accions judicials és difícil fixar-ne les competències. Per això s'està intentant que quan es doni un cas d'irregularitats es denunciï en el primer port on atraqui el vaixell, i sigui en aquell país on es jutgi el cas, "no en el lloc on s'ha comés el fet, sinó on es denúncia", especifiquen els advocats.

BANDERES DE CONVENIÈNCIA

Tal i com es va argumentar en l'últim Congrés Internacional sobre els Drets del Mariner celebrat a mitjans de novembre a Barcelona, s'ha d'aconseguir que no serveixi de res argumentar que els polissons seran jutjats en el territori de la bandera del vaixell, ja que molts d'aquests bucs circulen amb

bandera de conveniència, com ara Panamà, Sri-Lanka, Xipre, Liberia, Malta, Namíbia. En general tots els països desenvolupats, (fins i tot Andorra) també ha demanat poder tenir bandera de conveniència.

Hi ha estats que, en virtut dels principis de sobirania, cedeixen l'ús de la seva bandera a empreses de tercers països sense exercir, generalment, cap tipus de control. La matriculació de vaixells és fàcil d'obtenir i els beneficis derivats de l'explotació del buc no estan subjectes a cap impost local, ja que solament es perceben uns drets per la matriculació i una taxa anual per tonatge.

A més d'això, un vaixell mercant pot tenir pavelló de Panamà, mentre que l'armador és grec, el fletador suec, el capità del buc és belga i la tripulació filipina. Per tant, quan es produeix una irregularitat a bord del vaixell, demanar-ne responsabilitats és fa difícil, encara que en darrer terme és l'armador, el titular del vaixell, qui n'ha de respondre.

En unes jornades celebrades a Nova York sobre el tema dels vaixells que circulen amb banderes de conveniència es va denunciar que són aquests els qui s'enduen la majoria dels flets, ja que les despeses laborals d'explotació d'un buc sota bandera de conveniència són inferiors a les dels països occidentals i, per tant, distorsionen el mercat mundial de flets.

En aquestes jornades es va parlar d'imposar a aquests vaixells una taxa quan entrin a descarregar en algun port. El pagament posaria a igual nivell un vaixell de bandera de conveniència i un buc de bandera estatal. El problema és que si se'ls eleva la taxa a abonar ja no els sortirà tant a compte fletar el vaixell en haver de pagar el percentatge corresponent als impostos del buc i llavors plegarien molts vaixells i companyies.



UN PEIX QUE ES MOSSEGA LA CUA

Els mariners mercants han de traballar en uns vaixells les condicions de navegabilitat dels quals podria comparar-se a "veritables closques de nous". I és que, segons afirmen del Centre dels Drets del Mariner, "hi ha vaixells que quan han fet 10 milles s'enfonsen, com va succeir fa poc de temps a la sortida del port de Bilbao, i en molts altres casos. Però si s'enfonsa un vaixell, els armadors tenen una assegurança de la companyia Lloyd que els cobreix el vaixell, mentre que els tripulants ja s'-ho faran".

Pel fet que els flets d'aquests vaixells són molt econòmics, això va a càrrec del salari dels tripulants, ja que se'ls redueix el sou per a poder obtenir beneficis. "Si els salaris fossin els que marca l'ITF –diu Emili Blanch– o els dels països desenvolupats quasibé no tindrien marge. I el benefici l'aconsegueixen reduint salaris, reduint seguretat i reduint les despeses referents a l'alimentació i sanitat".

Tan sols un 15% dels vaixells que circulen amb bandera de conveniència, accepta que els seus tripulants tinguin un contracte d'ITF, el qual els cobreix totes les garanties, el 85% restant s'enrolen per lliure, i d'aquest, entre 15 i 20.000 són filipins, en l'actualitat la major flota tripulant.

Es dóna el cas que si aquests tripulants volen regularitzar les seves condicions de treball, "els armadors els amenacen", expliquen els advocats del CDM. Així, si la tripulació filipina no es vol enrolar en les condicions que els ofereixen "llavors els diuen que agafaran els de Sri-Lanka. Si aquests també posen problemes tenen els birmans, i si aquests encara es resisteixen tindran els polonesos, els quals abareteixen molt més les despeses".

Fins i tot, apunten els advocats, "es diu que hi ha una doble comptabilitat en els vaixells. Es a dir, que si s'inspecciona el full de salaris signat pels tripulants, efectivament cobre el que diuen els convenis internacionals, però en realitat cobren molt menys". I si el tripulant arriba a protestar o fer públiques les condicions en que treballa, llavors se l'inscriu a les "llistes negres" de l'armador, i ja no el tornaran a contractar en cap altre port".

A conseqüència del buit legal existent en diversos aspectes referits al tràfic marítim, Inspecció de Treball, Magistratura, Comandància de Marina, Jutjats, armadors, fletadors, capitans i altres, coordinats pel Centre del Drets del Mariner, estan elaborant un projecte de llei per tal de regularitzar la situació laboral dels mariners de vaixells mercants.

Sílvia Monfort

Taüts biològics a Europa

La mort com a negoci. Així ho ha entès la fàbrica de taüts Cardona de Mora d'Ebre, que ha apostat per introduir-se al mercat europeu amb un producte absolutament novedós: els taüts biològics de closca d'ametlla. I a més, a estàndards europeus.

Aquest any pot ser per a la indústria funerària de l'estat espanyol el moment definitiu per a introduir-se al mercat europeu i alhora ser un dels pioners en aquesta matèria. Concretament és l'empresa Cardona Fàbrica de Taüts de Móra d'Ebre qui establirà acords amb les més importants indústries europees del ram per potenciar el consum de taüts biològics construïts amb closca d'ametlla. Cal destacar el caràcter ecològic d'aquests taüts, que són biodegradables i no cal tallar arbres per a fabricar-los, sinó simplement posseir grans quantitats d'ametlla que és, a més, una fruita seca molt abundant a les comarques meridionals.

L'empresa funerària francesa Courtaine Bois, una de les més importants en construcció de taüts a França, ha estat la primera a interesar-se en l'exportació de taüts de closca d'ametlla a aquest país i per aquest motiu acaben de visitar la indústria Cardona Fàbrica de Taüts. Els visitants francesos han quedat molt sorpresos per la tècnica del maderón, que és precisament com s'anomena la fusta sintètica de closca d'ametlla que ha inventat l'empresari Silio Cardona.

L'èxit del nou producte no es va fer esperar a Catalunya, posteriorment a la resta de l'estat espanyol i ara, aquest mateix mes, Silio Cardona començarà a exportar taüts biològics a diferents països de la Comunitat Europea. El primer d'ells serà a França.

Cardona se sent molt orgullós del seu invent i comenta amb satisfacció que el passat mes de novembre va assitir a la Biennal Funerària de París. Silio Cardona ha assegurat que els seus taüts "van tenir un gran ressò". I ha afegit que "el nostre estand va ser el més visitat, i els funeraris d'arreu del món van quedar impressionats per la qualitat, el preu i el disseny dels nostres taüts".



Silio Cardona, inventor dels taüts biològics.

Al mateix temps, Silio Cardona ha insistit en el caràcter ecològic d'aquests taüts: "Cal pensar que a Europa cada any se celebren cinc milions d'enterraments, cosa que implica tallar un milió d'arbres per a elaborar els corresponents taüts. Aquí està la importància de la closca d'ametlla, pel fet que és una alternativa ecològica amb moltes possibilitats i la seva textura apareix com si realment fos fusta". Aquest resultat s'obté gràcies a la polvorització de la closca, que després s'aglutina amb resina sintètica i amb una màquina es dosifica".

Cardona ha manifestat que, a més, "la closca d'ametlla és un material molt versàtil i ara estem construint també bongos, caixes acústiques, escuts per a diferents ajuntaments i mobles de rellotge, entre altres creacions".

Per a Silio Cardona, "la indústria funerària està en l'edat prehistòrica i cal adaptar-la als nous temps i aplicar-hi les noves tecnologies".

Per a aquest empresari, "és necessari que aquest sector ens preparem i estiguem a punt per quan comenci a funcionar el nou mercat europeu. Entre altres coses, caldria, per exemple, que s'unifiquessin les mides estàndards dels taüts i se seguissin criteris semblants de construcció perquè sigui més fàcil i àgil la seva comercialització".

Cinta S. Bellmunt

EMPRESES

Presents financers

Mercat de Futurs Financers ha anunciat a EL TEMPS que a finals d'aquest mes de gener el mercat de futurs iniciarà les operacions. El MEFF serà un mercat totalment informatitzat que ubicarà els ordinadors centrals a Barcelona encara que mitjançant via telefònica s'hi podrà connectar una terminal des de qualsevol punt.

Les primeres previsions són que en aquest mercat «es comencin negociant unes 700 operacions diàries», declara Francesca Minguella, cap de relacions institucionals de MEFFSA, «però el nombre òptim i normal són 1.000 diàries, i el mercat pot créixer fins a aquestes xifres», depenent de la política d'emissió de Deute Públic de l'Estat i de la resposta dels futurs inversors, «que fins ara és molt positiva».

Els socis accionistes de MEFFSA són 30 entitats bancàries d'arreu de l'estat i hi ha 11 entitats més adherides.

III Premi Epson

Epson convoca per tercer any consecutiu els Premis Epson de Divulgació Informàtica. Amb la convocatòria d'aquest premi es pretén sensibilitzar «els diversos agents educatius —administració, pares, professors i alumnes— sobre la importància d'integrar les tecnologies de la informació i les tecnologies de l'educació».

Aquests premis pretenen adequar la instrucció dels joves a les demandes reals del món del treball i conscienciar-los de la necessitat d'una formació continuada.

Joguines per a tothom

Mattel, empresa líder en el sector de la joguina, ha posat en marxa la campanya «Cap nen sense joguina» en col·laboració amb Càritas de Barcelona i el centre Joan Salvador Gavina pertanyent a la Generalitat de Catalunya.

Aquesta campanya, simultània a Barcelona, Madrid, Alacant i Tarragona entre altres poblacions, haurà permès repartir 15.000 joguines la nit de Reis.

Mattel, empresa nordamericana, té una diversitat de línia de productes que van des de la famosíssima Barbie a Lady Tirabuixons, Masters de l'Univers, jocs de taula i joguines de participació.

Mattel Espana té previst sobrepassar els 7.000 milions de pessetes de facturació per l'any 1989. La línia Barbie ja factura 2.500 milions de pessetes i es calcula que l'any 1989 s'hauran venut un milió de Barbies amb el nombre corresponent de vestits.

Nou conflicte a Imepiel

La direcció d'Imepiel ha reobert el conflicte social a l'empresa de la Vall d'Uixó en haver presentat un expedient de regulació de plantilla davant la Direcció Provincial de Treball de Castelló. La direcció general de Patrimoni de l'Estat, d'on depèn Imepiel, pretén rebaixar el nombre de treballadors de 1.431 a 831 per tal d'abaixar els costos de la societat. Fins ara el comitè d'empresa s'ha negat a la regulació de la plantilla i cas de variar les postures de les parts implicades, serà la Direcció General d'Ocupació l'organisme encarregat de decidir sobre aquest expedient.





Barbie, la *star* de Mattel. Imepiel, de nou les mobilitzacions.

PANORAMA ECONÒMIC

El dèficit comercial, a debat

Les darreres xifres facilitades per la Direcció General de Duanes sobre el dèficit comercial han incrementat la preocupació en diferents ambients econòmics. Les dades són terminants: un dèficit comercial acumulat en el període gener-novembre del 1989 que ha ascendit a 2.998.881 de pessetes (un 42% més que en el mateix període de l'any anterior) i una cobertura del 61,4% (5,4 punts menys que l'exercici precedent). Així mateix, el dèficit per compte corrent se situava en el mateix període en 9.950 milions de dòlars davant dels 1.795 milions de dòlars d'un any abans.

Sobre les mesures a adoptar per a detenir aquest procés es pronuncien, per a EL TEMPS, tres figures representantives del panorama econòmic:

Enrique Silla, president de la Cambra de Comerç de València:

Les transaccions comercials amb l'exterior han patit durant els darrers anys un intens deteriorament. Les actuacions que han d'exigir-se a les autoritats econòmiques per a corregir aquest procés poden classificar-se en dos grans grups: les mesures a curt termini inclouen, de manera indispensable,la reducció del ritme de creixement del consum i inversió efectuat per famílies, empreses i sector públic a Espanya, factor principal del fort avanç de les importacions. A tal fi haurà d'aplicar-se una política fiscal contractiva de caràcter selectiu, és a dir, dirigida a gravar el consum i reduir la despesa pública corrent per tal d'afectar el mínim possible la despesa d'inversió, que és l'única que ens permetrà guanyar competitivitat de cara al futur.

Aquesta política haurà d'estar acompanyada, per contribuir a millorar la competitivitat, d'un tipus de canvi de la pesseta més d'acord amb el dèficit per compte corrent que presenta el nostre país i accions per a la reducció del diferencial d'inflació que ens separa dels nostres principals socis comercials. Com a complement, és necessari impulsar totes aquelles activitats que ajuden a la projecció de les nostres empreses. Així ho han entès institucions com les Cambres de Comerç amb la posada en marxa del Pla de Foment a l'Exportació.

Junt amb aquestes mesures de caràcter immediat cal exigir-ne un segon grup, l'objectiu del qual seria la consolidació en el temps de les consecucions que es vagen assolint. Es tracta de mesures que permeten a les empreses una major adaptació a les noves condicions de la demanda: flexibilitzar els mercats de productes i factors (normatives fiscals i laborals, mercats financers, etc.) i millorar els aspectes de l'oferta que resulten essencials per a competir en el mercat (qualitat dels productes, disseny, estructures de distribució, etc.).

Joaquim Trigo, director d'economia de Foment Nacional del Treball:

Per a contenir el dèficit comercial caldria aplicar tres mesures. La primera, incrementar la competitivitat de les empreses estatals, factor sotmès a l'eliminació de les despeses no productives. Una altra mesura seria la d'eliminar despeses financeres, ja que l'estat espanyol, comparant-lo amb la resta d'estats europeus, és qui té unes despeses de finançament més altes, sobretot pel que fa a costos financers.

I la tercera mesura seria la de realitzar un tipus de canvi de moneda més realista, sense voler dir una devaluació de la pesseta, sinó aprofitar la fluctuació i, evidentment, tenir cura de tots els altres desequilibris, com el del sector públic.





Luis Espinosa, secretari general de la Confederació Empresarial Valenciana:

Per a reduir el dèficit exterior han d'adoptar-se aquelles mesures encaminades a propiciar l'augment de la productivitat de les empreses, com a única forma de poder assumir l'increment de les despeses sense que hi haja un reflex en els preus. Així mateix, cal reduir els tipus d'interès per a disminuir els costos de finançament i desmotivar l'entrada de capital *calent* estranger.

Són aconsellables també la posada en marxa de mesures d'estalviar i la realització d'una campanya institucional d'incitació al consum de productes.

Albert Vicent

Dalt, Enrique Silla, president de la Cambra de Comerç de València. Baix, Luis Espinosa, secretari general de la CEU.

Inversions autofinançades

L'any 1989 ha estat per la Fira de Barcelona l'any de les inversions. Un total de 2.450 milions de pessetes per a obres d'infrastructura i millora de serveis. Del total de les inversions, 218 milions han estat subvencionats per l'Ajuntament de Barcelona, la Cambra de Comerç i la Generalitat. Els altres 2.130 milions utilitzats per a cobrir aquestes despeses han estat finançats directament per la mateixa Fira, amb la qual cosa, una vegada més, la Fira demostra l'autosuficiència en matèria de finançament.

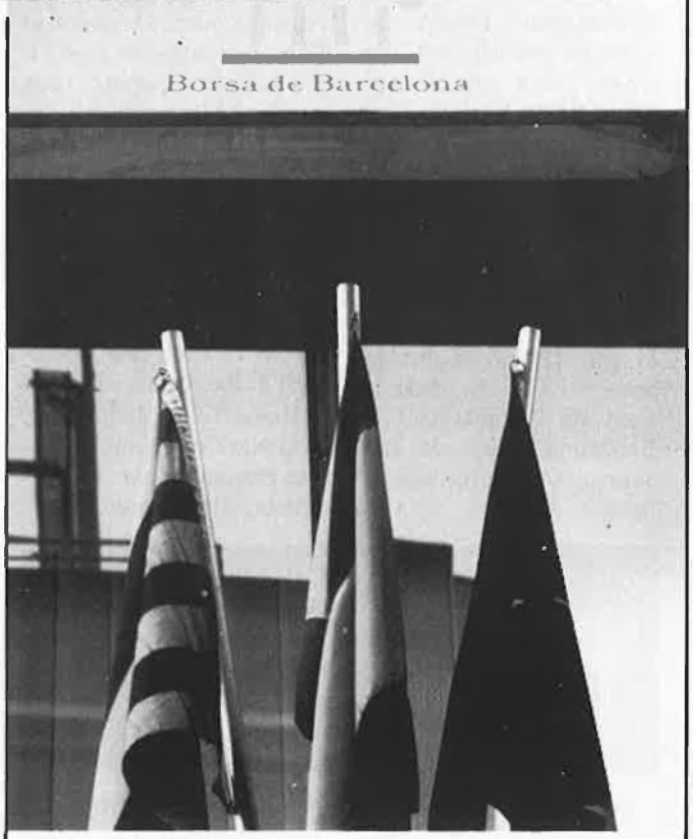


Entre les obres d'infrastructura que s'han fet durant l'any cal destacar l'ampliació del Palau de la Metal·lúrgia, la remodelació de la façana del Palau número 1 i la remodelació interna d'aquest quant a sistemes d'electrificació, pavimentació o conducció.

Quant a l'ampliació d'oferta de serveis, que poden ser determinants, hi ha la creació d'un punt permanent d'informació per a l'expositor a través del qual el contractista d'un espai per a la Fira sap com contractar un servei, on s'ha de dirigir o com s'han de contractar els serveis que necessiti pel seu estand. També aquest any s'ha elaborat un catàleg professional en disquets, s'ha creat un sistema de consigna d'equipatge i custòdia de valors, s'ha muntat tota una xarxa de caixers automàtics en tots i cadascun dels palaus o s'ha elaborat, també, un registre dels visitants professionals que han assistit a cadascun dels salons i s'ha informatitzat aquest registre.

La Fira també ha rebut la llum verda per a tirar endavant el projecte de cablejar amb fibra òptica tot el recinte i les obres començaran aquest mateix any. Amb el cablejat de tot el recinte es donarà la possibilitat que, des de cada estand, es pugui accedir a l'ordinador personal, al servei d'Ibertext a qualsevol banc... Aquest any 1989, la superfície total contractada ha estat de 645.500 metres quadrats, cosa que representa un augment del 27,2% en comparació amb la superfície contractada en edicions passades.

Sívia Monfort



La caça del valor estranger

La Comissió Nacional de Valors ha donat finalment llum verda al decret que autoritza les empreses estrangeres cotitzar en alguna de les quatre borses de l'estat. En aquest sentit, la Borsa de Barcelona ja fa temps que s'està preparant per al dia en què aquest fet sigui efectiu. De fet, tal i com assenyalen fonts de la mateixa borsa, aquesta és una vella aspiració perquè, entre altres coses, significa poder donar l'opció als inversors de l'estat de tenir la possibilitat de comprar i vendre altres valors que cotitzen a les altres borses internacionals.

S'ha de tenir en compte, tal i com assenyalen les mateixes fonts, que Catalunya, i en concret Barcelona és el centre financer i industrial de diverses societats estrangeres, sobretot empreses del sector químic i farmacèutic, com podrien ser Bayer, Hoechst, Solvay, Ciba-Geigy, que hi tenen la seu. La majoria d'aquestes empreses són alemanyes, belgues, suïsses i d'altres estats europeus, que són empreses molt consolidades i que cotitzen en les respectives borses.

D'altra banda, des de la Borsa de Barcelona ja fa un parell d'anys que es tenen contactes i entrevistes periòdiques amb responsables de firmes internacionals per tal de començar a motivar-les que s'animin a venir a cotitzar a la Borsa de Barcelona. Aquests contactes s'han establert amb empreses com Nixdorf, Volkswagen o Hoescht. Tot i així, com que el decret encara no estava aprovat ni se sabia si es posarien condicions a aquestes empreses per a poder cotitzar a les borses estatals, els passos donats fins ara han estat, tan sols, preses de contacte.

A finals d'aquest mes, però, el president de les borses portugueses de Lisboa i Oporto, Velga Anjos, ha convidat els representants i delegats de la Borsa de Barcelona per tal de donar a conèixer als empresaris portuguesos les possibilitats del mercat de valors i oferir-los la possibilitat de canalitzar les seves inversions a través del mercat barceloní. En aquesta mateixa línia, durant tot el 1989 s'han anat mantenint contactes amb els presidents de les borses de París, Londres i Brusel·les.

Silvia Monfort

PAÍS VALENCIÀ



DIJOUS

Exposició: «Història de l'Economia Valenciana». Organitzada pel Servei de Promoció, de la Direcció General de Patrimoni Cultural, de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, amb col·laboració de la Diputació d'Alacant i l'Ajuntament de Torrevella. Últims dies. Institut de Formació Professional. (Fins al 15 de gener). Torrevella (Baix Segura).

Cinema: *Robby Kalle and Paul,* del realitzador suís Dany Levy. Minicines Albatros. Sala 1. (17.00, 19.00, 21.00 i 23.00 hores). València.

DIVENDRES

Teatre: *El viatge.* Estrena de l'obra de Manuel Vázquez Montalbán. Traducció i dramatúrgia: Josep Maria Benet i Jornet. Direcció: Ariel Garcia Valdés. Escenografia: Jean Pierre Vergier. Vestuari: Brigitte Tribouilloy. Il·luminació: André Diot. Banda Sonora: Jacques Berne. Produït pel Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya, amb el Centre Dramatique Nationale des Alpes i el Primer Festival de Tardor. Olimpíada Cultural. Sala Rialto. Plaça de l'Ajuntament, 17. Fins el dia 21 de gener. València.

DISSABTE



Música: Orquestra Nacional de França. Direcció: Lorin Maazel. Violí: Ingolf Turban. Palau de la Música. 19.30 hores. València.

CATALUNYA



Òpera: *Manon Lescaut,* de Giacommo Puccini. Orquestra i cors del Gran Teatre del Liceu, sota la direcció de Silvio Varviso. Gran Teatre del Liceu. Rambla, 61. Barcelona, 21 hores.

Música de cambra: Quintet de Vent Aulos amb la col·laboració d'Alfons Reverte (clarinet baix) interpretaran obres de Grieg, Haydn, Dvorak, Falla, Janáceck i Garreta. Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona. Plaça de Sant Jaume, s/n. Barcelona, 20 hores.

Música barroca: Conferència-concert «L'òpera al Barroc» a càrrec de Joan Vives (conferenciant) i dels cantants Alenxandriana Polo, Joan Puigdellivol, Eduard Martínez. Centre Cultural Caixa de Barcelona. Carrer de Jaume I, 2. Barcelona, 20 hores.

Jazz: «Jorge Pardo Grup». Al Harlem Jazz Club. Carrer de la Comtessa Sobradiel, 8. Barcelona, 22 hores.

Rock: Yo soy Julio César. A la sala Communiqué. Carrer Hostanfranchs, 18. Barcelona, 21.30 hores.

Teatre: *L'home, la bèstia i la virtut,* de Luigi Pirandello, una producció del Centre Dramàtic de la Generalitat Valenciana. Teatre Romea, Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya. C/ Hospital, 51. Barcelona.

Salsa: Orquestra Plateria actua al Centre Cívic del Carmel. C/ Santuari, 27. Barcelona, 22 hores.

Exposició científica: «Fauna secreta», organitzada per la Fundació Caixa de Catalunya. Museu de Zoologia. Parc de la Ciutadella. Barcelona.

BALEARS





Música. Concert de piano a càrrec del concertista Heidrum Rodewald. Sala de Convencions de l'Associació Platja de Palma. 17.00 hores. Palma.

Teatre. Representació de l'obra *Una hora sin televisión,* amb Manuel Tejada i Pilar Velázquez. Teatre Principal. Fins al 21. Palma.

Exposició. Mostra d'art Naïf. Terminal A de l'aeroport de Son Sant Joan. Fins al dia 31 de gener. Palma.

Música. Concert a càrrec de Sílvia Tro (soprano) i de Tomeu Jaume (piano). Auditori del Centre de Cultura de la Caixa de Balears, «Sa Nostra». C/ Concepció, 12. 20.30 hores. Palma.

Teatre. Representació del Rei Herodes. Església de Son Ferriol. 20.00 hores. Palma.

Música. Actuació del grup Aliorna. Plaça Fleming. 20.30 hores. Palma.

Música. Actuació del grup Sis Som. Plaça de l'església d'Establiments. 21.00 hores. Palma.

Música. Actuació del grup Xaloc. Plaça de l'església de Verge de Lluc. 21.30 hores. Palma.

Poesia. Col·loqui sobre poesia, organitzat pel Cercle Poètic. Col·legi Gabriel Alzamora. 18.30 hores. Palma.

DIUMENGE

Titelles: *Pinotxo.* Producció de la Sala Escalante, de 1989, realitzada per Bambalina Titelles (Albaida). Amb Josep Policarpo, Berna Llobell, Amparo Canet, Jaume Policarpo, Amparo San Juan i José Maria Calatayud. Direcció: Rafa Calatayud. Teatres de la Diputació. Sala Escalante. C/ Landerer, 5. (12.00 hores). València.

Música: Camerata Lysy-Gstaad, de Suïssa. Director-solista: Yehudi-Menuhin. Palau de la Música. (19.30 hores). València.

Música clàssica: Concert de l'orquestra Ciutat de Barcelona sota la direcció de Franz-Paul Decker. Palau de la Música Catalana. C/ Amadeu Vives, 1. Barcelona.

Cursa popular: XII cursa atlètica festa Sant Antoni. Organitzada per l'Associació de Veïns del barri de Sant Antoni. Sortida dels Jardins de l'Alguer (Avda. Mistral-Tamarit).

Música clàssica: Concert de la Banda Municipal de Barcelona. Teatre Principal. Rambla, 27. Barcelona, 11.30 hores.

Música. Actuació d'onze grups folklòrics, dins de les «10 hores de Ball de Bot», organitzat per l'Ajuntament de Palma. Parc de la Mar. A partir de les 10.00 hores. Palma.



DILLUNS

Música: Concert del compositor madrileny Tomás Marco, que comptarà amb la presència de l'autor i la interpretació d'Humberto Quagliata al piano. Organitzat per l'àrea de Música de l'Institut Valencià d'Arts Escèniques, Cinematogràfiques i Música de la Generalitat valenciana (IVAECM) i la Caixa d'Estalvis de València. Lloc: Centre Cultural de la Caixa d'Estalvis de València. 20.00 hores. València.

Exposició: Toni Moret. Pintures. Galeria Amparo Godoy. Zaragoza, 13. Castelló.

Exposició: «Vestits de cabaret dels anys 50». Botiga Art-Raval. C/ Consell de Cent, 64. Barcelona.

Música clàssica: Concert de l'Orchestre Nationale de France, dirigida per Lorin Maazel. Interpretarà obres de Beethoven, Glazunov, Roussel. Organitzat per Ibercamera. Palau de la Música Catalana. C/ Amadeu Vives, 1. Barcelona, 21 hores.

Col·loqui. Xarrades sobre Sant Antoni i Sant Sebastià. Escola de Son Quint. 20.00 hores. Palma.

Taller d'instruments. Local d'Associació del Carrer del pintor Blanes. 21.00 hores. Palma.

DIMARTS

Curs: Història de l'Art. Casa de la Cultura. (20.30 hores). Dilluns i dimarts, durant tot el mes de gener. Vilena.

Exposició: Gravats de Goya. Organitzat pel servei de promoció de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat valenciana. Casa de la Cultura (fins al 31 de gener). Xirivella (l'Horta).

Teatre: *Tirant lo Blanc,* de Joanot Martorell, per la companyia Grup Marduix. Teatre Regina. C/ Sèneca, 22. Barcelona.

Jazz: *A music Line,* dins el cicle «Música íntima», organitzat per Cajamadrid. Centre cultural de Cajamadrid. Plaça de Catalunya, 9. Barcelona, 19.30 hores.

Conferència. Dins del cicle «Lliçons de Literatura Universal», conferència a càrrec de Lluís Izquierdo, amb el títol «Galdós». Estudi General Lul·lià. 20.00 hores. Palma.

Música. Actuació del grup Sis Som, organitzada per l'Associació del barri de Santa Caterina. Plaça de la Verge de la Cabeza. 19.00 hores. Palma.

Música. Actuació del grup Aliorna, organitzada per l'Associació Ca's Capiscol. Al carrer de l'Orquídia. 19.00 hores. Palma.

DIMECRES

Exposició: Continua a l'Institut Valencià d'Art Modern l'exposició d'obres del pintor Joaquim Sorolla. Noranta-set obres de museus i col·leccions privades, de l'estat espanyol, França, Estats Units, Suïssa, Suècia, Itàlia i Japó. Organitzat per l'IVAM i el Museu d'Art de San Diego (EUA). Centre Julio González. Guillem de Castro, 118. (De dimarts a diumenge, d'11 a 20 hores. Diumenge, entrada lliure. Dilluns, tancat). València.

Música clàssica: Jeremy Menuhin interpreta al piano obres de Schubert, Beethoven, Czerny, Debussy. Centre Cultural de la Caixa de Pensions. Passeig de Sant Joan, 108. Barcelona, 21 hores.

Teatre: Avui, estrena de «Cómeme el coco, negro», per la companyia La cubana. Teatre Victòria. Avinguda del Paral·lel, 65. Barcelona.

Cavalcada. Beneïdes de Sant Antoni Abad. A les places de Cort, Colom, Marquès, Major i als carrers del Palau Reial i de Sant Miquel. 21.00 hores. Palma.

Col·loqui. Xarrades sobre Sant Antoni i Sant Sebastià. Local social del carrer Rector Juan (núm. 4). 19.00 hores. Palma.

Cine. Jornades de cine d'Espeleologia. Estudi General Lul·lià. 20.15 hores. Palma.

CANAL 9





DIJOUS	DIVENDRES	DISSABTE
14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Wayne & Shuster. C. 4. 15.30: California. C. 4. 16.30: A deshora. 17.00: Tu o nadie. C. 4. 18.00: Notícies 9. 18.05: Els guardians de la Ga. 18.30: Benxi, Zax i el príncep extraterrestre. C. 14. 19.00: Hospital. C. 14. 19.50: Notícies 9. 19.55: Super agente 86. 20.25: El show de J. Monleón. 21.00: Notícies 9. 21.30: París-Dakar. 21.45: Tal com show. 23.15: Miss Marple. 00.15: Temps de joc. 01.45: Notícies 9. 01.50: Bona nit. 01.55: Fi d'emissió.	14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Wayne & Shuster. C. 5. 15.30: California. C. 5. 16.30: A deshores. 17.00: Tu o nadie. C. 5. 18.00: Notícies 9. 18.05: Els guardians de la Galàxia. C. 28. 18.30: Benxi, Zax i el príncep extraterrestre. C. 15. 19.00: Max Headroom. C. 1. 19.50: Notícies 9. 19.55: Allo, allo. C. 13. 20.25: El show de J. Monleón. 21.00: Notícies 9. 21.30: París-Dakar. 21.45: Hui cinema: «Patrimonio nacional». 23.45: Montecarlo. 24.45: Bona nit. 24.50: Fi d'emissió.	14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Els Monkeys. C. 15. 15.30: Sessió contínua: «Cita a Hondures». 17.15: Popeye. 18.00: Beverly Hills Buntz. 18.30: Vídeo cine: «L'home més fort del món». 20.00: Futbol: Oviedo-R. Madrid. 22.00: Notícies 9. 22.20: París-Dakar. 22.35: Entre amigos. 00.05: Cinema nit: «La zorra». 02.05: Fi d'emissió.

TV3





10.30: Carta d'ajust. 10.45: Universitat Oberta. Geologia. 11.15: Segona vegada: «Informatiu cinema». «Basquetmania». «60 minuts». 13.40: TN comarques. 13.55: La senyoreta. (C. 69). 14.30: Telenotícies. 15.00: El Temps. 15.05: Bona cuina. 15.15: Veïns. C. 178. 15.45: Com a casa. 16.30: A cor obert. C. 128. 17.20: Dibuixos animats. 17.45: Víctor. 18.00: Matraca, no. 18.45: Mikimoto Club: «Temps de neu». 19.40: Filiprim. 20.30: Bàsquet: «Maccbi-F. C. Barcelona». 22.00: Telenotícies. 22.30: El temps. 22.35: Resum París-Dakar. 22.45: Bona cuina. 22.50: Tres pics i repico. 00.25: Temps de neu 2V. 00.50: Telenotícies. 01.10: Fi d'emissió.	10.30: Carta d'ajust. 10.45: Universitat Oberta. La il·lustració: «Joseph Wright de Derby: imatges de la ciència». 11.15: Segona vegada: «Senyals». «Actual». 13.40. TN comarques. 13.55: La senyoreta (Cap. 70). 14.30: Telenotícies. 15.00: El temps 15.05: Bona cuina. 15.15: Veïns. C. 179. 15.45: Com a casa. 16.30: A cor obert. C. 129. 17.20: Dibuixos animats. 17.45: Víctor. 18.00: Matraca, no. 18.45: Mikimoto club. 19.40: Filiprim. 20.30: Telenotícies. 21.00: El temps. 21.05: Resum París-Dakar. 21.15: Bona cuina. 21.20: La vida en un xip. 23.40: Telenotícies. 24.00: Cinema de mitjanit: «Trio infernal». 01.45: Fi d'emissió.	09.45: Carta d'ajust. 10.00: Sardanes. 10.25: Resum setmanal: «Matraca, no». 13.30: Resum setmanal: «Mikimoto Club». «Oh!, Bongònia» i «Motor a fons». 14.15: Photomaton 2V. 15.00: Telenotícies. 15.25: El temps. 15.30: Bona cuina. 15.45: Tarda de musicals: «Llevant àncores». 17.15: Festival Tex Avery. 18.20: Robin Hood. C. 2. 19.10: El retorn a l'illa del Tresor. C. 1. 20.00: Futbol: «R. Oviedo-R. Madrid». 22.00: Telenotícies. 22.30: El temps. 22.35: Resum París-Dakar. 22.45: Bona cuina. 22.50: Cagney i Lacey. 23.40:: Caim i Abel. C. 4. 00.30: Fi d'emissió.

CANAL 33



19.15: Carta d'ajust. 19.30: Universitat Oberta. 20.00: Sputnik: Loquillo y los Trogloditas, en concert. 21.00: Telenotícies. 21.30: El temps. 21.35: Tot l'esport. 22.00: Actual. 23.00: Canal 33 presenta. 24.00: Fi d'emissió.	19.15: Carta d'ajust. 19.30: Universitat Oberta. 20.00: Futbol 90. 21.00: Telenotícies. 21.30: El temps. 21.35: Tot l'esport. 22.00: La bella i la bèstia. 23.00: Tres, catorze, setze. 24.00: Fi d'emissió.	15.45: Carta d'ajust. 16.00: Esports show. 20.00: Vibria. 20.10: Photomaton. 21.00: Telenotícies. 21.25: El temps. 21.35: La caixa sàvia. 23.05: Cadència. 00.35: Fi d'emissió.

DIUMENGE	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES
12.00: Carta d'ajust. 12.28: Avanç de programació. 12.30: Ciclocross. 15.02: Els Monkeys. C. 17. 15.30: Sessió contínua: «Kim de la India». 17.30: Mini Monstres. C. 8. 18.00: Flash Gordon. C. 14. 18.20: Minut a minut. 19.45: «Four on the floor». 20.15: Menjar i viure. 20.30: Rosseanne. C. 1. 21.00: Notícies 9. 21.20: París-Dakar. 21.35: Cagney y Lacey. C. 12. 22.25: Minut a minut. 23.35: Solfa íntima. 00.25: Trobats a l'estació. 00.55: Fi d'emissió.	14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Wayne & Shuster. C. 6. 15.30: California. C. 6. 16.30: A deshora. 17.00: Tu o nadie. C. 6. 18.00: Notícies 9. 18.05: Els guardians de la G. 18.30: Pruna, la cangur. C. 3. 19.00: Hospital. C. 15. 19.50: Notícies 9. 19.55: Phyllis. C. 15. 20.25: El show de J. Monleón. 21.00: Notícies 9. 21.30: Resum París-Dakar. 21.45: Primera fila: «Espías como nosotros». 23.35: George y Mildred. 00.05: Notícies 9. 00.10: Bona nit. 00.15: Fi d'emissió.	14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Wayne & Shuster. C. 7. 15.30: California. C. 7. 16.30: A deshora. 17.00: Tu o nadie. C. 7. 18.00: Notícies 9. 18.05: Els guardians de la G. 18.30: Pruna, la cangur. C. 4. 19.00: Hospital. C. 16. 19.50: Notícies 9. 19.55: La cuina dels embolics. 20.25: El show de J. Monleón. 21.00: Notícies 9. 21.30: París-Dakar. 21.45: 1 de 5. 23.15: Viudas. C. 2. 00.15: Temps de joc. 00.45: Notícies 9. 00.50: Bona nit. 00.55: Fi d'emissió.	14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Wayne & Shuster. C. 8. 15.30: California. C. 8. 16.30: A deshora. 17.00: Tu o nadie. C. 8. 18.00: Notícies 9. 18.05: Els guardians de la G. 18.30: Pruna, la cangur. C. 5. 19.00: Hospital. C. 17. 19.50: Notícies 9. 19.55: Newhart. C. 13. 20.25: El show de J. Monleón. 21.00: Notícies 9. 21.30: En pantalla: «Pánico en la escena». 23.15: Enquadres. 23.45: Targeta de visita. 00.15: Notícies 9. 00.20: Bona nit. 00.25: Fi d'emissió.
09.45: Carta d'ajust. 10.00: Dibuixos animats. 10.45: Signes dels temps. 11.30: Cadència 2V. 13.00: Gol a gol: Hòquei. 15.00: Telenotícies. 15.25: El temps. 15.30: Més enllà de la llei: «Independents». 16.20: Pel·lícula diumenge tarda: «Lucky Lady». 18.00: Gol a gol (bàsquet). 20.30: Telenotícies. 21.00: El temps. 21.05: Resum París-Dakar. 21.15: Trenta minuts. 21.45: Dallas. C. 66. 22.35: Gol a gol (edició nit). 23.50: Fi d'emissió.	10.30: Carta d'ajust. 10.45: Univer. Oberta. Ciències: «Els elements organitzats: la taula periòdica». 11.15: Segona vegada: «Gol a gol». «Tres, catorze, setze». «Trenta minuts». 13.40: TN comarques. 13.55: La senyoreta. C. 71. 14.30: Telenotícies. 15.00: El temps. 15.05: Bona cuina. 15.15: Veïns. C. 180. 15.45: Com a casa. 16.30: A cor obert. C. 130. 17.20: Dibuixos animats: «El doctor Slump». 17.45: Víctor. Lliçó 13. 18.00: Matraca, no. 18.45: Mikimoto club. 19.40: Filiprim. 20.30: Telenotícies. 21.00: El temps. 21.05: Bona cuina. 21.15: Resum París-Dakar. 21.30: Roseanne. C. 1. 21.55: Pantalla: «Acorralat». 23.30: Telenotícies. 23.50: Fi d'emissió.	10.30: Carta d'ajust. 10.45: Universitat Oberta. Matemàtiques: «El teorema fonamental del càlcul». 11.15: Segona vegada: «Thalassa». «La caixa sàvia». 13.40: TN Comarques. 13.55: La senyoreta. C. 72. 14.30: Telenotícies. 15.00: El temps. 15.05: Bona cuina. 15.15: Veïns. C. 181. 15.45: Com a casa. 16.30: A cor obert. C. 131. 17.20: Dibuixos animats. 17.45: Víctor. 18.00: Matraca, no. 18.45: Mikimoto Club. 19.40: Filiprim. 20.30: Telenotícies. 21.00: El temps. 21.05: Bona cuina. 21.15: Resum París-Dakar. 21.20: La parada. 22.55: L'hora d'Alfred Hitchcock: «Estimat oncle George». 23.50: Telenotícies. 00.10: Fi d'emissió.	10.30: Carta d'ajust. 10.45: Universitat Oberta. Genètica: «Formigues i acàcies». 11.15: Segona vegada: «La parada». «A debat». 13.40: TN comarques. 13.55: La senyoreta. C. 73. 14.30: Telenotícies. 15.00: El temps. 15.05: Bona cuina. 15.15: Veïns. C. 182. 15.45: Com a casa. 16.30: A cor obert. C. 132. 17.20: Dibuixos animats. 17.45: Víctor. 18.00: Matraca, no. 18.45: Mikimoto Club. 19.40: Filiprim. 20.30: Telenotícies. 21.00: El temps. 21.05: Lotto 6/49. 21.15: Bona cuina. 21.20: Informatiu cinema. 22.00: Cinema 3: «La senyora». 23.45: Telenotícies. 00.05: Motor a fons. 2V. 00.30: Fi d'emissió.
15.45: Carta d'ajust. 16.00: El dia en què l'Univers va canviar. C. 7. 17.00: Senyals. 17.45: El món del cinema. 18.15: Fila 33: «Home a l'ombra». 19.55: Curt-metratge. 20.20: Thalassa. 21.00: Telenotícies. 21.25: El temps. 21.30: Versió original: «Tiempo de morir». 23.10: Fi d'emissió.	19.15: Carta d'ajust. 19.30: Universitat Oberta. 20.00: Basquetmania. 21.00: Telenotícies. 21.30: El temps. 21.35: Tot l'esport. 22.00: Dimensió desconeguda: «Una partida de billar». 22.25: A debat. 24.00: Fi d'emissió.	19.15: Carta d'ajust. 19.30: Universitat Oberta. 20.00: Star Trek. C. 17: «Permís a Terra». 21.00: Telenotícies. 21.30: El temps. 21.35: Tot l'esport. 22.00: Teatre: «Mask». 23.30: Fi d'emissió.	19.15: Carta d'ajust 33. 19.30: Universitat Oberta. 20.00: Cosmos. «El món de Cousteau» (3): «El mar de Cortez». 21.00: Telenotícies. 21.30: El temps. 21.35: Tot l'esport. 22.00: Romans a Britànnia. 22.30: 60 minuts. 23.45: Fi d'emissió.

CANAL 9



DIJOUS

DIVENDRES

Patrimonio nacional (1980; 108 minuts), de Luis García Berlanga. Segona part de *La escopeta nacional*, en la qual el marquès de Leguineche torna al seu palau de Madrid una vegada acabat el règim franquista, després de trenta anys d'exili voluntari, confiant en la restauració, per recuperar l'esplendor passada. El film no té, ni de bon tros, les virtuts de la primera part. 21.45 hores.

DISSABTE

Cita a Hondures (*Appointment in Honduras,* 1953; 76 minuts) de Jacques Tourneur. Ens trobem davant d'un bon film. Amb Ann Sheridan i Glenn Ford. 15.30 hores.

La zorra (*The Fox,* 1967; 105 minuts), de Mark Rydell. Interessant adaptació de D. H. Lawrence sobre les relacions de dues lesbianes. Film prohibit a Espanya fins a 1979. 0.05 hores.

TV3

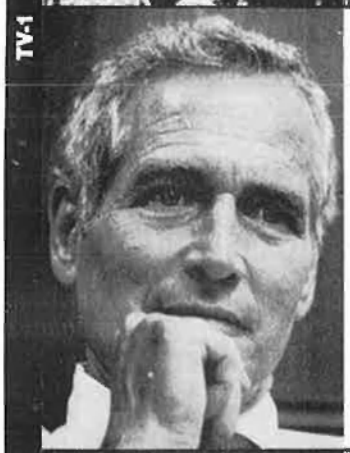




Trio infernal (*Le trio infernal,* 1974; 100 minuts), de Francis Girod. Una història sagnant d'humor negre que va ser un escàndol en el moment de l'estrena. El film conté una de les millors aparicions davant de la càmera de l'habitual parella, en el cinema francès de l'època, de Michael Piccoli i Rommy Schneider. 0.00 hores.

Llevant àncores (*Anchors Aweight,* 1945; 133 minuts), de George Sidney. Un clàssic del cinema musical protagonitzat per Frank Sinatra, Gene Kelly, Kathrin Grayson i José Iturbi. El número de ball que interpreten Kelly i el ratolí de dibuixos animats de la Metro Goldwyn Mayer, Tom, ha passat a la història del gènere. 15.45 hores.

TV-1



Pasos Largos (1986; 104 minuts), de Rafael Moreno Alba. La història real d'un roder que vivia a la serrania de Ronda. Aquesta biografia de Juan Mingolla Gallardo, un furtiu de principi de segle sempre perseguit per la Guàrdia Civil, que tothom coneixia com *Pasos Largos,* està realitzada acuradament, tot i no tenir un ritme narratiu massa atractiu, es pot veure. 1.00 hores.

Los mejores años de nuestra vida (*The best years of our lives,* 1946; 165 minuts), de William Wyler. Excel·lent pel·lícula que va representar la definitiva consagració de molts dels seus protagonistes. Tres soldats nord-americans tornen de la segona Guerra Mundial i queden decebuts de la societat en què viuran la resta dels seus dies. El film va obtenir sis *Oscars*. 1.00 hores.

Fiebre en la sangre (*Spencer's mountain,* 1963; 110 minuts), de Delmer Daves. Amb Henry Fonda i Maureen O'Hara. 16.05 hores.

El Golpe (*The sting,* 1973; 120 minuts), de George Roy Hill. Amb Paul Newman i Robert Redford. 22.20 h.

Detrás de los muros (*Beyond the Walls,* 1984; 99 minuts), d'Uri Barbash. Interessant film israelià. 1.10 h.

TV-2



El experimento Filadelfia (*The Philadelfia experiment,* 1984; 102 minuts), de Stewart Raffil. Inspirada en un fet suposadament real, de la translació a través del temps de dos mariners nord-americans aquest film, va quedar molt lluny de les seues possibilitats. Amb Michael Paré —l'estrella que mai va arribar a ser-ho-encapçalant el repartiment. 22.40 hores.

Las gatas tienen frío (1969; 88 minuts), de Carlos Serrano. El comportament eròtic i afectiu de tres joves arribades de la perifèria que comparteixen pis a Madrid. La censura de l'època va restar possibilitats a aquesta primera realització de Serrano, ja que d'erotisme, n'hi ha ben poc a la pel·lícula. Amb Maria Asquerino, Teresa Rabal i Francisco Valladares. 17.45 hores.



[redacted]

Kim de la Índia (*Kim,* 1950; 108 minuts) de Victor Saville. Adaptació colorista de la famosa novel·la de Rudyard Kipling. A l'Índia de 1880, l'exèrcit colonial britànic lluita heroicament contra els rebels natius indis. Amb bones interpretacions d'Errol Flynn i Dean Stockwell. Interessant per als entusiastes del cinema d'aventures. 15.30 hores.

DILLUNS

Espias como nosotros (*Spies like us,* 1985; 101 mi.), de John Landis. Una comèdia no massa brillant del creador d'*Un hombre lobo americano en Londres,* realitzada per al lluïment de dues estrelles de la televisió nord-americana com són Chevy Chase i Dan Akroyd. Això no obstant, aquests dos actors no han aconseguit que les seues gràcies connecten amb el públic europeu. 21.45 h.

DIMARTS

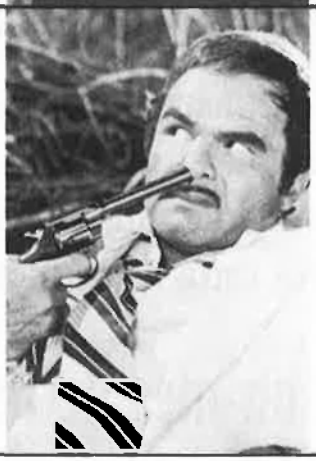


DIMECRES

Pánico en la escena (*Stage fright,* 1950; 106 minuts), d'Alfred Hitchcock. Sense trobar-se entre les pel·lícules més prestigioses del mestre del suspens, aquest film compta amb moments d'absoluta grandiositat. Hitchcock utilitza el món del teatre per a crear una atmosfera tèrbola i d'impacte. A destacar la formidable interpretació de Marlene Dietrich. 21.30 hores.

Lucky Lady (1975; 118 minuts), de Stanley Donen. Comèdia d'aventures, que té com a escenari la frontera dels Estats Units amb Mèxic els anys trenta. Uns treballadors mexicans tractaran de passar-la amb l'ajuda d'un nord-americà. Amb Gene Hackman, Liza Minelli, Burt Reynols i Robby Benson. 16.20 hores.

Acorralat (*First Blood,* 1982; 93 minuts), de Ted Kotcheff. Adaptació de la novel·la de David Morrell, *First Blood,* sobre un heroi de la Guerra del Vietnam, que era perseguit per la llei. La primera aparició de Silvester Stallone a la pantalla en el paper de Rambo va constituir el naixement del mite feixista i probel·licista més popular dels vuitanta. 21.55 hores.



La senyora (1987; 98 minuts), de Jordi Cadena. Una de les més suggeridores produccions catalanes dels últims temps que a més ha estat de les poques que ha comptat amb el suport del públic. Un dels principals atractius del film està en la concepció eròtica de la història. Amb Sílvia Tortosa, Hermann Bonnin, Luís Merlo i Fernando Guillem Cuervo. 22.000 hores.

Chica para matrimonio (*The marrying king,* 1952; 89 minuts), de George Cuckor. Comèdia al voltant d'una crisi matrimonial. 16.05 h.

Maurice (*Maurice,* 1987, 143 minuts), de James Ivory. Segona adaptació d'una novel·la d'E. M. Forster realitzada per Ivory. La història d'un jove homosexual en l'alta societat britànica de principis de segle. 21.55 h.

Dulces horas (1981; 106 minuts), de Carlos Saura. Un film de Saura que va passar per les pantalles sense pena ni glòria, tot i mantenir-se en la línia habitual del director. El protagonista, creient que el seu passat condiciona el present en què viu, contracta actors perquè representen escènicament diferents capítols de la seua vida. Fluixa. 1.00 hores.

Náufragos (*Life boat,* 1943; 95 minuts), d'Alfred Hitchcock. Pel·lícula, en la qual Hitchcock tractarà de crear la consciència que mai s'ha de confiar en l'enemic alemany, mitjançant una situació límit: un grup de nàufrags en mig de la mar. 22.20

Shoah (2na. part) (1985; 150 minuts), de Claude Lanzmann. Continuació d'aquest documental sobre el terror nazi. 1.00 hores.

Victor Frankestein (1977; 92 minuts), coproducció entre Suècia-Espanya i Irlanda, inèdita a les pantalles de l'estat espanyol. El film pretén ser una versió definitiva i estrictament rigorosa de la novel·la de Mary Shelley. Així, doncs, se sacrifica el caràcter fantàstic del mite i el film en una erudició sense massa trellat. Amb Leon Vtali i Per Oscarson. 1.00 hores.

Mi cerebro es electrónico (*The computer wore tennis shoes,* 1970; 87 minuts), de Robert Butler. Comèdia d'estudiants, primera que realitzava Walt Disney Productions. Amb Kurt Rusell.

Cazador de tiburones (1980; 91 minuts), d'Enzo G. Castellari. Coproducció hispano-italiana, rodada a Mèxic. Amb Franco Nero i Mirta Miller. Pot despertar la curiositat d'algú. 0.15 hores.

Hasta que llegó su hora (*C'era una volta il West,* 1968; 165 minuts), de Sergio Leone. El realitzador italià, mort recentment, va voler recollir tots els aspectes del gènere de l'oest americà en aquest *spaghetti western* de luxe. El resultat és una gran pel·lícula. Amb repartiment d'estrelles: Henry Fonda, Jason Robards, Claudia Cardinale, Charles Bronson. 22.35 hores.



EL TEMPS



EL TEMPS

Subscriure's a EL TEMPS és una decisió plena d'avantatges:

- Rebre'l setmanalment a casa.
- Preu bloquejat tot l'any.
- Un descompte superior al 10 per cent.
- Números extra i suplements gratuïts.

I ara, un mes de regal:

Pagues un any i reps la revista durant 13 mesos.

ÉS EL MOMENT DE SUBSCRIURE'T

1er. cognom _____ 2on. _____ Nom _____ Tel. part. _____

Domicili _____ Població _____

Any de naixement _____ Professió _____ Tel. treball _____ DNI _____

Se subscriu al setmanari EL TEMPS per un període d'UN ANY, prorrogable si no hi ha ordre en contra, i un import de:

• La subscripció representa un descompte de més del 10% sobre el preu de venda als quioscs.

☐ 11.660 pessetes - amb pagament:
☐ Anual (1 rebut per la quantitat abans citada)
☐ Semestral (2 rebuts de 5.830 pessetes).
(Sols en el cas de pagament per banc).

☐ 16.400 (Europa) ☐ 22.000 (Amèrica)

Forma de pagament:
☐ Dom. bancària. ☐ Xec bancari adjunt
☐ Gir postal núm. _____

(Firma)

Distingits senyors: Caixa/Banc _____ Agència _____

Adreça _____ Població _____

Nom i adreça del titular del compte _____

Els pregue que fins a nova ordre els rebuts que presentarà Edicions del País Valencià, S. A. per l'import de la SUBSCRIPCIÓ ANUAL a pagar en:

☐ 1 rebut anual ☐ 2 rebuts semestrals

siguen pagats amb càrrec: ☐ C/c. ☐ Llibreta

Núm. _____

Butlleta de subscripció

_____ de _____ 198_

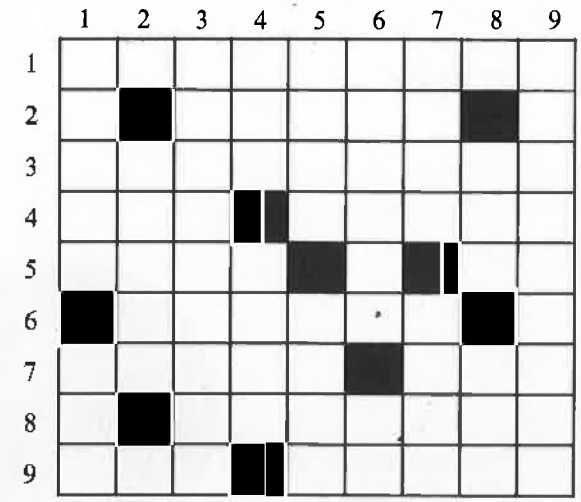
(Firma)

EL TEMPS • Avinguda del Baró de Càrcer, 40, 13a. • 46001 VALENCIA

Text explicatiu

Per resoldre aquest encreuat negre cal respondre normalment a les definicions verticals, que marquen la pauta de la graella, i intuir els mots amagats en el conte breu que hi ha sota l'epígraf d'horitzontals. Aquestes paraules ocultes van marcades ordenadament per la numeració habitual en qualsevol moment de la narració.

Horitzontals: Doncs encara que sembli mentida el vaig conèixer així. Ell es dedicava a les exhibicions aèries professionalment i jo havia anat a visitar els oncles de Figueres aquell cap de setmana. Em van portar a veure l'espectacle amb tota la il·lusió del món i de fet mai no els podré estar prou agraïda. Recordo com si fos avui tot el renou que els envoltava, barreja de les veus de la gentada i del bram dels motors. Tot anava perfectament fins que el cel va canviar de color amb aquella lluminària (1). Una de les avionetes havia tingut seriosos problemes de motor, fins al punt de rebentar. Sort que el seu responsable (2) va tenir temps de saltar amb el paracaigudes d'obertura automàtica. Era ell. El vaig veure volar entre la resplendor. Fins que no se li va obrir el paracaigudes, semblava una tireta llarga i estreta de pasta de farina com les que l'àvia em feia els diumenges (3), solcant el cel sense destinació. Però finalment el gran bolet es va desplegar i va caure plàcidament sobre d'un bosc proper.



Recordo que en aquells moments vaig mirar el rellotge. Marcava les 12.59 (4a) i em vaig posar a córrer com una desesperada. Encara avui no sé el motiu real d'aquella estranya cursa camp a través. Vaig travessar el bosc lentament, agafant-me el vestit nou amb les mans. Me l'acabaven de regalar els oncles i no me'l volia embrutar (4b). Jo vaig ser la primera a localitzar-lo. Penjava d'un arbre altíssim i tenia el paracaigudes ben enredat. No podia baixar. Quan em va veure es va posar molt content i jo vaig intuir que l'home de la meva vida penjava d'aquell arbre. Tanmateix, per molt que vaig barrinar, vaig arribar a la conclusió que no podia fer per ell cap altra cosa que esperar. Vaig seure damunt d'una pedra (5) i ens vam posar a xarrar. Em va explicar a quin poble havia nascut (6) i moltes altres coses. Ens vam fer molt amics. Quan va arribar l'equip de socors el van aconseguir baixar de l'arbre, però amb tan mala sort que va anar a parar a un estanyol petit que hi havia a sota. Ell, en compte d'enfurismar-se, el primer que va dir en treure el cap de l'aigua fou amable i divertit: (7a)? La veritat és que no m'havia costat gaire tirar-me al llac a nedar, però vaig pensar en el vestit i el vaig esperar a la riba. Un home molt petit (7b) li va llançar una corda a l'aigua i després construí una improvisada politja per hissar-lo. La corriola era només un petit instrument de metall en forma de triangle rectangle que feia una ela (8). La roda de la corriola estava instal·lada justament al damunt. El nan la dominava a la perfecció i va acabar treient de l'aigua el meu Víctor. Quan va tornar a la civilització, ja junts, en Víctor va fer una conferència de premsa anunciant que després de l'accident deixava l'aviació per sempre, fonamentalment perquè gràcies a l'accident m'havia conegut i no en volia patir cap altre. Quan li van preguntar si podria deixar-ho tan fàcilment, ell va somriure i respongué que cada vegada que les mans se li anessin cap a un aparell volador, se les lligaria amb fil d'acer i ni el propi Houdini seria capaç de desfer-lo (9a). Això m'encantà. Vaig decidir que estaria sempre al seu costat, si ell així ho desitjava, i encara ara continuem junts... Però la veritat és que aquell mateix dia vaig estar a punt de deixar-lo. Al final de la conferència de premsa, un periodista amic seu li va preguntar pels motius del canvi sobtat i reblà la qüestió afegint que què tenia jo que no tenien els avions. La resposta d'en Víctor fou fulminant, però encara ara em poso vermella només de recordar-ho. Va dir que tant els avions com jo teníem bons agafadors (9b) on aferrar-se.

Verticals: 1. Esdevenidor. Vailet. 2. Cinquanta romans. Elèctrode receptor de càrregues negatives. Urani. 3. Mitigades. 4. Una mil·lèsima de milió. Altars per als sacrificis. 5. Proveït d'ales. Incisió. 6. Cap per avall, llum del dia. A l'inrevés, sodi. 7. Pis elevat d'un edifici, com les golfes a les cases. Licor dolç. 8. Cinc-cents romans. Vaixell. A l'inrevés, lloc on es garbellen els cereals. 9. Encarcares, deixes com el cartó.

Problema de lògica

En una empresa es busca un treballador. Se li exigeix un bon nivell de català, de mecanografia i d'idiomes. Caldrà doncs esbrinar el nom i cognoms dels 5 aspirants, les pulsacions aconseguides en la prova mecanogràfica, les errades que han comès en una redacció feta en català i l'idioma estranger que dominen.

Nom					
Cognom					
Pulsacions					
Idioma					
Errades					

1. En Ferran, que no és qui es diu Blanch de cognom, domina l'italià.

2. En Joan va fer 15 pulsacions menys i 1 errada més a la redacció que l'aspirant que es diu Ventura de cognom.

3. L'aspirant que domina l'anglès va fer 4 errades ortogràfiques a la prova de català.

4. En Miquel Pons no és l'aspirant que va fer 290 pulsacions.

5. Ni en Jaume ni en Ferran no van cometre cap errada ortogràfica, però foren el millor i el pitjor respectivament en la prova de màquina.

6. En Josep va fer 2 errades d'ortografia més que en Joan, però 1 menys que en Miquel.

7. L'aspirant anomenat Roig de cognom va fer 265 pulsacions.

8. Només dos aspirants, un que es deia Torres de cognom i un altre, van ultrapassar les 300 pulsacions. Entre tots dos van sumar-ne 635.

9. Un d'ells va fer 5 pulsacions menys de les que féu l'aspirant que domina l'alemany.

10. L'especialista en francès va obtenir millors resultats generals que l'especialista en rus.

11. Entre els 5 aspirants van fer 8 errades ortogràfiques a la prova de català.

M. Serra i A. Genís

Solucions en el pròxim número.

Joan F. Mira

CONTRAPUNT

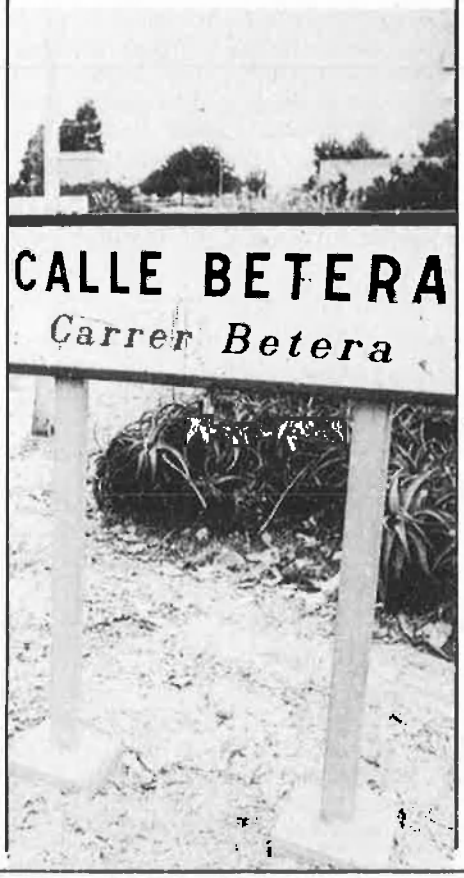
La calle carrer



A quest país-països en què ens ha tocat viure no acaba mai de proporcionar sorpreses a l'observador curiós. I més encara si l'observador curiós s'interessa per l'estranya relació de les llengües que en aquest país-països se suposen oficials. Llavors, les sorpreses arriben a ser una font de perplexitat, de diversió o d'indignació inesgotable. Per exemple, en el camp de la retolació general, pública i privada on —a Catalunya— allà on vas trobes la nomenclatura pública raonablement catalana i la particular imprevisiblement decantada cap a un costat o cap a un altre. Per quina raó les carnisseries, els supermercats i les notaries de Girona tenen la retolació de la cansalada, dels detergents o de la placa de bronze predominantment —o quasi exclusivament— en català, i les de Tarragona no, és una cosa que ningú m'ha explicat satisfactòriament.

Per què la retolació pública bilingüe del metro de Barcelona, dels Ferrocarrils de la Generalitat, o de la Renfe, es presenta en idèntica tipografia en línia o superposada, també és una cosa que no entenc: si és que han de fer-ho, o volen fer-ho, bilingüe, ¿no podrien canviar el tipus o el to de color de la lletra, per a major claredat de l'usuari? ¿I té sentit escriure en el mateix cartell Vía-Via, o Cafetería-Cafeteria? Difícil de dir. Alguna raó molt profunda deu haver-hi, de bilingüisme transcendental diria jo. Com les raons que han fet posar, a València, indicacions de l'estil Alboraya/Alboraia o Montcada/Moncada. ¿Tenen por que algú es desoriente si veu Cafeteria sense accent, o amb accent, o que algú s'equivoque de carretera si veu Montcada amb t, o sense t? El bilingüisme està, en efecte, ple de misteris insondables.

L'últim, i més impenetrable de tots, és el del principi que ha mogut l'Ajuntament de València a multiplicar els rètols de Calle-Carrer. Per si no els han vist, els ho explicaré després. A tot el País Valencià la immensa majoria dels noms de lloc a les carreteres, i dels noms de carrer als pobles i ciutats, continuen exclusivament en castellà. A les autoritats de tot gènere i nivell, el castellà no els molesta gens (sol ser l'única llengua que no els molesta), i per tant no el toquen. Alguns ajuntaments, però, s'han passat a la retolació vernacla monolingüe, fins i tot posant plaques com Avinguda de Josep Antoni o Plaça del Generalíssim, molt boniques, i que encara duren. D'altres, escassos, han optat pel bilingüisme irregular: de tant en tant, apareixen noms de carrer en valencià, indicacions de direcció en dues llengües al costat d'altres en una sola, i no saps mai quin és el criteri que governa tal distribució: ¿per què en un punt de la ciutat t'envien a les *playas-platges,* en un altre només a les *platges,* i en un tercer només a les *playas*?



¿Per què un cartell diu *Plaça de l'Ajuntament* i en el cartell inferior del mateix conjunt diu *Ayuntamiento/Ajuntament?* ¿A qui pretenen aclarir-li, o confondre-li les direccions: als naturals o als forasters?

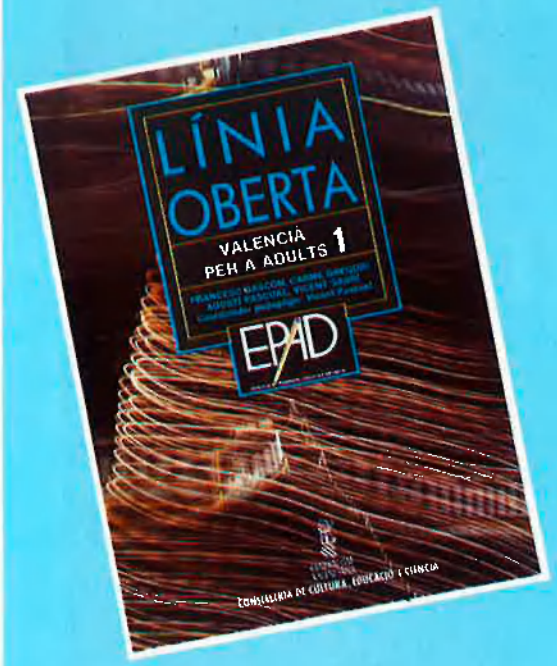
L'extrem de la curiositat, però, és el de la *calle-carrer*: consisteix en un únic rètol de doble entrada. No dos rètols, un en cada llengua, que dirien «Calle Burriana» l'un i «Carrer Borriana» l'altre. Sinó en el mateix rètol que diu «Calle-Carrer Burriana-Borriana». O «Calle-Carrer Grabador Esteve-Gravador Esteve». Ja es pot comprovar que els vianants, transeünts o locals, es queden amb això exhaustivament informats, amb una visió clara, diàfana i sense confusió possible del sistema toponímic urbà. I sobretot, que amb això s'estimula decisivament la intel·ligència aplicada del personal: ¿cal llegir-ho tot seguit, com un sol nom doble compost i complex? (el foraster indocumentat podria trobar-se temptat a tal lectura), ¿o cal llegir-ho fraccionant part de la ratlla de dalt —«calle»— i la primera ratlla de sota —«Burriana»— o, alternativament, la segona part i la segona ratlla, de tal manera que, amb un esforç associatiu i creuament d'ulls arribem a llegir tot seguit «Calle Burriana» i «Carrer Borriana»?

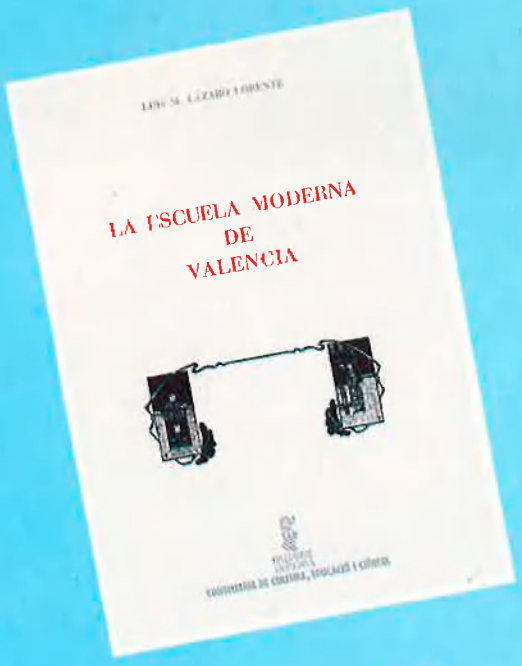
I sobretot, posats a fer preguntes impossibles, ¿això per què ho fan, Déu del cel? ¿Els importa tan ridículament poc l'idioma que ja no els importa ni tan sols un mínim-mínimo de coherència-coherencia? ¿Tan poc, que no els importa arribar a l'absurdo-absurd de la calle-carrer?

NOVETATS EDITORIALS

GENERALITAT VALENCIANA

CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA









VIA LLIURE A QUALSEVOL TARGETA



Caixa Ràpida

Encara que no sigui client de "la Caixa",
pot operar en el nostre Servei Caixa Ràpida amb les targetes
VISA, Mastercard, Eurocard, Eurocheque, Access i 6.000,
d'altres entitats financeres.
Tenim més de 1.000 caixers a la seva disposició.
Vingui a la Caixa de Pensions amb qualsevol targeta,
tots els dies de l'any. Hi tindrà via lliure.